

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«Επιστήμες της Αγωγής: δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης και παιχνίδι»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ

**«Η Συμβολή του Messy Play στη Δημιουργικότητα και τη Φαντασία:
Απόψεις Γονέων και Εκπαιδευτών»**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

Κουϊτζόγλου Σταυρούλα

1^η Επιβλέπουσα: Λέτσιου Μαρία, Επίκουρη καθηγήτρια, ΠΤΠΕ

2^{ος} Επιβλέπων: Μάγος Κώστας, Καθηγητής, ΠΤΠΕ

3^η Επιβλέπουσα: Βίτσου Μαγδαληνή, Ε.ΔΙ.Π, ΠΤΠΕ

Βαθμός	
Ολογράφως	

ΒΟΛΟΣ, 2025

Πίνακας Περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	5
Περίληψη / Abstract.....	6
 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	 7
I. Παρουσίαση θέματος.....	7
II. Ερευνητικό πρόβλημα και σκοπός.....	7
III. Σημασία της έρευνας.....	8
IV. Δομή της εργασίας.....	8
 ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	 9
Κεφάλαιο 1: Messy Play.....	9
1.1. Παιχνίδι/ play.....	9
1.1.1. Παιχνίδι: απόπειρες ορισμού.....	9
1.1.2. Χαρακτηριστικά παιχνιδιού.....	10
1.1.3. Η εκπαιδευτική αξία του παιχνιδιού.....	11
1.2. Messy Play.....	14
1.2.1. Ορισμός Messy Play: διάκριση από Sensory Play και Αισθητηριακό Παιχνίδι.....	14
1.2.2. Χαρακτηριστικά και Παιδαγωγική σημασία του Messy Play.....	15
1.2.3. Υλικά του Messy Play.....	17
1.2.4. Στάδια εισαγωγής στο Messy Play.....	18
1.2.5. Τα Οφέλη του Messy Play στην ανάπτυξη του παιδιού.....	19
1.2.6. Τα Οφέλη του Messy Play στη μαθησιακή διαδικασία.....	22
1.2.6.1. Σύνδεση Messy Play και θεωρίες Piaget.....	22
1.2.6.2. Σύνδεση Messy Play, αισθητηριακής ρύθμισης και συμπεριληπτικότητας.....	23
1.2.7. Θεωρητικές και Παιδαγωγικές Προσεγγίσεις του Messy Play/ Αισθητηριακού Παιχνιδιού.....	25
1.2.7.1. Ιστορικές ρίζες της αισθητηριακής ρύθμισης μάθησης – Κλασικοί παιδαγωγοί και θεωρητικές επιρροές.....	25

1.2.7.2. Σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες.....	27
1.2.8. Εφαρμογές του Messy Play στο σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα.....	29
 Κεφάλαιο 2: Δημιουργικότητα & Φαντασία.....	31
2.1. Ορίζοντας τη Δημιουργικότητα.....	31
2.1.1. Ιστορική προσέγγιση της έννοιας της δημιουργικότητας.....	31
2.1.2. Σύγχρονες θεωρίες και ορισμοί.....	32
2.2. Ορίζοντας τη Φαντασία.....	34
2.3. Δημιουργικότητα & Φαντασία και Εικαστική Αγωγή.....	36
2.4. Δημιουργικότητα & Φαντασία ως συνδεδειγμένοι κρίκοι Messy Play και Εικαστικής Αγωγής.....	39
 ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΡΕΥΝΑ.....	43
Κεφάλαιο 3: Μεθοδολογία Έρευνας.....	43
3.1. Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα έρευνας.....	43
3.2. Μεθοδολογία: Οι καλλιτεχνικές μέθοδοι στην έρευνα.....	43
3.2.1. Έρευνα Μέσω της Τέχνης (EMT).....	44
3.2.2. Artography.....	45
3.2.3. Χαρακτηριστικά και χρησιμότητα της Έρευνας Μέσω της Τέχνης.....	46
3.3. Ημιδομημένη – μεικτή συνέντευξη.....	47
3.4. Εργαλεία συλλογής δεδομένων - Οδηγός συνέντευξης και καλλιτεχνικοί μέθοδοι.....	48
3.5. Δείγμα και συμμετέχοντες.....	49
3.6. Ηθικές αρχές- Δεοντολογία.....	50
 Κεφάλαιο 4: Παρουσίαση και Ανάλυση Δεδομένων.....	52
4.1. Δημογραφικά.....	52
4.2. Εμπειρία με το Messy Play.....	54
4.3. Δημιουργικότητα & Φαντασία.....	64
4.4. Ανάλυση οπτικών δεδομένων- Καλλιτεχνική έκφραση.....	79

Κεφάλαιο 5: Συζήτηση- Συμπεράσματα Διάχυση στο κοινό.....	95
5.1. Messy Play: Δημιουργικότητα & Φαντασία μέσα από την οπτική Εκπαιδευτών και Γονέων.....	95
5.2. Οφέλη του Messy Play στη Δημιουργικότητα και τη Φαντασία.....	100
5.3. Παράγοντες που επηρεάζουν τη Δημιουργικότητα και τη Φαντασία.....	106
5.4. Φωτογραφική Έκθεση και Βιωματική Δράση Messy Play ως Μέσα Διάχυσης της Έρευνας.....	112
5.5. Περιορισμοί της έρευνας.....	121
5.6. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα.....	122
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	124
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	134
1.ΟΔΗΓΟΣ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ.....	134
2. ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΓΟΝΕΩΝ.....	140
3.ΕΝΤΥΠΑ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ.....	141
4. ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ.....	145
α) γονέων.....	145
β) εκπαιδευτών.....	220
5. ΑΙΤΗΣΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟΥ ΧΩΡΟΥ.....	325
6. ΑΔΕΙΑ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟΥ ΧΩΡΟΥ.....	326

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κα. Λέτσιου Μαρία για το “παράθυρο” που μου άνοιξε στις καλλιτεχνικές μεθόδους έρευνας και μου έδωσαν δύναμη και ενέργεια να ξεκινήσω αυτή τη διπλωματική εργασία. Η σταθερή στήριξη, η βοήθεια και η υπομονή της όλο αυτό το διάστημα υπήρξαν καθοριστικές.

Ευχαριστώ επίσης όλους/όλες τους/ τις διδάσκοντες/ουσες του Τμήματος για τα μαθήματα, τις συζητήσεις και τις γόνιμες παρατηρήσεις καθ’ όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού.

Βεβαίως, θα ήταν παράλειψη να μην ευχαριστήσω εγκάρδια και όλους τους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις και τους επισκέπτες στην τελική έκθεση φωτογραφίας. Η ματιά τους και τα λόγια τους υπήρξαν καθοριστικά για αυτή την εργασία.

Στο τέλος αφήνω το πιο μεγάλο μου ευχαριστώ στους ανθρώπους μου, που ο καθένας τους με τον δικό του μοναδικό τρόπο στάθηκε δίπλα μου. Χωρίς τη δική τους στήριξη και παρουσία αυτή η πορεία δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί με αυτόν το τρόπο.

Περίληψη / Abstract

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μία ποιοτική έρευνα μέσω συνεντεύξεων που εστιάζει στην πρακτική του Messy Play, και ιδιαίτερα στην επίδρασή του στη φαντασία και τη δημιουργικότητα. Στόχος της ήταν να παρουσιάσει τις παραπάνω έννοιες και αξιοποιώντας εργαλεία καλλιτεχνικών μεθόδων έρευνας, να αναδείξει τις θέσεις και τις εμπειρίες γονέων και εκπαιδευτών επί του θέματος. Μέσα από την ανάλυση των συνεντεύξεων, αναδείχθηκε πως το Messy Play αποτελεί μία πρακτική που συνδέεται με την ελευθερία, τη δημιουργικότητα και την απελευθέρωση της φαντασίας, η οποία μάλιστα καλλιεργεί στα παιδιά συναισθήματα χαράς και ικανοποίησης. Τόσο οι εκπαιδευτικοί, όσο και οι γονείς, μέσα από το δικό τους πρίσμα, μοιράστηκαν προσωπικές εμπειρίες, παρατηρήσεις και πρακτικές τους και αναφέρθηκαν στα οφέλη που αναγνωρίζουν ότι το messy play προσφέρει στο παιδί.

This study is a qualitative research through interviews that focuses on the practice of Messy Play, and in particular on its effect on imagination and creativity. It attempted to define and present the concepts and, through a creative process, to highlight the positions and experiences of parents and educators on the subject. Through the analysis of the interviews, it was indeed revealed that Messy Play is a practice that is associated with freedom, creativity and the liberation of imagination, which in fact cultivates feelings of joy and satisfaction in children. Both educators and parents, through their own perspective, shared their practices and referred to the benefits they recognize that messy play offers to the child.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. Παρουσίαση θέματος

Το Messy Play αποτελεί μία βασική δραστηριότητα μέσα από την οποία τα παιδιά εξερευνούν, δημιουργούν και μαθαίνουν. Το Messy Play, δηλαδή το «ακατάστατο» παιχνίδι, χαρακτηρίζεται από τη φύση του ως μια δραστηριότητα χωρίς αυστηρή δομή ή προκαθορισμένο σχέδιο. Η ίδια η λέξη «messy» υποδηλώνει την ακαταστασία (Lee et al., 2016). Η παρούσα εργασία εστιάζει στην πρακτική του Messy Play και ιδιαίτερα στην επίδρασή του στη φαντασία και τη δημιουργικότητα. Αποπειράται να ορίσει και να παρουσιάσει τις σχετικές έννοιες και μέσα από έναν συνδυασμό καλλιτεχνικών μεθόδων έρευνας και της μεθόδου ποιοτικής έρευνας των ημιδομημένων συνεντεύξεων, να αναδείξει τις θέσεις και τις εμπειρίες γονέων και εκπαιδευτών επί του θέματος.

II. Ερευνητικό πρόβλημα και σκοπός

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει σε βάθος τη συμβολή του Messy Play στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας των παιδιών, μέσα από τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις δύο διαφορετικών αλλά αλληλοσυμπληρούμενων ομάδων: των εκπαιδευτικών που εφαρμόζουν το Messy Play στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους πρακτικής και των γονέων που παρατηρούν άμεσα τα οφέλη του στα παιδιά τους.

Για το σκοπό αυτό, τέθηκαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι τα οφέλη του Messy Play στη δημιουργικότητα και φαντασία των παιδιών σύμφωνα με τους α) εκπαιδευτές messy play και β) γονείς;
2. Ποιοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία στο Messy Play σύμφωνα με τους α) εκπαιδευτές Messy Play και β) γονείς;

III. Σημασία της έρευνας

Η σημασία της παρούσας έρευνας σχετίζεται με το γεγονός ότι εξετάζεται ένα σχετικά αδιερεύνητο πεδίο, ιδιαίτερα όσον αφορά τα ελληνικά δεδομένα, το πεδίο του Messy Play. Καταγράφοντας και αναλύοντας την εμπειρία και τις απόψεις γονέων και εκπαιδευτικών που έχουν έρθει συστηματικά σε επαφή με αυτό, η μελέτη στοχεύει να αναδείξει τα οφέλη, καταλήγοντας σε χρήσιμα ευρήματα που μπορούν και να αξιοποιηθούν πρακτικά, πέρα από την ερευνητική και ακαδημαϊκή τους σημασία.

IV. Δομή της εργασίας

Η δομή της εργασίας ακολουθεί μια συνεκτική πορεία: αρχικά ορίζονται το ερευνητικό πρόβλημα, ο σκοπός και η σημασία της έρευνας και στη συνέχεια εισάγεται το γενικό θεωρητικό πλαίσιο του θέματος, με αναλύσεις ως προς την έννοια του παιχνιδιού, τον ορισμό και τα χαρακτηριστικά του Messy Play / Αισθητηριακού Παιχνιδιού, τις θεωρητικές προσεγγίσεις που το στηρίζουν και τα οφέλη που προσφέρει. Ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο που εστιάζει στη δημιουργικότητα και τη φαντασία, ορίζοντας τις έννοιες μέσα από την οπτική των εικαστικών τεχνών και της εικαστικής αγωγής και αναδεικνύοντας τη σύνδεσή τους με το Messy Play. Στο τρίτο κεφάλαιο αναπτύσσεται η μεθοδολογία της έρευνας, ενώ το τέταρτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην παρουσίαση και ανάλυση των δεδομένων, ξεκινώντας από τα δημογραφικά στοιχεία και την εμπειρία με το Messy Play, για να προχωρήσει στη σύνδεσή του με τη δημιουργικότητα και τη φαντασία και να καταλήξει στην ερμηνεία των σχετικών αποτελεσμάτων. Στο πέμπτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η συζήτηση των ευρημάτων, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα, καταγράφονται οι περιορισμοί της έρευνας και διατυπώνονται προτάσεις για μελλοντικές μελέτες.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Κεφάλαιο 1: Messy Play

1.1. Παιχνίδι /play

1.1.1. Παιχνίδι: απόπειρες ορισμού

Στη βιβλιογραφία συναντάται πλήθος αναφορών σχετικά με την πολυπλοκότητα του φαινομένου του παιχνιδιού και διαπιστώνεται πολλάκις αδυναμία διατύπωσης ενός απόλυτου και καθολικά αποδεκτού ορισμού για τον όρο «παιχνίδι», καθώς η διατύπωση ενός και μόνο ορισμού θα οδηγούσε σε μια μονόπλευρη περιγραφή ενός πολυδιάστατου και πολυσύνθετου φαινομένου (Καραδημητρίου και συν, 2021). Άλλωστε, είναι εύκολο να αναγνωρίσεις το παιχνίδι όταν το βλέπεις, αλλά δύσκολο να το ορίσεις, όπως διαπιστώνει ο Pellegrini (2011, όπως αναφέρεται στο Fleeer, 2018). Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθούν και να συζητηθούν κάποιες σχετικές απόπειρες.

Στο κλασικό του βιβλίο *Homo Ludens*, ο Ολλανδός ιστορικός πολιτισμού Johan Huizinga (1955) υποστήριξε ότι παιχνίδι είναι μια ελεύθερη δραστηριότητα που απορροφά τον παίκτη έντονα και ολοκληρωτικά χωρίς να συνδέεται με κανένα υλικό ενδιαφέρον. Η Τσιαντζή (1998) εστιάζει στο παιδί ως ενεργό πρόσωπο του παιχνιδιού και ιδιαίτερα στην αυτενέργεια από μεριάς του για την κατασκευή ενός πλαισίου δράσης που έχει νόημα και σημασία για το ίδιο. Το παιδί θέτει τους δικούς του κανόνες και ακολουθώντας τους πιστά, εξερευνά τα ηθικά του όρια μέσα από τα προβλήματα και τις προτάσεις λύσεων που προκύπτουν -ιδίως εάν πρόκειται για ομαδικό παιχνίδι (Τσιαντζή, 1998). Η Αυγητίδου (2001) προσθέτει στα παραπάνω την ενεργό αλληλεπίδραση ορίζοντας το παιχνίδι ως «...μια γεμάτη νόημα διαδικασία κατά την οποία τα παιδιά συνδημιουργούν ενεργητικά τον κόσμο τους, με τους συνομηλίκους τους και μαθαίνουν μέσα από τις αλληλεπιδράσεις με φίλους τους». Για αλληλεπίδραση μίλησε και ο Bundy (2001· όπως εντοπίστηκε στο Stagnitti, 2004) περιγράφοντας το παιχνίδι ως μια συναλλαγή μεταξύ του ατόμου και του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιείται.

Η Wilson (2010) αναδεικνύει την διαδικασιοκεντρική διάσταση του παιχνιδιού και το προσεγγίζει «ως ένα σύνολο συμπεριφορών που επιλέγονται ελεύθερα από το παιδί και κατευθύνονται από εσωτερικά κίνητρα, είναι μια διαδικασία και όχι προϊόν». Μαζί της

συμφωνεί και η Καραμανιάν (2000) που αναφέρεται σε αυτό «ως μια αυτοσχέδια δραστηριότητα, η οποία συνιστά απόλαυση, και πολλές φορές δεν έχει φανερό στόχο». Με τις απολαυστικές πτυχές του παιχνιδιού είχε ασχοληθεί και ο Froebel (1907· όπως εντοπίστηκε στο LinYen-Chun, 2009) αναφερόμενος σε αυτό «ως την πιο αγνή και πνευματική δραστηριότητα του ανθρώπου, που του δίνει χαρά, ελευθερία και ευχαρίστηση». Ο Roopnarine (2011), περικλείοντας τα παραπάνω, μας δίνει έναν πολύ ελαστικό ορισμό του παιχνιδιού, συμπεριλαμβάνοντας σε αυτό όλες τις δραστηριότητες που εντάσσονται κάτω από την ομπρέλα της «παιχνιδιάρικης διάθεσης».

1.1.2. Χαρακτηριστικά παιχνιδιού

Παράλληλα με τους ποικίλους ορισμούς του παιχνιδιού, του έχουν αποδοθεί και ποικίλα χαρακτηριστικά. Ο Ρώσος ψυχολόγος Lev Vygotsky (1978) χαρακτήρισε το παιδικό παιχνίδι ως μια δραστηριότητα που (α) είναι επιθυμητή από το ίδιο το παιδί, (β) εμπεριέχει πάντοτε ένα στοιχείο φαντασίας και (γ) διέπεται πάντα από κανόνες, οι οποίοι βρίσκονται στο μυαλό των συμμετεχόντων και μπορεί είτε να έχουν προσδιοριστεί εκ των προτέρων είτε όχι. Οι Kenneth Rubin et al. (1983) επικεντρώθηκαν σε λίγο διαφορετικά χαρακτηριστικά και όρισαν το παιχνίδι ως συμπεριφορά που (α) βασίζεται στην παρακίνηση (β) επικεντρώνεται σε μέσα παρά σε σκοπούς (γ) συνδέεται με την εξερεύνηση (δ) περιλαμβάνει προσποίηση (ε) είναι απαλλαγμένο από εξωτερικά επιβαλλόμενους κανόνες και (στ) περιλαμβάνει ενεργό εμπλοκή των παικτών. Η Meckley (2002), αντλώντας μεταξύ άλλων και από νεότερες θεωρίες, έδωσε στο παιχνίδι μερικά πιο διευρυμένα χαρακτηριστικά: να είναι ελεύθερη επιλογή των παιδιών, να κατευθύνεται από εσωτερικά κίνητρα, να προσφέρει ευχαρίστηση και ικανοποίηση, να εμπλέκονται ενεργά οι παίκτες, να είναι αυτοκατευθυμένο και να έχει νόημα για το παιδί. Εμπλουτίζοντας και άλλο τα παραπάνω χαρακτηριστικά ο Else (2014) κατέληξε στην παρακάτω εκτενέστερη λίστα με δέκα βασικά χαρακτηριστικά του παιχνιδιού:

1. Πρόκειται για μια διαδικασία και όχι για μια συγκεκριμένη δράση.
2. Επιλέγεται ελεύθερα από το παιδί, το οποίο έχει τη διάθεση να συμμετάσχει.
3. Απαιτεί την ενεργό συμμετοχή του παιδιού.
4. Παρέχει επαρκή σωματική και ψυχολογική ασφάλεια.

5. Συνιστά μια ολιστική εμπειρία, που περιλαμβάνει τόσο το σώμα όσο και το πνεύμα.
6. Κατά τη διάρκειά του, χάνεται η αίσθηση του χρόνου.
7. Ενθαρρύνει την περιέργεια.
8. Προσφέρει ευχαρίστηση.
9. Η εμπειρία είναι μοναδική για κάθε παιδί.
10. Παρέχει ικανοποίηση, λειτουργώντας ως αυτοσκοπός.

Ομοίως μεν, συνοπτικότερα δε, ο Gray (2009) αρκείται σε πέντε βασικά στοιχεία, τα οποία οι περισσότεροι ερευνητές αναγνωρίζουν ως τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το παιχνίδι από άλλες δραστηριότητες:

1. Είναι επιλεγμένο από τα ίδια τα παιδιά και καθοδηγείται από τα ίδια.
2. Υπαγορεύεται από εσωτερικά κίνητρα.
3. Ρυθμίζεται από εσωτερικούς κανόνες.
4. Περιλαμβάνει τη φαντασία.
5. Το παιδί συμμετέχει με εγρήγορση και ενεργητικότητα, χωρίς όμως να αισθάνεται πίεση ή εκνευρισμό.

1.1.3. Η εκπαιδευτική αξία του παιχνιδιού

Όπως επισημαίνει ο Eberle και διαπιστώνεται από τα παραπάνω, το παιχνίδι ορίζεται από ένα σύνολο ενεργειών που σχετίζονται τόσο με την αναψυχή και την εκτόνωση όσο και με την υγιή ανάπτυξη του ατόμου. Μέσα από το παιχνίδι, τα νήπια και τα παιδιά ψυχαγωγούνται και ταυτόχρονα αναπτύσσονται, μαθαίνουν και καλλιεργούν δεξιότητες (Eberle, 2014). Η Bartlett (1996) που περιγράφει το παιχνίδι ως μια έντονη και παθιασμένη αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, που πραγματοποιείται μέσα από την εξερεύνηση, τη μεταμόρφωση, τον πειραματισμό και την προσποίηση, είτε ατομικά είτε σε συνεργασία με άλλους, θεωρεί το παιχνίδι βασικό ανθρώπινο ένστικτο, κεντρικό για την ανάπτυξη, σημειώνοντας ότι «σημαντικές αλλαγές λαμβάνουν χώρα στον εγκέφαλο όταν τα παιδιά παίζουν». Η Staempfli (2009) συμφωνεί και υποστηρίζει ότι το παιχνίδι δεν βοηθάει μόνο στην ανάπτυξη του εγκεφάλου του παιδιού αλλά και στην καλλιέργεια

ενός «ευέλικτου και διαφορετικού τρόπου σκέψης», κρίσιμου για την επίλυση πραγματικών προβλημάτων στην μετέπειτα ενήλικη ζωή.

Η συμβολή του παιχνιδιού - δη του ελεύθερου παιχνιδιού που είναι το messy play και θα αναλυθεί σε επόμενη ενότητα - στην πολύπλευρη ανάπτυξη των παιδιών είναι ευρέως αναγνωρισμένη. Τη σπουδαιότητα του ελεύθερου παιχνιδιού ανέδειξαν κορυφαίοι εκπαιδευτικοί, φιλόσοφοι και κοινωνικοί μεταρρυθμιστές, όπως ο Comenius, ο Rousseau, ο Froebel και η Montessori, οι οποίοι επισήμαναν τη σημασία της αυθόρμητης ανάπτυξης του παιδιού μέσω του παιχνιδιού. Υποστηρίχθηκε μάλιστα ότι ένα παιδαγωγικό πρόγραμμα, το οποίο παρέχει στα παιδιά τα κατάλληλα υλικά και τους δίνει τη δυνατότητα να παίζουν ελεύθερα, συνιστά την ιδανική μορφή προσχολικής εκπαίδευσης (Αυγητίδου, 2001).

Επιπλέον, η συμβολή σύγχρονων θεωρητικών, όπως του Vygotsky (1978), υπήρξε καθοριστική στην κατανόηση του ρόλου του παιχνιδιού στην παιδική ηλικία. Ο Vygotsky το προσδιόρισε ως την «κυρίαρχη δραστηριότητα» αυτής της περιόδου, επισημαίνοντας ότι λειτουργεί ως βασικός μηχανισμός μέσω του οποίου τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τον κόσμο των ενηλίκων. Σύμφωνα με τον ίδιο, το παιχνίδι τοποθετεί το παιδί σε ένα δυναμικό εκπαιδευτικό πλαίσιο, τη γνωστή Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης (ZEA), όπου δημιουργούνται ουσιαστικές ευκαιρίες για μάθηση (Τόπη & Παπανδρέου, 2021). Ο Vygotsky τόνισε ακόμα το στοιχείο του παιχνιδιού που βασίζεται σε κανόνες, υποστηρίζοντας ότι είναι ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά μαθαίνουν να ρυθμίζουν τις επιθυμίες τους και να ακολουθούν κοινωνικά συμφωνημένους κανόνες. Ωστόσο, παρ' όλους τους κανόνες, το παιχνίδι συνεπάγεται πάντα με κάποιο βαθμό ψυχικής αποσύνδεσης από το άμεσο πραγματικό περιβάλλον. Αυτή είναι η ποιότητα που τόνισε περισσότερο ο Huizinga (1949) στη θεωρία του ότι το παιχνίδι χρησιμεύει ως καταλύτης για την πολιτισμική εξέλιξη. Αυτό είναι επίσης το χαρακτηριστικό που υπογραμμίζεται περισσότερο από ακαδημαϊκούς που μελετούν τη λειτουργία του παιχνιδιού στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και την ικανότητα σκέψης (Gray, 2009).

Ο Mihalyi Csikszentmihalyi (1990) αναφέρθηκε στην ψυχική κατάσταση του ατόμου που παίζει ως ροή. Κατά τη διάρκεια του «παίξιν» η προσοχή επικεντρώνεται στην τρέχουσα εργασία, με μικρή επίγνωση του εαυτού ή του χρόνου που περνά. Το μυαλό

είναι απασχολημένο με τις ιδέες, τους κανόνες και τις ενέργειες του παιχνιδιού, καθιστώντας το σε μεγάλο βαθμό αδιάφορο σε εξωγενείς παράγοντες. Αυτή η κατάσταση του νου έχει αποδειχθεί σε αρκετές ψυχολογικές ερευνητικές μελέτες ότι είναι ιδανική για τη δημιουργικότητα και την απόκτηση νέων ικανοτήτων (Gray, 2013).

Αξίζει ακόμα να σημειωθεί ότι η θεώρηση του παιχνιδιού από την ίδια την οπτική των παιδιών συμβάλλει στην ουσιαστικότερη συμμετοχή των ενηλίκων σε αυτό, ενισχύοντας έτσι την κατανόηση σε σχέση με τις πραγματικές ανάγκες και τις εμπειρίες των παιδιών και ενδυναμώνοντας την εκπαιδευτική του αξία. Αυτό αποπειράθηκαν και οι ερευνητές Fjortoft και Sageie (2000), οι οποίοι μελετώντας το φυσικό ελεύθερο περιβάλλον ως πεδίου παιχνιδιού, εντόπισαν τρεις βασικές μορφές παιχνιδιού, καθεμία από τις οποίες συμβάλλει με διαφορετικό τρόπο στη μάθηση και την ανάπτυξη των παιδιών:

- Λειτουργικό παιχνίδι (functional play): Εστιάζει στην εκτέλεση αδρών κινητικών δραστηριοτήτων, όπως το τρέξιμο, η αναρρίχηση και άλλες σωματικές ασκήσεις, οι οποίες ενισχύουν τη φυσική ανάπτυξη και τις βασικές κινητικές δεξιότητες.
- Κατασκευαστικό παιχνίδι (construction play): Αναφέρεται σε δημιουργίες που τα παιδιά πραγματοποιούν στο φυσικό περιβάλλον, όπως κατασκευές με κλαδιά, πέτρες και άλλα φυσικά υλικά. Μέσα από αυτό το είδος παιχνιδιού ενισχύεται η δημιουργική σκέψη καθώς και η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων.
- Συμβολικό παιχνίδι (symbolic play): Περιλαμβάνει παιχνίδι ρόλων και φανταστικά σενάρια, τα οποία επιτρέπουν στα παιδιά να εξασκηθούν και να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες μέσα από την αναπαράσταση καταστάσεων που πιθανόν να αντιμετωπίσουν στο μέλλον.

Με βάση όλα τα παραπάνω, παρατηρείται ότι παρόλο που το παιχνίδι -δη το ελεύθερο- και η έννοια της μάθησης συχνά παρουσιάζονται ως αντικρουόμενες, τα τελευταία χρόνια έχει ενισχυθεί η πεποίθηση ότι τα δύο αυτά στοιχεία συνδέονται στενά. Το ελεύθερο παιχνίδι, αναγνωρίζεται πλέον ότι ενεργοποιεί ποιοτικά χαρακτηριστικά όπως η φαντασία, η δημιουργικότητα, η επίλυση προβλημάτων, η ικανότητα επικοινωνίας, η συναισθηματική εμπλοκή, η διάθεση για διερεύνηση και η ενίσχυση αυθεντικών αλληλεπιδράσεων -στοιχεία που προσδίδουν στο παιχνίδι μέγιστη εκπαιδευτική αξία.

1.2. Messy Play

1.2.1. Ορισμός Messy Play: διάκριση από Sensory Play και Αισθητηριακό Παιχνίδι

Όπως διαπιστώνεται και από την προηγούμενη ενότητα, η έννοια του παιχνιδιού ως βασική μορφή μάθησης για τα παιδιά έχει αναγνωριστεί διεθνώς και στη σύγχρονη βιβλιογραφία περιγράφεται ποικιλοτρόπως ως ένας θεμελιώδης τρόπος με τον οποίο τα παιδιά κατανοούν και αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους (Lewington et al., 2023). Αναγνωρίζεται ακόμα ότι ο άνθρωπος, ως κατεξοχήν αισθητηριακό ον, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του αξιοποιεί τις αισθήσεις του ως τον βασικό μηχανισμό αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον. Παρά την εξέλιξη των γνωστικών του ικανοτήτων, η αισθητηριακή λειτουργία παραμένει ο άμεσος και πρωταρχικός τρόπος πρόσληψης πληροφοριών, οι αισθήσεις καθίστανται απαραίτητες για την κατανόηση και την ερμηνεία του κόσμου. Κάθε αισθητηριακή εμπειρία λειτουργεί ως θεμέλιο για τη συγκρότηση της σκέψης, τη διαμόρφωση της γνώσης και την ανάπτυξη του ατόμου (Ρούσσος, 2011). Σε αυτό το πλαίσιο και ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, οι όροι *Sensory Play*, *Messy Play* και *Αισθητηριακό Παιχνίδι*, απασχολούν την ακαδημαϊκή και εκπαιδευτική κοινότητα.

Ο ελληνόγλωσσος όρος *Αισθητηριακό Παιχνίδι*, χρησιμοποιείται για να μεταφράσει και να περιγράψει έννοιες και πρακτικές που σε αγγλόγλωσση βιβλιογραφία εντοπίζονται αμφότερα ως *Sensory Play* αλλά και ως *Messy Play*. Ο όρος *Sensory Play* αναφέρεται ευρύτερα σε δραστηριότητες που ενεργοποιούν τις αισθήσεις των παιδιών – την όραση, την ακοή, την αφή, την όσφρηση, τη γεύση αλλά και την κιναισθησία – παρέχοντας στα παιδιά τη δυνατότητα να εξερευνήσουν και να κατανοήσουν τον κόσμο γύρω τους μέσω της άμεσης εμπειρίας (Patimah et al., 2023). Ο όρος *Messy Play*, από την άλλη πλευρά, προσδιορίζει ένα είδος αισθητηριακού παιχνιδιού που χαρακτηρίζεται από την ακαταστασία, την ελευθερία πειραματισμού και την ποικιλία υλικών και υφών (όπως λάσπη, νερό, πηλό, μπογιές κ.α.) (Cambridgeshire Community Services NHS Trust, 2025). Η έννοια αυτή αναδεικνύει τη σημασία της διαδικασίας πάνω από το αποτέλεσμα, δίνοντας έμφαση στην εξερεύνηση και τη δημιουργικότητα του παιδιού. Σύμφωνα με τους Lee et al. (2016) ο όρος *messy* αναφέρεται στην ακαταστασία που συνοδεύει τη

δραστηριότητα, καθώς τα παιδιά έρχονται σε επαφή με υλικά που αφήνουν ίχνη ή διασπείρονται στον χώρο, όπως η άμμος, το νερό, ο πηλός ή και τα χρώματα. Συνοπτικά, όπως διαπιστώνουν και οι Οικονομίδου & Γιαλαμάς (2022), στην ελληνική βιβλιογραφία, ο όρος *αισθητηριακό παιχνίδι* χρησιμοποιείται για να περιγράψει γενικά τη διαδικασία μέσω της οποίας τα παιδιά έρχονται σε άμεση αλληλεπίδραση με υλικά που διεγείρουν τις αισθήσεις, ενώ το *Messy Play* εισάγει και τον παράγοντα της ακαταστασίας ως μέσο μάθησης.

Λαμβάνοντας υπόψη την ευρύτητα και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων που προτείνει, καθώς και τη διεθνή βιβλιογραφία που το αναγνωρίζει ως ξεχωριστή παιδαγωγική πρακτική, στην παρούσα εργασία επιλέγεται να χρησιμοποιηθεί ο όρος *Messy Play*. Η επιλογή αυτή αιτιολογείται τόσο από την ανάγκη για εστίαση στην πειραματική και διερευνητική διάσταση του, όσο και από την αναγνώριση του ως εργαλείο ενίσχυσης της αισθητηριακής μάθησης και της δημιουργικής ανάπτυξης των παιδιών (Lee et al., 2016; National Council for Curriculum and Assessment, 2023).

1.2.2. Χαρακτηριστικά και παιδαγωγική σημασία του Messy Play

Το *Messy Play* αποτελεί μια μορφή παιχνιδιού που δεν είναι στοχοπροσηλωμένο σε ένα προκαθορισμένο αποτέλεσμα, αλλά επικεντρώνεται στην εξερεύνηση, τη δημιουργικότητα και την ελεύθερη έκφραση των παιδιών (Drew et al., 2007), καθώς κεντρικό του στοιχείο αποτελεί η απεριόριστη εξερεύνηση των υλικών και των δυνατοτήτων τους, μέσα σε ένα ασφαλές πλαίσιο που επιτρέπει την πειραματική μάθηση. Η απουσία αυστηρής δομής ενισχύει τη δημιουργική σκέψη, την επίλυση προβλημάτων και την αυτονομία, καθώς τα παιδιά δεν περιορίζονται από κανόνες ή οδηγίες· αντίθετα έχουν την ευκαιρία να πειραματιστούν, να κάνουν λάθη και να μάθουν μέσα από αυτά (Wood & Attfield, 2005· Gascoyne, 2011).

Επιπλέον, μπορεί με βεβαιότητα να διατυπωθεί ότι το *Messy Play* έχει ως κύριο άξονά του την πολυαισθητηριακή εμπειρία που προσφέρει. Μέσα από την αφή, την όραση, την όσφρηση και την ακοή, τα παιδιά αποκτούν ερεθίσματα που ενισχύουν τη γνωστική, γλωσσική και συναισθηματική τους ανάπτυξη (Gascoyne, 2012). Η έλλειψη έμφασης

στην κατασκευή ενός συγκεκριμένου προϊόντος αφήνει τα παιδιά ελεύθερα να εξερευνήσουν τις δυνατότητες των υλικών, να χρησιμοποιήσουν νέους τρόπους πειραματισμού και να κάνουν ανακαλύψεις. Με αυτόν τον τρόπο καλλιεργείται η περιέργεια και η δημιουργικότητα, ενώ παράλληλα προωθείται η φαντασία και η αίσθηση κοινότητας (Duffy, 2007).

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό που προσθέτει στην παιδαγωγική σημασία του Messy Play είναι ότι διευρύνει τις εμπειρίες των παιδιών μέσω της πολυαισθητηριακής διέγερσης, συνδέοντας την αίσθηση της αφής με την κίνηση, την ισορροπία και τη συνειδητοποίηση του σώματος, μέσα από τη λεγόμενη κιναισθητική αίσθηση (Hayes, 1993:7). Αυτό επιτρέπει στα παιδιά όχι μόνο να κατανοούν τις ιδιότητες των αντικειμένων, αλλά και να αναπτύσσουν δεξιότητες που σχετίζονται με τον συντονισμό, τη λεπτή και αδρή κινητικότητα, καθώς και την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων μέσα από πειράματα και υποθέσεις. Η διαδικασία αυτή ενισχύει επίσης τη γλωσσική ανάπτυξη, καθώς τα παιδιά μαθαίνουν να περιγράφουν υφές, αισθήσεις και ενέργειες, εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιο και τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες (Patimah et al., 2023).

Παράλληλα, το Messy Play ενισχύει την κοινωνική μάθηση, καθώς τα παιδιά αλληλεπιδρούν με συνομηλίκους και ενήλικες, μαθαίνουν να μοιράζονται, να συνεργάζονται και να διαπραγματεύονται ρόλους, ενώ παράλληλα καλλιεργούν την ενσυναίσθηση και την ικανότητα επίλυσης συγκρούσεων (Vygotsky, 1978). Βέβαια, δεν περιορίζεται μόνο στη γνωστική ή κινητική ανάπτυξη, αλλά επεκτείνεται στη συναισθηματική και κοινωνική σφαίρα, δημιουργώντας τις βάσεις για μια ολοκληρωμένη παιδική ανάπτυξη (Gascoyne, 2012).

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά και ιδιαίτερα το γεγονός ότι το Messy Play συνδυάζει ελευθερία, δημιουργικότητα και πολυαισθητηριακή εμπειρία, το καθιστά μια παιδαγωγική πρακτική που είναι ευχάριστη για τα παιδιά και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της βιωματικής μάθησης. Η πρακτική αυτή παρέχει στα παιδιά την ευκαιρία να δοκιμάσουν, να ανακαλύψουν και να πειραματιστούν με διάφορους τρόπους, χωρίς προκαθορισμένες προσδοκίες για το αποτέλεσμα, γεγονός που ενισχύει τη δημιουργικότητα, την αυτονομία και την αυτοπεποίθησή τους (Wood & Attfield, 2005; Duffy, 2007).

1.2.3. Υλικά του Messy Play

Στην πράξη, το Messy Play περιλαμβάνει την ελεύθερη χρήση υλικών που μπορεί να λερώνουν, όπως χρώματα, άμμο, νερό, πηλός ή ακόμα και τρόφιμα. Τα υλικά αυτά απλώνονται στον χώρο, κολλούν στα χέρια και τα ρούχα των παιδιών και συχνά ξεφεύγουν έξω από τα όρια του παιχνιδιού, επεκτείνοντας την εμπειρία της εξερεύνησης (Lee et al., 2016). Τα υλικά που χρησιμοποιούνται στο Messy Play καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα φυσικών, οικιακών, τροφίμων και εκπαιδευτικών μέσων, επιτρέποντας στα παιδιά να εξερευνήσουν ποικίλες υφές, αντιστάσεις και ιδιότητες.

Στα φυσικά υλικά περιλαμβάνονται άμμος, χώμα, πέτρες, φύλλα και ξύλα, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να παρατηρήσουν την ποικιλία της φύσης και να κατανοήσουν τις ιδιότητες των φυσικών στοιχείων (Dankiw et al., 2020). Οικιακά αντικείμενα όπως κουτάλια, σφουγγάρια, υφάσματα και δοχεία προσφέρουν επιπλέον ερεθίσματα και ενισχύουν τη σύνδεση με την καθημερινή εμπειρία, ενώ τα υλικά τροφίμων, όπως μαγειρεμένα και ωμά ζυμαρικά, φρούτα, γιαούρτι ή όσπρια, επιτρέπουν την εξερεύνηση διαφορετικών υφών και οσμών, ενισχύοντας τις αισθητηριακές διεργασίες (Lee et al., 2016).

Τα εκπαιδευτικά υλικά περιλαμβάνουν πηλό, πλαστελίνη, δαχτυλομπογιές, obleck και κορν φλάουρ, τα οποία ενισχύουν την ψυχοκινητική ανάπτυξη, την δημιουργική έκφραση και την εμπλοκή των παιδιών σε δραστηριότητες επίλυσης προβλημάτων (NHS, 2025). Η ποικιλία των υλικών καθιστά το Messy Play ιδιαίτερα ευέλικτο, επιτρέποντας τη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης και τις ανάγκες κάθε παιδιού, ενώ η παρουσία ενήλικα διασφαλίζει την ασφάλεια και την καθοδήγηση (Cambridgeshire Community Services NHS Trust, 2025).

Όλα τα παραπάνω υλικά, μπορούν να συμπεριληφθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες -ανάλογα με την υφή των υλικών και το βαθμό λερώματος που προκαλούν:

- α) Στις ξηρές υφές, όπου περιλαμβάνονται υλικά όπως μη μαγειρεμένα ζυμαρικά, άμμος, όσπρια, φύλλα, χαρτιά, δημητριακά, υφάσματα, κοχύλια και ξύλα, τα οποία δεν κολλάνε και προσφέρουν αισθητηριακά ερεθίσματα.

β) Στις ενδιάμεσες υφές, που δεν είναι ούτε εντελώς στεγνές ούτε ιδιαίτερα κολλώδεις, περιλαμβάνονται: άλευρα, νερό, πάγο, φρούτα και μαγειρεμένα ζυμαρικά, προσφέροντας μια πιο πλούσια εμπειρία αφής και δημιουργικότητας.

γ) Και τέλος, στις «ακατάστατες» ή κολλώδεις υφές όπως το obleck, η λάσπη, οι τέμπερες και το γιαούρτι, προκαλώντας έντονη αίσθηση αφής και απαιτούν περισσότερο καθαρίσμα, αλλά δίνουν στα παιδιά την ευκαιρία να πειραματιστούν ελεύθερα και να εξερευνήσουν τα όρια της δημιουργικότητάς τους (NHS, 2025).

1.2.4. Στάδια εισαγωγής στο Messy Play

Η εισαγωγή των παιδιών στο Messy Play πρέπει να γίνεται με σταδιακό τρόπο, ώστε να επιτυγχάνεται η εξοικείωση με τις διαφορετικές υφές και τα επίπεδα ακαταστασίας, προλαμβάνοντας ενδεχόμενη αντίδραση άρνησης ή δυσφορίας (NHS, 2025; Miller & Metz, 2012).

Στο πρώτο στάδιο, τα παιδιά χρησιμοποιούν σκληρά και ξηρά υλικά, όπως άμμο, ρύζι, ξηρά ζυμαρικά, πέτρες, χαρτί και δημητριακά, τα οποία προσφέρουν πρώτα αισθητηριακά ερεθίσματα και θεωρούνται πιο οικεία για τα παιδιά. Αυτή η αρχική επαφή ενισχύει την άνεση και την εμπιστοσύνη στη διαδικασία του παιχνιδιού, δημιουργώντας τις βάσεις για τη μεταγενέστερη εισαγωγή πιο σύνθετων υφών (NHS, 2025).

Στο δεύτερο στάδιο, εισάγονται μαλακές ή ελαφρώς υγρές υφές, όπως μαγειρεμένα ζυμαρικά, πλαστελίνη, βρεγμένη άμμος, σφουγγάρια και μαλακά υφάσματα. Για παιδιά με ευαισθησίες, τα υλικά αυτά μπορούν να τοποθετηθούν σε κλειστά σακουλάκια ή να καλυφθούν με μεμβράνη, προκειμένου να διευκολυνθεί η πρώτη επαφή και να μειωθεί η αντίδραση δυσφορίας (NHS, 2025). Στο στάδιο αυτό, η διαδικασία είναι πιο πλούσια και προάγει τη λεπτή κινητικότητα, την παρατήρηση και την εξερεύνηση των ιδιοτήτων των υλικών (Rogers et al., 2009).

Στο τρίτο στάδιο, τα παιδιά εισάγονται σε μαλακά, υγρά και ιδιαίτερα «ακατάστατα» υλικά, όπως λάσπη, δαχτυλομπογιές, κορν φλάουρ, νερό, αφρό, κόλλα και άλλες ρευστές ουσίες. Αυτή η φάση απαιτεί μεγαλύτερη εξοικείωση και ενισχύει την πολυαισθητηριακή

εμπειρία, την αυτονομία, την εξερεύνηση των ορίων και τη δημιουργικότητα. Η προσεκτική καθοδήγηση και η συμμετοχή του ενήλικα είναι καθοριστικής σημασίας για την ασφαλή και θετική εμπειρία των παιδιών, διασφαλίζοντας ότι η μετάβαση σε πιο έντονες αισθητηριακές εμπειρίες γίνεται χωρίς πίεση (NHS, 2025; Miller & Metz, 2012).

1.2.5. Τα Οφέλη του Messy Play στην ανάπτυξη του παιδιού

Το Messy Play αποτελεί μια πολυδιάστατη παιδαγωγική πρακτική με πληθώρα πλεονεκτημάτων που εκτείνονται σε όλο το φάσμα της ανάπτυξης του παιδιού. Η αξία του δεν περιορίζεται στην ψυχαγωγική διάσταση, αλλά εμπεριέχει ευρύτερες αναπτυξιακές, γνωστικές, κοινωνικές και συναισθηματικές προεκτάσεις. Η διεθνής βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι η συστηματική ένταξη δραστηριοτήτων Messy Play στην καθημερινή μαθησιακή διαδικασία προάγει την αισθητηριακή ολοκλήρωση, ενδυναμώνει τις κινητικές δεξιότητες, ενισχύει την επίλυση προβλημάτων και την κριτική σκέψη, ενώ παράλληλα καλλιεργεί κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και δημιουργικές εκφάνσεις (Οικονομίδου & Γιαλαμάς, 2022· Beckerleg, 2008).

Σε πρώτο επίπεδο, το Messy Play συμβάλλει ουσιαστικά στην αισθητηριακή ολοκλήρωση, μια διαδικασία μέσω της οποίας τα παιδιά επεξεργάζονται, οργανώνουν και ενοποιούν ερεθίσματα που δέχονται από το περιβάλλον. Μέσα από την επαφή με διαφορετικές υφές, θερμοκρασίες, σχήματα και χρώματα, καλλιεργείται η ικανότητα διάκρισης και οργάνωσης πληροφοριών, γεγονός που οδηγεί σε πιο αποτελεσματική κατανόηση του κόσμου. Στη διαδικασία αυτή κυριαρχούν η αφή και η όραση, καθώς τα παιδιά έρχονται σε επαφή με υλικά όπως άμμο, ζυμάρι, πηλό ή χρώματα. Οι εμπειρίες αυτές δεν είναι απλώς ευχάριστες, αλλά συνιστούν θεμελιώδεις μαθησιακές διεργασίες που ενισχύουν τη συνειδητοποίηση του εαυτού και του περιβάλλοντος (Beckerleg, 2008).

Επιπλέον, η συμμετοχή σε δραστηριότητες Messy Play προάγει την ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων. Οι λεπτές κινητικές δεξιότητες καλλιεργούνται μέσα από χειρισμούς όπως το ζύμωμα, η πίεση, το κόψιμο ή η ανάμειξη υλικών, τα οποία απαιτούν ακρίβεια και συντονισμό κινήσεων. Αυτές οι δραστηριότητες ενισχύουν τη δύναμη των

μυών των χεριών, την επιδεξιότητα και τον οπτικοκινητικό συντονισμό, ικανότητες που μετέπειτα συνδέονται με δεξιότητες όπως η γραφή. Παράλληλα, οι αδρές κινητικές δεξιότητες ενδυναμώνονται μέσα από δραστηριότητες που περιλαμβάνουν το σώμα στο σύνολό του, όπως η μεταφορά κουβάδων με νερό, το σκάψιμο στην άμμο ή το παιχνίδι με λάσπη. Η εναλλαγή μεταξύ λεπτών και αδρών κινητικών δεξιοτήτων ενισχύει τη συνολική σωματική ανάπτυξη και προσφέρει στο παιδί εμπειρίες συντονισμού και ελέγχου του σώματός του (Chiatto et al., 2018).

Σε γνωστικό επίπεδο, το Messy Play αποτελεί μέσο καλλιέργειας δεξιοτήτων υψηλού επιπέδου, όπως η παρατηρητικότητα, η κατηγοριοποίηση και η επίλυση προβλημάτων. Καθώς τα παιδιά πειραματίζονται με τα υλικά, μαθαίνουν να εντοπίζουν σχέσεις αιτίου-αποτελέσματος (π.χ. «αν αναμίξω το νερό με το χώμα, δημιουργείται λάσπη»), να προβλέπουν εκβάσεις και να αναπτύσσουν πρώιμες μαθηματικές και επιστημονικές έννοιες. Η κατανόηση μεγεθών, ποσοτήτων, ισορροπίας ή ακόμη και φυσικών φαινομένων (π.χ. εξάτμιση νερού) ενσωματώνεται με φυσικό τρόπο στη μαθησιακή διαδικασία (Chiatto et al., 2018). Το παιδί αποκτά την ικανότητα να σκέφτεται πειραματικά και να οργανώνει τα δεδομένα που προκύπτουν από την πράξη, γεγονός που συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης (Οικονομίδου & Γιαλαμάς, 2022).

Πέρα από τις αισθητηριακές και γνωστικές πτυχές, το Messy Play ασκεί καθοριστική επίδραση και στη διαμόρφωση της κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης. Δεδομένου ότι συχνά υλοποιείται σε ομαδικό πλαίσιο, προσφέρει ευκαιρίες αλληλεπίδρασης με συνομηλίκους. Τα παιδιά μαθαίνουν να μοιράζονται υλικά, να περιμένουν τη σειρά τους και να συνεργάζονται για την επίτευξη ενός κοινού στόχου, όπως η δημιουργία μιας κατασκευής ή η ολοκλήρωση μιας συλλογικής δραστηριότητας. Μέσα από τις διαδικασίες αυτές ενισχύονται οι κοινωνικές δεξιότητες, η επικοινωνία και η διαπραγμάτευση, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση υγιών κοινωνικών σχέσεων (Cambridgeshire Community Services NHS Trust, 2025).

Σε συναισθηματικό επίπεδο, το Messy Play δημιουργεί ένα πλαίσιο ασφάλειας και αποδοχής, στο οποίο το παιδί μπορεί να εκφράσει ελεύθερα τα συναισθήματά του. Η επαφή με υλικά που επιτρέπουν ελεύθερο πειραματισμό προσφέρει διέξοδο στη χαρά,

την περιέργεια, αλλά και σε συναισθήματα απογοήτευσης ή θυμού. Η διαδικασία αυτή ενισχύει την αυτορρύθμιση, καθώς το παιδί μαθαίνει να αναγνωρίζει, να διαχειρίζεται και να εκφράζει τα συναισθήματά του με δημιουργικούς τρόπους (Lee et al., 2016). Παράλληλα, η απουσία αυστηρών κανόνων μειώνει την πίεση και το άγχος, δίνοντας στο παιδί την αίσθηση ελευθερίας και ενδυναμώνοντας την αυτοπεποίθησή του.

Η δημιουργικότητα αποτελεί μία ακόμη κρίσιμη διάσταση που ενισχύεται μέσω του Messy Play. Καθώς το παιδί έρχεται σε επαφή με αδόμητα υλικά, ενεργοποιεί τη φαντασία του και δημιουργεί νοητικά σενάρια, καλλιεργώντας τη συμβολική σκέψη. Το πείραμα με χρώματα, σχήματα ή φυσικά στοιχεία οδηγεί σε καινοτόμες ιδέες, επιτρέποντας στο παιδί να εξερευνήσει τις δυνατότητές του. Η διεργασία αυτή δεν περιορίζεται μόνο στη δημιουργία αντικειμένων ή εικόνων, αλλά εκτείνεται και στην ικανότητα παραγωγής εναλλακτικών λύσεων και στρατηγικών σκέψης, στοιχείο που συνδέεται με την ανάπτυξη δημιουργικής νοημοσύνης (Beckerleg, 2008).

Συμπερασματικά, το Messy Play μπορεί να θεωρηθεί ως μια ολιστική εκπαιδευτική πρακτική που προάγει την ανάπτυξη σε πολλαπλά επίπεδα. Ενισχύει την αισθητηριακή αντίληψη, διευρύνει τις γνωστικές δεξιότητες και καλλιεργεί κινητικές ικανότητες μέσα από εμπειρίες που συνδέουν το σώμα, το μυαλό και τις αισθήσεις. Παράλληλα, ενδυναμώνει την κοινωνική και συναισθηματική νοημοσύνη, προσφέροντας στα παιδιά τη δυνατότητα να εκφραστούν, να συνεργαστούν και να καλλιεργήσουν την αυτοεκτίμησή τους. Η δημιουργικότητα, η φαντασία και η συμβολική σκέψη αναδεικνύονται ως φυσικές προεκτάσεις της ελεύθερης εξερεύνησης και πειραματισμού που χαρακτηρίζουν το Messy Play. Πρόκειται για μια εμπειρία που δεν αποσκοπεί μόνο στην εκμάθηση δεξιοτήτων, αλλά διαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο το παιδί σχετίζεται με τον κόσμο. Μέσα από την άμεση επαφή με τα υλικά, την ελευθερία έκφρασης και τον δημιουργικό πειραματισμό, το παιδί οικοδομεί γνώσεις που υπερβαίνουν την τυπική μάθηση και συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης και ισορροπημένης προσωπικότητας.

1.2.6. Τα οφέλη του Messy Play στη μαθησιακή διαδικασία

Παρά τις πιθανές αντιρρήσεις ορισμένων ενηλίκων, οι οποίοι συχνά αντιλαμβάνονται την «ακαταστασία» του Messy Play ως μειονέκτημα, το στοιχείο αυτό αποτελεί ουσιώδες μέρος της μαθησιακής διαδικασίας. Η «ακαταστασία» δεν ισοδυναμεί με έλλειψη οργάνωσης, αντίθετα, αντικατοπτρίζει την ενεργό ανακάλυψη και την άμεση αλληλεπίδραση με τον κόσμο, βοηθώντας τα παιδιά να κατανοήσουν με βιωματικό τρόπο τους νόμους της φύσης και τις αρχές που διέπουν την καθημερινή ζωή (Lee et al., 2016).

1.2.6.1. Σύνδεση Messy Play και θεωρίας Piaget

Η θεωρία του Jean Piaget υποστηρίζει ότι η μάθηση των παιδιών προκύπτει μέσα από ενεργητική, βιωματική αλληλεπίδραση με το περιβάλλον τους, όπου η γνώση οικοδομείται μέσω πειραματισμού, παρατήρησης και δοκιμής υποθέσεων (Slavin, 2007). Το Messy Play εντάσσεται ακριβώς σε αυτή τη λογική, καθώς επιτρέπει στα παιδιά να ανακαλύπτουν τις ιδιότητες των αντικειμένων, να ελέγχουν τις αντιδράσεις των υλικών και να αξιοποιούν την προηγούμενη εμπειρία τους για την επίλυση προβλημάτων (Kieff & Casbergue, 2017). Στην πράξη, το παιχνίδι με υλικά όπως πηλός, νερό, λάσπη ή δαχτυλομπογιές επιτρέπει στα παιδιά να δοκιμάσουν σχέσεις αιτίου-αποτελέσματος, να πειραματιστούν με διαφορετικές υφές και να ανακαλύψουν νέες δυνατότητες έκφρασης. Μέσα σε ένα ασφαλές και ελεγχόμενο πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να παρέχουν την απαραίτητη καθοδήγηση, ενώ ταυτόχρονα αφήνουν τα παιδιά να οδηγήσουν τη δραστηριότητα, ενισχύοντας έτσι την αυτονομία και τη δημιουργική σκέψη (Jacobsen, 2011).

Με αυτόν τον τρόπο, το Messy Play λειτουργεί ως εργαλείο για τη βιωματική μάθηση, σύμφωνα με το κονστρουκτιβιστικό αξίωμα του Piaget, όπου η γνώση δεν μεταδίδεται απλώς, αλλά οικοδομείται μέσα από τη δράση και την προσωπική εμπειρία των παιδιών (Miller, 2011). Η διαδικασία του Messy Play υποστηρίζει την ανάπτυξη της περιέργειας και της διερευνητικής διάθεσης, δύο βασικών παραμέτρων της μάθησης κατά τον Piaget, καθώς τα παιδιά ενθαρρύνονται να παρατηρήσουν και πειραματιστούν με ποικίλα υλικά και να αναζητήσουν διαφορετικές λύσεις σε κάθε πρόκληση. Τα παιδιά ως *άλλοι μικροί επιστήμονες*, με φιλοπερίεργη και διερευνητική διάθεση δοκιμάζουν - συχνά

επαναλαμβανόμενα - δράσεις πραγματοποιώντας μικρά νοητικά ή δραστικά πειράματα που τα οδηγούν στην κατασκευή της γνώσης τους για τον κόσμο (Miller, 2011). Το Messy Play με το περιβάλλον και τις διαδικασίες που προτείνει, αποτελεί ιδανικό πλαίσιο για την ανάπτυξη αυτών των συμπεριφορών παρατήρησης και πειραματισμού.

1.2.6.2. Σύνδεση Messy Play, αισθητηριακής ρύθμισης και συμπεριληπτικότητας

Η αισθητηριακή ρύθμιση αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των παιδιών, καθώς αφορά την ικανότητα του κεντρικού νευρικού συστήματος να επεξεργάζεται και να ανταποκρίνεται σε ερεθίσματα από το περιβάλλον με κατάλληλο τρόπο (Hayes, 1993). Το Messy Play προσφέρει πλούσιες πολυαισθητηριακές εμπειρίες, ενεργοποιώντας όλες τις αισθήσεις – όραση, ακοή, αφή, όσφρηση, γεύση – και την κιναισθητική αίσθηση που σχετίζεται με την κίνηση, την ισορροπία και την αίσθηση του σώματος. Μέσα από το παιχνίδι με διαφορετικές υφές και υλικά, τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να προσαρμόσουν τις αντιδράσεις τους στα αισθητηριακά ερεθίσματα, ενισχύοντας κατά αυτόν τον τρόπο την αυτορύθμιση (Miller & Metz, 2012).

Κατά την καθημερινότητά τους, τα περισσότερα παιδιά έρχονται σε επαφή με ερεθίσματα μέσα από χειροτεχνίες, το παιχνίδι με τρόφιμα, δραστηριότητες αυτοεξυπηρέτησης και διάφορες εμπειρίες εξερεύνησης. Οι περισσότερες περιπτώσεις παιδιών απολαμβάνουν αυτού του είδους την αλληλεπίδραση ή τη θεωρούν ουδέτερη. Ωστόσο, υπάρχουν παιδιά που παρουσιάζουν αισθητηριακή ευαισθησία ή διαταραχή αισθητηριακής ρύθμισης, γεγονός που κάνει το Messy Play να βιώνεται ως δυσάρεστο και ενίοτε απειλητικό (Miller & Metz, 2012). Όταν υπάρχει δυσλειτουργία στη διαδικασία της αισθητηριακής ρύθμισης, οι αντιδράσεις των παιδιών μπορεί να είναι δυσανάλογες προς την ένταση ή τη φύση του ερεθίσματος (Thomas, 2017). Για παράδειγμα, κάποια παιδιά εκδηλώνουν υπερβολική αντίδραση ακόμη και σε απλά, καθημερινά αγγίγματα, παρουσιάζουν συμπεριφορές όπως η επίμονη απόρριψη συγκεκριμένων υλικών και η έντονη αντίδραση σε υφές ή οσμές και κατά συνέπεια έχουν την ανάγκη για επιπλέον υποστήριξη κατά την εκτέλεση δραστηριοτήτων (Miller & Metz, 2012).

Οι προσαρμογές που μπορούν να εφαρμοστούν προκειμένου να αποφευχθεί η μειωμένη συμμετοχή ή και απομόνωση συγκεκριμένων παιδιών, περιλαμβάνουν τη σταδιακή εισαγωγή υλικών, τη χρήση προστατευτικών μέσων όπως γάντια ή εργαλείων χειρισμού, την επιλογή πιο ουδέτερων ή λιγότερο έντονων υφών, καθώς και τη δυνατότητα ελέγχου της διάρκειας και της έντασης της δραστηριότητας από το παιδί (Thomas, 2017). Επιπλέον, η ενεργή συμμετοχή του ενήλικα ως πρότυπο και καθοδηγητή, η υποστήριξη από συνομηλίκους και η ένταξη των δραστηριοτήτων στο καθημερινό πρόγραμμα (π.χ. μαγειρική, κηπουρική, χειροτεχνίες) ενισχύουν την αποδοχή του Messy Play από όλα τα παιδιά και προάγουν τη συμπερίληψη (Florian, 2015).

Τα οφέλη του Messy Play στην αισθητηριακή ρύθμιση είναι πολλαπλά. Καταρχάς, η επαφή με ποικίλα υλικά επιτρέπει την ανάπτυξη ανεκτικότητας σε διαφορετικές αισθητηριακές εμπειρίες και μειώνει την υπερευαισθησία σε καθημερινά ερεθίσματα. Επιπλέον, η ελεύθερη εξερεύνηση βοηθά τα παιδιά να εντοπίζουν τις προτιμήσεις τους, να κάνουν επιλογές και να αποκτούν αυτοπεποίθηση στη διαχείριση των ερεθισμάτων (Thomas, 2017). Για τα παιδιά που παρουσιάζουν δυσκολίες στην αισθητηριακή ολοκλήρωση, η σταδιακή εισαγωγή σε διαφορετικά υλικά και η καθοδήγηση από εκπαιδευτικό μπορούν να μειώσουν το άγχος και να ενισχύσουν τη συμμετοχή τους, παρέχοντας ταυτόχρονα ευκαιρίες μάθησης και ανάπτυξης (Florian, 2015; Booth & Ainscow, 2011).

Επιπλέον, το Messy Play προάγει τη συνεργατική μάθηση, την επικοινωνία και την ικανότητα επίλυσης συγκρούσεων, ενώ παράλληλα δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να εκφράσουν συναισθήματα με φυσικό και ασφαλές τρόπο. Μέσω της ελεγχόμενης και προσαρμοσμένης χρήσης υλικών, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δημιουργήσουν ένα συμπεριληπτικό περιβάλλον, στο οποίο όλα τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά, ανεξαρτήτως των αισθητηριακών τους ιδιοτεροτήτων (Miller & Metz, 2012).

Συνεπώς, διαπιστώνεται ότι το Messy Play δεν αποτελεί μόνο εργαλείο ανάπτυξης δεξιοτήτων, αλλά ταυτόχρονα και μέσο ενίσχυσης της κοινωνικής ισότητας και της προσβασιμότητας στην εκπαίδευση. Η σωστή διαχείριση των αισθητηριακών διαφορών συμβάλλει στην ενεργή συμμετοχή όλων των παιδιών και δημιουργεί ένα περιβάλλον μάθησης που σέβεται τις ατομικές ιδιαιτερότητες (Booth & Ainscow, 2011).

1.2.7. Θεωρητικές και Παιδαγωγικές Προσεγγίσεις του Messy Play/ Αισθητηριακού Παιχνιδιού

Δεδομένου ότι ο όρος *Messy Play* είναι σχετικά νέος και κυρίως δεδομένου ότι καλύπτεται από τον «όρο-ομπρέλα» *Sensory Play/Αισθητηριακό Παιχνίδι*, για τη συγκεκριμένη ενότητα, κατά την αναδρομική περιδιάβαση μεταξύ θεωριών και παιδαγωγών που θα επιχειρηθεί παρακάτω, οι όροι αυτοί μαζί με τις έννοιες που συμπαρασύρουν θα χρησιμοποιούνται ταυτόσημα.

Εισαγωγικά -και όπως διαφαίνεται από στοιχεία που έχουν προηγηθεί σε αυτή τη μελέτη, το Messy Play αποτελεί έναν εξαιρετικά σημαντικό πυλώνα στην ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Δεν είναι απλώς μια ευχάριστη δραστηριότητα, αλλά όπως αναγνωρίστηκε από σημαντικούς παιδαγωγούς και ψυχολόγους, συνιστά μια βαθιά μαθησιακή και αναπτυξιακή εμπειρία που ενεργοποιεί το σώμα, τις αισθήσεις, το μυαλό και τη φαντασία (Οικονομίδου & Γιαλαμάς, 2022). Ενδεικτικά, ο Jung (1959) ανέφερε χαρακτηριστικά πως: «Ο δρόμος για τον εγκέφαλο είναι μέσα από τα χέρια».

1.2.7.1. Ιστορικές ρίζες της αισθητηριακής μάθησης - Κλασικοί παιδαγωγοί και θεωρητικές επιρροές

Οι ιστορικές ρίζες των θεωριών που τροφοδότησαν την διερεύνηση και διάδοση του αισθητηριακού παιχνιδιού, εντοπίζονται στη σκέψη εξεχόντων παιδαγωγών, ψυχολόγων και στοχαστών του 17ου, 18ου και 19ου αιώνα, οι οποίοι αναγνώρισαν τη σημασία της αισθητηριακής μάθησης ως θεμέλιο της παιδικής ανάπτυξης (Οικονομίδου & Γιαλαμάς, 2022). Συγκεκριμένα κάποιες από τις ιδέες του John Amos Comenius, του Johann Heinrich Pestalozzi και του Friedrich Froebel θεμελίωσαν την έννοια του παιχνιδιού και της αισθητηριακής εμπειρίας ως βασικών μέσων μάθησης (McNeely, 2020).

Ο Comenius (1592–1670), αναγνωρίζεται ως ένας από τους πρώτους παιδαγωγούς που υποστήριξαν ότι η αισθητηριακή εμπειρία είναι απαραίτητη για τη μάθηση. Αντιτάχθηκε

στη στείρα, τυπική διδασκαλία και υποστήριξε πως τα παιδιά πρέπει να μαθαίνουν μέσα από άμεση επαφή με τον κόσμο και όχι από αφηρημένα λόγια. Θεώρησε πως οι αισθήσεις είναι τα «παράθυρα προς τη γνώση», και για τον λόγο αυτόν προώθησε την εικονογράφηση των σχολικών βιβλίων, ώστε να απευθύνονται οπτικά στα παιδιά και να ενεργοποιούν τη φαντασία και την κατανόηση. Το Messy Play, ως αισθητηριακή και βιωματική δραστηριότητα, ενσαρκώνει ακριβώς αυτή τη θεώρηση: τη μάθηση μέσα από το βίωμα, την εικόνα, την αίσθηση και την επαφή (McNeely, 2020).

Στην ίδια κατεύθυνση, ο Pestalozzi (1746–1827), επηρεασμένος από τον Comenius, έδωσε έμφαση στην ενότητα «κεφάλι, καρδιά και χέρι». Σε αντίθεση όμως, με τον Comenius που υπογράμμισε κυρίως τη σημασία της όρασης, ο Pestalozzi τόνισε τη σύνθεση νοητικών, συναισθηματικών και πρακτικών εμπειριών. Για τον ίδιο, οι έννοιες δεν μεταδίδονται, αλλά χτίζονται σταδιακά μέσα από την προσωπική εμπειρία και τις αισθήσεις. Το Messy Play αναδεικνύει αυτή την προσέγγιση, καθώς ενώνει γνωστικά και συναισθηματικά ερεθίσματα μέσα από οικείες, καθημερινές δραστηριότητες προσαρμοσμένες στο δικό τους ρυθμό και ενδιαφέρον (Yin et al., 2017).

Ακολούθως ο Froebel (1782–1852), θεμελιωτής του νηπιαγωγείου, έθεσε το παιχνίδι στο επίκεντρο της μάθησης. Ενώ οι προγενέστεροί του επικεντρώθηκαν περισσότερο στη διδασκαλία μέσω υλικών ή στην ενότητα σώματος-νου, ο Froebel ανέδειξε το παιχνίδι ως αυτόνομη αξία. Σύμφωνα με τον ίδιο, το παιδί μαθαίνει καλύτερα όταν είναι ελεύθερο να παίζει με τη δική του πρωτοβουλία, σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε αισθητηριακά ερεθίσματα. Θεωρούσε ακόμα πως κάθε παιδί φέρει μέσα του τη δυνατότητα δημιουργίας και εξέλιξης, και ότι καθήκον κάθε εκπαιδευτικού είναι να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να ανθίσει αυτό το δυναμικό, και όχι να το κατευθύνει αυστηρά (Grebennikov, 2003). Στο πλαίσιο αυτό, το Messy Play συνδέεται με τη φιλοσοφία του Froebel, καθώς προάγει την ελεύθερη πρωτοβουλία και την ανάπτυξη της εσωτερικής ισορροπίας του παιδιού μέσα από τη δημιουργική χρήση φυσικών υλικών (Οικονομίδου & Γιαλαμάς, 2022).

1.2.7.2. Σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες

Στη σύγχρονη παιδαγωγική σκέψη, οι ιδέες των κλασικών παιδαγωγών εμπλουτίστηκαν και επαναδιατυπώθηκαν μέσα από τις θεωρίες του 20ού αιώνα. Ορμώμενος από την θεωρία του Comenius, ο σύγχρονος παιδαγωγός Piaget υποστήριξε ότι η ανάπτυξη ξεκινά με το αισθησιοκινητικό στάδιο, όπου η γνώση αποκτάται μέσω πράξης, χειρισμού αντικειμένων και κίνησης. Το Messy Play ευθυγραμμίζεται με αυτή την οπτική, καθώς ενισχύει τη γνωστική επεξεργασία και την κατανόηση σχέσεων αιτίου-αποτελέσματος. Τα παιδιά έτσι μαθαίνουν να ταξινομούν και να προβλέπουν μέσα από την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον τους (Yin et al., 2017). Σε συνάρτηση με την θεωρία αυτή, η Montessori έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση των αισθήσεων, τις οποίες θεωρούσε «κλειδιά» για την κατανόηση του κόσμου, αναδεικνύοντας την υλική διάσταση του περιβάλλοντος και των ερεθισμάτων του (Kraftl, 2013). Στο Messy Play αυτή η λογική αντικατοπτρίζεται στην πλούσια χρήση αισθητηριακών υλικών που καλλιεργούν την αυτονομία και την αυτενέργεια (Kraftl, 2013). Στην ίδια κατεύθυνση, ο Steiner επεσήμανε τη σημασία της μάθησης μέσα από το περιβάλλον και τη σύνδεση του παιδιού με τη φύση και τα φυσικά υλικά. Σε αντίθεση με την Montessori που προώθησε περισσότερο τα εκπαιδευτικά υλικά, ο Steiner ανέδειξε την αξία των φυσικών στοιχείων, όπως το ξύλο, η άμμος και το νερό, τα οποία βρίσκουν άμεση εφαρμογή στο Messy Play, καθώς τα παιδιά καλούνται να αλληλεπιδρούν με αυτά με τον δικό τους ρυθμό και τρόπο, χτίζοντας εσωτερική κατανόηση και δημιουργικότητα (McNeely, 2020).

Λίγο πιο σύγχρονα, ο Vygotsky συνομιλώντας με τις προγενέστερές του θεωρίες, διαφοροποιήθηκε τονίζοντας τη σημασία του κοινωνικού πλαισίου. Ανέδειξε πως μέσω του αισθητηριακού παιχνιδιού, το παιδί μπορεί όχι μόνο να αναπτυχθεί σωματικά και ψυχικά, αλλά και να θεραπεύσει εσωτερικές εντάσεις. Στο Messy Play, η συνεργασία, η αλληλεπίδραση και η υποστήριξη από τον ενήλικα προωθούν τη μάθηση, βοηθώντας έτσι το παιδί να προχωρήσει στα επόμενα αναπτυξιακά του βήματα (Yin et al., 2017). Στα προσχολικά περιβάλλοντα της Reggio Emilia, το αισθητηριακό παιχνίδι είναι αναπόσπαστο στοιχείο της παιδαγωγικής φιλοσοφίας (Schwarz & Luckenbill, 2012) και ο μαθησιακός χώρος οργανώνεται έτσι ώστε να προσφέρει ποιοτικές αισθητηριακές εμπειρίες, ιδανικά σε φυσικά περιβάλλοντα. Οι ενήλικες λειτουργούν ως συνοδοιπόροι

και παρατηρητές και όχι ως αυστηροί καθοδηγητές, αφήνοντας τα παιδιά να εξερευνήσουν υλικά, να ανακαλύψουν τον κόσμο και να εκφραστούν ελεύθερα (Οικονομίδου & Γιαλαμάς, 2022). Συμπληρωματικά, η Sue Jennings (1990) ανέλυσε την αλληλεπίδραση παιδιού-υλικού μέσα από τρία στάδια: την ενσωμάτωση, όπου το παιδί βιώνει σωματικά το υλικό, την προβολή, όπου πειραματίζεται με τις ιδιότητές του, και τον ρόλο, όπου αναπτύσσει συμβολικό παιχνίδι. Το Messy Play, ενσωματώνοντας αυτή τη λογική, λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στη σωματική εμπειρία και στη δημιουργική φαντασία, προσφέροντας έναν χώρο όπου οι αισθήσεις, το συναίσθημα και η σκέψη αλληλοσυμπληρώνονται (Οικονομίδου & Γιαλαμάς, 2022).

Τέλος, η αναφορά του Jung (1959) ότι «ο δρόμος για τον εγκέφαλο είναι μέσα από τα χέρια» συνοψίζει με χαρακτηριστικό τρόπο τη διαχρονική παραδοχή ότι η σωματική εμπειρία αποτελεί τον θεμέλιο λίθο της μάθησης. Στη βάση αυτής της αντίληψης, το Messy Play δεν περιορίζεται σε μια απλή παιγνιώδη δραστηριότητα, αλλά συνιστά ένα πολύπλευρο αναπτυξιακό εργαλείο, το οποίο ενοποιεί τη δράση, τη φαντασία και την κοινωνική αλληλεπίδραση σε μια ενιαία μαθησιακή διαδικασία. Από τις πρώτες διακηρύξεις του Comenius για τον κεντρικό ρόλο των αισθήσεων στη γνώση, έως την έμφαση του Froebel στην αυταξία του παιχνιδιού, και από την οικοδομιστική θεωρία του Piaget μέχρι τη σημασία του κοινωνικού πλαισίου στον Vygotsky, αναδύεται ένα συνεκτικό παιδαγωγικό αφήγημα: η μάθηση ξεκινά από τη δράση και τη βιωματική εμπειρία, εμπλουτίζεται από τις αισθήσεις και εξελίσσεται μέσα από τη φαντασία και την κοινωνική αλληλεπίδραση. Το Messy Play συνιστά ενσάρκωση αυτής της διαχρονικής παιδαγωγικής παραδοχής, καθώς ενώνει την αισθητηριακή εξερεύνηση με τη γνωστική ανάπτυξη, την αυτονομία με τη συνεργασία, και τη δημιουργικότητα με τη συναισθηματική καλλιέργεια.

Συνεπώς, το Messy Play μπορεί να ιδωθεί όχι μόνο ως καινοτόμος πρακτική, αλλά ως φυσική συνέχεια μίας μακράς παιδαγωγικής παράδοσης, η οποία αναγνωρίζει την αξία του παιδιού ως ενεργού, δημιουργικού και κοινωνικού υποκειμένου, ως μία φιλοσοφία μάθησης, που γεφυρώνει το παρελθόν με τις ανάγκες και τις προκλήσεις της εκπαίδευσης του παρόντος και του μέλλοντος.

1.2.8. Εφαρμογές του Messy Play στο σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα

Στο αντίστοιχο Φύλλο Εφημερίδας της Ελληνικής Κυβερνήσεως σχετικά με το Πρόγραμμα Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση (ΦΕΚ 687 Β_10.02.2023), δεν εντοπίζεται καμία αναφορά σχετικά με το Messy Play. Αναφορές για την χρήση υλικών που θα μπορούσαν να σχετίζονται με το Messy Play ή με τους ευρύτερους στόχους του, εντοπίζονται στο θεματικό πεδίο «*Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση*», στην ενότητα «*Εικαστικές Τέχνες*» του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών. Για παράδειγμα, στο προαναφερθέν θεματικό πεδίο, διατυπώνεται η φράση «Να πειραματίζονται με την ανάμειξη χρωμάτων και τη χρήση διαφορετικών υλικών.», ως μία δεξιότητα που παρουσιάζεται ως προσδοκώμενο μαθησιακό αποτέλεσμα κατευθυνόμενων δραστηριοτήτων, μέσω δομημένων τρόπων εκτέλεσης και όχι ενός εξερευνητικού πεδίου που έχει στόχο την διαδικασία και όχι το αποτέλεσμα, όπως πραγματοποιείται στο Messy Play.

Σε αντίθεση με την επίσημη κατευθυντήρια γραμμή της σύγχρονης ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας, σε προγράμματα σπουδών προσχολικής αγωγής άλλων χωρών της Ευρώπης, το Messy Play συμπεριλαμβάνεται ευκρινώς σε αυτά. Για παράδειγμα, στο Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση της Ιρλανδίας πραγματοποιείται σαφής αναφορά του όρου Messy Play (National Council for Curriculum and Assessment, 2023). Σύμφωνα με το ιρλανδικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, το Messy Play κατατάσσεται μαζί με τα υπόλοιπα είδη παιχνιδιού, που υλοποιούνται στα νηπιαγωγεία, όπως το αισθητηριακό, το ριψοκίνδυνο και περιπετειώδες παιχνίδι, το συμβολικό, το δημιουργικό και φανταστικό παιχνίδι, το παιχνίδι με τη γλώσσα, το παιχνίδι κατασκευών και τουβλών, καθώς και το σωματικό παιχνίδι. Μέσω των ειδών αυτών προκαλείται περιέργεια και θαυμασμό από τα παιδιά, ενθαρρύνοντας την εξερεύνηση και την ανακάλυψη, δημιουργώντας έναν χώρο για μάθηση, ανάπτυξη, δράση, χαρά και γέλιο.

Το Messy Play μπορεί να αξιοποιηθεί ως δραστηριότητα που συνδυάζει το παιχνίδι με τους μαθησιακούς στόχους των εκάστοτε προγραμμάτων σπουδών, είτε προτείνεται ως οργανωμένη δραστηριότητα με καθορισμένη στόχευση, είτε -ιδανικότερα- ως ελεύθερο παιχνίδι που αφήνει τα παιδιά να πειραματιστούν, να δημιουργήσουν και να εκφράσουν

τα συναισθήματά τους μέσα από ανοιχτές διαδικασίες που ενθαρρύνουν την περιέργεια, τη φαντασία και τη δημιουργική έκφραση (Gascoyne, 2019; Lee et al., 2016). Βέβαια η παιδαγωγική οργάνωση προϋποθέτει ασφαλή υλικά, καθαρούς χώρους και κατάλληλη εποπτεία, ενώ ταυτόχρονα απαιτεί ευελιξία ώστε να συνδέεται με το Αναλυτικό Πρόγραμμα (Gascoyne, 2018).

Κεφάλαιο 2: Δημιουργικότητα & Φαντασία

2.1. Ορίζοντας την Δημιουργικότητα

2.1.1 Ιστορική προσέγγιση της έννοιας της δημιουργικότητας

Η δημιουργικότητα αποτελεί έννοια πολυδιάστατη, η οποία μέσα στον χρόνο απέκτησε διαφορετικά νοήματα και ερμηνείες. Η βιβλιογραφία των κοινωνικών επιστημών, της παιδαγωγικής και της ψυχολογίας καταγράφει ποικίλους ορισμούς, με κοινό παρονομαστή την πρωτοτυπία, την εξερεύνηση, την ανακάλυψη και την καινοτομία (Διονυσίου, 2008). Σύμφωνα με τον Reber (1985), η δημιουργικότητα συνδέεται με «νοητικές διαδικασίες που οδηγούν σε λύσεις, ιδέες, εννοιολογήσεις, καλλιτεχνικές μορφές, θεωρίες ή παράγωγα που είναι μοναδικά και πρωτότυπα» (Reber, 1985 στο Διονυσίου, 2008). Παρόμοια, ο Vernon (1989 στο Russ, 1993) την ορίζει ως την ικανότητα παραγωγής νέων ιδεών ή έργων που αναγνωρίζονται από ειδικούς για την επιστημονική, κοινωνική, καλλιτεχνική ή τεχνολογική τους αξία.

Κατά τον Fontana (1996), η δημιουργικότητα αποτελεί έναν ιδιαίτερο τρόπο σκέψης που χαρακτηρίζεται από ευχέρεια, ευελιξία και πρωτοτυπία, συνδεδεμένη άμεσα με την επίλυση προβλημάτων και την ικανότητα υπέρβασης της συμβατικής σκέψης. Ο ίδιος τονίζει ότι δημιουργικότητα είναι «η ικανότητα του ατόμου να παράγει άφθονους και πρωτότυπους τρόπους αντιμετώπισης και οργάνωσης υλικού» (Fontana, 1996).

Στη διερεύνηση της δημιουργικότητας αναπτύχθηκαν δύο βασικές κατευθύνσεις: εκείνη που εστιάζει στο δημιουργικό προϊόν και εκείνη που εξετάζει τη δημιουργική διαδικασία. Ωστόσο, η διάκριση αυτή έχει αμβλυνθεί, καθώς τόσο το προϊόν όσο και η διαδικασία θεωρείται σημαντικό να διακρίνονται από δημιουργικότητα (Russ, 1993). Σύμφωνα με την ίδια ερευνήτρια, ένα προϊόν μπορεί να θεωρηθεί δημιουργικό όταν είναι ταυτόχρονα μοναδικό και χρήσιμο (Russ, 1993). Από την άλλη πλευρά, η δημιουργική διαδικασία συνιστά ένα πιο σύνθετο φαινόμενο που εξαρτάται από πολλαπλούς παράγοντες και στάδια.

Η κλασική προσέγγιση του Wallas (1926) περιέγραψε τέσσερα στάδια στη δημιουργική διαδικασία: (α) την προετοιμασία, όπου αναγνωρίζεται το πρόβλημα και συγκεντρώνονται οι απαραίτητες πληροφορίες, (β) την επώαση, κατά την οποία η σκέψη αποδεσμεύεται από τη λογική και λειτουργεί σε προσυνειδητό ή ασυνείδητο επίπεδο, (γ) την έμπνευση ή «έλλαμψη», που ισοδυναμεί με τη σύλληψη της λύσης, και (δ) την επαλήθευση, όπου η νέα ιδέα αξιολογείται και υλοποιείται (Wallas, 1926· Fontana, 1996· Russ, 1993). Το μοντέλο αυτό αναδεικνύει τη δημιουργικότητα ως μια διαδικασία που περιλαμβάνει τόσο ασυνείδητες διεργασίες όσο και συνειδητή, κριτική σκέψη.

Ένα ακόμη κρίσιμο ερώτημα που τέθηκε ιστορικά είναι αν όλα τα άτομα διαθέτουν δημιουργικότητα ή αν αυτή αποτελεί προνόμιο λίγων χαρισματικών προσωπικοτήτων. Η σχετική βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι η δημιουργικότητα είναι μια έμφυτη ανθρώπινη λειτουργία, η οποία, ωστόσο, χρειάζεται το κατάλληλο περιβάλλον και καθοδήγηση για να καλλιεργηθεί (Διονυσίου, 2008). Η Sandra Russ (1993) τονίζει ότι χαρακτηριστικά όπως η ανοιχτότητα στις εμπειρίες, η ανοχή στην αμφιβολία, η αυτονομία κρίσης, η περιέργεια, η προθυμία ανάληψης ρίσκου, η αυτοπεποίθηση και το εσωτερικό κίνητρο αποτελούν καθοριστικά στοιχεία της δημιουργικής προσωπικότητας.

Συνολικά, η ιστορική εξέλιξη των θεωρήσεων για τη δημιουργικότητα αποτυπώνει μια μετάβαση: από την αντίληψη της δημιουργικότητας ως ιδιαίτερης ιδιότητας των «χαρισματικών» ατόμων, προς μια πιο «δημοκρατική» θεώρηση, που αναγνωρίζει τη δυνατότητα ανάπτυξής της σε κάθε άνθρωπο, υπό την προϋπόθεση ύπαρξης του κατάλληλου υποστηρικτικού πλαισίου.

2.1.2. Σύγχρονες θεωρίες και ορισμοί

Στη σύγχρονη βιβλιογραφία, η δημιουργικότητα ορίζεται ως προϊόν ή διαδικασία που συνδυάζει την πρωτοτυπία με την αξία (Runco & Jaeger, 2012). Ορισμοί αυτής της κατεύθυνσης δίνουν έμφαση στη δυνατότητα απρόβλεπτων συνδέσεων και στη γέννηση νέων, κατάλληλων ιδεών (Prentice, 2000· NACCCE, 1999). Ο Kudryavtsev (2011)

διακρίνει μεταξύ δημιουργίας που αποτελεί προσωπική ανακάλυψη και δημιουργίας που συνιστά ανακάλυψη για τους άλλους.

Μια ιδιαίτερα σημαντική διάκριση εισήχθη μέσα από τους όρους «Big C» και «Little c» (Craft, et. al., 2001· Kaufman & Beghetto, 2009). Η «Big C» δημιουργικότητα αφορά τα σπουδαία επιτεύγματα ιστορικών μορφών, ενώ η «Little c» δημιουργικότητα συνδέεται με την καθημερινότητα και την ικανότητα των ανθρώπων να επιλύουν προβλήματα με νέους τρόπους ή να βλέπουν τον κόσμο με φρέσκια ματιά. Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, η έμφαση δίνεται κυρίως στη «Little C» και στην καλλιέργεια του δημιουργικού δυναμικού όλων των μαθητών (Runco, 2007).

Αντίστοιχα, ο Boden (2001) εισήγαγε τη διάκριση ανάμεσα στην ψυχολογική (P-creativity) και την ιστορική (H-creativity) δημιουργικότητα. Η πρώτη αφορά την παραγωγή νέων και αξιολογών ιδεών από το ίδιο το άτομο, ανεξάρτητα αν έχουν προϋπάρξει, ενώ η δεύτερη αφορά ιδέες που εμφανίζονται για πρώτη φορά στην ιστορία. Η διάκριση αυτή είναι καθοριστική για την κατανόηση της δημιουργικότητας σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, καθώς οι μαθητές μπορούν να θεωρούνται δημιουργικοί ακόμη κι όταν «ανακαλύπτουν» για πρώτη φορά κάτι ήδη γνωστό.

Επιπλέον, η έρευνα αναγνωρίζει διαφορετικά επίπεδα έκπληξης που συνδέονται με τη δημιουργικότητα: από την απλή απροσδόκητη σύνδεση γνωστών στοιχείων μέχρι την εμφάνιση φαινομενικά αδύνατων ιδεών (Boden, 2001). Αυτές οι μορφές συνδέονται με τρεις βασικούς τύπους δημιουργικής σκέψης: τον συνδυασμό ιδεών, την εξερεύνηση εννοιών και τη ριζική μεταμόρφωση υπάρχοντων πλαισίων σκέψης.

Στον χώρο της προσχολικής και πρώιμης παιδικής εκπαίδευσης (ECEC), η συζήτηση γύρω από τη δημιουργικότητα δίνει έμφαση περισσότερο στη διαδικασία παρά στο προϊόν (Reunamo et al., 2014). Η δημιουργικότητα στα παιδιά θεωρείται παρούσα όταν μαθαίνουν κάτι για πρώτη φορά ή όταν επινοούν νέους τρόπους παιχνιδιού και αλληλεπίδρασης (Kaufman & Beghetto, 2009· Vygotsky, 2004). Η αξία των δημιουργικών ιδεών αξιολογείται από τους εκπαιδευτικούς και τους συνομηλίκους, ενώ συχνά παρατηρείται ότι υπερβολικά πρωτότυπες ιδέες μπορεί να απορριφθούν από το κοινωνικό πλαίσιο. Η κοινωνικά διαμεσολαβημένη φύση της δημιουργικότητας

υπογραμμίζει τον ρόλο της αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον, το οποίο μπορεί είτε να ενισχύσει είτε να περιορίσει το δημιουργικό δυναμικό των παιδιών (Ershadi & Winner, 2020).

Τέλος, παράγοντες όπως η κουλτούρα, το αναλυτικό πρόγραμμα, οι μέθοδοι διδασκαλίας, η χρήση εργαλείων και τεχνολογίας, καθώς και οι δεξιότητες των εκπαιδευτικών αναγνωρίζονται ως «enablers» που μπορούν να ενισχύσουν ή να περιορίσουν τη δημιουργικότητα στην εκπαίδευση (Ferrari et al., 2009). Επομένως, η δημιουργικότητα δεν αποτελεί μόνο ατομική ικανότητα, αλλά διαμορφώνεται σε σημαντικό βαθμό από το κοινωνικοπολιτισμικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Συνοψίζοντας, κοινό σημείο των θεωριών είναι η έμφαση στην ίδια τη διαδικασία της δημιουργικότητας, στην εξερεύνηση και τη δυνατότητα απρόβλεπτων συνδέσεων, καθώς και ο ρόλος του κοινωνικο-πολιτισμικού πλαισίου ως ενισχυτή ή περιοριστή του δημιουργικού δυναμικού. Εντέλει, η δημιουργικότητα θεωρείται αλληλεξαρτώμενη έννοια, όπου η ατομική πρωτοβουλία συνδέεται με την κοινωνική αναγνώριση και την εμπειρική μάθηση.

2.2. Ορίζοντας τη Φαντασία

Η φαντασία αποτελεί μία από τις βασικότερες γνωστικές λειτουργίες που συνδέονται άρρηκτα με τη δημιουργικότητα. Αποτελεί το μέσο μέσω του οποίου το άτομο μπορεί να παράγει νέες εικόνες, ιδέες και καταστάσεις που δεν προκύπτουν άμεσα από την πραγματικότητα, αλλά αναδύονται από τις νοητικές του αναπαραστάσεις και εμπειρίες. Με άλλα λόγια, η φαντασία επιτρέπει στον άνθρωπο να οραματίζεται καταστάσεις που δεν υφίστανται άμεσα στο περιβάλλον, αξιοποιώντας προηγούμενες εμπειρίες και ερεθίσματα τα οποία ανακαλεί, ανασυνθέτει και επεξεργάζεται Μέσα από αυτήν τη διαδικασία, η φαντασία λειτουργεί ως «μήτρα» της δημιουργικής σκέψης, δηλαδή ως ο τόπος όπου γεννιούνται νέες ιδέες και καινοτόμες προσεγγίσεις (Sami-Hussein, 2014· Καλογήρου, 2007).

Η ανάπτυξη της φαντασίας, ιδιαίτερα στην παιδική ηλικία, συνδέεται με τον πλούτο και την ποικιλία των ερεθισμάτων που προσλαμβάνει το παιδί. Όσο περισσότερα βιώματα και εμπειρίες αποκτά, τόσο περισσότερα «νοητικά υλικά» διαθέτει για να αναπτύξει τη δημιουργική του σκέψη. Η φαντασία ενισχύει ιδιαίτερα το στάδιο της επώασης, καθώς επιτρέπει στο άτομο να περιηγηθεί ελεύθερα στον κόσμο των εσωτερικών του εικόνων, να αναζητήσει εναλλακτικές λύσεις και να καλλιεργήσει νέους συνδυασμούς ιδεών που θα το οδηγήσουν στη φάση της έμπνευσης και στη συνέχεια στην επαλήθευση (Wallas, 1926· Fontana, 1996).

Σύμφωνα με τον Thompson (2018), η φαντασία δεν λειτουργεί αυτόνομα, αλλά σε συνδυασμό με την κριτική ικανότητα και τη μνήμη. Ο συνδυασμός αυτός επιτρέπει στο παιδί να διερευνά τον κόσμο με εναλλακτικούς τρόπους, να οργανώνει τις σκέψεις του και να ασκεί τη δεξιότητα της αυτοκριτικής, επιλέγοντας τις πιο κατάλληλες λύσεις ή ιδέες. Η διαδικασία αυτή δεν περιορίζεται σε μια απλή αναπαραγωγή εικόνων, αλλά δίνει στο παιδί τη δυνατότητα να συνδεθεί με τα βαθύτερα συναισθήματά του και να αναπτύξει αναλυτικότερη και πιο δημιουργική σκέψη.

Η ορολογία παίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην κατανόηση της φαντασίας και της σχέσης της με τη δημιουργικότητα. Ο αγγλικός όρος *imagination* αποδίδει με μεγαλύτερη ακρίβεια την έννοια της φαντασίας, σε αντίθεση με τους όρους *fancy* ή *fantasy*, που παραπέμπουν περισσότερο σε εξωπραγματικές ή περιορισμένες αναπαραστάσεις (Baldick, 2001). Ο όρος *imagination* σχετίζεται με τη δημιουργία εικόνων και καταστάσεων που δεν έχουν βιωθεί μέσω των αισθήσεων, ενώ το *fantasy* συνδέεται περισσότερο με εφήμερες ή υπερβολικά εξιδανικευμένες νοητικές κατασκευές. Αυτή η διάκριση καθίσταται κρίσιμη όταν εξετάζουμε τη συμβολή της φαντασίας στην ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης, καθώς υπογραμμίζει την οργανωτική και παραγωγική της διάσταση (Baldick, 2001).

Ο Coleridge προχώρησε ακόμη περισσότερο, προτείνοντας μια διάκριση ανάμεσα στην πρωτεύουσα και τη δευτερεύουσα φαντασία. Η πρωτεύουσα φαντασία (*primary imagination*) συνδέεται με τη βασική λειτουργία της αντίληψης και θεωρείται κοινή σε όλα τα άτομα, καθώς αντανakλά την άμεση επεξεργασία των ερεθισμάτων που προσλαμβάνουμε από το περιβάλλον. Η δευτερεύουσα φαντασία (*secondary*

imagination), αντίθετα, διαφοροποιείται ως προς τον τρόπο και τον βαθμό λειτουργίας της και σχετίζεται με τη δημιουργικότητα, καθώς περιλαμβάνει τη διορατικότητα, την ικανότητα επεξεργασίας και ανασύνθεσης των εμπειριών, αλλά και την παραγωγή νέων, καινοτόμων ιδεών (Reichiling, 1990). Με βάση αυτήν τη διάκριση, η δημιουργικότητα ταυτίζεται περισσότερο με τη δευτερεύουσα φαντασία, ενώ η πρωτεύουσα σχετίζεται με την αναδημιουργία και την απλή επεξεργασία της αντίληψης.

Η στενή σχέση μεταξύ φαντασίας και δημιουργικότητας υποδηλώνει ότι η καλλιέργεια της πρώτης αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της δεύτερης. Ωστόσο, η δημιουργικότητα δεν περιορίζεται μόνο στη φαντασία· απαιτεί την ικανότητα οργάνωσης, αξιολόγησης και εφαρμογής των ιδεών που προκύπτουν. Το παιδί, αξιοποιώντας τη φαντασία του, μπορεί να πειραματιστεί με νέες μορφές σκέψης και να φτάσει σε πρωτότυπες λύσεις, γεγονός που καθιστά τη φαντασία θεμέλιο λίθο της δημιουργικής διαδικασίας.

2.3. Δημιουργικότητα & Φαντασία και Εικαστική Αγωγή

Στο πλαίσιο της εικαστικής αγωγής, οι έννοιες της δημιουργικότητας και φαντασίας αποκτούν ιδιαίτερη σημασία, καθώς διανοίγεται ένα πεδίο όπου μπορεί να προτεραιοποιηθεί η διαδικασία δημιουργίας έναντι του τελικού αποτελέσματος. Κατα συνέπεια, αναδύεται ένας προνομιακός χώρος έκφρασης και επικοινωνίας όπου οι εικαστικές τέχνες ενισχύουν τη δημιουργική σκέψη, καλλιεργούν την αισθητική αντίληψη και προάγουν την προσωπική ανάπτυξη των μαθητών, καθώς τους προσφέρεται η δυνατότητα να εξερευνήσουν τον εσωτερικό και εξωτερικό τους κόσμο (Eisner 2002). Μέσω της δημιουργικής διαδικασίας, το άτομο μαθαίνει να παρατηρεί, να ερμηνεύει, να συμβολίζει και να νοηματοδοτεί τον κόσμο γύρω του με τρόπους που υπερβαίνουν τη λογική και τη γλωσσική έκφραση.

Η φαντασία, σύμφωνα με τον Vygotsky (2004), είναι θεμελιώδης στην ανάπτυξη της δημιουργικής δραστηριότητας, καθώς επιτρέπει τη μετατροπή της εμπειρίας σε νέα, καινοτόμα σχήματα σκέψης. Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα η

δημιουργικότητα δεν είναι μια δοσμένη και παγιωμένη ικανότητα, αλλά δυνατότητα που μπορεί να αναπτυχθεί συστηματικά μέσα από κατάλληλα παιδαγωγικά περιβάλλοντα και στρατηγικές (Craft, 2005). Κατα συνέπεια, σε ένα ενημερωμένο παιδαγωγικό πρόγραμμα η εικαστική αγωγή δεν πρέπει να περιορίζεται στην αναπαραγωγή μορφών ή την τεχνική δεξιότητα· αλλά να καλλιεργεί τη φαντασία ως μηχανισμό αναστοχασμού και νοητικής ευελιξίας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης προκύπτει όταν τα παιδιά, αντί να κληθούν να χρωματίσουν ένα προσχεδιασμένο σχέδιο, εμπλέκονται σε ανοιχτού τύπου εικαστική δραστηριότητα με φυσικά και ανακυκλώσιμα υλικά. Σε τέτοιο πλαίσιο, η παιδαγωγός μπορεί να προσφέρει ως αφόρμηση έναν θεματικό πυρήνα (π.χ. «ο κόσμος κάτω από τη θάλασσα») και να ενθαρρύνει τα παιδιά να εκφράσουν τη δική τους εκδοχή μέσα από ποικιλία υλικών, χωρίς να υπάρχει σωστό ή λάθος. Καθώς τα παιδιά εργάζονται, ενθαρρύνονται να εξηγήσουν τις επιλογές τους, να αναστοχαστούν πάνω στις αποφάσεις τους, να αλλάξουν πορεία και να συνδυάσουν υλικά με τρόπους που αντανακλούν τη φαντασία και την προσωπική τους έκφραση. Σε αυτή τη διαδικασία, η έμφαση δίνεται στην πορεία της δημιουργίας και όχι στο τελικό προϊόν, επιτρέποντας την ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως η γνωστική ευελιξία, η δημιουργική επίλυση προβλημάτων και η αισθητική καλλιέργεια (Vecchi, 2010).

Με την παραπάνω αντίληψη συντάσσεται και η Eisner (2002), σύμφωνα με την οποία, οι εικαστικές τέχνες, όπως η ζωγραφική, η γλυπτική, η χαρακτική, η φωτογραφία και οι πιο ελεύθερες μορφές τέχνης με φυσικά ή ελεύθερα υλικά, δεν αποτελούν μόνο αντικείμενο απόλαυσης, αλλά προάγουν έναν τρόπο σκέψης και κατανόησης της πραγματικότητας μέσω της αισθητικής καλλιέργειας και της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Ωστόσο, στην εκπαιδευτική και κοινωνική πραγματικότητα, η δημιουργικότητα συχνά αξιολογείται μέσα από το τελικό παραγόμενο προϊόν, παραγνωρίζοντας τη δυναμική και πολυπλοκότητα της δημιουργικής διαδικασίας καθαυτής. Αυτή η έμφαση στο αποτέλεσμα οδηγεί σε μια τάση των εκπαιδευτικών να υιοθετούν πρακτικές που εξασφαλίζουν ένα «ωραιοποιημένο» και εύκολα παρουσιάσιμο αποτέλεσμα, όπως η χρήση φύλλων εργασίας στο νηπιαγωγείο, τα οποία προσφέρουν ορατά αποδεικτικά στοιχεία για την πρόοδο και την επίδοση των παιδιών (Pyle & Danniels, 2017). Ωστόσο, η προτεραιότητα στην τελική εικόνα αποδυναμώνει την αξία της αυθεντικής

διερευνητικής μάθησης και περιορίζει την έκφραση της δημιουργικότητας, καθώς οι δραστηριότητες αυτές συχνά βασίζονται στην παθητική αναπαραγωγή και την εκτέλεση προκαθορισμένων εργασιών (Wood, 2014).

Όπως επισημαίνουν οι Runco & Jaeger (2012), η τάση να αναγνωρίζεται η δημιουργικότητα μόνο σε επιτυχημένα ή καινοτόμα αποτελέσματα, συσκοτίζει το γεγονός ότι πολλές δημιουργικές προσπάθειες είτε οδηγούν στην αποτυχία είτε δεν καταλήγουν ποτέ σε απτό αποτέλεσμα. Αυτές οι "σιωπηρές" ή μη ορατές διεργασίες συνιστούν ωστόσο αναπόσπαστο τμήμα της δημιουργικής σκέψης και μάθησης και κατ' επέκταση της εικαστικής αγωγής. Κεντρικό ρόλο σε αυτές τις διεργασίες κατέχει η φαντασία, η οποία λειτουργεί ως εσωτερικός πυρήνας της δημιουργικότητας. Η φαντασία ενεργοποιεί τη σκέψη πριν από κάθε δημιουργική πράξη, προσφέροντας το αρχικό ερέθισμα –τη "σπίθα"– για τη γέννηση μιας ιδέας ή ενός νοητικού πειραματισμού (Vygotsky, 2004). Η δημιουργική διαδικασία, επομένως, μπορεί να ιδωθεί ως εξωτερική εκδήλωση μιας εσωτερικής συλλογιστικής λειτουργίας, η οποία ξεκινά από τη φαντασία και σταδιακά μετουσιώνεται σε πράξη. Σε αυτό το πλαίσιο, η δημιουργικότητα δεν είναι απλώς η παραγωγή καινοτόμων προϊόντων, αλλά μια διαρκής νοητική και συναισθηματική διεργασία, συχνά αθέατη και άδηλη, που συνδέεται άμεσα με την ικανότητα του ατόμου να οραματιστεί διαφορετικές πιθανότητες και να τις εξερευνήσει (Greene, 1995).

Αξίζει ακόμα να επισημανθεί ότι η συμβολή της εικαστικής αγωγής δεν περιορίζεται μόνο στην ατομική ανάπτυξη και δημιουργική έκφραση, αλλά επεκτείνεται και στη διάσταση της κοινωνικής συνείδησης και του μετασχηματισμού. Σύμφωνα με τη Letsiou (2014), η τέχνη μπορεί να λειτουργήσει ως παρέμβαση σε κοινωνικά και εκπαιδευτικά συμφραζόμενα, ενισχύοντας τη δυνατότητα των μαθητών να αναστοχαστούν πάνω σε κοινωνικά ζητήματα και να φανταστούν εναλλακτικές και προοπτικές. Μέσα από τη συμμετοχή τους σε εικαστικά πρότζεκτ με κοινωνικό προσανατολισμό, οι μαθητές αποκτούν ενεργό ρόλο στην συνδημιουργία του κοινωνικού τους περιβάλλοντος. Η Letsiou (2014) προτείνει μια κριτική-συμμετοχική προσέγγιση της εικαστικής αγωγής, στην οποία η τέχνη δεν είναι αποκομμένη από την κοινωνική πραγματικότητα, αλλά εμπλέκεται ενεργά σε αυτή. Έτσι η εικαστική αγωγή, γίνεται πεδίο κριτικού

γραμματισμού, όπου οι μαθητές καλούνται όχι μόνο να δημιουργούν, αλλά και να νοηματοδοτούν και να επαναπροσδιορίζουν την πραγματικότητα μέσα από την τέχνη.

Συνοψίζοντας, γίνεται φανερό ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα αποτελούν θεμελιώδεις συνιστώσες της ανθρώπινης σκέψης και της μαθησιακής διαδικασίας, με καίρια σημασία για την ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου. Παρόμοια, οι εικαστικές τέχνες και η εικαστική αγωγή προσφέρουν ένα μοναδικό πεδίο ενδυνάμωσης αυτών των ικανοτήτων, καθώς ενεργοποιούν τις εσωτερικές φαντασιακές διεργασίες και μετασχηματίζουν την εμπειρία σε δημιουργική έκφραση. Η δημιουργικότητα δεν περιορίζεται στην παραγωγή καινοτόμων προϊόντων, αλλά συνιστά μια δυναμική και πολυεπίπεδη νοητική λειτουργία που ξεκινά από τη φαντασία, περνά μέσα από τον πειραματισμό και συχνά εκφράζεται με μη λεκτικούς τρόπους. Η φαντασία, από την πλευρά της, λειτουργεί ως εσωτερικός καταλύτης της δημιουργικής διαδικασίας, επιτρέποντας στο άτομο να συλλάβει εναλλακτικές δυνατότητες και να επαναπροσδιορίσει το γνωστό.

2.4. Δημιουργικότητα & Φαντασία ως συνδεδετικοί κρίκοι Messy Play και Εικαστικής Αγωγής

Δεδομένου ότι στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, το Messy Play στις νεαρές ηλικίες εφαρμόζεται συχνά στα πλαίσια κάποιου εξωσχολικού παιδαγωγικού προγράμματος με εικαστικό προσανατολισμό, κρίθηκε καίριο να εξεταστεί η σχέση αυτών των δύο εκπαιδευτικών πεδίων: του Messy Play και της Εικαστικής Αγωγής.

Στο Messy Play, η απουσία αυστηρών κανόνων και προκαθορισμένων αποτελεσμάτων μετατοπίζει το επίκεντρο από το τελικό προϊόν στη δημιουργική διαδικασία, ενισχύοντας τη φαντασία, την εξερεύνηση και την πειραματική στάση (Gascoyne, 2019; Craft, 2005). Αυτή η προσέγγιση συνάδει με τις σύγχρονες θεωρίες της εικαστικής αγωγής που δίνουν έμφαση στη διαδικασία ως μέσο έκφρασης και μάθησης και όχι αποκλειστικά στο αισθητικό αποτέλεσμα (Eisner, 2002).

Με βάση την παραπάνω θεώρηση, το Messy Play λειτουργεί ως «πρώιμη εικαστική εμπειρία» που επιτρέπει στα παιδιά να αναπτύξουν βασικές δεξιότητες της εικαστικής

γλώσσας, όπως η αισθητική αντίληψη, η συμβολική σκέψη και η δημιουργική επίλυση προβλημάτων (Vecchi, 2010; Russ, 2003). Η δυνατότητα του παιδιού να πειραματίζεται με ποικίλα υλικά και μορφές, σε περιβάλλοντα που ενθαρρύνουν τη σωματική και γνωστική ελευθερία, συνδέει το Messy Play στενά με τις αρχές της εικαστικής αγωγής που προωθούν τη δημιουργική έκφραση και τον αναστοχασμό (Malaguzzi, 1998; Dewey, 1934).

Επιπρόσθετα, το Messy Play ενισχύει την κοινωνική διάσταση της μάθησης, καθώς παρέχει μια δημοκρατική και συμπεριληπτική πλατφόρμα έκφρασης, στην οποία όλα τα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν ισότιμα ανεξάρτητα από ατομικές ή πολιτισμικές διαφορές (Hall & Thomson, 2017). Η εικαστική αγωγή, μέσα από παρόμοιες παιδαγωγικές προσεγγίσεις, προάγει την ενσυναίσθηση και την πολιτισμική κατανόηση, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση κοινωνικά ευαισθητοποιημένων ατόμων (Letsiou, 2014).

Ακόμα, ο Vygotsky (2004) επισημαίνει ότι η φαντασία αποτελεί θεμελιώδη συνιστώσα της δημιουργικής δραστηριότητας, καθώς επιτρέπει την αναδόμηση της εμπειρίας σε νέες, καινοτόμες μορφές. Η συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες Messy Play, όπου τα υλικά δεν υπακούν σε κανόνες ή μορφολογικούς περιορισμούς, ενεργοποιεί εσωτερικούς μηχανισμούς προβολής, μεταφοράς και συμβολισμού. Το παιδί, μέσω της επαφής με το χώμα, τα χρώματα ή τη ζύμη, επινοεί κόσμους, μορφές και σχέσεις, αναδεικνύοντας την αδιαχώριστη σύνδεση φαντασίας και δράσης.

Σε αυτό το πλαίσιο, η θεωρία των «Loose Parts» του Nicholson (1971) προσφέρει ένα πλαίσιο για την κατανόηση της εικαστικής διάστασης του Messy Play. Η θεωρία αυτή που εφαρμόζεται στην εικαστική αγωγή, υποστηρίζει ότι τα υλικά μπορούν να μετακινηθούν, να συνδυαστούν και να αναδιαταχθούν ελεύθερα ενισχύοντας τη δημιουργικότητα και τη φαντασία και προσφέροντας άπειρες δυνατότητες για εξερεύνηση και έκφραση στα παιδιά. Αυτή η προσέγγιση εστιάζει στη δημιουργία περιβαλλόντων πλούσιων σε τέτοια υλικά, τόσο φυσικά όσο και τεχνητά, επιτρέποντας στα παιδιά να αναπτύσσουν την καλλιτεχνική τους σκέψη μέσα από το παιχνίδι και την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον τους. Σύμφωνα με τον ίδιο, όταν τα παιδιά έχουν στη διάθεσή τους μεταβλητά και μη δομημένα υλικά, τείνουν να επινοούν νέες μορφές δράσης και να επεκτείνουν τις δυνατότητες του περιβάλλοντός τους.

Η εικαστική αγωγή, ως πεδίο αισθητικής, συμβολικής και συναισθηματικής έκφρασης, συναντά το Messy Play στην κοινή τους έμφαση στην υλικότητα και την αισθητηριακή ενεργοποίηση. Όπως υποστηρίζει ο Eisner (2002), οι τέχνες επιτρέπουν στα παιδιά να σκέφτονται με τρόπους πέραν της γλώσσας, προσφέροντάς τους τη δυνατότητα να αναπτύξουν ένα πολυτροπικό ρεπερτόριο έκφρασης και νοηματοδότησης. Το Messy Play, αν και δεν φέρει πάντα τον τίτλο της «τέχνης», προλειαίνει το έδαφος για την ανάπτυξη αυτής της μορφής σκέψης και εν τέλει λειτουργεί ως προ-εικαστική πρακτική.

Η ψυχολογική θεώρηση του παιχνιδιού από τη Russ (2003) προσφέρει επιπλέον ερμηνευτικά εργαλεία. Σύμφωνα με την ίδια, το συμβολικό και δημιουργικό παιχνίδι είναι καθοριστικό για την ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων, συναισθηματικής ρύθμισης και επίλυσης προβλημάτων. Οι συνθήκες που προκύπτουν εντός των Messy Play δραστηριοτήτων –όπως η ανάμιξη χρωμάτων, η απρόβλεπτη συμπεριφορά των υλικών ή η αλληλεπίδραση με άλλα παιδιά– προσομοιάζουν τις διεργασίες του εικαστικού στοχασμού: παρατήρηση, πειραματισμός, αναστοχασμός και επαναδιαμόρφωση.

Η σύνδεση Messy Play και εικαστικής αγωγής δεν είναι μονάχα θεωρητική. Σε εφαρμοσμένα παιδαγωγικά πλαίσια, όπως η προσέγγιση Reggio Emilia, η φαντασία και η καλλιτεχνική έκφραση αντιμετωπίζονται ως ισοδύναμες μορφές νοητικής λειτουργίας. Ο Malaguzzi (1998) τόνισε τη σημασία των «εκατό γλωσσών του παιδιού», αναγνωρίζοντας τις πολλαπλές μορφές έκφρασης –ανάμεσά τους και τη χειρονομιακή, τη υλική και την εικαστική– ως ισότιμα μέσα κατανόησης του κόσμου. Το Messy Play εντάσσεται σε αυτό το πλέγμα ως μια πρόωπη, ελεύθερη μορφή διαλογικής και υλικής διερεύνησης.

Συνοψίζοντας, μπορεί να διατυπωθεί ότι το Messy Play και η Εικαστική Αγωγή συγκλίνουν στην έμφαση στη διαδικασία, τη φαντασία και τη δημιουργική έκφραση ως βασικούς πυλώνες μάθησης και ανάπτυξης. Και τα δύο πεδία αξιοποιούν την υλικότητα και την αισθητηριακή ενεργοποίηση για να προάγουν τη συμβολική σκέψη, την πειραματική στάση και την επίλυση προβλημάτων. Άρα, εντοπίζεται ότι ανάμεσα στο Messy Play και την Εικαστική Αγωγή, συνυφαίνεται ένα πλέγμα με στοιχεία από τις έννοιες της φαντασίας και της δημιουργικότητας, που λειτουργεί ως μία υβριδική,

καθόλα ζωντανή, διαρκή και πολυδιάστατη διαδικασία μάθησης, παιχνιδιού, έκφρασης και εικαστικής δημιουργίας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΡΕΥΝΑ

Κεφάλαιο 3: Μεθοδολογία Έρευνας

3.1. Σκοπός έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει τον ρόλο του Messy Play στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας των παιδιών προσχολικής ηλικίας, εστιάζοντας στις αντιλήψεις δύο βασικών ομάδων: των εκπαιδευτών που υλοποιούν δραστηριότητες Messy Play και των γονέων των παιδιών που συμμετέχουν σε αυτές. Η έρευνα επιδιώκει να αποσαφηνίσει τα οφέλη που αποδίδονται σε αυτό το είδος παιχνιδιού, καθώς και να εντοπίσει τους παράγοντες που επηρεάζουν την έκφραση και την καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της φαντασίας κατά τη διάρκεια τέτοιων δραστηριοτήτων. Μέσα από την ανάλυση των απόψεων των εκπαιδευτών και των γονέων, επιδιώκεται η διαμόρφωση μιας σφαιρικής εικόνας, η οποία θα συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση και αξιοποίηση του Messy Play στο εκπαιδευτικό και οικογενειακό πλαίσιο.

Με βάση τον παραπάνω σκοπό, η μελέτη καλείται να απαντήσει στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι τα οφέλη του Messy Play στη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών, σύμφωνα με τους α) εκπαιδευτές Messy Play και β) γονείς;
2. Ποιοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία στο Messy Play, σύμφωνα με τους α) εκπαιδευτές Messy Play και β) γονείς;

3.2. Μεθοδολογία: Οι καλλιτεχνικές μέθοδοι στην έρευνα

Δεδομένου ότι στην παρούσα μελέτη αξιοποιούνται καλλιτεχνικές μέθοδοι όσον αφορά τη διεξαγωγή της, τη συλλογή του δείγματος και τη διάχυση των αποτελεσμάτων της στο κοινό, κρίνεται χρήσιμη μία σχετική σύντομη εισαγωγή.

Η τέχνη και η επιστήμη συνιστούν δύο πεδία που, παρά τις μεθοδολογικές τους διαφορές, συγκλίνουν ως προς τον κοινό τους στόχο: την κατανόηση και διαφώτιση της

ανθρώπινης συνθήκης. Αμφότερες βασίζονται στην εξερεύνηση, την αποκάλυψη και την αναπαράσταση ως θεμελιώδεις διαδικασίες για την προαγωγή της ανθρώπινης νόησης. Αν και η θεωρητική παράδοση έχει ιστορικά διατηρήσει έναν αυστηρό διαχωρισμό μεταξύ καλλιτεχνικής δημιουργίας και επιστημονικής έρευνας, τα τελευταία χρόνια καταβάλλεται συστηματική προσπάθεια αναστοχασμού αυτής της διάκρισης και ανάδειξης των εννοιολογικών και μεθοδολογικών συνδέσεων μεταξύ των δύο πεδίων (Leavy, 2020).

Ο Saldana (1999, όπως εντοπίζεται στη Leavy, 2020) επισημαίνει εύστοχα ότι τόσο η ερευνητική διαδικασία όσο και η καλλιτεχνική δημιουργία βασίζονται σε εννοιολογική, συμβολική και μεταφορική σκέψη. Παράγοντες όπως η καινοτομία, η διαίσθηση και η ευελιξία είναι καθοριστικοί και για τα δύο πεδία, το επιστημονικό και το καλλιτεχνικό. Συνεπώς, οι βασικές αρχές που διέπουν αυτές τις πρακτικές είναι κοινές. Επιπλέον, κοινοί τους στόχοι είναι η ανακάλυψη, η διερεύνηση και ο διαφωτισμός. Όπως συνοψίζει και η Leavy (2020), οι θεμελιώδεις αρχές της επιστημονικής και καλλιτεχνικής πρακτικής περιλαμβάνουν:

- Την εννοιολογική σκέψη και την ανάπτυξη εννοιολογικών πλαισίων
- Τη συμβολική σκέψη
- Τη χρήση μεταφορών και τη μεταφορική ανάλυση
- Την καινοτομία
- Τη διαίσθηση
- Την ευελιξία
- Την επιδίωξη της ανακάλυψης, της εξερεύνησης και του διαφωτισμού

3.2.1. Έρευνα Μέσω της Τέχνης (EMT)

Στο παραπάνω πλαίσιο, έχει διαμορφωθεί ένα νέο διεπιστημονικό θεωρητικό παράδειγμα: η Έρευνα Μέσω της Τέχνης -EMT (Arts-Based Research -ABR). Οι καλλιτεχνικές ερευνητικές πρακτικές παρέχουν ένα σύνολο μεθοδολογικών εργαλείων που αξιοποιούνται στη σύλληψη, ανάλυση, ερμηνεία, αναπαράσταση και παρουσίαση των ερευνητικών δεδομένων. Εδραιωμένες στις αρχές της καλλιτεχνικής δημιουργίας, οι

προσεγγίσεις αυτές επιτρέπουν μια περισσότερο ολιστική και συμμετοχική διερευνητική διαδικασία, αμφισβητώντας τον παραδοσιακό δυϊσμό θεωρίας και πράξης. Βιβλιογραφικά, λόγω της ανάπτυξης που έχει παρουσιάσει η EMT τα τελευταία χρόνια, έχουν επιχειρηθεί διάφοροι όροι ή /και λεπτολογικές διαφοροποιήσεις μεταξύ σχετικών εννοιολογικών οριοθετήσεων, που όπως επισημαίνει η Leavy (2020), έχουν οδηγήσει κατά κύριο λόγο σε σύγχυση. Προς αποφυγή οποιαδήποτε ασάφειας, η παρούσα εργασία θα χρησιμοποιεί τον ανοιχτό, ευρέως αποδεκτό και πλέον καθιερωμένο όρο Έρευνα Μέσω της Τέχνης -EMT (Arts-Based Research -ABR).

3.2.2. A/r/tography

Εντοπίζεται ωστόσο, μία διακριτή προσέγγιση της EMT, η *a/r/tography*, την οποία αξίζει να ξεχωρίσουμε, καθώς παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και μεγάλη συνάφεια με την παρούσα έρευνα. Η *a/r/tography* συνιστά μια εξειδικευμένη μορφή καλλιτεχνικής ερευνητικής προσέγγισης στο πεδίο της εκπαιδευτικής έρευνας. Το ακρωνύμιο *a/r/t* (*artist/researcher/teacher*) υποδηλώνει τη συνένωση των τριών ιδιοτήτων – καλλιτέχνη, ερευνητή και εκπαιδευτικού – σε έναν ενιαίο, υβριδικό ρόλο. Στο πλαίσιο της *a/r/tography*, οι ταυτότητες αυτές δεν λειτουργούν διακριτά, αλλά αλληλεπιδρούν, διαμορφώνοντας έναν ενδιάμεσο ή «τρίτο» χώρο (Pinar, 2004 όπως εντοπίστηκε στη Leavy, 2020), όπου η τέχνη, η έρευνα και η παιδαγωγική πρακτική συγκλίνουν. Η προσέγγιση αυτή επιδιώκει τη γεφύρωση μεταξύ γνώσης, πράξης και δημιουργίας, αναδεικνύοντας τη δυναμική σύνδεση ανάμεσα στην καλλιτεχνική διαδικασία και τη γνωσιακή παραγωγή. Η Anita Sinner και οι συνεργάτες της (2006) περιγράφουν την *a/r/tography* ως μια εντοπισμένη και διαρκώς εξελισσόμενη μεθοδολογία, με έντονα πρακτικό χαρακτήρα, η οποία δρα ταυτόχρονα σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Χαρακτηρίζεται ακόμα από την υβριδικότητά της και τον ερευνητικό προσανατολισμό της στη βιωμένη εμπειρία, ενσωματώνοντας στοιχεία από την καλλιτεχνική έκφραση, την παιδαγωγική πράξη και την κριτική ανάλυση (Leavy, 2020).

3.2.3. Χαρακτηριστικά και χρησιμότητα της Έρευνας Μέσω της Τέχνης

Η Έρευνα Μέσω της Τέχνης (EMT) έχει αναδειχθεί ως ένα σύγχρονο και δυναμικό ερευνητικό παράδειγμα που εδράζεται στη διασταύρωση της καλλιτεχνικής δημιουργίας, της επιστημονικής αναζήτησης και της εκπαιδευτικής πράξης. Η EMT χάρη στην ευρύνοιά της σε σχέση με την αβεβαιότητα και στην ευέλικτη φύση της, επιτρέπει την ανάδυση νέων ερευνητικών ερωτημάτων ή την επαναδιατύπωση των υπαρχόντων υπό νέα οπτική, ενώ προσφέρει στον ερευνητή τη δυνατότητα να προσεγγίσει ζητήματα που ενδέχεται να παραμένουν αθέατα με άλλες μεθόδους. Προσθέτει σημαντικά στοιχεία στα παραδοσιακά ερευνητικά μοντέλα και ανοίγει νέα πεδία σκέψης που καλύπτουν το πλήρες φάσμα της ερευνητικής διαδικασίας: από τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων, μέχρι την ερμηνεία και την παρουσίασή τους, επιτρέποντας τη δημιουργία, ερμηνεία και αναπαράσταση των δεδομένων με ιδιοσυγκρασιακό τρόπο (Leavy, 2020).

Η EMT χαρακτηρίζεται από την ικανότητά της να προσεγγίζει την κοινωνική πραγματικότητα με ολιστικό και συμμετοχικό τρόπο. Επιδιώκει όχι μόνο την παραγωγή νέας γνώσης, αλλά και την ενεργή εμπλοκή του κοινού στη διαδικασία κατανόησης αυτής της γνώσης. Η καλλιτεχνική μορφή της παρουσίασης επιτρέπει στους αποδέκτες της έρευνας – τόσο εντός όσο και εκτός ακαδημαϊκού πλαισίου – να βιώσουν συναισθηματική εμπλοκή, ενσυναίσθηση και κριτικό στοχασμό. Με άλλα λόγια, ο τρόπος με τον οποίο προσλαμβάνεται η Έρευνα Μέσω της Τέχνης είναι κατεξοχήν συμμετοχικός και μπορεί να λειτουργήσει μεταμορφωτικά ως προς το πώς αντιλαμβανόμαστε και νοηματοδοτούμε τον κόσμο.

Ένα από τα πιο καίρια πλεονεκτήματα της EMT είναι η ικανότητά της να γεφυρώνει το χάσμα μεταξύ πανεπιστημίου και κοινωνίας. Η έρευνα, όπως υποστηρίζουν οι Leavy (2011), Rolling (2013) και Jones (2010), δεν πρέπει να αποτελεί κτήμα μόνο μιας ελίτ ακαδημαϊκής κοινότητας. Οφείλει να είναι χρήσιμη, προσβάσιμη και σχετική με τις ανάγκες της κοινωνίας. Η EMT, μέσω της αισθητικής και βιωματικής της δύναμης, καθιστά εφικτή τη διάχυση της γνώσης σε ευρύτερα ακροατήρια, συμπεριλαμβανομένων και των μη εξειδικευμένων κοινοτήτων. Η δημόσια διάσταση της έρευνας ενισχύεται

περαιτέρω από τη δυνατότητα της EMT να αξιοποιεί ποικίλες και πολυμεσικές μορφές παρουσίασης που επιτρέπουν μεγαλύτερη απήχηση και διάδραση. Από δεοντολογική σκοπιά, η προσβασιμότητα και η κοινωνική χρησιμότητα της έρευνας δεν αποτελούν απλώς επιθυμητές ιδιότητες, αλλά θεμελιώδεις υποχρεώσεις. Η EMT, υιοθετώντας έναν περισσότερο ανοιχτό και συνεργατικό προσανατολισμό, συμπεριλαμβάνει ενεργά τα ενδιαφερόμενα μέρη και αναγνωρίζει τη σημασία της διάχυσης των ευρημάτων της εκτός των ακαδημαϊκών κύκλων. Για να καταστεί αυτό εφικτό, η γλώσσα της έρευνας οφείλει να είναι κατανοητή και οι διάυλοι επικοινωνίας κατάλληλοι για κάθε κοινό στο οποίο απευθύνεται. Τέλος, σημαντικό πλεονέκτημα της EMT αποτελεί η ερμηνευτική της ευελιξία. Αντί να προκρίνει μία και μοναδική «ορθή» ανάγνωση των δεδομένων, ενθαρρύνει την πολλαπλότητα των νοημάτων και την αναγνώριση των εναλλακτικών οπτικών. Οι ερευνητές στο πλαίσιο αυτό αναζητούν τις «αλήθειες» και όχι την απόλυτη «αλήθεια» (Bochner & Riggs, 2014), ενισχύοντας την πολυφωνία και τη βιωματική αυθεντικότητα.

Συνοψίζοντας, η Έρευνα Μέσω της Τέχνης συνιστά μία καινοτόμα, συμπεριληπτική και κοινωνικά ευαίσθητη προσέγγιση στην παραγωγή γνώσης. Η συναισθηματική, αισθητική και μετασχηματιστική της δύναμη καθιστά την EMT ένα πολύτιμο εργαλείο για ερευνητές που επιθυμούν να συνδέσουν ουσιαστικά την ακαδημαϊκή έρευνα με την κοινωνική πραγματικότητα και να εμπλέξουν ενεργά τις κοινότητες αναφοράς τους.

3.3. Ημιδομημένη- μεικτή συνέντευξη

Η παρούσα μελέτη βασίζεται στην ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα στη μέθοδο της ημιδομημένης-μικτής συνέντευξης. Η ανάλυση των απαντήσεων των συμμετεχόντων/ουσών πραγματοποιείται μέσα από τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης (Τσιώλης, 2018). Η επιλογή της ημιδομημένης-μικτής συνέντευξης ως ερευνητικού εργαλείου προέκυψε λόγω της ευελιξίας που προσφέρει στην ποιοτική διερεύνηση σύνθετων φαινομένων. Η συγκεκριμένη μορφή συνέντευξης συνδυάζει προδιατυπωμένες ερωτήσεις, οι οποίες διασφαλίζουν την κάλυψη των βασικών θεματικών αξόνων της έρευνας, με τη δυνατότητα προσθήκης επιπλέον ερωτήσεων ή διερευνητικών υποερωτήσεων, ανάλογα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων. Με αυτόν τον τρόπο,

επιτυγχάνεται ισορροπία ανάμεσα στη δομή και την ελευθερία, επιτρέποντας την άντληση πλούσιων δεδομένων (Alsaawi, 2014).

3.4. Εργαλεία συλλογής δεδομένων - Οδηγός συνέντευξης και καλλιτεχνικές μέθοδοι

Το εργαλείο συλλογής δεδομένων για την παρούσα μελέτη αποτέλεσε ο οδηγός συνέντευξης. Σχεδιάστηκαν 2 ξεχωριστοί οδηγοί συνέντευξης: ένας για την ομάδα των γονέων και ένας για την ομάδα των εκπαιδευτών Messy Play. Κρίθηκε απαραίτητος αυτός ο διαχωρισμός, ώστε ο εκάστοτε οδηγός συνέντευξης να ανταποκρίνεται πιο εύστοχα τόσο στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε ομάδας στην οποία απευθύνεται όσο και στις ανάγκες της μελέτης (βλ. Παράρτημα).

Οι οδηγοί συνέντευξης ξεκινούν αμφότεροι με την εισαγωγή, που περιλαμβάνει ερωτήσεις οι οποίες προκύπτουν μέσα από τη διάδραση των συμμετεχόντων με μία φωτογραφία. Η φωτογραφία χρησιμοποιείται ως τεχνική εναύσματος άντλησης πληροφορίας, όπως αναφέρεται στη Leavy (2020). Η Leavy υποστηρίζει ότι οπτικά ερεθίσματα, όπως οι φωτογραφίες, επιτρέπουν στα υποκείμενα να εκφράσουν εμπειρίες που συχνά παραμένουν λανθάνουσες ή δύσκολα προσβάσιμες μέσω της παραδοσιακής λεκτικής συνέντευξης, ενεργοποιώντας διαδικασίες αναστοχασμού, προσωπικής σύνδεσης και ενδυνάμωσης της αφήγησης. Η εικόνα, επομένως, λειτουργεί ως «πυροδότης» νοηματοδότησης, καθώς γεφυρώνει τη βιωμένη εμπειρία με τη δυνατότητα έκφρασης και ανάλυσής της, προσδίδοντας φωνή σε υποκείμενα που ενδέχεται να δυσκολεύονται να αρθρώσουν λόγο σε αφηρημένο ή ακαδημαϊκό επίπεδο (Leavy, 2020). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης αποτελεί η ποιοτική μελέτη των Gálvez Espinoza και συνεργατών (2022) στη Χιλή, όπου γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας συμμετείχαν σε συνεντεύξεις με τη χρήση φωτογραφιών που είχαν τραβήξει οι ίδιοι. Οι φωτογραφίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο αυτόνομης ανάλυσης, αλλά χρησιμοποιήθηκαν αποκλειστικά ως εναύσματα προφορικής αφήγησης. Μέσα από αυτές ενεργοποιήθηκαν προσωπικές αναμνήσεις, πολιτισμικές πεποιθήσεις και συναισθηματικές αντιδράσεις, επιτρέποντας μια πολυδιάστατη κατανόηση των καθημερινών πρακτικών διατροφής των παιδιών τους. Το παράδειγμα αυτό επιβεβαιώνει την αξία της εικόνας ως μέσο ενεργοποίησης της προσωπικής εμπειρίας, ενισχύοντας την

αναστοχαστική συμμετοχή του ερευνητικού υποκειμένου, όπως περιγράφεται στο έργο της Leavy (2020).

Μετά την εισαγωγή, αμφότεροι οι Οδηγοί Συνέντευξης συνεχίζουν με το Α μέρος (9 ερωτήσεις) το οποίο διερευνά την πρότερη εμπειρία των συμμετεχόντων με το Messy Play. Στη συνέχεια, το Β μέρος (14 ερωτήσεις για τους γονείς - 13 ερωτήσεις για τους εκπαιδευτές) διερευνά τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη δημιουργικότητα και τη φαντασία.

Στο Γ μέρος της συνέντευξης, μαζί με τις 3 ερωτήσεις που περιλαμβάνονται σε αυτό, οι συμμετέχοντες καλούνται να προχωρήσουν στη δημιουργία ενός εικαστικού έργου μέσω διαδικασιών Messy Play. Αυτή η πρακτική ευθυγραμμίζεται με τις εικαστικές ερευνητικές μεθόδους, όπου οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούν την τέχνη για να εκφράσουν και να αναστοχαστούν πάνω σε προσωπικά βιώματα (Leavy, 2020). Ένα αντίστοιχο χαρακτηριστικό παράδειγμα όπου χρησιμοποιείται η δημιουργία έργου ως ποιοτικό δεδομένο έρευνας αποτελεί η έρευνα των Knowles και Thomas (2002), όπως εντοπίζεται στο βιβλίο της Leavy (2020), όπου μαθητές σχολείου κλήθηκαν να δημιουργήσουν έργα ζωγραφικής, κολάζ και κατασκευών που αποτυπώνουν τις εμπειρίες τους σχετικά με κοινωνική δικαιοσύνη και πολιτισμική ταυτότητα. Τα έργα αυτά αποτέλεσαν ποιοτικά δεδομένα που επέτρεψαν στους συμμετέχοντες να εκφράσουν και να αναστοχαστούν πάνω σε σύνθετα και συχνά δυσνόητα θέματα, ενισχύοντας παράλληλα τη φωνή τους μέσα στην ερευνητική διαδικασία.

Τέλος, πριν την ολοκλήρωση της συνέντευξης πραγματοποιείται ενημέρωση για την επικείμενη έκθεση φωτογραφίας.

3.5.Δείγμα και συμμετέχοντες

Το δείγμα της παρούσας έρευνας επιλέχθηκε μέσω της δειγματοληψίας σκοπιμότητας (Sharma, 2017) και περιλαμβάνει συνολικά 8 άτομα, 4 εκπαιδευτές Messy Play και 4 γονείς παιδιών που συμμετέχουν σε δραστηριότητες Messy Play. Η προσέγγισή τους για τη συμμετοχή στην ερευνητική διαδικασία πραγματοποιήθηκε με την αποστολή

μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μέσω του οποίου πραγματοποιήθηκε πλήρης ενημέρωση σχετικά με τις διαδικασίες.

Για την εύρεση του δείγματος προηγήθηκε επικοινωνία με το *Πρότυπο Κέντρο Αισθητηριακού Παιχνιδιού, Εκπαίδευσης & Θεραπείας “Messy Play, Art & Therapy - by Hehe”* που εδράζεται στην Πυλαία Θεσσαλονίκης. Οι υπεύθυνοι του χώρου βοήθησαν στην προώθηση της έρευνας, με αποτέλεσμα να εντοπίσω τέσσερις γονείς. Οι δύο από τους τέσσερις εκπαιδευτές που συμμετείχαν στην έρευνα είναι οι ίδιοι δημιουργοί του προαναφερθέντος κέντρου αισθητηριακού παιχνιδιού, οι οποίοι εισήγαγαν και καθιέρωσαν στην Ελλάδα τις ομάδες Messy Play για παιδιά και γονείς. Για να ολοκληρωθεί το δείγμα, συμμετείχα στην πρώτη συνέλευση του Συλλόγου Messy Play Ελλάδας και Κύπρου ως δόκιμο μέλος, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Νέα Ηράκλεια Χαλκιδικής, εκεί εντοπίστηκαν οι υπόλοιποι δύο εκπαιδευτές.

Σε κάθε συνέντευξη σημειώθηκαν οι συνθήκες διεξαγωγής. Τρεις από τις συνεντεύξεις (2 εκπαιδευτών και ενός γονέα) πραγματοποιήθηκαν δια ζώσης, ενώ οι υπόλοιπες 5 πραγματοποιήθηκαν εξ αποστάσεως μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας τηλεδιασκέψεων. Τα υλικά για τη δημιουργία του έργου του γ μέρους της συνέντευξης εξαρτώνταν από όσα διέθετε κάθε συνεντευξιζόμενος στον προσωπικό του χώρο, με εξαίρεση τη μία δια ζώσης συνέντευξη, όπου τα υλικά δόθηκαν. Όλες οι συνεντεύξεις των εκπαιδευτών, τόσο δια ζώσης όσο και εξ αποστάσεως, πραγματοποιήθηκαν στον χώρο εργασίας τους, ο οποίος διέθετε μεγάλη ποικιλία υλικών.

3.6. Ηθικές αρχές – Δεοντολογία

Η τήρηση των αρχών ηθικής και επιστημονικής δεοντολογίας αποτέλεσε βασικό γνώμονα για τη διαμόρφωση της παρούσας μελέτης και το σχεδιασμό της. Όλοι/όλες οι συμμετέχοντες/ουσες έδωσαν την ενημερωμένη συγκατάθεσή τους για τη συμμετοχή τους, γνωρίζοντας πλήρως σχετικά με τους στόχους, το σκοπό και το απόρρητο της μελέτης. Ακόμη, ενημερώθηκαν για τα δικαιώματά τους όσον αφορά τη συμμετοχή τους, όπως το δικαίωμα αποχής από ερωτήσεις ή απόσυρσης ακόμη και δύο εβδομάδες μετά τη διεξαγωγή (Ισαρη & Πουρκός, 2016). Επιπροσθέτως, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε γστη διαφύλαξη του απορρήτου και των προσωπικών δεδομένων, μέσω της κωδικοποίησης των απαντήσεων των συμμετεχόντων και των συμμετεχουσών και της ασφαλούς

αποθήκευσης. Μάλιστα, με προσωπική δέσμευση της συγγραφέως, τα προσωπικά δεδομένα πρόκειται να καταστραφούν 5 έτη μετά την ολοκλήρωση της μελέτης. Τέλος, για τη διαφύλαξη της αντικειμενικότητας θα διατηρηθεί η αρχή της μη κατευθυντικότητας και όλα τα επιχειρήματα θα υποστηρίζονται από τεκμήρια, όπως η παράθεση του πλήρως αποσπάσματος της κάθε απάντησης (Ισαρη & Πουρκός, 2016).

Κεφάλαιο 4: Παρουσίαση και Ανάλυση Δεδομένων

Σημείωση: Χάριν συντομίας, ο τρόπος που θα αποδοθούν τα απομαγνητοφωνημένα αποσπάσματα των συνεντεύξεων είναι ο ακόλουθος: όπου ΣΕ, εννοείται Συνεντευξιαζόμενος Εκπαιδευτικός, και όπου ΣΓ, εννοείται Συνεντευξιαζόμενος Γονέας, όλοι με την αντίστοιχη αρίθμηση.

4.1.Δημογραφικά

Οι εκπαιδευτές που συμμετείχαν στην έρευνα προέρχονται από διαφορετικά επαγγελματικά υπόβαθρα, αλλά όλοι συσχετίζουν την πορεία τους με την ενασχόληση με το Messy Play. Οι επαγγελματικές ταυτότητες κυμαίνονται από ψυχολόγος και θεραπευτής/τρια, μέχρι νηπιαγωγός, κεραμίστας και βοηθός βρεφονηπιοκόμου. Αυτό δείχνει πως το Messy Play ελκύει ειδικούς από διαφορετικούς κλάδους, συνδέοντας παιδαγωγικά, καλλιτεχνικά και θεραπευτικά στοιχεία:

«Είμαι αναπτυξιακή ψυχολόγος... είμαι clay field therapist... Συγχρόνως είμαι και Messy Play facilitator, από το 2008 δειλά δειλά, από το 2010 πιο φουλ.» (ΣΕ1)

«Είμαι messy play facilitator. Και κεραμίστας αγγειοπλάστης. Όλα αυτά συνδυάζονται μεταξύ τους με τον ίδιο χαοτικό τρόπο που δουλεύω με τα παιδιά...» (ΣΕ2)

«Εγώ είμαι νηπιαγωγός, ... είναι η τρίτη σχολική χρονιά που έχουμε ανοίξει ένα πολυχώρο αισθητηριακού παιχνιδιού στο Βόλο...» (ΣΕ3)

«Η επαγγελματική μου ιδιότητα είναι βοηθός βρεφονηπιοκόμου... Και έχω και δικό μου χώρο, Messy Play, που κάνω αυτό καθ' αυτό.» (ΣΕ4)

Η εμπειρία κυμαίνεται από πολυετή ενασχόληση (από το 2008) μέχρι ολιγοετή ενασχόληση (3 έτη). Αυτό δείχνει πως το δείγμα διέθετε διαφορετικά επίπεδα εξειδίκευσης και ενασχόλησης:

«Από το 2008, δηλαδή 17 χρόνια.» (ΣΕ1)

«Ξεκίνησα επαγγελματικά από το 2008...» (ΣΕ2)

«Πρώτη μου επαφή έγινε πριν 5 χρόνια αλλά ουσιαστικά ασχολούμαι τα τελευταία 3.» (ΣΕ3)

«Επαγγελματικά το κάνω 5,5 χρόνια. Μη επαγγελματικά... από πάντα.» (ΣΕ4)

Περνώντας στην ομάδα των γονέων, ανέφεραν πληροφορίες σχετικά με την ηλικία των παιδιών τους και τον τρόπο που ήρθαν σε επαφή με το Messy Play. Το ηλικιακό εύρος είναι από 1,5 έως 9 ετών, κάτι που δείχνει ότι το Messy Play εφαρμόζεται τόσο σε βρέφη όσο και σε μεγαλύτερα παιδιά:

«Ο Κωνσταντίνος είναι 3,5 και ο Μιλτιάδης 2.» (ΣΓ1)

«1,5 και 4.» (ΣΓ2)

«Εννέα.» (ΣΓ3)

«Ο Ανδρέας είναι... τριών και επτά μηνών.» (ΣΓ4)

Οι περισσότεροι γονείς ήρθαν σε επαφή με το Messy Play είτε μέσω γνωστών/συγγενών είτε μέσω προσωπικής αναζήτησης (κατάρτιση, σεμινάρια, online μαθήματα στην καραντίνα). Όπως διαπιστώνεται από την ανάλυση των απαντήσεών τους, υπάρχει έντονο στοιχείο προσωπικού ενδιαφέροντος και καλλιτεχνικής/παιδαγωγικής ανησυχίας:

«Το γνώρισα πριν 7 χρόνια... το είδα με τα μωράκια και μου έκανε εντύπωση... με το πέρασμα των χρόνων... αποφάσισα να το κάνω και να εξειδικευτώ σε αυτό.» (ΣΓ1)

«Από την αδερφή μου, η οποία είναι νηπιαγωγός και είχε κάνει ένα σεμινάριο Messy Play...» (ΣΓ2)

«Σε όλα τα διαθέσιμα online μαθήματα την περίοδο της καραντίνας αυτό μου κέντρισε το ενδιαφέρον... μια εναλλακτική για το παιδί αλλά και πιθανώς για εμένα επαγγελματικά.» (ΣΓ3)

«Είμαι φιλόλογος... μια φίλη μου πρότεινε να δω το Messy Play και να γίνω εκπαιδευτρια. Έτσι από μια προσωπική αναζήτηση ξεκίνησε...» (ΣΓ4)

Όπως διαπιστώνεται από τις απαντήσεις, οι εκπαιδευτικοί προέρχονται από ποικίλα επαγγελματικά πεδία (ψυχολογία, εκπαίδευση, τέχνες, βρεφονηπιοκομία), με εμπειρία που κυμαίνεται από 3 έως 17 χρόνια. Οι γονείς έχουν παιδιά σε ηλικίες από βρεφική έως προεφηβική. Ακόμα, για όλους τους συμμετέχοντες η γνωριμία με το Messy Play έγινε είτε μέσω συστάσεων γνωστών τους, είτε μέσω προσωπικής τους αναζήτησης.

4.2. Εμπειρία με το Messy Play

Οι συνεντεύξεις οι οποίες αναλύθηκαν, αρχίζοντας από τους εκπαιδευτικούς, αποκαλύπτουν μια ιδιαίτερα πολύπλευρη επαγγελματική και προσωπική σχέση με το Messy Play. Στους περισσότερους εκ των συμμετεχόντων εντοπίζεται βαθιά γνώση της ψυχολογίας της ανάπτυξης, αλλά και εξειδίκευση σε εναλλακτικές θεραπευτικές πρακτικές, όπως το Clay Field Therapy, καθώς και σε πρακτικές εκπαιδευτή Messy Play.

Ο/Η ΣΕ1 τοποθετεί από την αρχή την επαγγελματική του/της ταυτότητα σε έναν ευρύτερο άξονα, συνδυάζοντας την ψυχολογία, τη θεραπεία και την παιδαγωγική:

«Είμαι αναπτυξιακή ψυχολόγος, εκτός των άλλων. Θέλω να πω όμως και τα άλλα, γιατί είναι πιο πρόσφατα μεν, αλλά με καθορίζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό. Είμαι clay field therapist ... Το clay field είναι μία μορφή σωματικής ψυχοθεραπείας. Οπότε, είμαι clay field therapist για παιδιά εδώ και δύο χρόνια περίπου. Ακόμα το εξερευνώ βέβαια και πειραματίζομαι πάρα πολύ με αυτό, που είναι μία messy διαδικασία θεραπευτική, αλλά με έμφαση στον πηλό και στο νερό.» (ΣΕ1)

Η ταυτότητα του/της ΣΕ1 δεν περιορίζεται σε έναν ρόλο, αλλά εμφανίζεται πολυδιάστατη. Η αναπτυξιακή ψυχολογία αποτελεί ένα σταθερό υπόβαθρο, ωστόσο η ενασχόλησή του/της με το Messy Play και το Clay Field δείχνει μια μετατόπιση από την ακαδημαϊκή ψυχολογία προς τη βιωματική, σωματική και καλλιτεχνική εμπειρία.

Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς αποκαλύπτει ότι η ένταξη του Messy Play στο επαγγελματικό του/της προφίλ δεν είναι ένα τυχαίο ή αποσπασματικό γεγονός, αλλά μια συνειδητή και σταδιακή διεύρυνση. Ο/Η ΣΕ1 δεν βλέπει τον εαυτό του/της μόνο ως ψυχολόγο, αλλά ως συνδυασμό θεραπευτή, ερευνητή και δημιουργού.

Μια από τις πιο έντονες θεματικές που αναδύονται είναι η θεραπευτική διάσταση του Messy Play. Ο/Η ΣΕ1 επισημαίνει ότι, όπως και το Clay Field, έτσι και το Messy Play έχει «messy» χαρακτήρα, δηλαδή μη προβλέψιμο, σωματικό, συναισθηματικά φορτισμένο:

«...είμαι clay field therapist για παιδιά εδώ και δύο χρόνια περίπου. Ακόμα το εξερευνώ βέβαια και πειραματίζομαι πάρα πολύ με αυτό, που είναι μία messy διαδικασία θεραπευτική, αλλά με έμφαση στον πηλό και στο νερό.» (ΣΕ1)

Η έννοια του «messy» εδώ δεν αφορά μόνο τη φυσική ακαταστασία ή το παιχνίδι με υλικά, αλλά μετατρέπεται σε μεταφορά για την ίδια τη θεραπευτική διαδικασία, είναι απρόβλεπτη, γεμάτη υλικότητα, και απαιτεί από τον συμμετέχοντα να παραδοθεί σε ένα μη γραμμικό πλαίσιο μάθησης και ίασης.

Ο/Η ΣΕ1 περιγράφει την πρώτη του/της ενασχόληση με το Messy Play ως μια σταδιακή πορεία που ξεκίνησε γύρω στο 2008:

«Συγχρόνως είμαι και Messy Play facilitator, από πότε; Από το 2008 δειλά δειλά, από το 2010 πιο φουλ.» (ΣΕ1)

«Από το 2008, θα έλεγα έστω πιο πειραματικά. Από το 2008, δηλαδή 17 χρόνια.» (ΣΕ1)

Η αφήγηση δείχνει ότι η σχέση του/της με το Messy Play ξεκίνησε πειραματικά, όπως και των περισσότερων εκ των συμμετεχόντων/ουσών και μέσα στον χρόνο εξελίχθηκε σε επαγγελματική ταυτότητα. Ο όρος «δειλά δειλά» υποδηλώνει μια αρχική διερεύνηση χωρίς σαφή πλαίσια, που σταδιακά απέκτησε συστηματικότητα («από το 2010 πιο φουλ»).

Η διάρκεια της εμπειρίας (περίπου 17 χρόνια) δίνει βάθος και αξιοπιστία στην αφήγηση. Παράλληλα, δείχνει πως το Messy Play δεν είναι μια παροδική δραστηριότητα, αλλά ένα βασικό κομμάτι του επαγγελματικού βίου.

Μια σημαντική διάσταση στην αφήγηση του/της ΣΕ1 είναι η διάθεση για πειραματισμό. Αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Ακόμα το εξερευνώ βέβαια και πειραματίζομαι πάρα πολύ με αυτό...» (ΣΕ1)

Αυτό φανερώνει ότι ακόμη και μετά από χρόνια ενασχόλησης, ο/η ΣΕ1 δεν θεωρεί ότι «κατέχει» πλήρως το Messy Play. Αντίθετα, το προσεγγίζει ως ένα ανοιχτό πεδίο που απαιτεί συνεχή διερεύνηση. Η στάση αυτή αντικατοπτρίζει μια επιστημονική αλλά και καλλιτεχνική προσέγγιση, που υποδηλώνει ότι το Messy Play δεν είναι μια στατική μέθοδος, αλλά μια δυναμική πρακτική που εξελίσσεται.

Πέρα από τα θετικά στοιχεία, ωστόσο, διαφαίνεται και μια πρόκληση, καθώς η πρακτική αυτή παρουσιάζεται ως «ακόμα υπό διερεύνηση». Αυτό μπορεί να αποτελεί πλεονέκτημα (ανοιχτότητα, δημιουργικότητα), αλλά και πιθανό περιορισμό, καθώς ίσως να λείπουν ακόμα συστηματικά εργαλεία αξιολόγησης ή καθολικής εφαρμογής.

Η ενασχόληση των εκπαιδευτών με το Messy Play προκύπτει μέσα από προσωπικές εμπειρίες, επαγγελματικές επιδιώξεις και φιλοσοφικές προσεγγίσεις που συνδέονται με τη δημιουργικότητα, την ελευθερία και την ενσυναίσθηση. Ο/η ΣΕ1 μοιράζεται πώς τα προσωπικά του τραύματα σχετικά με τη δημιουργικότητα τον ώθησαν να ασχοληθεί με το Messy Play:

«Με ώθησαν τα προσωπικά μου τραύματα, τα οποία τα επεξεργάστηκα στην πορεία της ζωής μου και κάπου εκεί αποφάσισα ότι θέλω να βοηθήσω άλλους ανθρώπους να μην έχουν αυτά τα τραύματα που είχα εγώ όταν ήμουν μικρούλα...» (ΣΕ1)

Το απόσπασμα αυτό δείχνει ότι η εμπλοκή των εκπαιδευτών δεν είναι μόνο επαγγελματική αλλά και βαθιά προσωπική, με στόχο να δημιουργηθεί ένα ασφαλές και ελεύθερο περιβάλλον για τα παιδιά, χωρίς την κριτική και την καταπίεση που βιώθηκαν στο παρελθόν. Αντίστοιχα, ο/η ΣΕ2 περιγράφει μια πιο συναισθηματική προσέγγιση, τονίζοντας τη χαρά και τα χαμόγελα των παιδιών ως κινητήρια δύναμη:

«Η ουσία του. Δεν ήταν το οικονομικό. Ήταν αυτή η χαρά που ένιωσα... Η χαρά, τα χαμόγελα των παιδιών.» (ΣΕ2)

Αυτή η αφετηρία δείχνει ότι η εστίαση των εκπαιδευτικών είναι στην εμπειρία των παιδιών και στην ενίσχυση της εσωτερικής τους χαράς μέσα από τη δημιουργία και το παιχνίδι. Οι εκπαιδευτικοί επισημαίνουν κοινές αξίες, όπως η άνευ όρων αποδοχή, η ενσυναίσθηση, η ελευθερία επιλογής και η μη κατευθυντικότητα του παιχνιδιού. Ο/η ΣΕ1 εξηγεί:

«Είναι, οπωσδήποτε, η άνευ όρων αποδοχή του οτιδήποτε... Οπωσδήποτε, η ενσυναίσθηση... Θέλουμε μέσω των δικών μας διαδικασιών, όπου λειτουργούμε ως πρότυπο, να εμπνέουμε αυτές τις αξίες και στους γονείς.» (ΣΕ1)

Αυτό δείχνει ότι το Messy Play δεν αφορά μόνο τα παιδιά, αλλά και τη διαμόρφωση της στάσης των γονέων απέναντι στην ελευθερία και την δημιουργικότητα των παιδιών τους. Ο/η ΣΕ2 περιγράφει τις βασικές αρχές με πιο απλή, συναισθηματική γλώσσα:

*«Το να μην είναι κατευθυντικό το παιχνίδι, το να αποφεύγω το *adultism*, το να μιλάω στο παιδί με σεβασμό και αγάπη χωρίς να κάνω τον κλόουν...» (ΣΕ2)*

Ο ΣΕ3 προσθέτει την έννοια της αυθόρμητης διαδικασίας και του σεβασμού στα προσωπικά όρια, υπογραμμίζοντας τη σημασία του να σέβεται κανείς τις επιθυμίες του παιδιού:

«Να γίνεται χωρίς καμία πίεση... όσο και να θέλουμε να λερωθούμε, να θέλουμε να παίζουμε και να έρθουμε σε επαφή ο ένας με τον άλλον... όταν κάποιος δεν το θέλει αυτό είναι πολύ ηχηρό και πρέπει να σταματάει.» (ΣΕ3)

Ο/η ΣΕ4, τέλος, τονίζει την ελευθερία και την πλήρη υποστήριξη των παιδιών:

«Οι βασικές αρχές... Στο να δώσω στα παιδιά την ελευθερία που δεν τους δίνεται ούτε στο σχολείο, ούτε στις δραστηριότητες, ούτε στο σπίτι... Και άλλος βασικός κανόνας σε μένα είναι το ότι είμαι εκεί. Δεν θα πω όχι και μη στην ελευθερία του παιδιού.» (ΣΕ4)

Από αυτά τα αποσπάσματα φαίνεται πως όλοι οι εκπαιδευτικοί εστιάζουν στην υποστήριξη των παιδιών ως ενεργών υποκειμένων, με σεβασμό στις ανάγκες και τα όριά τους. Η φιλοσοφία των προγραμμάτων περιλαμβάνει την ελευθερία, τον αυθορμητισμό και τη μάθηση μέσα από το παιχνίδι. Ο/η ΣΕ1 τονίζει τη διατήρηση της παιδικότητας και την εκμάθηση από τα παιδιά:

«Θέλουμε να μπορούμε να βοηθάμε τα παιδιά να παραμένουν παιδιά και ελεύθερα... και να τους εμπνέουμε να μαθαίνουν από τα παιδιά τους.» (ΣΕ1)

Ο/η ΣΕ2 συνοψίζει την φιλοσοφία του με μία απλή φράση:

«Η προσπάθεια για ελεύθερο παιχνίδι.» (ΣΕ2)

Ο/η ΣΕ3 αναδεικνύει την επίδραση διαφόρων εκπαιδευτικών φιλοσοφιών, όπως Reggio Emilia και Montessori, σε συνδυασμό με την προσέγγιση της φύσης:

«Έχουμε στοιχεία από το Reggio Emilia, έχουμε στοιχεία από την μέθοδο της Montessori... Αναζητούμε σε κάθε ευκαιρία την επαφή με τον εξωτερικό χώρο και τα σχολεία της φύσης/ του δάσους.» (ΣΕ3)

Ο/η ΣΕ4 εστιάζει στην ελευθερία των παιδιών ως κεντρικό άξονα:

«Ό,τι απαγορεύετε εσείς στο σπίτι, εμείς εδώ το επιτρέπουμε... Αφήστε τα ελεύθερα τώρα που μπορούν.» (ΣΕ4)

Η ανάλυση δείχνει ότι, παρόλο που οι εκπαιδευτικοί έχουν διαφορετικά προσωπικά και επαγγελματικά υπόβαθρα, όλοι συγκλίνουν στην αξία της ελευθερίας, της αυτονομίας και της δημιουργικής εξερεύνησης.

Η δημιουργία ενός ασφαλούς αλλά και ελεύθερου χώρου είναι κοινή μέριμνα όλων των εκπαιδευτικών. Ο/η ΣΕ1 περιγράφει την ανάγκη να βλέπουν τον χώρο από το ύψος των παιδιών:

«Η καθημερινότητά μου περιλαμβάνει εμένα να είμαι κάτω, στο πάτωμα, και να βλέπω τον κόσμο από το πάτωμα...» (ΣΕ1)

Ο/η ΣΕ2 αναγνωρίζει την αξία του risky play:

«Δεν μπορεί να είναι απόλυτα ασφαλές και δεν το θέλουμε. Μας αρέσει το risky play, χωρίς να ξεφεύγουμε σε ακρότητες.» (ΣΕ2)

Ο/η ΣΕ3 επισημαίνει την σημασία των κατάλληλων υλικών και της ασφάλειας για να απελευθερωθεί το παιχνίδι:

«Να υπάρχουν τα κατάλληλα υλικά, που δεν φοβίζουν ούτε τον γονέα, ούτε τους εκπαιδευτικούς... έτσι ώστε να μπορεί να γίνει αυτό όσο πιο αυθόρμητα και χωρίς φόβο.» (ΣΕ3)

Ο/η ΣΕ4 τονίζει τη σημασία της δομημένης προετοιμασίας και της πρόβλεψης:

«Πάντα εμείς έχουμε δομημένες δραστηριότητες... Οπότε, αφού ξέρουμε από πριν με τι ομάδα έχουμε να κάνουμε, οργανώνουμε αντίστοιχα και ηλικιακά και με τις δραστηριότητες που θα κάνουμε.» (ΣΕ4)

Από αυτά γίνεται σαφές ότι οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να ισορροπήσουν μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας, δημιουργώντας περιβάλλον που ενθαρρύνει την εξερεύνηση χωρίς κίνδυνο.

Οι δραστηριότητες οι οποίες περιγράφονται καλύπτουν ευρύ φάσμα ηλικιών και τύπων παιχνιδιού. Ο/η ΣΕ1 περιγράφει τις υλικές επιλογές και την προοδευτική πορεία από γενικό Sensory Play σε Messy Play:

«Ξεκινάμε από περίπου εννιά μηνών με Sensory Play... και πάμε σιγά σιγά και τα πιο Messy...» (ΣΕ1)

Ο/η ΣΕ3 δίνει έμφαση στην μικτή ηλικιακά συμμετοχή και την ποικιλία δραστηριοτήτων:

«Το ίδιο τμήμα γίνεται και με παιδάκια μόνα τους... Θεατρικό παιχνίδι και μαγειρική με αισθητηριακή προσέγγιση... επισκέψεις σχολείων... messy party...» (ΣΕ3)

Ο/η ΣΕ4 προσθέτει πρακτικές για βρέφη και δραστηριότητες που αναπτύσσουν κινητικές και αισθητηριακές δεξιότητες:

«...έχουμε sensory tummy δραστηριότητες για παιδάκια από τεσσάρων μηνών έως και ενός έτους... χτυπάω εγώ το μουσικό όργανο. Τι ερέθισμα δίνω σε αυτό το παιδί.» (Σ4)

Οι αντιδράσεις των παιδιών είναι συντριπτικά θετικές, με αρχική διστακτικότητα μόνο σε περιπτώσεις με αισθητηριακές ευαισθησίες (ΣΕ1), και έκφραση χαράς και ελευθερίας σε όλα τα ηλικιακά γκρουπ (ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4). Όλοι οι εκπαιδευτικοί συνδέουν το Messy Play με χαρά, ελευθερία, δημιουργικότητα και φροντίδα. Ο/η ΣΕ1 περιγράφει το προσωπικό του βιωματικό στοιχείο:

«Για μένα είναι μια τεράστια ανακούφιση... φροντίδα του παιδιού μέσα μου.» (ΣΕ1)

Ο /η ΣΕ2 το συνοψίζει ως «γλυκό χαός, αγάπη, ελευθερία», ενώ ο/η ΣΕ3 το ορίζει ως παιχνίδι χωρίς όρια στη δημιουργικότητα και τη φαντασία. Τέλος ο/η ΣΕ4 τονίζει την ελευθερία, χαρά και δημιουργικό χαμό ως ουσία της διαδικασίας.

Ακολουθώντας, σχετικά με τις εμπειρίες των γονέων, ο/η ΣΓ1 τονίζει ότι τα παιδιά του/της συμμετέχουν σε δραστηριότητες Messy Play αρκετά συχνά και τους δίνεται η ευκαιρία να παίξουν με πηλό, νερό, χρώματα και διάφορα άλλα υλικά.

ΣΓ1: «Τώρα τους καλοκαιρινούς μήνες κάθε μέρα. Δηλαδή τώρα είχαμε γεμίσει, φτιάξαμε ένα ενυδρείο και βάλαμε μέσα ψαράκια και χρώμα ζαχαροπλαστικής μπλε και ιρελάθηκαν. Τους άρεσε και χρυσόσκονη εννοείται. Και κάναμε ένα ενυδρείο εκεί και με τους φίλους που ήταν εκεί γύρω. Ε και μετά γίναμε μούσκεμα. Αλλά κάθε μέρα κάνουμε. Δηλαδή χθες παίζαμε, όχι χθες, στην Παρασκευή παίζαμε με λασπόνερο. Πηλό μετά με νερό. Το κάναμε πάλι λάσπη. Δηλαδή κάθε μέρα έχουμε αυτή την εκτόνωση.»

Ακόμη και τους χειμερινούς μήνες, η συμμετοχή συνεχίζεται με πιο ήπιες δραστηριότητες, όπως η χρήση τέμπερων και ζωγραφική:

ΣΓ1: «Ναι, τους χειμερινούς, επειδή το πρωί δεν πήγαιναν σχολείο, τα πήγαινα εγώ στη Κουκκίδα. Πολλές φορές, δύο με τρεις φορές, κάναμε ας πούμε τέμπερες, ζωγραφίζανε, λερωνόντουσαν. Ναι, δύο-τρεις φορές.»

Όσον αφορά τις δραστηριότητες που προτιμούν, αναφέρεται ότι τα παιδιά έχουν δοκιμάσει διάφορες μορφές αισθητηριακού παιχνιδιού, από πηλό και νερό μέχρι ζάχαρη, αλεύρι, λάδι και sand play.

ΣΓ1: «Έχουν δοκιμάσει όλα τα είδη. Δηλαδή, έχουν πατήσει πάνω σε πηλό, έχουν δει πως είναι πηλός με το νερό, έχουν πατήσει, έχουν βιώσει το νερό, καθαρά το νερό με χρώματα μέσα, διάφορα. Το όμπλεκ. Ζάχαρη με αλεύρι και λάδι που γίνεται πιο σταθερό, σαν το sand play, η άμμος. Έχουν κάνει πάρα πολλά είδη. Το αγαπημένο νομίζω το όμπλεκ. Και στους δύο. Ναι. Αγάπη ιρελή στο όμπλεκ. Ναι, γιατί τους αρέσει που χύνεται, που έτσι λερώνονται, που πέφτει πάνω τους.»

Ακόμα, γίνεται αναφορά της σύνδεσης του Messy Play με την εκμάθηση και την αυτονομία των παιδιών σε σχέση με τη διατροφή.

ΣΓ1: «Τα μικρά από έξι μηνών ιρώνε μόνα τους. Δηλαδή, και με τις ιροφές τους μόνα τους, που μάθαμε τότε να μασάμε κτλ. Γιατί ευτυχώς είχαν δόντια, οπότε τους ήταν πιο εύκολο να μάθουν να επεξεργάζονται τις ιροφές και ιρώνε όλα τα φαγητά. Από τότε, δηλαδή... Ναι, πιστεύω πως φταίει πως από μικρά κάναν αισθητηριακό παιχνίδι ελεύθερα. Αλλά ναι δεν τα έχω ταΐσει ποτέ. Να πω, ας πούμε, 'Βρε παιδί μου φάε.' Παίρνουν πιρούνι τώρα μόνα τους και τα ιρώνε όλα. Αλλά πριν με τα χέρια, ας πούμε, ιρώγαν.»

Σε σχέση με την “ακαταστασία” και το λέρωμα, οι πρώτες αντιδράσεις ήταν θετικές.

ΣΓ1: «Ναι, και ήταν με χαρά. Δεν έδειξαν κάποιο συναίσθημα, τύπου αηδία ή απομακρύνθηκαν. Ήταν, δηλαδή, πολύ θετικά για να μπουν μέσα. Στον Κ. το θυμάμαι περισσότερο στο Μ., επειδή είναι δεύτερος. Ξέρεις... Αλλά και πάλι θετικός ήταν σε αυτό.» Η πρώτη επίσκεψη σε έναν χώρο ειδικά διαμορφωμένο για messy play προκάλεσε εντύπωση κυρίως λόγω της ελευθερίας και της χαράς που έβλεπα στα παιδιά.

ΣΓ1: «Δε σκέφτηκα... Πω πω θα λερωθούμε... Θα λερωθούν και τα μικρά και θα περάσουμε όμορφα. Αυτό σκέφτηκα.»

Σε σχέση με την αντιμετώπιση του χαοτικού και βρώμικου στοιχείου του παιχνιδιού στο σπίτι, αναφέρθηκε ότι απαιτούνται όρια και προσαρμογή.

ΣΓ1: «Κοίτα, το σπίτι μας είναι έτσι και αλλιώς χαοτικό λόγω ηλικίας. Όταν το έκανα στο σπίτι δύο φορές, δεν μου άρεσε πολύ. Και τα 'βγαλα έξω, τους έβαλα όρια και καλά, έξω στην αυλή, οπότε ήταν καλύτερα, γιατί πήγαιναν παντού τα αλεύρια και είχα αλεύρι με ζόχαρη και λάδι. Οπότε τους λέω, πάμε έξω, γιατί εντάξει, είναι που είναι χαοτικό εδώ το μέρος μην γίνει. Εντάξει, χρειάζονται τα όρια και νομίζω ότι τα αποδέχτηκαν κιόλας...» Στον ειδικό χώρο, όμως, η ελευθερία είναι μεγαλύτερη.

ΣΓ1: «Ήμουν πιο οκ, γιατί ο χώρος ήταν ένας άλλος χώρος, δεν ήταν το σπίτι. Οπότε δεν με πείραζε. Ναι, ήμουν οκ, δεν είχα πρόβλημα.»

Τα συναισθήματα των γονέων όταν βλέπουν τα παιδιά να παίζουν είναι έντονα και χαρούμενα:

ΣΓ1: «Μου βγάζει πάρα πολλά συναισθήματα, τα οποία χαίρομαι να τα βλέπω να επεξεργάζονται, να... Βέβαια, λόγω ηλικίας δεν είναι τόσο κοινωνικοποιημένα. Είναι, αλλά

ακόμα ξέρεις και το μοναχικό παιχνίδι υπάρχει πολύ. Όμως, δεν θα έλεγα ότι είναι και πολύ μοναχικά τα παιδιά μου. Δηλαδή, θυμάμαι ότι μου άρεσε που τα έβλεπα να δίνουν, να παίρνουν, να χτυπάει το άλλο το νερό και να γελάει ξέρω εγώ που τον έκανε μούσκεμα ή μου το πέταξε λίγο αλεύρι.»

Η περιγραφή του Messy Play με τα λόγια των γονέων συνοψίζεται στην έννοια της ελευθερίας και της μη καθοδηγούμενης εξερεύνησης:

ΣΓ1: «Θα απαντούσα ότι το Messy Play είναι ένα παιχνίδι βρώμικο σε εισαγωγικά που μαθαίνεται για να παίζουν τα παιδιά όπως παίζαμε και εμείς ανέμελα τότε στην εποχή μας. Έτσι και τώρα, επειδή έχουν αλλάξει οι εποχές, το Messy Play είναι αυτό. Είναι ένα μη καθοδηγητικό παιχνίδι το οποίο δεν έχει όρια. Δεν έχει όρια και όσον αφορά... εντάξει είσαι εκεί, βλέπεις, δεν το αφήνεις το παιδί μόνο του, αλλά όσο μπορείς το αφήνεις ελεύθερο στο να ανακαλύψει, στο να λερωθεί, να παρατηρήσει τις υφές, να μυρίσει.»

Ενδεικτικά, ο/η ΣΓ2 αναφέρει τη συμμετοχή των παιδιών με έμφαση στην καθημερινή πρακτική και την εκπαίδευση.

ΣΓ2: «Μέχρι να πάνε σχολείο τα πηγαινα εβδομαδιαία, κάθε εβδομάδα. Μετά που ξεκίνησε το σχολείο που στο σχολείο κάνουνε Messy Play δραστηριότητες συχνά. Έχουν και ειδική μπλούζα για να φοράνε πάνω από τα ρούχα, μία μπλούζα του μπαμπά που να τους καλύπτει, γιατί βάζουν με μπογιές. Και τώρα ειδικά το καλοκαίρι κάνουν πάρα πολύ, έρχονται συνέχεια είτε μπουγελωμένοι είτε λερωμένοι.»

Ο μικρός γιος είχε έντονο ενδιαφέρον για άμμο και αισθητηριακά υλικά, ενώ η μεγαλύτερη αγαπούσε τον πηλό και τις ιστορίες που δημιουργούσε κατά το παιχνίδι:

ΣΓ2: «Ο μικρός λάτρευε την άμμο. Τώρα όσο μεγαλώνει, του αρέσουν πάρα πολύ τα μαγνητικά και τα στοιβαξής. Κατά τα άλλα, είχε δοκιμάσει και πηλό, και χρώματα, και όμπλεκ, και υφές, και φωτογράφεζα. Πιο μικρός πάρα πολύ και τις κουζίνες, με τα μαγειριά, με το ρύζι, χρώμα και τα λοιπά. Και νερό, εννοείται.»

Η πρώτη αντίδραση στη νέα εμπειρία ήταν ενθουσιασμός και αίσθηση ασφάλειας.

ΣΓ2: «Ότι αφέθηκαν στον χώρο. Και τα δύο. Γυρνούσαν να κοιτάζουν πού είμαι στον χώρο, αλλά δεν... νιώσαν, δεν ξέρω, safe. Δεν τους ένοιαζε να είμαι εντελώς δίπλα τους. Οπότε περνούσαν καλά.»

Παρά την επιφυλακτικότητα για την καθαριότητα, οι γονείς εκτιμούν τη συμμετοχή των παιδιών και την ελευθερία τους.

ΣΓ2: «Δεν θα πω ψέματα. Δεν ιρελαίνομαι να λερώνομαι η ίδια. Δεν τους το έχω δείξει βέβαια αυτό. Προσπαθώ να συμμετέχω εκείνη τη ώρα. Δεν θα το έκανα ποτέ στον εαυτό μου. Αλλά παρ' όλα αυτά δεν με ενσπλεί το να λερώνεται ο χώρος και να πρέπει να καθαρίσω το χώρο. Οπότε είμαι πολύ ok με αυτό.»

Ο/η ΣΓ3, για την κόρη του/της, περιγράφει την προσέγγιση του Messy Play ως μέσο φαντασίας και επαναλαμβανόμενης μάθησης,:

«Το γεγονός ότι την έβλεπα τόσο πολύ χαρούμενη δηλαδή, από τη μία, σκέψου τώρα ένα lego παιχνίδι, ας πούμε, για τα γενέθλια έστω και μεγάλο lego, θα το χαρεί εκείνο το ίδιο βράδυ των γενεθλίων, ξέρω 'γω... Θα το παίζει ... Την επόμενη μέρα μπορεί να μη το πιάσει αλλά αν δεις τις φωτογραφίες του πηλού, εκεί για παράδειγμα ήταν ένα σημείο, ήταν πρόσφατα αυτά, ήταν του Ιουνίου. Άρα ακόμα από τον Ιούνιο μέχρι τώρα αυτός ο τοίχος, αυτό το σημείο έχει παραμείνει έτσι.. το πιάνει ξανά και ξανά.»

Ακόμη, ο/η ΣΓ3 μοιράζεται την προσωπική της διεργασία διαχείρισης της φύσης του Messy Play:

«Η πρώτη φυσική αντίδραση... Παρ' ό,τι έχω περάσει πόσες ώρες, πενήντα ώρες ήταν η εκπαίδευση; Ε, για να μπουν αυτά στο μυαλό και να έχεις εντελώς άλλη προσέγγιση θέλει και πολλή πράξη στην πράξη. Παρόλα' αυτά σκέφτηκα: 'Κοίτα να δεις δεν είναι ένας δημόσιος χώρος που κατασιρέψαμε, είναι μια γωνιά του σπιτιού. Ένα αυτό. Φτιάχνεται; Πληρώθηκε κάποιος; Αποκαθίσταται η ζημιά;''»

Ο/η ΣΓ4, αναφερόμενος στο παιδί του/της, το περιγράφει ως ακατάστατο αλλά δημιουργικό:

«Ωραία, ε, θα το περιέγραφα ακατάστατο, χαρούμενο, ιρελό. Αυτό με τη συγκέντρωση που επειδή στις μέρες μας λείπει και το παρατηρώ πάρα πολύ έντονα το γεγονός ότι αυτό το

τόσο απλό μπορεί να προσφέρει αυτό το πράγμα που δουλεύεται και στις θεραπείες και γενικά ...»

Η περιγραφή του Messy Play συνοψίζεται στην έννοια της χαράς, της απελευθέρωσης και της δημιουργικότητας.

ΣΓ3: «Παιχνίδι που λερώνει, απελευθερώνει και σε κάνει χαρούμενο θεωρώ ότι θα ήταν με απλά λόγια.»

4.3. Δημιουργικότητα & Φαντασία

Σύμφωνα με τις απαντήσεις οι οποίες δόθηκαν από τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες, στον άξονα Δημιουργικότητα & Φαντασία αναδύονται ως θέματα: η δημιουργικότητα ως αποφασιστικότητα και ελευθερία του παιδιού να επιμένει στην ιδέα του, η μη κατευθυντικότητα, η αισθητηριακή/σωματική εμπλοκή (υφές, υλικά, risky play), η κοινωνική διάσταση και ο ρόλος της ενήλικης υποστήριξης που τροφοδοτεί δίχως να κατευθύνει. Ακόμη, τονίζονται τα συναισθηματικά οφέλη (χαρά, ενθουσιασμός, αυτοπεποίθηση) που συντηρούν τον κύκλο πειραματισμού.

Αναλυτικότερα, η ελευθερία αναφέρθηκε ως κυρίαρχο χαρακτηριστικό του δημιουργικού παιδιού:

ΣΕ1: «Ένα ίσως κοινό σημείο στο περισσότερο από αυτά είναι η αποφασιστικότητά τους να φερθούν με τον τρόπο που χρειάζεται να φερθούν ώστε να πετύχουν το σκοπό τους... Μετά, είναι αυτή η ελευθερία που τα χαρακτηρίζει. Είναι το ότι δεν θα κάνουν πίσω στην ιδέα τους... Δηλαδή αν κάτι θέλουν να το πραγματοποιήσουν με έναν τρόπο συγκεκριμένο, όσα εμπόδια και να βρεθούν στο δρόμο τους, θα ψάχνουν να βρουν τον τρόπο για να τα προσπεράσουν... Σαν να δημιουργεί λίγο παραπάνω προβλήματα αυτή η δημιουργικότητα, από ό,τι θα θέλαμε εμείς οι μεγάλοι... Αλλά η ελευθερία, νομίζω, είναι το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του δημιουργικού παιδιού που συζητάω, και το ανακάτεμα.»

Η δημιουργική διαδικασία στα παιδιά δεν έχει απαραίτητα τελικό αποτέλεσμα, αλλά περιλαμβάνει πειραματισμό και εξερεύνηση:

ΣΕΙ: «Θα προχωρήσει παρακάτω. Θα γυρίσει μετά σε κάτι προηγούμενο... Αλλά όμως, περιέχει μια δικιά του οργάνωση αυτό που συμβαίνει και μια εξέλιξη. Αλλά όχι αναγκαστικά ένα τελικό προϊόν... Περιγράφω περισσότερο τη διαδικασία της δημιουργικής πράξης του παιδιού, που μπορεί στο τέλος της πράξης να μην φαίνεται τίποτα δημιουργικό... Αλλά αυτό δεν σημαίνει καθόλου ότι δεν έχει προυπάρξει μια απόλυτα δημιουργική διαδικασία... Ακούγεται αρνητικά. Δεν το χρησιμοποιώ με αυτήν την χροιά. Εγώ μιλάω για το δημιουργικό χάος...»

Επιπλέον, αναδείχθηκε ότι το Messy Play ενισχύει την δημιουργικότητα παρέχοντας ελευθερία και χώρο για πειραματισμό χωρίς κρίση:

ΣΕΙ: «Επειδή δημιουργεί αυτό το πλαίσιο ελευθερίας που χρειάζεται το παιδί για να πειραματιστεί... Όσα λάθη και να κάνει, συνεχίζει να προσπαθεί το παιδί... Όσο περισσότερο το εξασκούμε αυτό, τόσο πιο δημιουργικοί γινόμαστε... Πρέπει να είναι ένα περιβάλλον όμως αποδοχής... Από τη μιά η ελευθερία, η οποία όμως παίρνει την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης.»

Όπως τονίζεται, επιπροσθέτως, η ανάπτυξη δεξιοτήτων μέσω του Messy Play αφορά τόσο κινητικές όσο και γνωστικές ικανότητες.

ΣΕΙ: «Καταρχάς σίγουρα τις δεξιότητες της λεπτής κινητικότητας... Αλλά και τις αδρές κινητικότητας... Μετά... τις δεξιότητες της αντίληψης μας και της σκέψης... Μετά είναι πολύ σημαντικό ότι αναπτύσσεται η μαθηματική μας σκέψη... Μετά επειδή παίζουμε σε ομάδες, είναι η συνεργατικότητα που βοηθάει στη δημιουργικότητά μας... Και όλο αυτό πολύ απαλά συμβαίνει μέσα στο παιχνίδι...»

Μάλιστα, διαφαίνεται ότι το Messy Play ενισχύει τη φαντασία και την εκμάθηση μέσα από παρατηρήσεις και πειραματισμό:

ΣΕΙ: «Εγώ όταν ξεκίνησα το messy play... δεν είχα τόσο ανεπτυγμένη φαντασία όσο έχω σήμερα... Είναι και αυτό που λένε, είναι σαν ένας μυς. Η φαντασία θέλει εξάσκηση... Θυμάμαι το χαρακτηριστικό, ένα παιδί είχε πάρει το σουρωτήρι της άμμου... και οι ιρυπούλες που είχε, φτιάζανε ένα υπέρχο, φανταστικό λουλούδι... Αν το εμποδίζα, δεν θα καταλάβαινα πόσο μικρή είναι η φαντασία μου πρώτα απ' όλα και πόσο χρειάζεται να αφήνω αυτόν τον χώρο...»

Η δημιουργικότητα μπορεί να ενισχυθεί ακόμα και σε παιδιά που αρχικά είναι διστακτικά ή φοβισμένα:

ΣΕ1: «Ήταν ένα παιδί που μεγάλωνε δίπλα στην αδερφούλα του, η οποία είχε προβλήματα έκφρασης... Ήταν ένα πολύ κλειστό και φοβισμένο παιδί, που χρειαζόταν καθοδήγηση για τα πάντα... Και είχε μάθει να το ακολουθεί αυτό. Το παιδί αυτό δεν είναι ότι δεν είχε δημιουργικότητα, αλλά δεν πίστευε ότι έχει... Και αυτό από μόνο του έφερε ενίσχυση στις δημιουργικότητες.»

Επίσης, η ελευθερία στο Messy Play διαφοροποιείται ως προς τη διαδικασία από άλλα παιχνίδια:

ΣΕ1: «Επειδή το messy play χρησιμοποιεί πολλά υλικά που δεν είναι συνηθισμένα σε άλλα είδη παιχνιδιού... Φέρνει το παιδί πιο κοντά στο παιχνίδι που θα έπρεπε να έχει, αυτό με τη φύση... Αλλά και η πλήρης απουσία καθοδήγησης και κανόνων επίσης είναι που χαρακτηρίζει το messy play... Πολύ συχνά υπάρχουν κανόνες και όρια στα παιχνίδια... Όμως δεν έχουν ίσως αυτό που έχει το messy play, όταν αφορά τη δημιουργία κανόνων από τα ίδια τα παιδιά και μόνο.»

Η διαδικασία χωρίς προκαθορισμένο στόχο αυξάνει τη δημιουργικότητα και την αυτονομία, ενώ το Messy Play ενισχύει την ανάπτυξη συμβολικού παιχνιδιού όταν έχουν καλυφθεί τα αισθητηριακά στάδια:

ΣΕ1: «Αυξάνεται η δημιουργικότητα του... Υπάρχει ένα αίσθημα βαθιάς ικανοποίησης... Όσο περισσότερο μεγαλώνουν, τόσο περισσότερο δυσκολεύονται... Το ενάμιση-δύο χρονών παιδί παίζει πολύ πιο ελεύθερα και πολύ πιο δημιουργικά από το τέσσερα-πέντε χρονών παιδί.»

ΣΕ1: «Τα λίγο μεγαλύτερα περισσότερο... Αλλά ξέρεις τι παρατηρώ; Ότι για να φτάσουν εκεί, στον συμβολισμό, χρειάζεται να είναι καλυμμένο το αισθητηριακό τους... Πρώτα, θα γεμίσουν αυτό το κενό που υπάρχει στην ύπαρξή τους... Και μετά έρχεται σιγά σιγά το συμβολικό.»

Η δημιουργική διαδικασία προκύπτει όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία και η διαδικασία είναι δική τους επιλογή:

ΣΕ1: «Φυσικά, ναι... Ακόμα και όταν έχει έναν σκοπό το παιδί, αν είναι δικός του σκοπός... ακόμα και να μην φτάσει στο αποτέλεσμα του, όλη αυτή η διαδικασία που έχει ακολουθηθεί... είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα, δυναμική και δημιουργική διαδικασία...»

Φυσικά, δεν μπορεί να μην αναφερθεί ότι η παρατήρηση και η υποστήριξη των παιδιών από τους ενήλικες ενισχύουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα:

ΣΕ1: «Προσπαθώντας να είμαστε εμείς συνεπείς στις αρχές μας... Να μην πληγώσουμε ούτε μία φορά την εμπιστοσύνη του παιδιού... Και δίνοντας ώθηση κάνοντας *scolding*... να είμαστε εκεί και να δίνουμε την κατάλληλη βοήθεια, ώστε να καταλαβαίνουν πώς να συνεχίζουν στον δρόμο τους.»

Γενικότερα, αναγνωρίστηκαν σε μεγάλο βαθμό τα οφέλη του Messy Play στα παιδιά, τα οποία περιλαμβάνουν κοινωνικοποίηση, συναισθηματική έκφραση και αυτονομία:

ΣΕ1: «Θα ξεκινήσω από την κοινωνικοποίηση... Μετά τη συναισθηματική, έκφραση και εκτόνωση... Χρειάζεται, είναι παιδιά που περνάνε τις δυσκολίες που περνάνε και οι γονείς τους... Η απουσία κρίσης και η άνευ όρων αποδοχή είναι πάντα εκεί...»

Μάλιστα, τονίστηκε ότι η οργάνωση του χώρου και η πρόσβαση στα υλικά ενισχύουν την αυτονομία και την ελευθερία έκφρασης:

ΣΕ1: «Χρειάζεται τα περισσότερα πράγματα να είναι στο ύψος των παιδιών... Μετά σιγά-σιγά, το μήνυμα της ελευθερίας... Με την υπομονή μας, μερικές φορές πρέπει να κάνουμε πολύ υπομονή... Για να είμαστε όλοι αυτόνομοι, πρέπει να σεβόμαστε κάπως...»

Όπως διαπιστώνεται από τις παραπάνω απαντήσεις, η δημιουργικότητα στα παιδιά αποτελεί ένα φαινόμενο πολυδιάστατο, το οποίο δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένες συμπεριφορές ή στόχους, αλλά αποκαλύπτεται μέσα από την ελευθερία, την εξερεύνηση και την έκφραση της μοναδικότητας του κάθε παιδιού. Όπως αναφέρει και ο/η ΣΕ2 επισημαίνοντας ότι η δημιουργικότητα δεν εκφράζεται μόνο με συγκεκριμένα αποτελέσματα, αλλά μέσα από την ίδια τη διαδικασία της ανακάλυψης:

«Την αντιλαμβάνομαι στην αποδόμηση, στο κάτι παραπάνω, στα μάτια που λάμπουν. Την αντιλαμβάνομαι στην εξερεύνηση»,

Η δημιουργικότητα δεν περιορίζεται μόνο στη γνώση ή στην επανάληψη προκαθορισμένων διαδικασιών, αλλά αποτελεί μια σπίθα για την επανάσταση της σκέψης και της έκφρασης, καθώς ο/η ΣΕ2 συμπληρώνει:

«Είναι η σπίθα για επανάσταση».

Αντίστοιχα, προσπαθώντας να δώσει έναν ορισμό, ο/η ΣΕ3 επισημαίνει χαρακτηριστικά ότι η εστίαση στη διαδικασία καθιστά το παιχνίδι μοναδικό και ενισχύει την ικανότητα των παιδιών να σκέφτονται δημιουργικά.:

«Το messy play είναι αυτό που... εμείς οι ενήλικες έχουμε μάθει να περιμένουμε κάποιο τελικό προϊόν να προκύπτει από κάθε παιχνίδι που κάνουμε με τα παιδιά... και στο messy play δεν είναι απαραίτητο ότι κάτι θα προκύψει από αυτό. Δηλαδή είναι η διαδικασία αυτή απ' την οποία κερδίζουν τα παιδιά και όχι το τελικό προϊόν που θα παράγουν».

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά που αναδεικνύει το Messy Play είναι η δυνατότητα των παιδιών να βιώνουν την ελευθερία χωρίς την καθοδήγηση των ενηλίκων, οι οποίοι λειτουργούν ως facilitators και παρατηρητές αντί για αυθεντίες. Ο/Η ΣΕ2 τονίζει ότι:

«Στο ότι δεν είναι ο ενήλικας το αφεντικό στο χώρο. Δεν υπάρχει καθοδήγηση. Υπάρχει facilitator, υπάρχει βοηθός. Υπάρχει επαφή με τον άλλον, πραγματική και αγάπη».

Αυτή η ανεξαρτησία τους δίνει θάρρος και αυτοπεποίθηση, καθώς το παιδί δεν περιορίζεται από φόβους ή από την ανάγκη να ακολουθήσει τα βήματα των άλλων. Ο πειραματισμός με τα υλικά και οι άπειρες εναλλαγές στην εξερεύνηση οδηγούν στην ανάπτυξη μοναδικών δεξιοτήτων, οι οποίες δεν θα μπορούσαν να προκύψουν σε πιο δομημένα πλαίσια.

Η παρατήρηση των εκπαιδευτών δείχνει ότι τα παιδιά ανταποκρίνονται διαφορετικά στην ελευθερία ανάλογα με την ηλικία και την προηγούμενη εμπειρία τους με καθοδηγούμενο παιχνίδι. Όπως επισημαίνει ο/η ΣΕ3,

«Πάνω σε αυτό μου φαίνεται ότι τα μικρότερα παιδιά... μπαίνουν πάρα πολύ αυθόρμητα μέσα στο παιχνίδι παραβλέποντάς μας τελείως. Τα μεγαλύτερα παιδιά... επειδή δεν έχουν μάθει να παίζουν χωρίς κάποια καθοδήγηση... μπορεί να ζητήσουν τη δική μας βοήθεια».

Ωστόσο, με την κατάλληλη υποστήριξη, όλα τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν την ικανότητα να πειραματίζονται και να δημιουργούν δικούς τους κόσμους.

Η ΣΕ4 περιγράφει χαρακτηριστικά μια επιτυχημένη εμπειρία:

«Αν δω ένα παιδί να βάζει το δάχτυλό του μέσα στην μπογιά, εγώ θα πάω και θα βάλω την πατούσα μου. Αν δω ένα παιδί, κατά λάθος, να βάφεται στη μύτη, εγώ θα πω και θα βάψω όλο του το πρόσωπο... Οπότε θεωρώ ότι μέσα από τις πράξεις και από το παιχνίδι, χωρίς λόγια, τους δίνεις το ερέθισμα ότι μπορείς και παραπάνω».

Η ενίσχυση της φαντασίας γίνεται ακόμη πιο έντονη όταν τα παιδιά δεν έχουν περιορισμούς σχετικά με το αποτέλεσμα. Η ΣΕ4 τονίζει:

«Όταν το αποτέλεσμα έχει σημασία κοπιάζουν για να χτίσουν το τέλειο. Όταν δεν τους λέω ποιο είναι το τέλειο, ό,τι και να φτιάζουν τα παιδιά στα μάτια τους θα είναι τέλειο».

Μέσα από αυτή τη διαδικασία, τα παιδιά κατανοούν ότι η δημιουργία δεν περιορίζεται σε προκαθορισμένα πρότυπα, αλλά αποτελεί μια ανοιχτή εξερεύνηση και παιχνίδι με τις δυνατότητές τους.

Η διαφοροποίηση του Messy Play από άλλες δραστηριότητες είναι εμφανής, καθώς τα παραδοσιακά εργαστήρια ζωγραφικής ή μουσικοκινητικής είναι δομημένα και τα υλικά περιορισμένα. Όπως περιγράφει η ΣΕ4:

«Στο messy, από την άλλη πλευρά, εγώ μπορώ να δώσω αφρό ξυρίσματος και να γίνει μπογιά. Σε μία ρομποτική, επίσης είναι πολύ συγκεκριμένα και πολύ δομημένα τα πράγματα. Στο messy, τα παιδιά χρησιμοποιούν τη φαντασία τους... ξεχνάνε την αρχική τους ιδιότητα και τους δίνουν άλλη μορφή».

Αυτή η προσέγγιση ενισχύει την πρωτοτυπία, την αυθορμησία και την ικανότητα συνεργασίας μεταξύ των παιδιών.

Η παρατήρηση και η ενθάρρυνση αποτελούν τα κύρια εργαλεία αξιολόγησης της δημιουργικότητας, καθώς η ΣΕ3 εξηγεί:

«Σίγουρα αξιολογούμε την πρόοδο σχετικά με τον χρόνο που αφιερώνουν σε κάθε δραστηριότητα... με τη συχνότητα που έρχονται, θέλουμε να αρχίσουν να αφιερώνουν χρόνο σε κάτι συγκεκριμένο».

Τα οφέλη που αναδεικνύονται μέσα από τη συμμετοχή στο Messy Play είναι πολλαπλά: ανάπτυξη αυτονομίας, κοινωνικών δεξιοτήτων, αυτοπεποίθησης, ικανότητας πειραματισμού, ενίσχυση της φαντασίας και διαχείρισης αισθητηριακών προκλήσεων.

Η ΣΕ3 τονίζει χαρακτηριστικά:

«Η αυτονομία. Δηλαδή βλέπω παιδιά κάθε ηλικίας, ακόμα και πολύ μικρά, να δουλεύουν μόνα τους στο χώρο. Κινούνται αυθόρμητα πολύ ωραία».

Τέλος, οι εκπαιδευτικοί αναδεικνύουν ότι η ουσιαστική επιτυχία του Messy Play εξαρτάται όχι μόνο από το πρόγραμμα και τα υλικά, αλλά και από την προσέγγιση των ενηλίκων. Η ΣΕ4 σχολιάζει:

«Βασικά είναι οι γονείς... θέλουν να περιορίσουν πάρα πολλά πράγματα, χωρίς να υπάρχει κανένας λόγος... οι άνθρωποι που έχουν αποφασίσει να κάνουν το messy play μόδα... πολύ κακό αρνητικός περιορισμός».

Πίνακας 1. Απαντήσεις εκπαιδευτών σχετικά με τη δημιουργικότητα και τη φαντασία

ΣΕ	Ορισμός δημιουργικότητας	Σημάδια/ συμπεριφορές	Ορισμός φαντασίας	Πώς το Messy Play ενισχύει δημιουργικότητα & φαντασία	Παράδειγμα / Παρατήρηση
ΣΕ1	Έκφραση χωρίς περιορισμούς, αυθεντική δημιουργία	Συγκέντρωση, χαρά, ενασχόληση χωρίς καθοδήγηση	Καλλιέργεια εναλλακτικών τρόπων σκέψης, αποδοχή διαφορετικότητας	Μέσα από άνευ όρων αποδοχή, ενσυναίσθηση, αισθητηριακή εμπειρία, απομάκρυνση από κριτική	Προσωπικό τραύμα: κριτική στη ζωγραφική στο νηπιαγωγείο → ώθηση να δημιουργήσει χώρο όπου κανένα παιδί δεν θα εμποδιστεί
ΣΕ2	Σπίθα για ανατροπή, δημιουργική αποδόμηση	Μάτια που λάμπουν, εξερεύνηση, αυθόρμητη αλληλεπίδραση	Ελευθερία, αγάπη, «γλυκό χάος»	Μέσα από ελεύθερο παιχνίδι, αποφυγή κατευθυντικότητας, risky play	Παιδιά σκαρφαλώνουν σε χαλί πηλού αυθόρμητα → βιώνουν ελευθερία με το σώμα
ΣΕ3	Δημιουργική μάθηση, εναλλακτική παιδαγωγική προσέγγιση	Συμμετοχή χωρίς πίεση, σεβασμός στο «stop» του παιδιού	Δημιουργία νέων κόσμων μέσα από παιχνίδι	Ελευθερία, αισθητηριακά ερεθίσματα, παιδί ως «δάσκαλος», αυθορμητισμός	Κορίτσι βάφεται με τέμπρες και φωνάζει «είμαι ζόμπι» → χρήση υλικού για φανταστικό ρόλο

ΣΕ4	Αυθεντική έκφραση μέσω υλικών	Συμμετοχή με ενθουσιασμό, επιλογές παιδιού, έκφραση χωρίς «όχι»	Παιδική ελευθερία χωρίς όρια	Μέσα από πολυαισθητηριακές εμπειρίες, νέα ερεθίσματα, μη καθοδηγητική στάση	Παιδιά σε πρώτο εργαστήριο messy με λάσπη → χαρά, ελευθερία, αίσθηση αυθεντικότητας
------------	-------------------------------	---	------------------------------	---	---

Από τα παραπάνω, γίνεται φανερό ότι η αυθεντική εμπλοκή και η ενσυναίσθηση των ενηλίκων, η αποδοχή της διαδικασίας και η υποστήριξη της ανεξαρτησίας των παιδιών δημιουργούν το περιβάλλον στο οποίο η δημιουργικότητα ανθίζει και η φαντασία ελευθερώνεται.

Ακολουθώντας, σύμφωνα με τις απόψεις των γονέων, η δημιουργικότητα συνδέεται άμεσα με τη φαντασία και την ικανότητα των παιδιών να αναγνωρίζουν μορφές σε ακαθόριστα υλικά ή να ενσωματώνουν αντικείμενα σε φανταστικά σενάρια.

Η ΣΓ1 δίνει το χαρακτηριστικό παράδειγμα: *«μαμά κοίτα παρατηρώ στο oobleck, ότι είχε δημιουργηθεί ένα κροκόδειλος. Ένα σχήμα. Αυτό μπορεί να είναι ένα ακαθόριστο σχήμα και να μην είναι καν κροκόδειλος αλλά το παιδί στα μάτια του να το βλέπει το κροκόδειλο»*. Η δημιουργικότητα εκδηλώνεται επίσης στην πρακτική ενσωμάτωση αντικειμένων σε φανταστικά σενάρια, όπως όταν ένα ξύλο γίνεται *«ένας άνθρωπος π.χ. που τον κάνει μπάνιο»* (ΣΓ1).

Η ΣΓ4 αντιλαμβάνεται τη δημιουργικότητα *«όταν γίνεται πιο πρακτικά δηλαδή όταν από ένα πράγμα μπορούν να φτιάξουν κάτι άλλο για να συμμετέχει στο παιχνίδι. Φτιάχνουν ιστορίες.»*

Σημάδια της δημιουργικότητας, όπως περιγράφονται από τους γονείς, περιλαμβάνουν την αφοσίωση, *«να είναι αφοσιωμένος σε αυτό που κάνει, να τον έχει συνεπάρει»* (ΣΓ2), την άνεση, την περιέργεια για τα υλικά και την προσπάθεια να τα ενώσουν (ΣΓ2), καθώς και τον σχολιασμό του αποτελέσματος και τη διαδικασία σκέψης (ΣΓ4). Η ΣΓ3 τη βλέπει ως τον τρόπο έκφρασης συναισθημάτων μέσα από πλαστικές ή αφηρημένες τέχνες, που

βγαίνουν «από την ψυχή» , με σημάδια τη συγκέντρωση, την αυθόρμητη έκφραση και τη μη σύγκριση με άλλους.

Για τη ΣΓ1, η φαντασία είναι ένα *«μεγάλο μέρος της ζωής του ανθρώπου που το έχει και αν δεν το χρησιμοποιήσει και δεν το εξελίξει, χάνεται στο δημοτικό, σίγουρα»*. Η ΣΓ2 τη χαρακτηρίζει ως την ικανότητα να *«κάνεις τα πάντα»* . Η ΣΓ3 την ορίζει ως τη δυνατότητα να *«δημιουργείς κόσμους στους οποίους δεν μπορείς να βρεθείς στην πραγματικότητα εκείνη τη στιγμή, φανταστικούς κόσμους»*.

Η ΣΓ4 το βλέπει ως την ικανότητα να *«παράγεις στο κεφάλι σου με πιθανά σενάρια,»* να *«συνδράξεις»* και να *«σκέφτεσαι πιθανά αποτελέσματα»*.

Οι ΣΓ1 και ΣΓ2, επισημαίνουν ότι κυρίως λόγω του μη καθοδηγητικού χαρακτήρα του, το Messy Play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία .

Η ΣΓ1 δηλώνει: *«πιστεύω ότι επειδή είναι μη καθοδηγητικό. Αν τα παιδιά το κάνουν συνέχεια, στην αρχή μπορεί να βαριούνται ή οτιδήποτε. Αλλά εγώ πιστεύω ότι όσο μπαίνουν στο messy, εξερευνούν και σιγά-σιγά έρχεται και η φαντασία»* .

Το Messy Play ενισχύει τη δημιουργικότητα μέσω της λήψης πρωτοβουλιών και της εξερεύνησης.

«Η ελευθερία να πειραματιστούν, να αναμειξουν υλικά χωρίς οδηγίες και προσδοκίες, βοηθά στην αυτοπεποίθηση» (ΣΓ4).

«Η δημιουργικότητα έτσι όπως μου το δίνεις είναι ότι παίρνω πρωτοβουλία. Δηλαδή, α να κάνω και αυτό, α να τοποθετήσω και αυτό εδώ. Νομίζω ότι αρχίζει το παιδί και από μόνο του μπορεί να βγάλει το oobleck και να το πάει, ξέρω γω, δίπλα στο νερό. Ή να το πάει στην άμμο.» (ΣΓ1)

Παρατηρούν επίσης αυξημένη ευελιξία *«Αλλιώς πιάνεις τα υλικά, αλλιώς παίζεις.. Υπάρχει ευελιξία δηλαδή»* (ΣΓ1), και επιθυμία για υλοποίηση των ιδεών τους *«ζητούν υλικά για να υλοποιήσουν τις ιδέες τους»* (ΣΓ4).

Σε σχέση με τη συναισθηματική έκφραση και εκτόνωση, η ΣΓ3 παρατήρησε ότι το παιχνίδι με τον πηλό βοήθησε την κόρη της να εκφράσει *«τα βασανάκια της»* .

Η ΣΓ3 αναφέρει ακόμα ότι αυτή η διαδικασία επιτρέπει στο παιδί να *«επεξεργάζεται υλικά, σκέφτεται εκείνη την ώρα κάτι που μπορεί να έχει συμβεί στο σπίτι στο σχολείο οτιδήποτε, και ψάχνει τρόπο να τα βγάλει από μέσα, να τα επεξεργαστεί και το ίδιο»*.

Η ελεύθερη έκφραση χωρίς τον φόβο αποτυχίας είναι βασικό χαρακτηριστικό του Messy Play, καθώς είναι *«τόσο βατό που μπορούν να συμμετέχουν όλοι. Νομίζω δεν έχει.. και γι' αυτό δεν θα δυσκολευτούν και δεν θα νιώσουν χαμηλή αυτοεκτίμηση ή οτιδήποτε γιατί μπορούν όλοι να παίζουν με αυτό»* (ΣΓ1). Η ΣΓ2 το βλέπει ως μια μορφή τέχνης όπου τα παιδιά πειραματίζονται και εκφράζονται: *«Εγώ το βλέπω σαν τέχνη. Ότι όπως σε μία τέχνη πειραματίζεσαι και εκφράζεσαι, ότι ακριβώς ίδιο κάνεις στο Messy Play είναι μία μορφή τέχνης με διάφορα υλικά.»*.

Παρατηρείται επίσης μία σημαντική διαφορά σε σχέση με την διαχείριση της ελευθερίας. Η ΣΓ4 τονίζει ότι *«αν τα παιδιά από την αρχή τους έχεις μάθει στο να μην τους δίνεις οδηγίες είναι εύκολο... αν όμως έχουν μάθει να λειτουργούν με οδηγίες δυσκολεύονται»* .

Όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία, η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύεται (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4). Η απουσία άγχους για ένα συγκεκριμένο προϊόν απελευθερώνει τα παιδιά και τα κάνει να νιώθουν *«πιο χαλαρά και με ευχαρίστηση»* όπως χαρακτηριστικά η αναφέρει η ΣΓ4 και προσθέτει ότι *«Όταν το αποτέλεσμα έχει σημασία κοπιάζουν για να χτίσουν το τέλειο. Όταν δεν τους λέω ποιο είναι το τέλειο ό,τι και να φτιάζουν τα παιδιά στα μάτια τους θα είναι τέλειο»*.

Όλοι συμφωνούν ότι η αισθητηριακή εμπειρία λειτουργεί *«εκατό τοις εκατό»* ως κινητήρια δύναμη για τη φαντασία (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4). Ενεργοποιούνται όλες οι αισθήσεις, καθώς *«Είτε χρησιμοποιείς τα μάτια, είτε τα αυτιά, είτε τα χέρια, είτε τη γεύση»* (ΣΓ1), οδηγώντας σε παρατήρηση, φαντασία εικόνων και επεξεργασία ήχων . Η ΣΓ3 αναφέρει ότι η διέγερση των αισθήσεων *«αρχίζει και εξάπτει τη φαντασία»* και *«Μας πάει σε κάποιο άλλο σημείο ίσως. Ωπ κοίτα, πώς θα ήταν εκεί πέρα! Τι ωραία που μυρίζω αυτό το κομμάτι του πηλού που μυρίζει έτσι σαν νοτισμένο χώμα»*. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του παιδιού της ΣΓ2 που είχε *«αισθητηριακό έλλειμμα»* με τα χρώματα, το οποίο *«απελευθερώθηκε μέσα από το Messy Play σιγά-σιγά. Οπότε σίγουρα και η φαντασία του πολύ περισσότερο, γιατί ένα κομμάτι του ήταν κλειδωμένο»* .

Υπάρχει θετική σχέση ελεύθερης επιλογής υλικών και δημιουργικότητας, καθώς η ελεύθερη επιλογή υλικών *«Βοηθάει να αναπτυχθεί η δημιουργικότητά του, βοηθάει να παίρνει πρωτοβουλίες, βοηθάει στο να επικοινωνεί, στο να αρχίσει να φτιάχνει το δικό του project»* (ΣΓ1). Η ΣΓ4 τονίζει: *«Εννοείται η ελεύθερη επιλογή προσφέρει κάτι τέτοιο όταν γίνεται. Γιατί τα παιδιά πάνε εκεί που νιώθουν καλύτερα»*.

Όλοι οι συμμετέχοντες έχουν παρατηρήσει τα παιδιά να χτίζουν δικές τους ιστορίες και κόσμους (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4).

Η ΣΓ1 μας δίνει ένα παράδειγμα από το παιδί της *«Μαμά μαμά, δες τη λίμνη, που έχει τα ζώα και λες αυτά τα ζώα να πεινάνε; Πεινάω. Ωρα να τα ταΐσουμε»*. Η ΣΓ3 αναφέρει ότι η κόρη της *«φαντάστηκε και δημιούργησε έναν κόσμο της νεολιθικής εποχής με τον πηλό, συνδέοντας το παιχνίδι με τις γνώσεις της»*.

Ακολούθως, ο πίνακας που έπεται παρουσιάζει τις αντίστοιχες απαντήσεις των γονέων, ομαδοποιημένες:

ΣΓ	Ορισμός δημιουργικότητας	Σημάδια/συμπεριφορές	Ορισμός φαντασίας	Πώς το Messy Play ενισχύει δημιουργικότητα & φαντασία	Παράδειγμα / Παρατήρηση
ΣΓ1	Πρωτοβουλία, φαντασία, εξερεύνηση	Παρατηρεί, πειραματίζεται, ενσωματώνει υλικά δημιουργικά	Σημαντικό κομμάτι της ζωής, πρέπει να καλλιεργείται	Μη καθοδηγητικό, πειραματισμός, αισθητηριακή εμπειρία, ελευθερία	Παιδί χρησιμοποιεί ξύλο σαν άνθρωπο ή κροκόδειλο, φτιάχνει ιστορίες με oobleck
ΣΓ2	Ελευθερία, να κάνει ότι θέλει	Αφοσίωση, άνεση στη δημιουργία	Να μπορείς να κάνεις τα πάντα, π.χ.	Πειραματισμός, συνεργασία,	Παιδί πειραματίζεται με υλικά κουζίνας, δημιουργεί ιστορίες

			βασίλισσα του Πάντων	χρήση υλικών, φανταστικοί φίλοι	
ΣΓ3	Έκφραση συναισθημάτων μέσω τέχνης	Συγκέντρωση, focus, εκφράζει αυθόρμητα	Δημιουργία κόσμων που δεν υπάρχουν στην πραγματική ότητα	Επαφή με νέα υλικά, αφή γονιών και φίλων, αισθητηριακή εμπειρία	Δημιουργεί νεολιθικό κόσμο με πηλό, tray με πρόβατα και δέντρα
ΣΓ4	Πρακτική δημιουργία, ιστορίες, ανακάλυψη	Εξερεύνηση υλικών, συνδυασμός, διαδικασία πειραματισμού	Πιθανά σενάρια, προβλέπει συνδυασμούς	Ελευθερία, πειραματισμός, συ νεργασία, πολλά υλικά	Παιδιά φτιάχνει κάτι με χώμα, αλληλεπίδραση με άλλα παιδιά, δημιουργεί ιστορίες

Πίνακας 1. Απαντήσεις γονέων σχετικά με τη δημιουργικότητα και τη φαντασία

Ο πίνακας που προέκυψε από τις συνεντεύξεις με γονείς που έχουν εμπειρίες στον τομέα του Messy Play, δίνει μια πολύπλευρη εικόνα για τη σχέση ανάμεσα στη δημιουργικότητα, τη φαντασία και την πρακτική εφαρμογή αυτών μέσω του ανοιχτού, πειραματικού παιχνιδιού. Κεντρικό στοιχείο που αναδεικνύεται είναι ότι η δημιουργικότητα και η φαντασία δεν αποτελούν απλώς δεξιότητες ή χαρακτηριστικά της παιδικής φύσης, αλλά διαδικασίες που καλλιεργούνται μέσα από ελεύθερη έκφραση, πειραματισμό και αλληλεπίδραση με ποικίλα υλικά και περιβάλλοντα.

Οι ορισμοί της δημιουργικότητας που δόθηκαν από τους συνεντευξιζόμενους συνδέουν στενά τη δημιουργικότητα με την πρωτοβουλία, την εξερεύνηση και την ελευθερία. Οι συνεντευξιζόμενοι περιγράφουν τη δημιουργικότητα ως συνδυασμό πρωτοβουλίας, φαντασίας και εξερεύνησης, τονίζοντας ότι η ικανότητα των παιδιών να παρατηρούν, να

πειραματίζονται και να ενσωματώνουν υλικά με δημιουργικό τρόπο αποτελεί σαφές δείγμα δημιουργικότητας. Η έννοια της δημιουργικότητας, όπως φαίνεται από τις απαντήσεις, δεν περιορίζεται στην αισθητική ή καλλιτεχνική διάσταση, αλλά περιλαμβάνει την ικανότητα να βρίσκει κανείς νέους τρόπους έκφρασης, να λύνει προβλήματα με ευρηματικότητα και να εμπλέκεται ενεργά στη διαδικασία μάθησης και ανακάλυψης.

Σημαντικό στοιχείο που επαναλαμβάνεται σε όλες τις συνεντεύξεις είναι η σύνδεση μεταξύ δημιουργικότητας και συμπεριφορών που μαρτυρούν ενδιαφέρον, αφοσίωση και συγκέντρωση. Οι εκπαιδευτές παρατηρούν ότι τα παιδιά που επιδεικνύουν δημιουργικότητα δείχνουν αυθόρμητη ενασχόληση με τα υλικά, πειραματίζονται με διαφορετικούς τρόπους και εμφανίζουν συμπεριφορά συγκέντρωσης και εμβάθυνσης στη δραστηριότητα. Η δημιουργικότητα, λοιπόν, δεν είναι απλώς μια εσωτερική ικανότητα ή ταλέντο, αλλά φαίνεται στην πράξη μέσα από τη διαδικασία και τη συμπεριφορά του παιδιού. Παράλληλα, οι ορισμοί της φαντασίας συνδέονται στενά με τη δημιουργικότητα, αλλά επικεντρώνονται περισσότερο στη δυνατότητα των παιδιών να δημιουργούν κόσμους πέρα από την πραγματικότητα. Η φαντασία περιγράφεται ως η ικανότητα να αναπαριστά κανείς πράγματα που δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα, να δημιουργεί σενάρια και ιστορίες και να αναπτύσσει υποθετικές σκέψεις. Ορισμένοι συνεντευξιαζόμενοι δίνουν έμφαση στη σημασία της φαντασίας ως μέρους της καθημερινής ζωής, υπογραμμίζοντας ότι πρέπει να καλλιεργείται συστηματικά, ενώ άλλοι την αναδεικνύουν ως μέσο για να εκφράζουν τα παιδιά τα συναισθήματά τους και να πειραματίζονται με κοινωνικές καταστάσεις ή σχέσεις μέσω παιχνιδιού.

Το Messy Play φαίνεται να αποτελεί έναν ιδιαίτερα αποτελεσματικό τρόπο καλλιέργειας τόσο της δημιουργικότητας όσο και της φαντασίας. Η μη καθοδηγητική φύση αυτού του τύπου παιχνιδιού δίνει στα παιδιά την ελευθερία να πειραματιστούν με ποικίλα υλικά, να δοκιμάσουν διαφορετικές ιδέες και να δημιουργήσουν χωρίς αυστηρούς κανόνες ή περιορισμούς. Μέσα από το Messy Play, τα παιδιά αναπτύσσουν δεξιότητες όπως η επίλυση προβλημάτων, η συνεργασία με άλλα παιδιά, η αφοσίωση στη διαδικασία και η ικανότητα να ενσωματώνουν τις εμπειρίες τους σε δημιουργικά αποτελέσματα. Οι συνεντευξιαζόμενοι περιγράφουν συγκεκριμένα παραδείγματα όπου τα παιδιά χρησιμοποιούν απλά υλικά, όπως χρώμα, πηλό ή αντικείμενα καθημερινής χρήσης, για να

δημιουργήσουν ιστορίες ή σενάρια, να αναπαραστήσουν χαρακτήρες ή καταστάσεις, και να εξερευνήσουν νέες δυνατότητες χρήσης των αντικειμένων.

Ένα άλλο κρίσιμο σημείο που αναδεικνύεται είναι η σημασία της αισθητηριακής εμπειρίας. Το Messy Play επιτρέπει στα παιδιά να εμπλακούν με τα υλικά μέσω αφής, όρασης και ακοής, κάτι που ενισχύει την ενεργή μάθηση και την ανάπτυξη της φαντασίας. Μέσα από την αλληλεπίδραση με τα υλικά, τα παιδιά μπορούν να δοκιμάσουν διαφορετικούς τρόπους χρήσης τους, να πειραματιστούν με μορφές, υφές, χρώματα και να αναπτύξουν τη δημιουργική τους σκέψη. Η διαδικασία αυτή αναδεικνύεται στα παραδείγματα του πίνακα, όπου τα παιδιά χρησιμοποιούν πηλό για να φτιάξουν μικρούς κόσμους, δέντρα, ζώα ή χαρακτήρες, και στη συνέχεια δημιουργούν ιστορίες γύρω από αυτά τα δημιουργήματα.

Η συνεργασία και η κοινωνική διάσταση του Messy Play είναι επίσης καθοριστικές. Ορισμένοι συνεντευξιαζόμενοι επισημαίνουν ότι η δημιουργικότητα και η φαντασία ενισχύονται όταν τα παιδιά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, μοιράζονται ιδέες και συνδυάζουν τις διαφορετικές προσεγγίσεις τους. Μέσα από τη συνεργασία, τα παιδιά μαθαίνουν να ακούν τις ιδέες των άλλων, να τις ενσωματώνουν στη δική τους δημιουργία και να αναπτύσσουν συλλογικές ιστορίες ή έργα. Αυτό δείχνει ότι η δημιουργικότητα δεν είναι μόνο ατομική διαδικασία, αλλά μπορεί να είναι και κοινωνική, με την έννοια της ανταλλαγής ιδεών και εμπειριών.

Οι απαντήσεις, όπως αυτές αποτυπώνονται στους πίνακες, δείχνουν ότι η δημιουργικότητα και η φαντασία είναι αλληλένδετες έννοιες, οι οποίες εκφράζονται μέσα από παρατηρήσιμες συμπεριφορές όπως η πρωτοβουλία, ο πειραματισμός, η συγκέντρωση, η αφοσίωση και η ικανότητα να δοκιμάζει κανείς νέες ιδέες. Το Messy Play λειτουργεί ως πλατφόρμα όπου τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν αυτές τις ικανότητες με φυσικό τρόπο, μέσα από ελεύθερο παιχνίδι, πειραματισμό με ποικίλα υλικά και κοινωνική αλληλεπίδραση. Η εμπειρία αυτή συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη της φαντασίας, καθώς τα παιδιά καλούνται να δημιουργήσουν νέους κόσμους, να αναπαραστήσουν καταστάσεις που δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα και να πειραματιστούν με σενάρια και χαρακτήρες.

Τέλος, τα παραδείγματα που παρατίθενται στους πίνακες καταδεικνύουν ότι η πρακτική εφαρμογή αυτών των θεωρητικών εννοιών είναι εύκολα παρατηρήσιμη και μετρήσιμη μέσα από τη συμπεριφορά των παιδιών. Τα παιδιά που συμμετέχουν στο Messy Play επιδεικνύουν αυθόρμητη δημιουργικότητα, εκφράζουν τη φαντασία τους μέσω ιστοριών και αντικειμένων και χρησιμοποιούν τα υλικά με τρόπους που δεν έχουν καθοριστεί από ενήλικες ή κανόνες. Η ελευθερία, η πειραματική διάθεση και η αισθητηριακή εμπειρία αποτελούν βασικούς άξονες της ανάπτυξης δημιουργικότητας και φαντασίας, όπως αναδεικνύεται από τα παραπάνω.

4.4. Ανάλυση οπτικών δεδομένων-Καλλιτεχνική έκφραση

Το οπτικό στοιχείο της ανάλυσης στην παρούσα μελέτη συνδυάζει την ανάλυση της εικόνας που επέλεξε κάθε εκπαιδευτικός ή γονέας καθώς και την ανάδειξη της δημιουργικής έκφρασής του/της στο τέλος της συνέντευξης.

Η ανάλυση της οπτικής παρουσίας της δημιουργικής έκφρασης, όπως αποτυπώνεται μέσα από τις φωτογραφίες που επέλεξαν οι εκπαιδευτικοί και τη δημιουργία που πραγματοποίησαν, αναδεικνύει έναν κοινό πυρήνα εμπειρίας γύρω από το Messy Play: τη χαρά, την ελευθερία και την αίσθηση του «εαυτού». Κάθε φωτογραφία λειτουργεί ως έναυσμα για αναμνήσεις, συναισθήματα και προσωπικές εμπειρίες, ενώ ταυτόχρονα γίνεται μέσο για να μεταφερθεί η ουσία του παιχνιδιού στους θεατές.

Ο/η πρώτος εκπαιδευτικός (ΣΕ1) επιλέγει μια φωτογραφία γεμάτη ροζ χρώμα και συγκεντρωμένους ανθρώπους, όπου η χαρά και η συγκέντρωση είναι εμφανείς τόσο στα παιδιά όσο και στους ενήλικες που συμμετέχουν. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά, *«Ουσιαστικά, περιγράφω αυτό που βλέπω. Βλέπω πολύ συγκεντρωμένους ανθρώπους, σε αυτό που συμβαίνει μπροστά τους, το οποίο είναι πολύ έντονο και ροζ»*.

Η φωτογραφία αυτή της/του φέρνει στο μυαλό προσωπικές εμπειρίες από φεστιβάλ Messy Play σε εργοστάσια, όπου η αρχική του αγωνία για το αποτέλεσμα μετατράπηκε σε χαρά βλέποντας την αυθόρμητη έκφραση των παιδιών και των ενηλίκων. Επισημαίνει ότι η δύναμη της φωτογραφίας δεν είναι απλώς οι αναμνήσεις που φέρνει, αλλά το «εδώ και τώρα» της στιγμής, η ένταση και η αμεσότητα της χαράς που αποτυπώνεται σε αυτή.

Η δημιουργία που προκύπτει από αυτή τη φωτογραφία, με τίτλο «Ελευθερία», αποτυπώνει την ουσία του Messy Play ως ζωή και αυθεντική έκφραση του εαυτού: «Ο εαυτός του/της», όπως λέει ο/η εκπαιδευτής, είναι το συναίσθημα που θα ήθελε να νιώσει κάθε παιδί δημιουργώντας ελεύθερα.

Εικόνα 1: Εικόνα ΣΕ1

Εικόνα 2: Δημιουργία ΣΕ1

Ο/η δεύτερος εκπαιδευτικός (ΣΕ2) χρησιμοποιεί μια διαφορετική προσέγγιση, περιγράφοντας τη φωτογραφία ως «αγάπη ή γλυκό χάος». Η εικόνα αυτή του/της θυμίζει

τη μεγαλύτερη ποσότητα πηλού που έχει χρησιμοποιήσει ποτέ σε ένα Messy Play στην Κύπρο και συνδέεται με την παιδική του εμπειρία σε φυσικό περιβάλλον, όπου η εξερεύνηση και το παιχνίδι ήταν αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας. Στη δημιουργική του αναπαράσταση, με τίτλο «Χαρά μέσα από το χάος», αποτυπώνεται η έννοια της ελευθερίας και της άνεσης που προκύπτει μέσα από το αναμενόμενο «χάος», μια εμπειρία που συνδέει την αίσθηση της χαράς με τη δυνατότητα πειραματισμού και αυθόρμητης έκφρασης. Η περιγραφή του «ζεστασιά στην ψυχή και στα μάτια» υπογραμμίζει ότι η ουσία του Messy Play δεν είναι μόνο η φυσική ενασχόληση, αλλά και η συναισθηματική ασφάλεια που παρέχεται σε ένα παιδί που δημιουργεί χωρίς περιορισμούς.

Εικόνα 3: Εικόνα ΣΕ2

Εικόνα 4: Εικόνα ΣΕ2

Ο/Η τρίτη/ος εκπαιδευτικός (ΣΕ3) επικεντρώνεται στην έννοια της ανεμελιάς και της αίσθησης του παιχνιδιού ως διαδικασία ολόκληρης εμπλοκής του σώματος. Η εικόνα που επέλεξε δείχνει ένα παιδί καλυμμένο με τέμπερες, φωνάζοντας «Είμαι ένα zombie!», με αποτέλεσμα η δημιουργική της απάντηση να έχει τίτλο «Το παιδί μέσα μου». Η σύνδεση με την προσωπική της εμπειρία με το δικό της παιδάκι προσδίδει βάθος στην ανάλυση, μέσα από την επαφή με τις πρώτες τροφές και την επιθυμία του παιδιού να εξερευνήσει και να πειραματιστεί αντιστοιχεί στη διαδικασία του Messy Play. Το παιχνίδι, όπως εξηγεί, είναι ελευθερία και η επιθυμία της είναι το παιδί να νιώθει «αποδοχή χωρίς όρια», μια αίσθηση πλήρους ελευθερίας και αυτοέκφρασης, ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα.

Εικόνα 5: Εικόνα ΣΕ3

Εικόνα 6: Δημιουργία ΣΕ3

Τέλος, ο/η τέταρτη εκπαιδευτικός (ΣΕ4) επιλέγει μια φωτογραφία από το πρώτο της εργαστήριο Messy Play και συνδέει προσωπικές και συλλογικές εμπειρίες. Η επιλογή της φωτογραφίας είναι φορτισμένη συναισθηματικά, καθώς αφορά ένα παιδί που γνωρίζει από τη γέννησή του, και η ανάμνηση αυτή συνδυάζεται με παιδικές εμπειρίες παιχνιδιού με λάσπη και αισθητηριακές υφές. Η δημιουργία της, με τίτλο «Χαρούμενο χάος», χρησιμοποιεί υλικά όπως κορνφλάουρ, κακάο και λάδι, προκειμένου να αναπαραστήσει την έννοια του Messy Play ως ελευθερία και ανέμελη έκφραση: «Ανέμελο!», όπως λέει χαρακτηριστικά. Το έργο αποτυπώνει τη χαρά του παιχνιδιού, την υλική και συναισθηματική αλληλεπίδραση και την αίσθηση ότι η δημιουργία είναι μια διαδικασία χωρίς όρια.

Εικόνα 7: Εικόνα ΣΕ4

Εικόνα 8: Δημιουργία ΣΕ4

Ακολούθως, η ανάλυση της οπτικής παρουσίασης της δημιουργικής έκφρασης μέσα από τις εμπειρίες των γονέων δείχνει ότι το Messy Play λειτουργεί ως πλατφόρμα

συναισθηματικής σύνδεσης, εξερεύνησης και αίσθησης ελευθερίας για τα παιδιά. Οι γονείς επιλέγουν φωτογραφίες που αποτυπώνουν τις αυθόρμητες και χαρούμενες στιγμές των παιδιών τους, ενώ η διαδικασία δημιουργίας των έργων με υλικά γίνεται μέσο έκφρασης των συναισθημάτων και των αναμνήσεων που συνδέονται με αυτές τις στιγμές.

Ο/Η πρώτος γονέας (ΣΓ1), χρησιμοποιεί λέξεις όπως «ανεμελιά», «εξερεύνηση», «παρατήρηση» και «παιχνίδι», για να περιγράψει την εικόνα της φωτογραφίας που επέλεξε. Η φωτογραφία αφορά τα παιδιά της σε ένα βιωματικό εργαστήριο Messy Play, όπου συμμετείχαν και άλλα παιδιά με διαφορετικές ικανότητες, όπως παιδιά κωφάλαλα ή με κινητικά προβλήματα. Η εμπειρία αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική για τη γονέα, καθώς ανέδειξε τη συναισθηματική και κοινωνική διάσταση του παιχνιδιού: *«Ήταν προσωπική, πολύ προσωπική εμπειρία. Και συναισθηματική... για τα δικά μου παιδιά»*. Στη δημιουργική της αναπαράσταση, χρησιμοποίησε φυσικά υλικά όπως πέτρες και κοχύλια και έδωσε στον τίτλο *«Καλοκαιρινή διάθεση»*, ενώ περιέγραψε την ουσία του Messy Play ως *«Όμορφος χρόνος. Ποιοτικός χρόνος... Ανέμελος»*. Η επιθυμία της είναι το παιδί να νιώθει ελεύθερο και να μην περιορίζεται από τύψεις ή άγχος.

Εικόνα 9: Εικόνα ΣΓ1

Εικόνα 10: Δημιουργία ΣΓ1

Η δεύτερη γονέας, (ΣΓ2), συνδέει τη φωτογραφία με την πρόοδο του παιδιού της, το οποίο αρχικά δυσκολευόταν να λερωθεί και να ασχοληθεί με μπογιές. Η εικόνα της

φωτογραφίας αποτυπώνει τη στιγμή που το παιδί παίζει άνετα με τα χρώματα, και η γονέας αναγνωρίζει την αξία αυτής της διαδικασίας: «*Παιδί που παίζει με τα χρώματα άνετα πλέον*». Η προσωπική της εμπειρία με το παιχνίδι στην άμμο ενισχύει την κατανόηση της αξίας του Messy Play ως χώρου εξερεύνησης και δημιουργίας. Στην καλλιτεχνική της αναπαράσταση, το έργο της έχει τίτλο «*Συγκοινωνούντα σύμπαντα*», όπου κάθε μπαλάκι συμβολίζει ένα παιδί-κέντρο του σύμπαντος, ενώ η ουσία του Messy Play για εκείνη είναι η «*Παιδική ηλικία*», και η επιθυμία της για το παιδί είναι να νιώθει «*ελεύθερο και ασφαλές*».

Εικόνα 11: Εικόνα ΣΓ2

Εικόνα 12: Δημιουργία ΣΓ2

Εικόνα 13: Δημιουργία ΣΓ2

Ο/Η τρίτη/ος γονέας (ΣΓ3) επέλεξε δύο φωτογραφίες του παιδιού του/της σε δραστηριότητες με Tuff Tray και λεμόνι-ξύδι. Η πρώτη αντίδραση είναι η χαρά και η

πλήρης ενασχόληση του παιδιού: «Το παιδί μου είναι πάρα πολύ χαρούμενο, είναι *focus* σ' αυτό... και δεν την νοιάζει αν πεινάει ή ιοχέει κάτι άλλο, γενικά το ζει με την ψυχή της».

Η φωτογραφία αναδεικνύει τη διαφορά της σημερινής προσέγγισης από τη δική της παιδική ηλικία, όπου η σύνδεση παιχνιδιού-λερώματος ήταν περιορισμένη και μη αποδεκτή... Στην εικαστική αναπαράσταση, χρησιμοποίησε χρώματα ζαχαροπλαστικής, νερό, κανέλα, τριαντάφυλλα και φιγούρες γατών, δίνοντας στον τίτλο «Γάτες στον ωκεανό». Η ουσία του Messy Play για αυτή τη γονέα/αυτόν τον γονέα είναι η «Χαρά», ενώ επιθυμεί το παιδί να νιώθει «Ασφάλεια, χαρά, ανακούφιση».

Εικόνα 14: Εικόνα ΣΓ3

Εικόνα 15: Δημιουργία ΣΓ3

Η τέταρτη γονέας (ΣΓ4), βλέποντας τη φωτογραφία του παιδιού της στο Messy Play, αναφέρει λέξεις όπως *«χαρά, αφοσίωση, συγκέντρωση και ανακάλυψη»*. Η εμπειρία αυτή τη συγκινεί γιατί η δική της/η δική του παιδική ηλικία δεν περιλάμβανε τέτοιου είδους ελεύθερο παιχνίδι με χρώματα. Στην εικαστική αναπαράσταση δημιούργησε ένα έργο που ονομάζει *«Το ηλιακό σύστημα του Messy Play»*, όπου το παιδί βρίσκεται στο κέντρο και γύρω του αναπτύσσεται όλος ο κόσμος της μάθησης, της δημιουργικότητας και της ανακάλυψης. Η ουσία του Messy Play για εκείνη/ον είναι *«η ελευθερία στην πνευματική και ατομική ανάπτυξη»*, και η επιθυμία της/του είναι το παιδί να νιώθει *«Χαρά, ενθουσιασμό, αυτοπεποίθηση»*, ενώ να κατανοεί ότι η αποτυχία και η επανάληψη είναι μέρος της δημιουργίας.

Εικόνα 16: Εικόνα ΣΓ4

Εικόνα 17: Δημιουργία ΣΓ4

Συνοπτικά, σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν από τους εκπαιδευτές και τους γονείς, το Messy Play, δηλαδή η συμμετοχική, ελεύθερη και συχνά άναρχη δραστηριότητα με υλικά όπως χρώματα, πηλός, νερό, άμμος και διάφορα αντικείμενα καθημερινής χρήσης, αποδεικνύεται εξαιρετικά αποτελεσματικό στην ενίσχυση της δημιουργικότητας και της φαντασίας των παιδιών. Ο/η βασικός μηχανισμός που το καθιστά μοναδικό είναι η απουσία αυστηρών κανόνων ή προσδοκώμενων αποτελεσμάτων, γεγονός που επιτρέπει στα παιδιά να ακολουθήσουν τη δική τους πορεία, να πειραματιστούν και να ανακαλύψουν νέες δυνατότητες έκφρασης.

Η ανάλυση των συνεντεύξεων παρέχει μια ολοκληρωμένη εικόνα της σχέσης μεταξύ δημιουργικότητας, φαντασίας και Messy Play, υπογραμμίζοντας ότι η ανάπτυξη αυτών

των ικανοτήτων απαιτεί ελευθερία, πειραματισμό, αισθητηριακή εμπλοκή και κοινωνική αλληλεπίδραση. Μέσα από τη συγκεκριμένη ανάλυση, γίνεται σαφές ότι η δημιουργικότητα και η φαντασία δεν είναι αφηρημένες έννοιες, αλλά ενεργά στοιχεία της καθημερινής ζωής των παιδιών, τα οποία μπορούν να καλλιεργηθούν με συστηματικό αλλά και ευχάριστο τρόπο μέσω του Messy Play. Η παρατήρηση των παιδιών σε φυσικά περιβάλλοντα παιχνιδιού αποδεικνύει ότι η ελευθερία στην εξερεύνηση και η δυνατότητα να πειραματιστούν με ποικίλα υλικά και σενάρια αποτελούν τον πυρήνα της δημιουργικής ανάπτυξης.

Γενικά, και οι τέσσερις εκπαιδευτικοί παρουσιάζουν κοινά στοιχεία στη σύνδεση των φωτογραφιών με το Messy Play, τονίζοντας στοιχεία όπως η χαρά, η συγκέντρωση, η ελευθερία, η ανεμελιά και η προσωπική εμπλοκή με τα υλικά επανέρχονται διαρκώς. Τα έργα που δημιουργήθηκαν εκφράζουν την έννοια του παιχνιδιού ως ενεργή, αισθητηριακή και συναισθηματική εμπειρία. Οι τίτλοι που επιλέχθηκαν: *«Ελευθερία»*, *«Χαρά μέσα από το χάος»*, *«Το παιδί μέσα μου»*, *«Χαρούμενο χάος»* αναδεικνύουν τη σημασία της αυθόρμητης έκφρασης και της ελεύθερης εξερεύνησης, καθώς και τη διασύνδεση της δημιουργικότητας με την προσωπική και συλλογική εμπειρία. Η επαφή με τα υλικά και η αλληλεπίδραση με το περιβάλλον μετατρέπουν το Messy Play σε έναν τρόπο να βιώσει το παιδί τον εαυτό του και τον κόσμο γύρω του χωρίς περιορισμούς, ενώ παράλληλα συνδέουν την αίσθηση της χαράς και της δημιουργίας με την καθημερινή ζωή και τις προσωπικές μνήμες των εκπαιδευτικών.

Αντίστοιχα, και οι γονείς αναδεικνύουν κοινά χαρακτηριστικά, τονίζοντας ότι το Messy Play είναι χώρος χαράς, αυτοέκφρασης, εξερεύνησης, αλληλεπίδρασης και ελευθερίας. Οι φωτογραφίες λειτουργούν ως καθρέφτης συναισθημάτων, αναμνήσεων και προσωπικών εμπειριών, ενώ η δημιουργία με υλικά μετατρέπει τις εικόνες σε συμβολικά έργα που αποτυπώνουν τη δυναμική της δημιουργίας, την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον και την έντονη βιωματική εμπειρία. Η διαδικασία αυτή επιτρέπει στους γονείς να συνδεθούν με τα παιδιά τους και να αναγνωρίσουν τη σημασία της ασφάλειας, της χαράς και της αυθόρμητης έκφρασης για την ανάπτυξή τους.

Κεφάλαιο 5: Συζήτηση - Συμπεράσματα- Διάχυση στο κοινό

5.1. Messy Play: Δημιουργικότητα & Φαντασία μέσα από την οπτική Εκπαιδευτών και Γονέων

Η παρούσα έρευνα διερεύνησε τη συμβολή του Messy Play στη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών, εστιάζοντας στις αντιλήψεις και εμπειρίες τόσο των εκπαιδευτών όσο και των γονέων. Τα ευρήματα των συνεντεύξεων επιβεβαιώνουν και επεκτείνουν την υπάρχουσα θεωρητική τεκμηρίωση. Συνολικά, η πρακτική αυτή εμφανίζεται με σημαντική εκπαιδευτική και αναπτυξιακή αξία σε πολλαπλά επίπεδα.

Η ανάλυση των συνεντεύξεων επιβεβαιώνει ότι το Messy Play έχει πολλαπλά οφέλη για την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας των παιδιών προσχολικής ηλικίας, συνδέοντας άμεσα την εμπειρική παρατήρηση με τη θεωρητική τεκμηρίωση που παρουσιάστηκε στα προηγούμενα κεφάλαια. Τα ευρήματα συνάδουν με προηγούμενες έρευνες που τονίζουν τη σημασία του Messy Play για τη φαντασία και τη δημιουργικότητα (Duffy, 2007; Gascoyne, 2018). Οι διαφοροποιήσεις οφείλονται κυρίως στη σύνθεση του δείγματος, που περιλάμβανε τόσο εκπαιδευτές όσο και γονείς, προσφέροντας μια πολυπρισματική οπτική: οι εκπαιδευτές εστίασαν στη μεθοδολογία, την παιδαγωγική αξία και την αλληλεπίδραση με τα υλικά, ενώ οι γονείς κατέγραψαν τις αλλαγές που είδαν στη συμπεριφορά, τη συγκέντρωση, τη χαρά και τη δημιουργικότητα των παιδιών τους.

Μέσα από τις συνεντεύξεις αναδείχθηκε ότι η αξία του Messy Play υπερβαίνει την καλλιτεχνική ή αισθητηριακή διάσταση και συνδέεται με την ανάπτυξη αυτοέκφρασης, ανεξαρτησίας, κοινωνικής αλληλεπίδρασης και συναισθηματικής ρύθμισης (Οικονομίδου & Γιαλαμάς, 2022). Παράλληλα, η δυνατότητα των παιδιών να πειραματίζονται χωρίς αυστηρούς κανόνες ενισχύει την αυτοπεποίθηση, την πρωτοβουλία και την ικανότητα δημιουργικής επίλυσης προβλημάτων. Έτσι, το Messy Play αναδεικνύεται σε δυναμικό πλαίσιο μάθησης και ανάπτυξης, όπου η ελευθερία, η χαρά και η αυθόρμητη έκφραση συνυπάρχουν και αλληλοενισχύονται.

Οι συμμετέχοντες ανέδειξαν emphaticά την ελευθερία και την απουσία καθοδήγησης ως κεντρικούς πυλώνες του Messy Play. Όπως είπε χαρακτηριστικά η ΣΓ1, είναι «ένα μη καθοδηγητικό παιχνίδι το οποίο δεν έχει όρια», που επιτρέπει στα παιδιά να «ανακαλύψουν, να λερωθούν, να παρατηρήσουν τις υφές, να μυρίσουν». Παρόμοια, η ΣΓ2 σημείωσε ότι το Messy Play προσφέρει «την ελευθερία που νιώθουν τα παιδιά, χωρίς πρέπει». Αυτή η θέση συμφωνεί με τη βιβλιογραφία, που χαρακτηρίζει το Messy Play ως δραστηριότητα χωρίς αυστηρή δομή ή προκαθορισμένο σχέδιο, με έμφαση στην εξερεύνηση (Drew et al., 2007). Ο ΣΕ2 το χαρακτήρισε ως μέσο που κάνει τους συμμετέχοντες «πάλι ελεύθερους ανθρώπους στο πεδίο», ενώ η ΣΕ1 τόνισε ότι η απουσία κανόνων ενισχύει την έμφυτη τάση για πειραματισμό. Η θεωρία του Froebel (1887) υποστηρίζει επίσης ότι το παιδί μαθαίνει καλύτερα σε περιβάλλον ελευθερίας.

Η απουσία πίεσης και κριτικής συνιστά προϋπόθεση για τη διατήρηση της δημιουργικής ροής, όπως υπογράμμισε η ΣΕ1, ενώ η ΣΕ4 εξήγησε: «ό,τι απαγορεύετε εσείς στο σπίτι, εμείς εδώ το επιτρέπουμε». Αυτές οι θέσεις επιβεβαιώνουν τις απόψεις των Rubin et al. (1983), Meckley (2002), Wilson (2010) και Gray (2009), που αναγνώρισαν την ελεύθερη επιλογή και τα εσωτερικά κίνητρα ως θεμελιώδη στοιχεία του παιχνιδιού. Παράλληλα, καταγράφηκαν προκλήσεις: η ΣΕ1 επισήμανε ότι «όσο περισσότερο μεγαλώνουν, τόσο περισσότερο δυσκολεύονται», ενώ η ΣΕ3 τόνισε ότι τα μεγαλύτερα παιδιά «δεν έχουν μάθει να διαχειρίζονται όλη αυτή την ελευθερία». Αυτό δείχνει ότι οι κοινωνικές προσδοκίες και το εκπαιδευτικό σύστημα «καλουπώνουν» τα παιδιά, περιορίζοντας τη δημιουργικότητά τους. Οι εκπαιδευτές συμφώνησαν ότι η οριοθέτηση πρέπει να υπάρχει μόνο για λόγους ασφάλειας, όχι για τον περιορισμό της έκφρασης.

Πέρα από την ελευθερία, καθοριστική αναδείχθηκε η ποικιλία των υλικών και ο πειραματισμός. Οι εκπαιδευτές τόνισαν ότι η συνεχής δυνατότητα πειραματισμού ενισχύει τη δημιουργικότητα, καθώς τα παιδιά κάνουν νέους συνδυασμούς και ανακαλύπτουν στοιχεία του εαυτού τους (ΣΕ1). Η ΣΕ4 μίλησε για συνεχή παροχή νέων ερεθισμάτων «κι άλλα κι άλλα», επιτρέποντας στα παιδιά να εξερευνούν χωρίς περιορισμό και να φτάσουν «παντού» στη δημιουργία τους.

Η θέση αυτή συνδέεται με τη θεωρία του Piaget για τη γνώση μέσω πειραματισμού (Slavin, 2007) και με του Nicholson (1971), που υπογράμμισε την αξία των ευέλικτων

υλικών. Στο ίδιο πνεύμα, η ΣΕ1 ανέφερε ότι χρησιμοποιεί «μεγάλους όγκους φυσικού πηλού (50–150 κιλά) για να δημιουργήσουν τοπία», δίνοντας στα παιδιά τη δυνατότητα να σκαρφαλώσουν, να πατήσουν και να κόψουν. Οι Chiatto et al. (2018) και Beckerleg (2008) αναδεικνύουν τα κινητικά και γνωστικά οφέλη. Οι συνεντεύξεις κατέγραψαν πλούσιες εμπειρίες με φυσικά και βρώσιμα υλικά, όπως πηλό, άμμο και χρώματα.

Οι γονείς πρόσθεσαν ότι τα παιδιά εκτίθενται σε δραστηριότητες που δεν θα δοκίμαζαν αλλιώς. Η ΣΓ1 ανέφερε «οobleck και λασπόνερο», ενώ η ΣΓ3 περιέγραψε τη δημιουργία «σπηλαίων με πηλό». Η ΣΓ2 τόνισε ότι το παιδί της εκτέθηκε σε υλικά κουζίνας που «αλλιώς δεν θα δοκίμαζε». Η συχνότητα συμμετοχής θεωρήθηκε επίσης κρίσιμη: «η φαντασία είναι σαν μυς που θέλει εξάσκηση» (ΣΕ1). Ωστόσο, η ΣΓ2 σημείωσε έναν περιορισμό: οι «άπειρες πληροφορίες» δεν είναι πάντα θετικές, καθώς τα παιδιά μπορεί να «χάνονται» αρχικά και να χρειάζονται χρόνο για να επικεντρωθούν. Αυτό δείχνει την ανάγκη προσεκτικής οργάνωσης των υλικών.

Η αισθητηριακή εμπειρία αναδείχθηκε ως κινητήρια δύναμη για τη φαντασία, με καθολική συμφωνία. Η ΣΓ1 το διατύπωσε ξεκάθαρα: «λειτουργεί εκατό τοις εκατό ως κινητήρια δύναμη για τη φαντασία», ενώ η ΣΓ2 ανέφερε ότι το παιδί της είχε «αισθητηριακό έλλειμμα με τα χρώματα σε υγρή μορφή» και ότι «απελευθερώθηκε μέσα από το Messy Play». Αυτές οι μαρτυρίες επιβεβαιώνουν τη θεωρητική προσέγγιση του Ρούσου (2011), ο οποίος θεωρεί τις αισθήσεις πρωταρχικό μέσο κατανόησης του κόσμου, αλλά και του Jung (1959), που τόνισε ότι «ο δρόμος για τον εγκέφαλο είναι μέσα από τα χέρια». Αντίστοιχα, η ΣΓ3 σημείωσε ότι η διέγερση των αισθήσεων «εξάπτει τη φαντασία, οδηγώντας τα παιδιά να φαντάζονται νέες καταστάσεις και περιβάλλοντα» και συμφωνεί με τον Piaget (1952) που τόνισε τη σημασία της σωματικής και αισθητηριακής εμπειρίας για την ανάπτυξη γνωστικών και φαντασιακών λειτουργιών. Η ΣΕ1 εξήγησε ότι για να φτάσουν τα παιδιά στον συμβολισμό, πρέπει πρώτα να είναι «καλυμμένο το αισθητηριακό τους κενό». Αυτό ευθυγραμμίζεται με τη θεωρία του Vygotsky (1978) για τη Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης, αλλά και με τα ευρήματα των Miller & Metz (2012), και οι Lee et al. (2016) που συνδέουν επίσης την αισθητηριακή αλληλεπίδραση με τη συναισθηματική ρύθμιση και τη μείωση του άγχους δηλ την αυτορρύθμιση.

Ένα από τα σημαντικότερα κοινά ευρήματα ήταν ότι η δημιουργικότητα ενισχύεται όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία. Όλοι οι συμμετέχοντες, γονείς και εκπαιδευτές, συμφώνησαν ότι η διαδικασία έχει μεγαλύτερη αξία από το τελικό προϊόν (ΣΓ1–4, ΣΕ1–4). Η ΣΕ1 ανέφερε ότι όταν το παιδί πειραματίζεται χωρίς συγκεκριμένο στόχο «αυξάνεται η δημιουργικότητα του» και νιώθει «αίσθημα βαθιάς ικανοποίησης». Η ΣΕ3 συμπλήρωσε ότι «δεν είναι απαραίτητο ότι κάτι θα προκύψει από αυτό». Η ΣΓ4 το εξέφρασε με απλότητα: «όταν το αποτέλεσμα έχει σημασία κοπιάζουν για να χτίσουν το τέλειο. Όταν δεν τους λέω ποιο είναι το τέλειο, ό,τι και να φτιάξουν τα παιδιά στα μάτια τους θα είναι τέλειο». Οι παρατηρήσεις αυτές συνάδουν με τη Wilson (2010), την Καραμανιάν (2000) και τη Gascoyne (2011, 2018, 2019), που τονίζουν ότι η αξία του Messy Play βρίσκεται στη διαδικασία.

Η ανάπτυξη συμβολικού παιχνιδιού αναφέρθηκε από όλους τους συμμετέχοντες. Η ΣΕ3 έδωσε το παράδειγμα ενός παιδιού που χρησιμοποίησε τα χρώματα για να γίνει «ζόμπι», δείχνοντας πώς τα υλικά ενεργοποιούν τη φαντασία. Η ΣΓ3 περιέγραψε ότι η κόρη της «φαντάστηκε και δημιούργησε έναν κόσμο της νεολιθικής εποχής με τον πηλό», συνδέοντας τη γνώση με το παιχνίδι. Αντίστοιχα, η ΣΓ1 μίλησε για τον γιο της που δημιούργησε μια «λίμνη με ζώα» και έπλασε ιστορία φροντίδας («πεινάω, ώρα να τα ταΐσουμε»). Ο ΣΕ2 θυμήθηκε από την παιδική του ηλικία ότι το ελεύθερο παιχνίδι «δεν είχε τέλος, δεν είχε όριο». Η ΣΕ1 παρατήρησε ότι τα παιδιά «χτίζουν δικές τους ιστορίες και κόσμους μέσα από το Messy Play, ειδικά όταν έχει καλυφθεί το αισθητηριακό τους κενό». Αυτό δείχνει την αναπτυξιακή διάσταση του συμβολικού παιχνιδιού, όπως αναφέρεται και στη θεωρία (Føjortoft & Sageie, 2000; Vygotsky, 2004) για το ρόλο του παιχνιδιού στη δημιουργία νοήματος και κόσμων.

Κρίσιμος παράγοντας για την επιτυχία του Messy Play είναι ο ρόλος του ενήλικα ως facilitator. Η ΣΕ1 σημείωσε ότι οι εκπαιδευτές οφείλουν να λειτουργούν ως «συνοδοιπόροι και παρατηρητές και όχι ως αυστηροί καθοδηγητές». Η ΣΕ4 εξήγησε ότι η ίδια γίνεται «πιο παιδί από τα παιδιά» για να τα ενθαρρύνει να τολμήσουν περισσότερο. Η Duffy (2003) τονίζει ότι η ανοιχτή, μη κατευθυντική δραστηριότητα τροφοδοτεί τη δημιουργική σκέψη, όταν ο ενήλικας διατηρεί ρόλο facilitator και όχι «αφεντικού». Οπτική που συμφωνεί και με τον Vygotsky (1978) σχετικά με τον ρόλο του

ενήλικα, όπου η παροχή κατάλληλης υποστήριξης μειώνεται σταδιακά καθώς το παιδί αποκτά αυτονομία.

Παρά τα οφέλη, οι συνεντεύξεις ανέδειξαν και προκλήσεις που μπορεί να περιορίσουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία :

- Περιορισμοί από ενήλικες. Όπως είπε η ΣΓ2, υπάρχουν «πολλά μη, όχι, πρέπει» που μεταφέρονται στα παιδιά. Η ΣΕ4 παρατήρησε ότι «οι γονείς που ξεχνούν ότι ήταν παιδιά» περιορίζουν το παιχνίδι.
- Καλούπωμα του εκπαιδευτικού συστήματος. Η ΣΕ1 μίλησε για «νηπιαγωγό που της ανέκοψε τη δημιουργικότητα», ενώ η ΣΕ2 τόνισε ότι το δημόσιο σύστημα «καλουπώνει τα παιδιά».
- Δυσκολίες των μεγαλύτερων παιδιών. Η ΣΕ3 παρατήρησε ότι ζητούν συνεχώς βοήθεια, ενώ η ΣΓ3 ανέφερε ότι στη δική της παιδική ηλικία «απαγορευόταν το παιχνίδι με υλικά».
- Υπερβολικά ερεθίσματα. Η ΣΓ2 προειδοποίησε ότι τα «άπειρα ερεθίσματα» μπορεί να προκαλέσουν σύγχυση. Η ΣΓ3 έθεσε όρια όταν ο πηλός στο πάτωμα έγινε επικίνδυνος.
- Η «μόδα» του Messy Play. Η ΣΕ4 εξέφρασε τον φόβο ότι όταν το Messy Play εντάσσεται τυπικά σε προγράμματα χωρίς τη σωστή φιλοσοφία, περιορίζεται η δημιουργικότητά του.

Παράλληλα, οι συμμετέχοντες το συνέδεσαν με μια χαμένη εμπειρία της παιδικής ηλικίας: «Ζούμε στα τέσσερα ντουβάρια. Παλαιότερα υπήρχε αυτή η επαφή στα χωριά» (ΣΓ4). Ο ΣΕ2 θυμήθηκε ότι «έζησα σε δάσος και μέσα σε έντονο nature και messyplay», ενώ η ΣΕ4 περιέγραψε αναμνήσεις από το χωριό όπου έπαιζε «μέσα στις λάσπες». Αυτές οι αφηγήσεις δείχνουν ότι το Messy Play καλύπτει ένα αισθητηριακό και βιωματικό κενό που δημιουργεί ο σύγχρονος αστικοποιημένος τρόπος ζωής (Miller & Metz, 2012).

Παρακάτω παρουσιάζονται συγκεντρωμένα και κατηγοριοποιημένα τα συμπεράσματα με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας:

5.2. Οφέλη του Messy Play στη Δημιουργικότητα και τη Φαντασία

α) Σύμφωνα με τους εκπαιδευτές Messy Play (ΣΕ):

Οι εκπαιδευτές Messy Play αναδεικνύουν μια πλούσια γκάμα οφελών του messy play για τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών:

- **Ενίσχυση της Δημιουργικότητας μέσω Ελευθερίας και Πειραματισμού:** Το messy play δημιουργεί ένα πλαίσιο ελευθερίας και άνευ όρων αποδοχής που είναι απαραίτητο για τους πειραματισμούς, βοηθώντας τα παιδιά να διατηρήσουν την έμφυτη ορμή τους (ΣΕ1). Η απουσία καθοδήγησης και κανόνων επιτρέπει στα παιδιά να δημιουργούν τους δικούς τους, ενισχύοντας τη δημιουργικότητα (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4). Η συχνή δυνατότητα πειραματισμού αυξάνει αναγκαστικά τη δημιουργικότητα, καθώς τα παιδιά μαθαίνουν συνεχώς, κάνουν νέους συνδυασμούς και ανακαλύπτουν καινούρια πράγματα για τον εαυτό τους (ΣΕ1). Ο ΣΕ2 αναφέρει ότι το messy play τους κάνει *«πάλι ελεύθερους ανθρώπους στο πεδίο»*, ενώ η (ΣΕ3) σημειώνει ότι η δημιουργικότητα και η φαντασία *«δεν έχει όρια»*. Η ΣΕ4 υπογραμμίζει ότι το messy play συμβάλλει στην φαντασία των παιδιών *«γιατί δεν την περιορίζει»*, ενθαρρύνοντάς τα να φτάσουν παντού χωρίς να τελειώσει η δημιουργία τους σε μία μόνο φορά.

- **Ανάπτυξη Δεξιοτήτων και Αυτοπεποίθησης:** Το messy play οδηγεί στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, όπως η λεπτή και αδρή κινητικότητα, η αντίληψη, η σκέψη και η μαθηματική σκέψη, καθώς και στην ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης, όλα αυτά συμβάλλοντας στην αύξηση της δημιουργικότητας (ΣΕ1). Η απουσία κρίσης είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης (ΣΕ1).

- **Ενίσχυση της Φαντασίας μέσω Πειραματισμού:** Οι άπειρες εναλλαγές των υλικών, η ελευθερία και ο τρόπος που αναδεικνύεται η μοναδικότητα του ανθρώπου ενισχύουν τη φαντασία (ΣΕ2). Ο πειραματισμός, ακόμη και με εργαλεία που αρχικά φαίνονται *«άσχετα»*, μπορεί να οδηγήσει σε φανταστικά αποτελέσματα, επεκτείνοντας τη φαντασία τόσο των παιδιών όσο και των ενηλίκων (ΣΕ1). Η ΣΕ3 δίνει το παράδειγμα του παιδιού που χρησιμοποίησε τα χρώματα για να γίνει *«ζόμπι»*, δείχνοντας πώς τα υλικά μπορούν να δώσουν αφορμή για συμβολικό παιχνίδι και φανταστικούς κόσμους.

- **Απελευθέρωση από Καθοδήγηση και Προσδοκίες:** Η απουσία συγκεκριμένου στόχου στο παιχνίδι αυξάνει τη δημιουργικότητα και οδηγεί σε βαθιά ικανοποίηση (ΣΕ1, ΣΕ2). Το messy play διαφοροποιείται από άλλες μορφές παιχνιδιού λόγω της πλήρους απουσίας καθοδήγησης και της δυνατότητας των παιδιών να δημιουργούν τους δικούς τους κανόνες (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4). Όταν δεν υπάρχει προσδοκία για συγκεκριμένο αποτέλεσμα, η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4). Τα παιδιά μαθαίνουν να εκφράζονται χωρίς φόβο αποτυχίας (ΣΕ1, ΣΕ2).
- **Κοινωνικοποίηση και Συνεργατικότητα:** Η ΣΕ1 αναφέρει ότι η κοινωνικοποίηση είναι ένα σημαντικό όφελος, καθώς τα παιδιά μαθαίνουν κοινωνικές δεξιότητες μέσω της επίλυσης διαφωνιών και της συνεργασίας. Ακόμα συμπληρώνει, η συνεργασία με άλλα παιδιά, η ανταλλαγή ιδεών και η ζήτηση βοήθειας εμπλουτίζουν τη δημιουργικότητα και τις κοινωνικές σχέσεις.
- **Συναισθηματική Έκφραση και Εκτόνωση:** Το messy play προσφέρει συναισθηματική έκφραση και εκτόνωση, βοηθώντας τα παιδιά να αντιμετωπίσουν δυσκολίες και πίεση. Η ΣΕ1 το παρατήρησε έντονα μετά την περίοδο του κορονοϊού, όπου τα παιδιά είχαν ανάγκη να εκτονωθούν.
- **Ανάπτυξη Συμβολικού Παιχνιδιού:** Τα παιδιά χτίζουν δικές τους ιστορίες και κόσμους μέσα από το messy play, ειδικά όταν έχει καλυφθεί το αισθητηριακό τους κενό. Το messy play μπορεί να τα επαναφέρει σε προηγούμενα στάδια ανάπτυξης για να καλύψουν αυτό το κενό και μετά να προχωρήσουν στο συμβολικό παιχνίδι (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4).

β) Σύμφωνα με τους γονείς (ΣΓ):

Οι γονείς περιγράφουν τα ακόλουθα οφέλη του messy play για τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών τους:

- **Ελευθερία, Ανεμελιά και Εξερεύνηση:** Η ΣΓ1 περιγράφει το messy play ως ένα μη καθοδηγητικό παιχνίδι χωρίς όρια, που επιτρέπει στα παιδιά να ανακαλύψουν, να λερωθούν, να παρατηρήσουν υφές και να μυρίσουν. Το χαρακτηρίζει ως «ανεμελιά», «εξερεύνηση», «παρατήρηση» και «παιχνίδι». Η ΣΓ2 τονίζει την «ελευθερία» που νιώθουν τα παιδιά στο messy play, χωρίς «πρέπει». Η ΣΓ3 αναφέρει ότι το παιδί της νιώθει «χαρούμενο» και «αφοσιωμένο», ενώ η ΣΓ4 το περιγράφει ως «ακατάστατο, χαρούμενο, τρελό» και υπογραμμίζει τη συγκέντρωση που προσφέρει.

• **Ενίσχυση της Δημιουργικότητας και Ανάληψη Πρωτοβουλιών:** Οι γονείς πιστεύουν ότι το messy play επηρεάζει πάρα πολύ τη δημιουργικότητα, καθώς είναι μη καθοδηγητικό. Η ΣΓ1 παρατηρεί ότι μέσω της εξερεύνησης έρχεται η φαντασία και η δημιουργικότητα, και ότι η δημιουργικότητα του παιδιού της μετατρέπεται σε ανάληψη πρωτοβουλιών. Η ΣΓ3 παρατηρεί ότι το παιδί της ελευθερώνει τη φαντασία του και δεν έχει στυλιζαρισμένο ύφος στις δημιουργίες του, κάτι που το διαφοροποιεί από άλλα παιδιά. Η ΣΓ4 θεωρεί το παιδί της πολύ δημιουργικό εξαιτίας του messy play και της πρώιμης επαφής με αυτό.

• **Ανάπτυξη της Φαντασίας:** Η ΣΓ1 συνδέει τη φαντασία με την παρατήρηση, τη χαρά και την ενεργοποίηση του σώματος, δίνοντας το παράδειγμα του oobleck που μπορεί να φανεί σαν δράκος ή βροχή. Η ΣΓ2 πιστεύει ότι η φαντασία ενισχύεται μέσω του πειραματισμού, που ωθεί τα παιδιά να σκέφτονται περισσότερο και να φαντάζονται άλλους κόσμους. Η ΣΓ3 αναφέρει ότι η κόρη της φαντάστηκε και δημιούργησε έναν κόσμο της νεολιθικής εποχής με τον πηλό, συνδέοντας το παιχνίδι με τις γνώσεις της.

• **Αισθητηριακή Εμπειρία ως Κινητήρια Δύναμη:** Η ΣΓ1 δηλώνει ότι η αισθητηριακή εμπειρία λειτουργεί «εκατό τοις εκατό» ως κινητήρια δύναμη για τη φαντασία, ενεργοποιώντας όλες τις αισθήσεις. Η ΣΓ2 αναφέρει ότι ο μικρός της είχε ένα αισθητηριακό έλλειμμα με τα χρώματα, το οποίο απελευθερώθηκε μέσω του messy play, ενισχύοντας τη φαντασία του.

• **Εκτόνωση και Διαχείριση Συναισθημάτων:** Η ΣΓ1 αναφέρει ότι μέσω του messy play τα παιδιά έχουν καθημερινή εκτόνωση. Η ΣΓ3 παρατήρησε ότι το παιχνίδι με τον πηλό βοήθησε την κόρη της να εκφράσει συναισθήματα και «βασανάκια» από το σχολείο ή τη μητέρα της.

• **Κοινωνικοποίηση:** Η ΣΓ1 πιστεύει ότι το messy play συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση. Η ΣΓ2 αναφέρει ότι τα παιδιά κάνουν φίλους, ακόμα και φανταστικούς, μέσα από το messy play.

• **Ενίσχυση όταν το Αποτέλεσμα δεν Έχει Σημασία:** Οι γονείς συμφωνούν ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύονται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία, καθώς δεν υπάρχει άγχος για ένα συγκεκριμένο προϊόν (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4).

Πίνακας 1: Οφέλη του Messy Play στη Δημιουργικότητα και τη Φαντασία

Θεματική Ενότητα / Οφέλος	Σύμφωνα με Εκπαιδευτές Messy Play (ΣΕ)	Σύμφωνα με Γονείς (ΣΓ)
Ελευθερία, Αυτοπεποίθηση & Πειραματισμός	Το Messy Play δημιουργεί ένα πλαίσιο ελευθερίας και άνευ όρων αποδοχής απαραίτητο για πειραματισμούς, βοηθώντας τα παιδιά να διατηρήσουν την <i>έμφυτη ορμή τους</i> (ΣΕ1). Η απουσία καθοδήγησης και κρίσης είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης (ΣΕ1).	Παρέχει ελευθερία, ανεμελιά και εξερεύνηση χωρίς όρια ή «πρέπει» (ΣΓ1, ΣΓ2), επιτρέποντας στα παιδιά να ανακαλύψουν υφές και να μυρίσουν (ΣΓ1). Η δημιουργικότητα του παιδιού μετατρέπεται σε ανάληψη πρωτοβουλιών (ΣΓ1).
Ενίσχυση της Φαντασίας και της Δημιουργικότητας	Η συχνή δυνατότητα πειραματισμού αυξάνει αναγκαστικά τη δημιουργικότητα (ΣΕ1). Η δημιουργικότητα και η φαντασία <i>«δεν έχει όρια»</i> (ΣΕ3). Η ΣΕ4 υπογραμμίζει ότι το messy play συμβάλλει στην φαντασία των παιδιών <i>«γιατί δεν την περιορίζει»</i> (ΣΕ4), ενθαρρύνοντάς τα να φτάσουν <i>«παντού»</i> (ΣΕ4). Οι άπειρες εναλλαγές των υλικών ενισχύουν τη φαντασία (ΣΕ2). Ο πειραματισμός μπορεί να οδηγήσει σε φανταστικά αποτελέσματα (π.χ., παιδί που	Οι γονείς πιστεύουν ότι το messy play επηρεάζει πάρα πολύ τη δημιουργικότητα, καθώς είναι μη καθοδηγητικό (ΣΓ1). Η δημιουργικότητα του παιδιού μετατρέπεται σε ανάληψη πρωτοβουλιών (ΣΓ1). Η ΣΓ3 παρατηρεί ότι το παιδί της ελευθερώνει τη φαντασία του και <i>δεν έχει στυλιζαρισμένο ύφος</i> στις δημιουργίες του (ΣΓ3). Η φαντασία ενισχύεται μέσω του πειραματισμού, που ωθεί τα παιδιά να σκέφτονται περισσότερο και να φαντάζονται άλλους κόσμους (ΣΓ2).

	έγινε «ζόμπι» χρησιμοποιώντας χρώματα) (ΣΕ3).	
Απελευθέρωση από Καθοδήγηση και Προσδοκίες	Η πλήρης απουσία καθοδήγησης διαφοροποιεί το Messy Play από άλλες μορφές παιχνιδιού (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4). Όταν δεν υπάρχει προσδοκία για συγκεκριμένο αποτέλεσμα, η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4), οδηγώντας σε βαθιά ικανοποίηση (ΣΕ1, ΣΕ2).	Οι γονείς συμφωνούν ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύονται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία, καθώς δεν υπάρχει άγχος για ένα συγκεκριμένο προϊόν (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4).
Αισθητηριακή και Συναισθηματική Ανάπτυξη / Εκτόνωση	Το messy play προσφέρει συναισθηματική έκφραση και εκτόνωση, βοηθώντας τα παιδιά να αντιμετωπίσουν δυσκολίες και πίεση (όπως μετά την περίοδο του κορονοϊού) (ΣΕ1).	Η αισθητηριακή εμπειρία λειτουργεί «εκατό τοις εκατό» ως κινητήρια δύναμη για τη φαντασία, ενεργοποιώντας όλες τις αισθήσεις (ΣΓ1). Παρέχει καθημερινή εκτόνωση (ΣΓ1) και βοηθά στην έκφραση συναισθημάτων και «βασανάκια» από το σχολείο (ΣΓ3).
Συμβολικό Παιχνίδι	Τα παιδιά χτίζουν δικές τους ιστορίες και κόσμους μέσα από το messy play, ειδικά όταν έχει καλυφθεί το αισθητηριακό τους κενό (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4).	Η ΣΓ3 αναφέρει ότι η κόρη της φαντάστηκε και δημιούργησε έναν κόσμο της νεολιθικής εποχής με τον πηλό (ΣΓ3). Η ΣΓ2 αναφέρει ότι τα παιδιά

		κάνουν φίλους, ακόμα και φανταστικούς (ΣΓ2).
Κοινωνικοποίηση	Η κοινωνικοποίηση είναι ένα σημαντικό όφελος, καθώς τα παιδιά μαθαίνουν επίλυση διαφωνιών και συνεργασία (ΣΕ1). Η συνεργασία με άλλα παιδιά, η ανταλλαγή ιδεών και η ζήτηση βοήθειας εμπλουτίζουν τη δημιουργικότητα και τις κοινωνικές σχέσεις (ΣΕ1).	Το messy play συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση (ΣΓ1). Τα παιδιά κάνουν φίλους μέσα από τη διαδικασία (ΣΓ2).
Ανάπτυξη Δεξιοτήτων	Οδηγεί στην ανάπτυξη λεπτής και αδρής κινητικότητας, της αντίληψης, της σκέψης και της μαθηματικής σκέψης, συμβάλλοντας στην αύξηση της δημιουργικότητας (ΣΕ1).	Υπογραμμίζει τη συγκέντρωση που προσφέρει το messy play (ΣΓ4).

5.3. Παράγοντες που επηρεάζουν τη Δημιουργικότητα και τη Φαντασία

α) Σύμφωνα με τους εκπαιδευτές Messy Play (ΣΕ):

Οι εκπαιδευτές αναγνωρίζουν τους ακόλουθους παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία:

- **Ελευθερία και Απουσία Καθοδήγησης/Κανόνων:** Η πλήρης απουσία καθοδήγησης και κανόνων είναι καθοριστικός παράγοντας (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4). Η (ΣΕ1) αναφέρει ότι ένα περιβάλλον άνευ όρων αποδοχής και απουσίας κριτικής είναι απαραίτητο για να διατηρηθεί η ελεύθερη ορμή των παιδιών προς πειραματισμούς. Ο (ΣΕ2) τονίζει ότι το messy play είναι μια ελεύθερη καλλιτεχνική δραστηριότητα που ωθεί σε έναν κόσμο κοντά σε χρώματα, τέχνη, πηλό, ελευθερία και σκέψη.
- **Διαθεσιμότητα και Ποικιλία Υλικών:** Η χρήση πολλών και διαφορετικών υλικών, ειδικά φυσικών (χώμα, άμμος, πηλός, ξύλα), φέρνει το παιδί πιο κοντά στη φύση και σε παιχνίδια που δεν υπάρχει σε άλλες μορφές παιχνιδιού (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4). Η ΣΕ1 τονίζει τη χρήση μεγάλων όγκων φυσικού πηλού (50-150 κιλά) για κινητικά παιχνίδια και δημιουργία τοπίων. Η ΣΕ3 αναφέρει τη σημασία των κατάλληλων υλικών που δεν φοβίζουν γονείς και εκπαιδευτικούς. Η ΣΕ4 υπογραμμίζει τη χρήση απροσδόκητων υλικών και τη δυνατότητα των παιδιών να τους δώσουν άλλη μορφή.
- **Περιβάλλον Ασφάλειας και Αποδοχής:** Ένα ασφαλές και ελεύθερο περιβάλλον, οργανωμένο από την οπτική γωνία του παιδιού, είναι κρίσιμο. Η ισορροπία μεταξύ ελαφρού ρίσκου και ασφάλειας ενθαρρύνει την εξερεύνηση (ΣΕ1). Η άνευ όρων αποδοχή της συμπεριφοράς του παιδιού και η απουσία τιμωρίας ή κριτικής είναι θεμελιώδεις (ΣΕ1, ΣΕ2).
- **Ο Ρόλος του Ενήλικα (Facilitator):** Ο ενήλικας πρέπει να λειτουργεί ως πρότυπο, να εμπνέει τις αξίες της αποδοχής, να μην είναι δασκαλοκεντρικός, αλλά να βοηθά τα παιδιά να ανακαλύψουν τις ανάγκες τους (ΣΕ1, ΣΕ2). Ο facilitator πρέπει να είναι υπομονετικός και να προσφέρει κατάλληλη βοήθεια χωρίς να χαράζει τον δρόμο των παιδιών (ΣΕ1). Η ΣΕ4 τονίζει ότι η ίδια γίνεται «πιο παιδιά από τα παιδιά», δίνοντας το ερέθισμα να τολμήσουν περισσότερο.

- **Συχνότητα Συμμετοχής:** Η συχνή έκθεση σε messy play δραστηριότητες είναι σημαντική, καθώς η φαντασία θέλει εξάσκηση, σαν μυς (ΣΕ1).
- **Κοινωνική Αλληλεπίδραση:** Η συνεργασία με άλλα παιδιά, η ανταλλαγή ιδεών και η ζήτηση βοήθειας εμπλουτίζουν τη δημιουργικότητα (ΣΕ1).
- **Αρνητικοί Παράγοντες:**
 - **Γονείς:** Οι γονείς που ξεχνούν ότι ήταν παιδιά και θέλουν να περιορίσουν το παιχνίδι, επηρεάζουν αρνητικά τη δημιουργικότητα (ΣΕ4). Η ΣΕ4 αναφέρει ότι οι γονείς «θέλουν να περιορίσουν πάρα πολλά πράγματα, χωρίς να υπάρχει κανένας λόγος» .
 - **Εκπαιδευτικό Σύστημα/Καλούπωμα:** Το εκπαιδευτικό σύστημα που καλουπώνει τα παιδιά και τα δυσκολεύει να λειτουργήσουν ελεύθερα, επηρεάζει αρνητικά (ΣΕ2, ΣΕ4). Ο φόβος και ο περιορισμός που προκαλεί το καλούπωμα μειώνουν τη δημιουργικότητα (ΣΕ2). Τα μεγαλύτερα παιδιά δυσκολεύονται περισσότερο να ανταποκριθούν στην ελευθερία, καθώς έχουν συνηθίσει την καθοδήγηση (ΣΕ1, ΣΕ3, ΣΕ4).
 - **«Μόδα» του Messy Play:** Όταν το messy play γίνεται «μόδα» και εντάσσεται σε προγράμματα χωρίς την κατάλληλη φιλοσοφία (π.χ. ως μία ώρα δραστηριότητας σε σχολική μονάδα), περιορίζει τη δημιουργικότητα (ΣΕ4).

β) Σύμφωνα με τους γονείς (ΣΓ):

Οι γονείς προσδιορίζουν τους ακόλουθους παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία στο messy play:

- **Ελευθερία (μη καθοδηγητικό παιχνίδι):** Η ελευθερία και η απουσία ορίων είναι ένας βασικός παράγοντας που ενισχύει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4). Όταν δεν υπάρχει συγκεκριμένος στόχος, τα παιδιά πειραματίζονται και αυτό είναι «ό,τι καλύτερο» (ΣΓ4).
- **Ποικιλία και Ελεύθερη Επιλογή Υλικών:** Η πρόσβαση σε διαφορετικά υλικά και η ελεύθερη επιλογή τους είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4). Η (ΣΓ1) αναφέρει ότι αυτό βοηθά στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών και της αυτοπεποίθησης .
- **Οι Γονείς/Ενήλικες:** Οι γονείς που αγαπούν και ενθαρρύνουν το messy play παίζουν σημαντικό ρόλο (ΣΓ1). Το να αφήνουν τα παιδιά να λερωθούν και να πειραματιστούν

είναι ζωτικής σημασίας. Η ΣΓ2 λέει ότι δεν την ενόχλησε ποτέ το λέρωμα και θεωρούσε ότι τα οφέλη είναι πολλά . Η ΣΓ3 σημειώνει την αντίθεση με τη δική της παιδική ηλικία όπου το παιχνίδι με υλικά απαγορευόταν. Η ΣΓ4 τονίζει ότι η ελευθερία των παιδιών ενισχύεται όταν οι γονείς δεν τους περιορίζουν.

- **Συχνότητα Συμμετοχής:** Η **συχνότητα** με την οποία τα παιδιά συμμετέχουν σε messy play δραστηριότητες είναι σημαντική (ΣΓ2, ΣΓ4). Το να συμβαίνει «κάθε μέρα» ή «μία φορά την εβδομάδα» ενισχύει τα οφέλη (ΣΓ1, ΣΓ4).

- **Αισθητηριακή Εμπειρία:** Η **αισθητηριακή εμπειρία** λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη για τη φαντασία (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3).

- **Απουσία Άγχους για το Αποτέλεσμα:** Όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία, η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύονται περισσότερο, καθώς δεν υπάρχει άγχος (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4).

- **Κοινωνική Αλληλεπίδραση/Παρέα:** Το παιχνίδι με άλλα παιδιά και η κοινωνικοποίηση ενισχύουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4). Η ΣΓ4 αναφέρει ότι η συνεργασία με άλλα παιδιά οδηγεί σε νέες ιδέες.

- **Διαμορφωμένος Χώρος:** Ένας **κατάλληλα διαμορφωμένος χώρος**, όπως ένα κέντρο messy play ή ένας κήπος, όπου το λέρωμα είναι αποδεκτό, βοηθά στην απελευθέρωση των παιδιών (και των γονέων) (ΣΓ1, ΣΓ3). Η (ΣΓ1) προτιμά να το κάνει έξω στην αυλή αντί για μέσα στο σπίτι, λόγω του χάους .

- **Προηγούμενη Έκθεση/Εξοικείωση:** Τα παιδιά που έχουν εκτεθεί σε Messy Play από μικρή ηλικία αντιδρούν πιο θετικά και είναι πιο εξοικειωμένα (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ4).

- **Αρνητικοί Παράγοντες:**

- **Περιορισμοί από Ενήλικες/Κοινωνικές Νόρμες:** Η απαγόρευση του λερώματος στην παιδική ηλικία (όπως βίωσε η ΣΓ3) επηρεάζει αρνητικά. Τα «πολλά μη, όχι, πρέπει» που μετακινούνται στα παιδιά από τους ενήλικες (ΣΓ2).

- **Υπερβολικά πολλά ερεθίσματα:** Η ΣΓ2 πιστεύει ότι οι «άπειρες πληροφορίες» (ερεθίσματα) δεν είναι πάντα θετικές, καθώς τα παιδιά στην αρχή χάνονται και χρειάζονται χρόνο να επικεντρωθούν .

- **Κίνδυνοι (ανεξέλεγκτο χάος):** Η ΣΓ3 έβαλε όρια όταν ο πηλός στο πάτωμα έγινε επικίνδυνος για πτώσεις, υποδεικνύοντας ότι το πλήρως ανεξέλεγκτο χάος μπορεί να είναι αρνητικός παράγοντας .

◦ **Ηλικία των Παιδιών:** Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορεί να δυσκολεύονται περισσότερο να μπουν σε ένα πνεύμα ελευθερίας, λόγω του καλουπώματος από την εκπαιδευτική διαδικασία (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4, ΣΓ3, ΣΓ4).

Πίνακας 2: Παράγοντες που Επηρεάζουν (Θετικά και Αρνητικά) τη Δημιουργικότητα και τη Φαντασία στο Messy Play

Θεματική Ενότητα / Παράγοντας	Σύμφωνα με Εκπαιδευτές Messy Play (ΣΕ)	Σύμφωνα με Γονείς (ΣΓ)
Ελευθερία & Περιβάλλον	Η πλήρης απουσία καθοδήγησης και κανόνων είναι καθοριστικός παράγοντας (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4). Απαιτείται περιβάλλον άνευ όρων αποδοχής και απουσίας κριτικής (ΣΕ1). Χρειάζεται ισορροπία μεταξύ ελαφρού ρίσκου και ασφάλειας (ΣΕ1).	Η ελευθερία και η απουσία ορίων είναι βασικός παράγοντας που ενισχύει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4). Ένας κατάλληλα διαμορφωμένος χώρος (π.χ., κέντρο messy play ή κήπος) όπου το λέρωμα είναι αποδεκτό, βοηθά στην απελευθέρωση (ΣΓ1, ΣΓ3).
Υλικά & Πειραματισμός	Η διαθεσιμότητα και ποικιλία υλικών, ειδικά φυσικών (χώμα, άμμος, πηλός, ξύλα), φέρνει το παιδί πιο κοντά στη φύση (ΣΕ1, ΣΕ2, ΣΕ3, ΣΕ4). Η χρήση μεγάλων όγκων φυσικού πηλού (50-150 κιλά) ενισχύει την κινητική εμπλοκή (ΣΕ1). Η χρήση απροσδόκητων υλικών	Η ποικιλία και ελεύθερη επιλογή υλικών είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη της δημιουργικότητας (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4). Η αισθητηριακή εμπειρία λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη για τη φαντασία (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3).

	εμπλουτίζει τη φαντασία (ΣΕ4).	
Ο Ρόλος του Ενήλικα	Ο ενήλικας πρέπει να λειτουργεί ως Facilitator και πρότυπο, να εμπνέει την αποδοχή και να μην είναι δασκαλοκεντρικός (ΣΕ1, ΣΕ2). Ο facilitator πρέπει να είναι υπομονετικός και να προσφέρει « <i>scs folding</i> » (κατάλληλη βοήθεια) χωρίς να χαράζει τον δρόμο (ΣΕ1). Η ΣΕ4 τονίζει ότι η ίδια γίνεται « <i>πιο παιδιά από τα παιδιά</i> » για να δώσει το ερέθισμα (ΣΕ4).	Οι γονείς που αγαπούν και ενθαρρύνουν το messy play παίζουν σημαντικό ρόλο (ΣΓ1). Το να αφήνουν τα παιδιά να λερωθούν και να πειραματιστούν είναι ζωτικής σημασίας (ΣΓ2, ΣΓ3). Η απουσία άγχους για το αποτέλεσμα από τον ενήλικα είναι καθοριστική (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3, ΣΓ4).
Κοινωνική Αλληλεπίδραση	Η συνεργασία με άλλα παιδιά και η ανταλλαγή ιδεών εμπλουτίζουν τη δημιουργικότητα (ΣΕ1).	Το παιχνίδι με άλλα παιδιά και η κοινωνικοποίηση ενισχύουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ3), οδηγώντας σε νέες ιδέες (ΣΓ4).
Παράγοντας Χρόνος / Συχνότητα	Η συχνή έκθεση σε messy play δραστηριότητες είναι σημαντική, καθώς η φαντασία «θέλει εξάσκηση, σαν μυς» (ΣΕ1).	Η συχνότητα με την οποία τα παιδιά συμμετέχουν (π.χ., «κάθε μέρα» ή «μία φορά την εβδομάδα») είναι σημαντική (ΣΓ1, ΣΓ4). Η προηγούμενη έκθεση/εξοικείωση από μικρή ηλικία οδηγεί σε πιο θετική αντίδραση (ΣΓ1, ΣΓ2, ΣΓ4).
Αρνητικοί Παράγοντες (Ενήλικες & Σύστημα)	Περιορισμοί από γονείς που «θέλουν να περιορίσουν πάρα	Περιορισμοί από ενήλικες και κοινωνικές νόρμες (π.χ.,

	πολλά πράγματα» (ΣΕ4). Το εκπαιδευτικό σύστημα που «καλουπώνει» τα παιδιά και τα δυσκολεύει να λειτουργήσουν ελεύθερα (ΣΕ2, ΣΕ4). Η «μόδα» του Messy Play, όταν εντάσσεται χωρίς την κατάλληλη φιλοσοφία (ΣΕ4).	«πολλοί μη, όχι, πρέπει») (ΣΓ2). Η απαγόρευση του λερώματος στην παιδική ηλικία (ΣΓ3) επηρεάζει αρνητικά.
Αρνητικοί Παράγοντες (Ηλικία/Ερεθίσματα)	Τα μεγαλύτερα παιδιά δυσκολεύονται περισσότερο να ανταποκριθούν στην ελευθερία, καθώς έχουν συνηθίσει την καθοδήγηση (ΣΕ1, ΣΕ3, ΣΕ4).	Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορεί να δυσκολεύονται λόγω του καλουπώματος από την εκπαιδευτική διαδικασία (ΣΓ3, ΣΓ4). Οι «άπειρες πληροφορίες» (υπερβολικά πολλά ερεθίσματα) δεν είναι πάντα θετικές, καθώς τα παιδιά χάνονται αρχικά (ΣΓ2). Το ανεξέλεγκτο χάος (κίνδυνος πτώσεων) μπορεί να λειτουργήσει αρνητικά, επιβάλλοντας όρια (ΣΓ3).

Αξίζει ακόμα να σημειωθεί ότι παρατηρείται μια σύμπτωση - επικαλυπτική σχέση μεταξύ των οφελών του Messy Play σε σχέση με τη δημιουργικότητα και τη φαντασία και των ίδιων των παραγόντων από τους οποίους εξαρτώνται αυτά τα οφέλη. Η παρατήρηση αυτή αναδεικνύει μία πολύ ενδιαφέρουσα κατάρριψη της σχέσης αιτίας-αιτιατού σε ένα τόσο δυναμικό πεδίο παρατήρησης όσο αυτό του Messy Play.

Συνοψίζοντας, η έρευνα επιβεβαιώνει τη θεωρητική υπόθεση ότι το Messy Play αποτελεί μια ολιστική παιδαγωγική πρακτική που προάγει την ανάπτυξη σε πολλαπλά επίπεδα,

ενισχύοντας την αισθητηριακή αντίληψη, διευρύνοντας τις γνωστικές δεξιότητες και καλλιεργώντας κινητικές, κοινωνικές και συναισθηματικές ικανότητες, μέσω της ελεύθερης εξερεύνησης και του πειραματισμού. Ωστόσο, αναδεικνύει επίσης πρακτικές προκλήσεις και αποκλίσεις που σχετίζονται με την προσαρμογή των παιδιών (ιδιαίτερα των μεγαλύτερων) στην ελευθερία, καθώς και με την επίδραση των ενηλίκων και του εκπαιδευτικού συστήματος.

Τα ευρήματα των συνεντεύξεων υπογραμμίζουν την κεντρική σημασία της ελευθερίας, της ποικιλίας των υλικών, της αισθητηριακής εμπειρίας και της απουσίας πίεσης για αποτέλεσμα, ως παράγοντες που ενισχύουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιδιών, συνάδοντας πλήρως με τις επικρατούσες παιδαγωγικές θεωρίες και πρακτικές, ενώ παράλληλα παρέχουν μια πιο ρεαλιστική εικόνα των παραγόντων που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την αποτελεσματική εφαρμογή του. Το Messy Play αποδεικνύεται ως δυναμικό πλαίσιο μάθησης και ανάπτυξης, όπου η ελευθερία, η χαρά, η αυτοέκφραση και η κοινωνική διάδραση συνυπάρχουν και αλληλοενισχύονται, προσφέροντας στα παιδιά την ευκαιρία να βιώσουν τον κόσμο γύρω τους μέσα από τη δημιουργικότητα και τη φαντασία, χωρίς περιορισμούς.

5.4. Φωτογραφική Έκθεση και Βιωματική Δράση Messy Play ως Μέσα Διάχυσης της Έρευνας

Η ιδέα της φωτογραφικής έκθεσης ως μέσο διάχυσης της παρούσας έρευνας προέκυψε μέσα από συζήτηση με την επιβλέπουσα καθηγήτρια κα. Λέτσιου, όταν εξετάζοντας ένα μοντέλο συνδιασμού της εκπαιδευτικής, επιστημονικής και καλλιτεχνικής φύσης της παρούσας έρευνας, προέκυψε η εμπλοκή της Έρευνας Μέσω της Τέχνης (Leavy, 2020).

Η ιστορική σημασία της φωτογραφίας ως μέσου διάχυσης της γνώσης αναγνωρίστηκε ήδη από τον François Arago, ο οποίος το 1839 στη Γαλλία στην εισήγησή του στη Βουλή των Αντιπροσώπων υπογράμμισε τον ρόλο της στις επιστήμες, στις τέχνες και στην κοινωνία συνολικότερα, αναδεικνύοντάς την ως πολιτισμικό εργαλείο συνδεδεμένο με τις ανάγκες και τις παραδόσεις κάθε κοινωνίας (Freund, 1982). Η φωτογραφία από τότε δεν περιορίστηκε στη λειτουργία της ως τεχνικό μέσο καταγραφής, αλλά λειτούργησε και ως

διάυλος καλλιτεχνικής και κοινωνικής έκφρασης, με τη δύναμη να διαμορφώνει ιδέες και να επηρεάζει συμπεριφορές. Η Sontag (2005) επισημαίνει ότι η φωτογραφία δεν αποτελεί ουδέτερη αντανάκλαση της πραγματικότητας, αλλά μια πράξη επιλογής και ερμηνείας· κάθε εικόνα εκφράζει ένα συγκεκριμένο «βλέμμα» που επηρεάζει την αντίληψή μας για τον κόσμο. Ο δημιουργικός και ταυτόχρονα τεκμηριωτικός χαρακτήρας της φωτογραφίας την καθιστά ισχυρό μέσο διάχυσης ερευνητικών ευρημάτων, καθώς επικοινωνεί με το κοινό όχι μόνο γνωστικά αλλά και αισθητηριακά. Η Wells (2015) τονίζει ότι η φωτογραφία, ως πολιτισμικό και καλλιτεχνικό μέσο, ενισχύει τη διαμόρφωση κοινωνικών αναπαραστάσεων, συνδέοντας ιστορία, ταυτότητα και κουλτούρα, καθιστώντας την ιδανική για διάχυση ερευνητικών αποτελεσμάτων σε μη ακαδημαϊκά ακροατήρια. Η Riviera (2010) σημειώνει ότι η φωτογραφία συμμετέχει ενεργά στην παραγωγή νοήματος, ενώ ο Troy (1998) επισημαίνει ότι η ερμηνεία της εικόνας καθορίζεται από τα κοινωνικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση νέων αφηγήσεων. Σε αυτή τη βάση, η φωτογραφική έκθεση δεν λειτούργησε μόνο ως παρουσίαση, αλλά και ως μέσο διαλόγου με την κοινότητα.

Σύμφωνα με τον Finley (2008), η διάχυση της έρευνας πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον ρόλο και τα χαρακτηριστικά των δυνητικών αποδεκτών. Λαμβάνοντας υπόψη αυτή την παραδοχή, επιλέχθηκε η παιδική χαρά της Ροτόντας στη Θεσσαλονίκη, ένας χώρος κοινωνικής συνάντησης γονέων και παιδιών. Η συγκεκριμένη επιλογή διευκόλυνε την καθημερινή επίβλεψη και τοποθέτηση της έκθεσης, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα ορατότητα τόσο στους στοχευμένους επισκέπτες όσο και στους περαστικούς. Λόγω της χρήσης δημόσιου χώρου απαιτήθηκε άδεια από τον Δήμο Θεσσαλονίκης, διαδικασία στην οποία ενεπλάκη η *Pinakothekē*, φωτογραφική γκαλερί που εδράζεται στο κέντρο της πόλης και οι ιθύνοντές της έχουν πλούσια εμπειρία με την διοργάνωση φωτογραφικών εκθέσεων. Η αίτηση πρωτοκολλήθηκε με Αριθμ. Πρωτ.: 151768 στις 18/6/2025, και μετά από έγκριση της αστυνομίας, εκδόθηκε η άδεια παραχώρησης κοινόχρηστου χώρου για το διάστημα 1–15 Αυγούστου.

Από το σύνολο του φωτογραφικού υλικού που είχε συλλεχθεί κατά την διεξαγωγή των συνεντεύξεων, επιλέχθηκαν 14 εικόνες, οι οποίες υπέστησαν χρωματική και τονική επεξεργασία στο Photoshop, προκειμένου να επιτευχθεί μια αισθητική συνοχή και

παρουσίαση της έκθεσης ως ενότητα. Οι φωτογραφίες εκτυπώθηκαν ψηφιακά σε μέγεθος 50x75 cm σε χαρτί 100 gsm και επικολλήθηκαν με γλουτελίνη σε φύλλα MDF 3 mm, ώστε να αντικατοπτρίζουν αισθητικά και διαδικαστικά τα χαρακτηριστικά του Messy Play -η χρήση της γλουτελίνης, με την ατέλεια και το στοιχείο «messy», συνδέεται με τη φιλοσοφία της δραστηριότητας.

Λόγω της τοπογραφίας του χώρου, η έκθεση οργανώθηκε σε δύο επίπεδα: οκτώ κρεμαστά πάνελ στα κάγκελα με δεματικά tire-ups και οκτώ επιδαπέδια πάνελ στερεωμένα σε ξύλινα δοκάρια πεύκου, συνολικά 16 πάνελ. Στα κρεμαστά πάνελ τοποθετήθηκαν εικόνες με κοντινά κάδρα, εστιασμένα στα χέρια των παιδιών και στα διαφορετικά υλικά όπως πηλός, νερό, όμπλεκ, άμμος και χρώματα. Στα επιδαπέδια πάνελ, πιο κοντά στον θεατή, τοποθετήθηκαν ευρυγώνιες λήψεις που απεικόνιζαν ολόκληρα σώματα εν ώρα δράσης, συνδυάζοντας τα φυσικά στοιχεία του περιβάλλοντος (δέντρα, χορτάρι, χώμα, γάτες), με τα δραστικά σώματα των εν λόγω φωτογραφιών. Τα επιδαπέδια πάνελ χρειάστηκε να μεταφέρονται καθημερινά λόγω της κατασκευής τους και της φύσης του χώρου. Η έκθεση λειτουργούσε καθημερινά από τις 17:30 έως τις 20:30, προσαρμοσμένα στις υψηλές θερμοκρασίες της εποχής και στο χρόνο συγκέντρωσης του κοινού.

Η ανταπόκριση του κοινού υπήρξε ιδιαίτερα θετική, με περαστικούς και επισκέπτες να παρατηρούν, να σχολιάζουν και να συνομιλούν με τη συντονίστρια. Η ανάγκη για βιωματική εμπλοκή οδήγησε στη διοργάνωση βιωματικής δράσης Messy Play, με πρόσκληση μέσω κοινωνικών δικτύων (Facebook).

Σκοπός ήταν οι συμμετέχοντες να βιώσουν άμεσα τα αισθητηριακά ερεθίσματα του Messy Play. Η δράση περιλάμβανε τρεις σταθμούς, αντιπροσωπευτικούς διαφορετικών υλικών: (α) νερό, (β) oobleck και (γ) άμμο με πηλό, ώστε να προσφέρουν ποικιλία αισθητηριακής και δημιουργικής εμπειρίας. Ο χώρος επιλέχθηκε ανάμεσα στην έκθεση και την είσοδο της παιδικής χαράς, δημιουργώντας μια «γέφυρα» ανάμεσα στην εικαστική εμπειρία και τη βιωματική συμμετοχή.

Ο πρώτος σταθμός περιλάμβανε δύο πλαστικές λεκάνες με νερό: στη μία προστέθηκαν 10 υφασμάτινα μπαλάκια και στην άλλη φέτες λεμονιού, ενώ γύρω υπήρχαν ποτηράκια και κουτάλες για εξερεύνηση. Ο δεύτερος σταθμός, αφιερωμένος στο oobleck (μη Νευτώνειο υγρό/ρευστό), παρασκευάστηκε σε πλαστικό tuff tray αναμειγνύοντας κορν φλάουρ με νερό και προσθέτοντας χρώματα ζαχαροπλαστικής, μαζί με πλαστικά σέσουλες, μπολ και σουρωτήρι. Ένα μεγάλο μπολ με νερό τοποθετήθηκε δίπλα για καθαρισμό, δεδομένης της κολλώδους υφής του υλικού. Ο τρίτος σταθμός φιλοξένησε

άμμο και πηλό σε ελαφριά ξύλινη επιφάνεια με μικρό βάθος, χωρισμένη με πλαστικό φύλλο και σωλήνα νερού. Στην πλευρά της άμμου τοποθετήθηκαν ξύλινη ξαπλώστρα, κοχύλια, ξύλινα κυβάκια και τρία ξύλινα μπολ με κουτάλια, ενώ στην πλευρά του πηλού δύο μάζες πηλού και ένα μικρό μπολ νερού.

Η συμμετοχή ήταν αυθόρμητη και ενθουσιώδης, περιλαμβάνοντας γνωστούς αλλά και κατοίκους της γειτονιάς. Παρατηρήθηκαν διαφορετικές στάσεις ενηλίκων: κάποιοι συμμετείχαν ενεργά μαζί με τα παιδιά τους, άλλοι παρέμειναν παρατηρητές. Τα παιδιά αξιοποίησαν τη φαντασία τους για να δημιουργήσουν «κόσμους»: στον πηλό πλάστηκαν δράκοι, στο νερό επινοήθηκαν χυμοί και στο oobleck σενάρια καταστροφής με εξαφάνιση των δεινοσαύρων. Πολλοί ενήλικοι έδειξαν ενδιαφέρον για πρακτικές πληροφορίες, όπως παρασκευή oobleck, προμήθεια ειδικής άμμου ή επιλογή κατάλληλων υλικών για Messy Play.

Η συνύπαρξη φωτογραφικής έκθεσης και βιωματικής δράσης απέδειξε τη συμπληρωματική δυναμική τους: η πρώτη λειτούργησε ως μέσο ενημέρωσης και προβληματισμού, η δεύτερη ως πεδίο άμεσης συμμετοχής και δημιουργίας.

Τέλος, θα ήταν παράλειψη να μην επισημανθεί ότι όλη παραπάνω διαδικασία σχετικά με τη σύλληψη, τον σχεδιασμό και την υλοποίηση τόσο της φωτογραφικής έκθεσης όσο και της βιωματικής δράσης, εκπορεύεται από την πρακτική της a/r/tography -που παρουσιάζεται σε πρότερο θεωρητικό κεφάλαιο- και το τρίπτυχο των ιδιοτήτων της γράφουσας ως καλλιτέχνης/ ερευνήτριας/εκπαιδευτικού (Leavy, 2020).

5.5. Περιορισμοί της έρευνας

Όπως κάθε ερευνητική εργασία, έτσι και η παρούσα μελέτη παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την ορθή ερμηνεία των ευρημάτων. Ένας πρώτος και ουσιαστικός περιορισμός αφορά το μέγεθος του δείγματος. Το δείγμα ήταν μικρό και, επομένως, δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό για το σύνολο των γονέων και των εκπαιδευτών στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι η παρούσα έρευνα ακολουθεί τη λογική της ποιοτικής προσέγγισης, η οποία δεν αποσκοπεί στη γενίκευση αλλά στην εις βάθος κατανόηση εμπειριών και απόψεων, δικαιολογεί την έκταση του δείγματος. Επιπλέον, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι επαγγελματίες και οι γονείς που ασχολούνται με το Messy Play στην Ελλάδα είναι ακόμη περιορισμένοι αριθμητικά, γεγονός που καθιστά δύσκολη τη συλλογή μεγαλύτερου δείγματος.

Ένας δεύτερος περιορισμός αφορά το προφίλ των συμμετεχόντων. Οι περισσότεροι από τους γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα είχαν ήδη εκδηλώσει προσωπικό ενδιαφέρον για το Messy Play, φτάνοντας μάλιστα στο σημείο να εξετάζουν τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικά σεμινάρια σχετικών πρακτικών. Το στοιχείο αυτό σημαίνει ότι οι αντιλήψεις τους πιθανόν δεν αντανakλούν τον «μέσο όρο» των γονέων, αλλά εκείνων που είναι πιο θετικά προδιατεθειμένοι απέναντι στην καινοτόμο αυτή μορφή παιχνιδιού. Συνεπώς, η στάση τους απέναντι στο Messy Play μπορεί να είναι περισσότερο θετική από ό,τι θα προέκυπτε σε μια έρευνα με πιο τυχαίο ή ευρύ δείγμα.

Ένας τρίτος περιορισμός σχετίζεται με τη μεθοδολογική διαδικασία. Η ερευνήτρια δεν είχε ιδιαίτερη εξοικείωση με τη διεξαγωγή ημιδομημένων συνεντεύξεων, με αποτέλεσμα να απαιτηθεί προετοιμασία και πρακτική εξάσκηση. Υπάρχει πιθανότητα ορισμένα δεδομένα να μην αναλύθηκαν στο βάθος που θα μπορούσαν ή να μην αποτυπώθηκαν με την ίδια ευκρίνεια, γεγονός που ενδέχεται να επηρεάζει τη συνολική αποτίμηση.

Τέλος, ένας σημαντικός περιορισμός αφορά το ίδιο το πεδίο του Messy Play. Πρόκειται για μια παιδαγωγική πρακτική που είναι ακόμη σχετικά νέα στην Ελλάδα και, ως εκ τούτου, δεν υπάρχει εκτενής ελληνική βιβλιογραφία ή ερευνητικά δεδομένα που να μπορούν να προσφέρουν ένα σταθερό θεωρητικό και εμπειρικό υπόβαθρο. Το στοιχείο αυτό δυσκολεύει την άμεση σύγκριση με άλλες μελέτες ή έρευνες που εκπορεύονται από τη σύγχρονη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Από την άλλη πλευρά, αναδεικνύει και τη σημασία της παρούσας έρευνας, καθώς συνεισφέρει πρωτογενή δεδομένα σε ένα πεδίο που μόλις αρχίζει να χαρτογραφείται στον ελληνικό χώρο.

5.6. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Μια μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να εστιάσει στην ανάλυση της εμπειρίας του Messy Play, αξιοποιώντας μεθόδους όπως η παρατήρηση ή και η συμμετοχική παρατήρηση, με στόχο να αναλυθεί η επίδρασή του και τα οφέλη του για το παιδί, από τη ματιά και του ίδιου του ερευνητή. Επιπρόσθετα, η επέκταση του δείγματος σε περισσότερους εκπαιδευτές και γονείς θα μπορούσε να οδηγήσει σε σημαντικά και ίσως πιο αντιπροσωπευτικά ευρήματα στο μέλλον.

Ακόμα θα ήταν σημαντικό να γίνει επιτόπια έρευνα μέσα στην καθημερινότητα και στο χώρο του νηπιαγωγείου για την καθημερινή εμπλοκή των παιδιών και τους τρόπους που μπορεί το Messy Play να ενσωματωθεί στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Βέβαια αυτό προϋποθέτει μια έρευνα για την γνώση, τις σκέψεις και την πρόθεση εξερεύνησης και αποδοχής πρώτα στους ίδιους του εκπαιδευτικούς, καθώς αυτοί είναι η κορωνίδα της εκπαιδευτικής διαδικασίας με όλες τις επιλογές και τους τρόπους τους.

Ένα κρίσιμο πεδίο για μελλοντικές έρευνες είναι η διερεύνηση του Messy Play στο πλαίσιο της εικαστικής αγωγής. Μελλοντικές μελέτες θα μπορούσαν να καταγράψουν πώς τα παιδιά βιώνουν την εμπειρία της εικαστικής δημιουργίας μέσα από το Messy Play και με ποιον τρόπο αναπτύσσονται δεξιότητες καλλιτεχνικής έκφρασης. Εξίσου σημαντική είναι η ανάλυση των αντιλήψεων και στάσεων των εκπαιδευτικών εικαστικής αγωγής. Πώς αντιλαμβάνονται τη συμβολή του Messy Play στην εικαστική μάθηση; Σε ποιον βαθμό είναι πρόθυμοι να εντάξουν τέτοιες πρακτικές στην καθημερινή διδασκαλία; Και ποιες δυσκολίες συναντούν στην πράξη; Η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα είναι κρίσιμη για την εδραίωση μιας πιο δημιουργικής κουλτούρας στην προσχολική εκπαίδευση.

Τέλος, θα είχε ενδιαφέρον κάποια μελλοντική να διερευνά το πώς τα διάφορα κοινωνικοπολιτικά πλαίσια μπορούν να επηρεάσουν τους τρόπους εμπλοκής των παιδιών σε δραστηριότητες Messy Play.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αυγητίδου, Σ. (2001). *Το παιχνίδι: Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Διονυσίου, Ζ. (2008). Η ανάπτυξη της δημιουργικότητας στη σχολική μουσική εκπαίδευση. *Σχολική Μουσική Εκπαίδευση: Ζητήματα σχεδιασμού, μεθοδολογίας και εφαρμογών*, 43-63.

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. (2023, 10 Φεβρουαρίου). *Απόφαση αριθμ. 13646/Δ1: Πρόγραμμα σπουδών για την προσχολική εκπαίδευση* [Τεύχος Β', Αρ. Φύλλου 687]. Εθνικό Τυπογραφείο.

Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2016). Εισαγωγή στην ποιοτική έρευνα.

Καλογήρου, Π. (2007). *Δημιουργικότητα και φαντασία στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καραδημητρίου, Κ., Λαντζουράκη, Μ., & Ζάραγκας, Χ. (2021). *Παιχνίδια Αντικείμενα: Παιδαγωγικές διαστάσεις και εφαρμογές σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα*. Gutenberg.

Καραμανιάν, Α. (2000). Παιχνίδι ρόλων ή φαντασίας. *Παράθυρο στην εκπαίδευση του παιδιού*, 2, 86–87.

Οικονομίδου, Ε., & Γιαλαμάς, Α. (2022). Το *Messy Play* ως εργαλείο βιωματικής μάθησης στην προσχολική εκπαίδευση. *Επιστημονικό Βήμα*, 22(3), 45–59.

Οικονομίδου, Α., & Γιαλαμάς, Χ. (2022). *Το παιχνίδι στην προσχολική εκπαίδευση: Θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Οικονομίδου, Ε., & Γιαλαμάς, Ε. (2022). *Το αισθητηριακό παιχνίδι ως μέσο ανάπτυξης, σύνδεσης & θεραπείας*. Hehe – Messy Play, Art & Therapy.

Ρούσσο, Α. Π. (2011). *Γνωστική ψυχολογία: Οι βασικές γνωστικές διεργασίες*. Αθήνα: Τόπος.

Τόπη, Γ., & Παπανδρέου, Μ. (2021). Το ελεύθερο παιχνίδι στην τάξη του νηπιαγωγείου μέσα από τις φωτογραφίες και τα σχέδια των παιδιών. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 18, 83–101.

Τσιαντζή-Σ., Μ. (1998). *Αγωγή της προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Gutenberg.

Τσιώλης, Γ. (2018). Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Στο Γ. Ζαϊμάκης (επιμ.), *Ερευνητικές διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές – Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης* (σελ. 97-125). Πανεπιστήμιο Κρήτης – Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Έρευνας.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Alsaawi, A. (2014). A critical review of qualitative interviews. *European Journal of Business and Social Sciences*, 3(4).

Baldick, C. (2001). *The concise Oxford dictionary of literary terms* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Bartlett, S. (1996). *Access to outdoor play and its implications for healthy attachments*. Unpublished article, Putney, VT.

Beckerleg, T. (2008). *Fun with messy play: Ideas and activities for children with special needs*. Jessica Kingsley Publishers.

Beckerleg, T. (2008). *Developing play for the under 3s: The treasure basket and heuristic play*. London: Routledge.

Bochner, A. P., & Riggs, N. A. (2014). Practicing narrative inquiry. In P. Leavy (Ed.), *The Oxford handbook of qualitative research* (pp. 195–222). Oxford University Press.

Boden, M. A. (2001). Creativity and knowledge. In A. Craft, B. Jeffrey, & M. Leibling (Eds.), *Creativity in education* (pp. 95–102). London: Continuum.

Booth, T., & Ainscow, M. (2011). *The index for inclusion: Developing learning and participation in schools*. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education.

Cambridgeshire Community Services NHS Trust. (2025). *Messy play and child development*. Retrieved from <https://www.cambscommunityservices.nhs.uk>

Cambridgeshire Community Services NHS Trust. (2025). *Messy play ideas for children*. <https://www.cambscommunityservices.nhs.uk>

Chiatto, F., Gervasi, A., Romano, A., & Tafuri, D. (2018). *The role of messy play in child development: An overview*. *Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 8(2), 45–54.

- Chiatto, F., Valenza, M., & Rosa, S. (2018). *Messy play and early childhood development: Cognitive and motor skills*. *Journal of Early Childhood Education Research*, 7(2), 45–60.
- Chiatto, F., Coletta, R., Aversano, A., Warburton, T., Forsythe, L., & Morabito, A. (2018). Messy play therapy in the treatment of food aversion in a patient with intestinal failure: Our experience. *Journal of Parenteral and Enteral Nutrition*, 0(0), 1–7.
- Craft, A. (2005). *Creativity in schools: Tensions and dilemmas*. Routledge.
- Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (2001). *Creativity in education*. London: Continuum
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. New York: Harper and Row.
- Dankiw, K. A., Tsiros, M. D., Baldock, K. L., & Kumar, S. (2020). *The impacts of unstructured nature play on health in early childhood development: A systematic review*. *PLOS ONE*, 15(2)..
- Dewey, J. (1934). *Art as experience*. Minton, Balch & Company.
- Drew, W., Adams, K., & Early, M. (2007). *Exploring children's creativity through messy play*. London: Routledge.
- Drew, W. F., Christie, J., Johnson, J. E., Meckley, A. M., & Nell, M. L. (2007). *Constructive play: A value-added strategy for meeting early learning standards*. *Early Childhood Research & Practice*, 9(2), 1–15.
- Duffy, B. (2007). All about... messy play. *The Early Years Foundation Stage Primary National Strategy*.
- Duffy, B. (2003). *Υποστηρίζοντας τη δημιουργικότητα και τη φαντασία στην προσχολική ηλικία* (Α. Βεργιοπούλου, Μετ.). Σαββάλας.
- Eberle, S. G. (2014). The elements of play: Toward a philosophy and definition of play. *American Journal of Play*, 6(2), 214–233.
- Eisner, E. W. (2002). What Can Education Learn from the Arts About the Practice of Education?. *Journal of curriculum and supervision*, 18(1), 4-16.
- Else, P. (2014). *Making sense of play*. Maidenhead: Open University Press.
- Ershadi, M., & Winner, E. (2020). Creativity development in children: The role of culture and education. *Creativity Research Journal*, 32(2), 145–156.

Ferrari, A., Cachia, R., & Punie, Y. (2009). *Innovation and creativity in education and training in the EU member states: Fostering creative learning and supporting innovative teaching*. Seville: JRC-IPTS.

Finley, S. (2008). Arts-based research. *Handbook of the arts in qualitative research: Perspectives, methodologies, examples, and issues*, 71-81.

Fleer, M. (2018). Conceptual playworlds: The role of imagination in play and learning. *Early Years*

Florian, L. (2015). *Inclusive pedagogy: Research, policy and practice*. London: Routledge.

Fjortoft, I., & Sageie, J. (2000). The natural environment as a playground for children: Landscape description and analysis of a natural playscape. *Landscape and Urban Planning*, 48.

Florian, L. (2015). *Inclusive pedagogy: A transformative approach to individual differences but can it help reduce educational inequalities?* *Scottish Educational Review*, 47(1), 5–14.

Fontana, D. (1996). *Psychology for teachers* (3rd ed.). London: Macmillan.

Freund, G. (1982). *Φωτογραφία και κοινωνία: Θεωρίες, ζητήματα αισθητικής και σημειωτικής* (Τζ. Χατζησπύρου, Μετάφρ.). Αθήνα: Εκδόσεις Θεωρία.

Froebel, F. (1887). *The Education of Man* (W. N. Hailmann, Trans.). D. Appleton & Company.

Gascoyne, S. (2019). *Messy play: Principles and practice*. London: Sage.

Gascoyne, S. (2019). *Messy play in the early years: Supporting learning through material engagement*. London: Routledge.

Gascoyne, S. (2018). *Messy play in the early years: Supporting learning through material engagements*. Routledge.

Gascoyne, S. (2012). *Sensory play*. London: Practical Pre-School Books.

Gascoyne, S. (2012). *Treasure Baskets and Beyond: Realizing the Potential of Sensory-rich Play*. McGraw-Hill Education (UK).

Gascoyne, S. (2011). *Supporting children's creativity through messy play*. London: Routledge.

Gálvez Espinoza, P., Vizcarra, M., Molina, P., Coloma, M. J., Stecher, M. J., Bost, K., & Schwingel, A. (2022). Exploring parents' perspectives on feeding their young children: A qualitative study using photo-elicitation in Chile. *Public Health Nutrition*, 25(9), 2415–2425.

Gray, P. (2013). *Free to learn: Why unleashing the instinct to play will make our children happier, more self-reliant, and better students for life*. Basic Books.

Gray, P. (2009). Play as a foundation for hunter-gatherer social existence. *American Journal of play*, 1(4), 476-522.

Grebennikov, L. (2003). *Quality of child care and children's well-being*. *Journal of Sociology*, 39(4), 371–386.

Greene, M. (1995). *Releasing the imagination: Essays on education, the arts, and social change*. Jossey-Bass.

Hall, C., & Thomson, P. (2017). *Inspiring School Change: Transforming Education through the Creative Arts*. Routledge.

Hayes, D. (1993). *Sensory integration: Theory and practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Hayes, K. (1993). *Sensory integration and child development*. New York: Mac Keith Press.

Huizinga, J. (1955). *Homo Ludens: A study of the play-element in culture*. Boston: Beacon Press.

Huizinga, J. (1949). *Homo Ludens*. Routledge & Kegan Paul Ltd.

Jacobsen, D. A. (2011). *Effective teaching: A guide to reflective practice* (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Jennings, S. (1990). *Introduction to developmental play therapy*. London: Jessica Kingsley.

Jones, S. H. (2010). Autoethnography: Making the personal political. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 763–791). Sage.

Jung, C. G. (1959). *The archetypes and the collective unconscious*. Princeton University Press.

- Kaufman, J. C., & Beghetto, R. A. (2009). Beyond big and little: The four C model of creativity. *Review of General Psychology*, 13(1), 1–12.
- Kieff, J., & Casbergue, R. (2017). *Play and literacy in early childhood: Research from multiple perspectives*. New York: Routledge.
- Kraftl, P. (2013). *Geographies of alternative education: Diverse learning spaces for children and young people*. Policy Press.
- Kudryavtsev, V. T. (2011). Creativity in philosophy and psychology: Creative work and creativity. *Russian Education and Society*, 53(10), 79–95.
- Leavy, P. (2020). *Η καλλιτεχνική δημιουργία ως μέθοδος: Έρευνα μέσω της τέχνης* (Α. Γρίβα, Μετφ.; Μ. Λέτσιου, Επιμ.). Gutenberg.
- Leavy, P. (2011). *Essentials of transdisciplinary research: Using problem-centered methodologies*. Left Coast Press.
- Lee, C. Y., Zakaria, A. R., Baharun, H., Hutagalung, F., & Sulaiman, A. M. (2016). Messy play: Creativity and imagination among preschool children. University of Malaya.
- Letsiou, M. (2014). /Art intervention and social reconstruction in education./ Tercio Creciente nº6, págs. 13–18.
https://ikee.lib.auth.gr/record/309750/files/TC_6%20LETSIOU_2-14.pdf
- Lewington, C., van Heerden, J., & Du Preez, H. (2023). *The value of introducing sensopathic materials in a play pedagogy program during the reception year*. *International Journal of Early Years Education*, 31(2), 338–352.
- Lin, Y.-C. (2009). *Parents' perceptions of child's play and the relation to children's development of social competence and creativity* (Doctoral dissertation, The Pennsylvania State University). ProQuest Dissertations Publishing.
- Malaguzzi, L. (1998). *The hundred languages of children: The Reggio Emilia approach—Advanced reflections* (2nd ed.). Ablex Publishing.
- McNeely, A. (2020). *Foundations of sensory play: Historical and theoretical perspectives*. *Early Child Development Research Journal*, 12(3), 201–219.
- Meckley, A. (2002) Observing children's play: Mindful methods. Paper presented to the International Toy Research Association, London, 12 August 2002

Miller, L. J., & Metz, A. E. (2012). *Sensory processing disorder: Implications for the classroom*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing.

Miller, P. H. (2011). Piaget's theory: Past, present, and future. In U. Goswami (Ed.), *The Wiley-Blackwell handbook of childhood cognitive development* (2nd ed., pp. 649–672). Wiley Blackwell.

NACCCE. (1999). *All our futures: Creativity, culture and education*. London: DFEE.

National Council for Curriculum and Assessment. (2023). *Aistear: The early childhood curriculum framework*. Dublin: NCCA.

NHS (2025). Messy Play. Barking & Dagenham

Nicholson, S. (1971). How not to cheat children: The theory of loose parts. *Landscape architecture*, 62(1), 30-34.

Patimah, S., Setiawati, F. A., & Handayani, D. (2023). *The effect of sensory play on children's development: A literature review*. *International Journal of Early Childhood Education and Care*, 12(1), 45–58.

Prentice, R. (2000). Creativity: A reaffirmation of its place in early childhood education. *Curriculum Journal*, 11(2), 145–158.

Pyle, A., & Danniels, E. (2017). A continuum of play-based learning: The role of the teacher in play-based pedagogy and the fear of hijacking play. *Early Education and Development*, 28(3), 274–289.

Reichling, D. E. (1990). The text of music: Semiotic musings for the hermeneutically inclined. *Semiotica*, 82(3–4), 283–328.

Reunamo, J., Lee, H. C., Wang, L. C., Ruokonen, I., & Malmstrom, S. (2014). Children's creativity in early childhood education: Focus on creative processes. *Early Child Development and Care*, 184(2), 209–225.

Riviera, D. (2010). *Picture this: A review of Doing visual ethnography: Images, media, and representation in research by Sarah Pink*. *The Qualitative Report*, 15(4), 988–991.

Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children* (M. Cook, Trans.). International Universities Press. (Original work published 1936)

- Rogers, S., Evans, J., & Wyver, S. (2009). *Play in the early years: From theory to practice*. SAGE Publications.
- Rolling, J. H. Jr. (2013). *Arts-based research primer*. Peter Lang.
- Roopnarine, J. L. (2011). Cultural variations in beliefs about play, parent-child play, and children's play: Meaning for childhood development. In A. D. Pellegrini (Ed.), *The Oxford handbook of the development of play* (pp. 19–37). Oxford University Press.
- Rubin, K. H., Fein, G. G., & Vandenberg, B. (1983). Play. In P. H. Mussen & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of child psychology*, Vol. 4, 693-774. New York: Wiley.
- Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (2012). The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal*, 24(1), 92–96.
- Runco, M. A. (2007). *Creativity: Theories and themes: Research, development, and practice*. San Diego, CA: Elsevier.
- Russ, S. W. (2003). Play and creativity: Developmental issues. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 47(3), 291–303.
- Russ, S. W. (1993). *The playful and creative mind: Learning to play and playing to learn*. New York: Routledge.
- Sami-Hussein, S. (2014). Imagination and creativity in children's learning. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 152, 1656–1661.
- Schwarz, S., & Luckenbill, J. (2012). *An integrated play-based curriculum for young children*. Routledge.
- Sharma, G. (2017). Pros and cons of different sampling techniques. *International journal of applied research*, 3(7), 749-752.
- Sinner, A., Leggo, C., Irwin, R. L., Gouzouasis, P., & Grauer, K. (2006). Arts-based educational research dissertations: Reviewing the practices of new scholars. *Canadian Journal of education*, 29(4), 1223-1270.
- Slavin, R. (2007). *Educational psychology: Theory and practice* (8th ed.). Boston: Pearson.
- Sontag, S. (2005). *On photography*. RosettaBooks. (Πρωτότυπο έργο δημοσιευμένο το 1977)

- Staempfli, M. B. (2009). Reintroducing adventure into children's outdoor play environments. *Environment and Behavior*, 41(2), 268-280.
- Stagnitti, K. (2004). Understanding play: The implications for play assessment. *Australian occupational therapy journal*, 51(1), 3-12.
- Thomas, M. (2017). *Sensory challenges in early childhood education: Practical strategies for teachers*. London: Routledge.
- Thomas, L. (2017). Messy play promotes early learning experiences in children. *TNNMC Journal of Pediatric Nursing*, 5(1), 21-24.
- Thompson, R. (2018). Creativity, imagination and play: Learning from children. *International Journal of Early Childhood*, 50(2), 225-238.
- Troy, T. (1998). Review of *Burning with desire: The conception of photography*, by G. Batchen. *Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America*, 17(1), 57.
- Vecchi, V. (2010). *Art and creativity in Reggio Emilia: Exploring the role and potential of ateliers in early childhood education*. Routledge.
- Vygotsky, L. S. (2004). Imagination and creativity in childhood. *Journal of Russian and East European Psychology*, 42(1), 7-97.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Vygotsky, L. S. (1978). The role of play in development. In M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Soubberman (Eds.), *Mind in society: The development of higher psychological processes* (pp. 92-104). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wallas, G. (1926). *The art of thought*. London: Jonathan Cape.
- Wells, L. (Ed.). (2015). *Photography: A critical introduction* (5th ed.). Routledge.
- Wilson, P. (2010). *The play work primer*. Retrieved from www.allianceforchildhood.org
- Wood, E. (2014). The play-pedagogy interface in contemporary debates. In L. Brooker, M. Blaise, & S. Edwards (Eds.), *The SAGE Handbook of Play and Learning in Early Childhood* (pp. 145-156). SAGE.
- Wood, E., & Attfield, J. (2005). *Play, learning and the early childhood curriculum* (2nd ed.). RoutledgeFalmer.

Yin, H., Shaffer, D., & Meyer, M. (2017). *Learning through messy play: A developmental perspective*. *Journal of Early Childhood Education*, 45(4), 321–335.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1.ΟΔΗΓΟΣ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΓΙΑ ΓΟΝΕΙΣ

Θέμα: Η συμβολή του messy play στη δημιουργικότητα και τη φαντασία – Απόψεις γονέων και εκπαιδευτών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – (γονείς)

Η συνέντευξη ξεκινά με τη χρήση φωτογραφίας παιδιών σε messy play δραστηριότητα.

1. Τι είναι το πρώτο πράγμα που σας έρχεται στο μυαλό κοιτάζοντας αυτή τη φωτογραφία;
2. Θέλετε να μοιραστείτε την ιστορία πίσω από αυτήν την φωτογραφία;
3. Σας θυμίζει κάποια προσωπική εμπειρία (δικιά σας ή των παιδιών σας)

ΜΕΡΟΣ Α: ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΕ ΤΟ MESSY PLAY

Γονείς:

1. Πόσο χρονών είναι το παιδί σας;
2. Πώς γνωρίσατε το messy play; Πώς μάθατε για αυτό το πρόγραμμα και τι σας ώθησε να το επιλέξετε ;
3. Πόσο συχνά συμμετέχει το παιδί σας σε messy play δραστηριότητες;
4. Τι είδους messy play δραστηριότητες έχει δοκιμάσει και ποια είναι η αγαπημένη του;
5. Θυμάστε τις /πρώτες αρχικές αντιδράσεις του;
6. Τί σας έκανε εντύπωση στην πρώτη εμπειρία/επίσκεψή σας;

7. Πώς αντιμετωπίσατε οι ίδιοι το “χαοτικό ή “ βρώμικο” στοιχείο αυτού του παιχνιδιού;
 8. Ποιά είναι τα συναισθήματά σας όταν βλέπετε το παιδί σας να παίζει έτσι;
 9. Πώς θα περιγράφατε το Messy Play με δικά σας λόγια;
-

ΜΕΡΟΣ Β: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ & ΦΑΝΤΑΣΙΑ

1. Πώς αντιλαμβάνεστε τη δημιουργικότητα σε ένα παιδί; Ποια σημάδια ή συμπεριφορές το δείχνουν;
2. Πώς πιστεύετε ότι το Messy Play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και την φαντασία των παιδιών;
3. Πώς παρατηρήσατε αλλαγές στη δημιουργικότητα μέσα από το Messy Play;
4. Τι είναι για σας η φαντασία;
5. Με ποιον τρόπο πιστεύετε ότι το Messy Play ενισχύει τη φαντασία; Μπορείτε να θυμηθείτε ένα παράδειγμα;
6. Τί συμβαίνει, κατά τη γνώμη σας, όταν ένα παιδί δεν έχει συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι του, αλλά απλώς πειραματίζεται;
7. Με ποιον τρόπο το Messy Play επιτρέπει στα παιδιά να πειραματιστούν και να εκφραστούν χωρίς φόβο αποτυχίας;
8. Η αισθητηριακή εμπειρία λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη για την φαντασία;
9. Υπάρχει σχέση μεταξύ ελεύθερης επιλογής υλικών και αναπτυσσόμενης δημιουργικότητας;
10. Πώς ανταποκρίνονται τα παιδιά όταν τους δίνεται η ελευθερία να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες ή στόχους;

11. Έχετε παρατηρήσει τα παιδιά να «χτίζουν» δικές τους ιστορίες ή κόσμους μέσα από Messy Play;
12. Πιστεύετε ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύονται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία;
13. Παρατηρήσατε αλλαγές ή ενίσχυση στη φαντασία και τη δημιουργικότητα του παιδιού σας μετά τη συμμετοχή στο πρόγραμμα Messy Play; Παραδείγματα
14. Ποιοι παράγοντες του Messy Play πιστεύετε ότι ενίσχυσαν τη δημιουργικότητα και την φαντασία του;

-Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε; Κάτι σημαντικό που δεν συζητήσαμε;

- Υπάρχει κάποιο παιδί, περίπτωση ή στιγμή που σας έχει μείνει έντονα στην μνήμη;

ΜΕΡΟΣ Γ: ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Παρουσιάζεται στον συμμετέχοντα ένα τραπέζι με ποικίλα υλικά: ύφασμα, χρώματα, κορδέλες, φωτογραφίες, φυσικά υλικά κ.λπ.

1. Αν το Messy Play είχε μια εικόνα/μορφή , πώς θα έμοιαζε ; Με την φωτογραφία σας και τα υλικά που υπάρχουν μπροστά σας, δώστε έναν τίτλο.
2. Αν μπορούσατε να περιγράψετε με μία λέξη την ουσία του Messy Play, ποια θα ήταν αυτή;
3. Πώς θα θέλατε να νιώθει ένα παιδί τη στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα;

Ενημέρωση για την τελική έκθεση και προφορική συναίνεση χρήσης των εικόνων και του τελικού εικαστικού τους έργου για την φωτογραφική έκθεση.

ΟΔΗΓΟΣ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Θέμα: Η συμβολή του Messy Play στη δημιουργικότητα και τη φαντασία – Απόψεις γονέων και εκπαιδευτών.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ (εκπαιδευτές)

Η συνέντευξη ξεκινά με τη χρήση φωτογραφίας παιδιών σε messy play δραστηριότητα.

4. Τι είναι το πρώτο πράγμα που σας έρχεται στο μυαλό κοιτάζοντας αυτή τη φωτογραφία;
5. Θέλετε να μοιραστείτε την ιστορία πίσω από αυτήν την φωτογραφία;
6. Σας θυμίζει κάποια προσωπική εμπειρία με παιδιά (δικά σας, παιδιών σας ή της τάξης σας);

ΜΕΡΟΣ Α: ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΕ ΤΟ MESSY PLAY

Εκπαιδευτές:

1. Ποιά είναι η επαγγελματική σας ιδιότητα και η εμπειρία με το Messy Play;
2. Πόσα χρόνια ασχολείστε με το Messy Play;
3. Τί σας ώθησε να ασχοληθείτε με αυτό;
4. Ποιές είναι οι βασικές αρχές που ακολουθείτε κατά τη διάρκεια μιας Messy Play δραστηριότητας;
5. Ποιά είναι η φιλοσοφία πίσω από τα προγράμματα Messy Play που εφαρμόζετε;
6. Πώς οργανώνετε το περιβάλλον ώστε να είναι ασφαλές και ελεύθερο για δημιουργική εξερεύνηση;

7. Τί είδους δραστηριότητες περιλαμβάνουν τα προγράμματά σας;
 8. Πώς αντιδρούν τα παιδιά κατά την διάρκεια αυτών των δραστηριοτήτων;
 9. Πώς θα περιγράφατε το Messy Play με δικά σας λόγια;
-

ΜΕΡΟΣ Β: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ & ΦΑΝΤΑΣΙΑ

1. Πώς αντιλαμβάνεστε τη δημιουργικότητα σε ένα παιδί; Ποια σημάδια ή συμπεριφορές το δείχνουν;
2. Με ποιον τρόπο πιστεύετε ότι το Messy Play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και την φαντασία των παιδιών;
3. Με ποιόν τρόπο πιστεύετε ότι το Messy Play ενισχύει τη φαντασία; Μπορείτε να θυμηθείτε ένα παράδειγμα;
4. Παρατηρείτε αύξηση της δημιουργικότητας μέσα από το Messy Play; Μπορείτε να δώσετε ένα παράδειγμα;
5. Με ποιόν τρόπο θεωρείτε ότι το Messy Play διαφοροποιείται από άλλες μορφές παιχνιδιού στο ζήτημα της δημιουργικότητας και φαντασίας;
6. Τι συμβαίνει, κατά τη γνώμη σας, όταν ένα παιδί δεν έχει συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι του, αλλά απλώς πειραματίζεται;
7. Πώς ανταποκρίνονται τα παιδιά όταν τους δίνεται η ελευθερία να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες ή στόχους;
8. Έχετε παρατηρήσει τα παιδιά να «χτίζουν» δικές τους ιστορίες ή κόσμους μέσα από messy play;
9. Πιστεύετε ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία;
10. Αξιολογείτε την πρόοδο των παιδιών μέσα στο Messy Play; Αν ναι, πώς;

11. Με ποιους τρόπους ενθαρρύνετε τη φαντασία και την δημιουργικότητα μέσα στο πρόγραμμα;
12. Ποια είναι τα πιο σημαντικά οφέλη που έχετε παρατηρήσει στα παιδιά που συμμετέχουν;
13. Πώς χρησιμοποιείτε το υλικό και το χώρο ώστε να ενισχύσετε την αυτονομία και την ελευθερία έκφρασης;

-Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε; Κάτι σημαντικό που δεν συζητήσαμε;

- Υπάρχει κάποιο παιδί, περίπτωση ή στιγμή που σας έχει μείνει έντονα στην μνήμη;

ΜΕΡΟΣ Γ: ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Παρουσιάζεται στον συμμετέχοντα ένα τραπέζι με ποικίλα υλικά: ύφασμα, χρώματα, κορδέλες, φωτογραφίες, φυσικά υλικά κ.λπ.

1. Αν το Messy Play είχε μια εικόνα/μορφή , πώς θα έμοιαζε; Με την φωτογραφία σας και τα υλικά που υπάρχουν μπροστά σας, δώστε έναν τίτλο.
2. Αν μπορούσατε να περιγράψετε με μία λέξη την ουσία του messy play, ποια θα ήταν αυτή;
3. Πώς θα θέλατε να νιώθει ένα παιδί τη στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα;

Ενημέρωση για την τελική έκθεση και προφορική συναίνεσης χρήσης των εικόνων και του τελικού εικαστικού τους έργου για την φωτογραφική έκθεση.

2.ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΓΟΝΕΩΝ

Πρόσκληση για συμμετοχή σε ερευνητική δράση

Αγαπητοί γονείς της υπέροχης HeHeπαρέας,

Ονομάζομαι Κουϊτζόγλου Σταυρούλα.

Είμαι φοιτήτρια στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα της Παιδαγωγικής Σχολής του τμήματος Νηπιαγωγών *Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης και παιχνίδι* του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο Βόλο και πραγματοποιώ τη διπλωματική μου εργασία με θέμα:

«Η συμβολή του Messy Play στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας – Απόψεις γονέων και εκπαιδευτών Messy Play» με επιβλέπουσα την καθηγήτρια κ.α Μαρία Λέτσιου .

Στο πλαίσιο της έρευνας, θα χρειαστεί να πραγματοποιήσω μέσα σε αυτόν τον μήνα συνεντεύξεις από γονείς παιδιών που συμμετέχουν σε δραστηριότητες Messy Play.

Τι χρειάζεται από εσάς;

Περίπου 40 λεπτά, να μοιραστείτε την εμπειρία και το βίωμα σας ως γονείς, τις σκέψεις σας για το παιχνίδι, τη δημιουργικότητα, τη φαντασία κ.α.

*Θα υπάρχει και μια καλλιτεχνική έκπληξη!

Όλα τα δεδομένα είναι απόλυτα εμπιστευτικά και ανώνυμα, ενώ η συμμετοχή είναι εθελοντική .

Μαζί θα βρούμε μέρα, ώρα και τόπο συνάντησης.

Αν σας ενδιαφέρει να συμμετάσχετε ή έχετε απορίες, μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί μου ή να ενημερώσετε τους υπεύθυνους του χώρου.

Με εκτίμηση και πολλή παιχνιδιάρική διάθεση,

Κουϊτζόγλου Σταυρούλα

mail:

τηλ: 69.....

fb:

ανυπομονώ να σας γνωρίσω από κοντά!

3.ΕΝΤΥΠΑ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

α) εκπαιδευτών

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΜΣ: ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ:

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Αγαπητή/-ε εκπαιδευτή,

Θα ήθελα να ζητήσω την συμμετοχή σας στην έρευνα που διεξάγω για την διπλωματική εργασία μου με τίτλο: **«Η Συμβολή του Messy Play στη Δημιουργικότητα και τη Φαντασία: Απόψεις Γονέων και Εκπαιδευτών.»**

Η έρευνα πραγματοποιείται στα πλαίσια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας, με **κύρια επιβλέπουσα** την Διδάσκουσα του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, κα. **Μαρία Λέτσιου**.

Θα ήθελα να ζητήσω την άδειά σας να ηχογραφήσω την συνέντευξη που θα μου παραχωρήσετε, η οποία θα έχει διάρκεια περίπου 40 λεπτά. Οι ηχογραφήσεις θα απομαγνητοφωνηθούν και θα χρησιμοποιηθούν ως δεδομένα για ερευνητικούς σκοπούς, ενώ ταυτόχρονα θα διαφυλαχθεί η ανωνυμία σας. Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι

εθελοντική.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την συνεργασία σας.

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια: Κουϊτζόγλου Σταυρούλα

Οι υπογράφωντες/ουσες δηλώνουμε ότι δίνουμε την συγκατάθεση μας για την ηχογράφιση της συνέντευξης, την χρήση του φωτογραφικού υλικού που θα επιλέξουμε να στείλουμε για την φωτογραφική έκθεση καθώς και του εικαστικού μας έργου που δημιουργήθηκε σαν απάντηση στο ερώτημα: Αν ο Messy Play είχε μια εικόνα/μορφή , πώς θα έμοιαζε;

Η ερευνήτρια

Ο/Η εκπαιδευτής/-τρια

β) γονέων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΜΣ: ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ:

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Αγαπητέ γονέα,

Θα ήθελα να ζητήσω την συμμετοχή σας στην έρευνα που διεξάγω για την διπλωματική εργασία μου με τίτλο: «**Η Συμβολή του Messy Play στη Δημιουργικότητα και τη Φαντασία: Απόψεις Γονέων και Εκπαιδευτών.**»

Η έρευνα πραγματοποιείται στα πλαίσια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας, με **κύρια επιβλέπουσα** την Διδάσκουσα του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, κα. **Μαρία Λέτσιου**.

Θα ήθελα να ζητήσω την άδειά σας να ηχογραφήσω την συνέντευξη που θα μου παραχωρήσετε, η οποία θα έχει διάρκεια περίπου 40 λεπτά. Οι ηχογραφήσεις θα απομαγνητοφωνηθούν και θα χρησιμοποιηθούν ως δεδομένα για ερευνητικούς σκοπούς, ενώ ταυτόχρονα θα διαφυλαχθεί η ανωνυμία σας. Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι εθελοντική.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την συνεργασία σας.

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια: Κουϊτζόγλου Σταυρούλα

Οι υπογράφοντες/ουσες δηλώνουμε ότι δίνουμε την συγκατάθεση μας για την ηχογράφηση της συνέντευξης, την χρήση του φωτογραφικού υλικού που θα επιλέξουμε να στείλουμε για την φωτογραφική έκθεση καθώς και του εικαστικού μας έργου που δημιουργήθηκε σαν απάντηση στο ερώτημα: Αν ο Messy Play είχε μια εικόνα/μορφή , πώς θα έμοιαζε;

Η ερευνήτρια

Ο/Η γονέας

4. ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Α) ΓΟΝΕΩΝ

(ΣΓ1, συνέντευξη γονέα 1) - Από την Κρήτη διαδικτυακά

ΕΡ

Συμφωνείς να καταγράψω με ηχογραφιστήρι τη συνομιλία μας.

ΣΓ1

Φυσικά.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΡ

Ωραία. Ευχαριστώ και πάλι. Όπως είδες, το θέμα που ουσιαστικά πάμε να ερευνήσουμε είναι συμβολή του Messy Play στη δημιουργικότητα και τη φαντασία. Σου είχα πει να έχεις μια φωτογραφία μαζί σου και την εκτύπωσες. Θέλω να δεις αυτή τη φωτογραφία και να μου πεις ποιό είναι το πρώτο πράγμα που σου έρχεται στο μυαλό, κοιτάζοντας αυτή τη φωτογραφία;

ΣΓ1

Ε... Ανεμελιά. Ωραία. Ε... Εξερεύνηση. Παρατήρηση. Ένα να απαντήσω; Πόσα να απαντήσω;

ΕΡ

Ό,τι σου έρχεται και ότι θέλεις χωρίς πολλή σκέψη.

ΣΓ1

Α ναι ωραία... Και παιχνίδι. Είτε ατομικό είτε ομαδικό. Ομαδικό εδώ γιατί είναι εδώ πέρα τέσσερα άτομα, περίπου.

ΕΡ

Ωραία.Θες να μοιραστείς κάποια ιστορία που μπορεί να κρύβεται πίσω από αυτή τη φωτογραφία, αν υπάρχει;

ΣΓ1

Φυσικά. Πίσω από αυτή τη φωτογραφία; Α οκ. Λοιπόν, ναι θα μοιραστώ ότι αυτά τα παιδιά είναι ο Κωνσταντίνος και ο Μιλτιάδης, δύο έχω, παίζουν ανέμελα και τα έχω πάρει μαζί μου... έχουμε πάει σε ένα Messy Play παιχνίδι και... είμασταν μια ομάδα κωφάλαλων παιδιών και... παιδιών με... αμαξίδια. Παιδιά που δεν περπατούσαν. Ναι, έχουν, ας πούμε, έτσι δυσκολία. Οπότε, αυτό... μου άρεσε πολύ, γιατί ήρθαν σε επαφή με άλλα παιδιά, τα οποία... δεν ακούνε καλά, με ένα... το σώμα τους η αδρή τους κινητικότητα δυσκολεύεται πολύ.. Οπότε, ήταν πολύ μεγάλη εμπειρία, αυτό να το ζήσουμε.

ΕΡ

Ουάου.Φοβερό, ακούγεται και μόνο που μου το λες, Δηλαδή, χωρίς καν να το έχω βιώσει εγώ. Άρα αυτό ήταν κάτι πολύ προσωπικό που ένιωσες εκείνη τη στιγμή.

ΣΓ1

Φυσικά.. Ήταν προσωπική, πολύ προσωπική εμπειρία. Και συναισθηματική. Ήταν και οι γονείς τους.

ΕΡ

Άρα είσασαν γονείς παιδιά και από αυτούς και από εσάς, όλοι μαζί.

ΣΓ1

Ήταν κλείσιμο. Ήταν έτσι πριν κλείσει το σχολείο. Τώρα πρόσφατα ήταν. Οπότε ήταν έτσι μια πολύ ωραία διαδικασία και για τους γονείς και για τα παιδιά. Και για τα δικά μου παιδιά.

ΕΡ

Ωραία. Αυτή, ας πούμε, η φωτογραφία και τα συναισθήματα που περιγράφεις σου θυμίζουν κάποια προσωπική εμπειρία δικιά σου άλλη; Εννοώ εκτός φωτογραφίας. Ή των παιδιών σου.

ΣΓ1

Φυσικά των παιδιών μου πάρα-πάρα πολύ, διότι... όταν ήταν 6 μηνών, ο Κωνσταντίνος, ο μεγάλος, του είχα κάνει όμπλεκ και τρελάθηκε. Έκατσε εκεί κάνα δύοωρο. Το παρατηρούσα, βλέπω τώρα τα πόδια και το χέρια εκεί και το βιώνω έτσι σαν εικόνα. Οπότε αυτό μου έρχεται στο μυαλό...

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΡ

Σε ευχαριστώ για το μοίρασμα. Οπότε, αν κατάλαβα καλά, έχεις δύο παιδάκια, σωστά?

ΣΓ1

Ναι.

ΕΡ

Πόσο χρονών είναι?

ΣΓ1

Ο Κ. είναι 3,5 και ο Μ. 2.

ΕΡ

Τέλειο. Να σου ζήσουν. Καλά στο μυαλό και μετά και στο ζωή κι όλα τα άλλα θα τα βρουν.

ΣΓ1

Ναι, εννοείται. Δεν το συζητώ, σε ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΕΡ

Ωραία. Θέλω να μου πεις πώς γνώρισες το Messy Play και πώς έμαθες λοιπόν το πρόγραμμα και τι σας ώθησε να επιλέξετε να πάτε σε κάποιο τέτοιο πρόγραμμα.

ΣΓ1

Λοιπόν, εγώ έπαιζα πάντα με τις υφές, δηλαδή και στον χώρο μου έπαιζα full. Όμως αυτό το παιχνίδι το γνώρισα πριν 7 χρόνια, το οποίο το έκανε μία γνωστή, που τελείωσε στην Ελένη. Μία γνωστή κοπέλα, ναι. Τελείωσε στην Ελένη παραπάνω από 7 χρόνια, 5, 6, 7, μπορεί και 10. 10. Που ήταν τότε στις αρχές του. Το είδα λοιπόν με τα μωράκια και μου έκανε εντύπωση, πάρα πολύ εντύπωση. Είδα ότι ήταν όλα στα ζελοφάν, είδα τη διαδικασία με τα βρέφη και τις μανούλες. Είχε πάρα πολύ κόσμο. Και μου έκανε έτσι ένα αυτό. Όμως δεν μου έκανε όσο μου έκανε το όμπλεκ και οι υγρές μορφές. Δηλαδή, το λέρωμα. Το άλλο, επειδή αφορούσε βρέφη και πρέπει να είναι καλυμμένα, προστατευμένα σε ζελοφάν, δεν μου έκανε κάποια αίσθηση. Δεν το είδα ποτέ να το ξαναδώ και τα λοιπά. Με το πέραςμα των χρόνων που άνοιξα και την Κουκίδα και πάντα ζωγράφιζα, ζωγραφίζαμε με τα χρώματα και γινόμασταν χάλια. Βλέπω στο site εκεί στην καραντίνα, που είχε καρατίνα, το σεμινάριο και αποφάσισα να το κάνω και να εξειδικευτώ σε αυτό, γιατί είδα ότι έχει πολύ ζουμί. Είδα ότι θα πάρω πράγματα, πόσο μάλλον από μία ψυχολόγο. Και ο σύντροφός της, που είναι κεραμίστας και έχει και αυτός να μας πει πολλά σίγουρα. Οπότε με κίνησε πάρα πολύ, μου κίνησε το ενδιαφέρον να το κάνω και δεν είχα και τι να κάνω. Είχα και το μωρό βρέφος. Βρέφος, ναι. Ήταν μηνών, τότε. Οπότε... Απάντησα στην ερώτηση;

ΕΡ

Νομίζω ναι. Ναι, ναι. Πόσο συχνά τα παιδιά σου παίρνουν μέρος σε τέτοιες δραστηριότητες Messy Play, σε τέτοια προγράμματα;

ΣΓ1

Τώρα τους καλοκαιρινούς μήνες κάθε μέρα. Δηλαδή τώρα είχαμε γεμίσει, φτιάξαμε ένα ενυδρείο και βάλαμε μέσα ψαράκια και χρώμα ζαχαροπλαστικής μπλε και τρελάθηκαν.

Τους άρεσε και χρυσόσκονη εννοείται. Και κάναμε ένα ενυδρείο εκεί και με τους φίλους που ήταν εκεί γύρω. Ε και μετά γίναμε μούσκεμα. Αλλά κάθε μέρα κάνουμε. Δηλαδή χθες παίξαμε, όχι χθες, στην Παρασκευή παίξαμε με λασπόνερο. Πηλό μετά με νερό. Το κάναμε πάλι λάσπη. Δηλαδή κάθε μέρα έχουμε αυτή την εκτόνωση.

ΕΡ

Και τους χειμερινούς μήνες, γιατί αυτό όλες αυτοί είναι τους καλοκαιρινούς. Τους χειμερινούς μήνες ας πούμε πόσες φορές την εβδομάδα, τον το μήνα, δεν ξέρω πόσο συχνά;

ΣΓ1

Ναι, τους χειμερινούς, επειδή το πρωί δεν πήγαιναν σχολείο, τα πήγαινα εγώ στη Κοκκίδα. Πολλές φορές, δύο με τρεις φορές, κάναμε ας πούμε τέμπερες, ζωγραφίζανε, λερωνόντουσαν. Ναι, δύο-τρεις φορές.

ΕΡ

Σούπερ. Τι είδους Messy Play δραστηριότητες έχουν δοκιμάσει τα παιδιά σου και ποια είναι οι αγαπημένοι τους?

ΣΓ1

Έχουν δοκιμάσει όλα τα είδη. Δηλαδή, έχουν πατήσει πάνω σε πηλό, έχουν δει πως είναι πηλός με το νερό, έχουν πατήσει, έχουν βιώσει το νερό, καθαρά το νερό με χρώματα μέσα, διάφορα. Το όμπλετ. Ζάχαρη με αλεύρι και λάδι που γίνεται πιο σταθερό, σαν το sand play, η άμμος. Έχουν κάνει πάρα πολλά είδη. Το αγαπημένο νομίζω το όμπλεγκ. Και στους δύο. Ναι. Αγάπη τρελή στο όμπλεγκ. Ναι, γιατί τους αρέσει που χύνεται, που έτσι λερώνονται, που πέφτει πάνω τους. Τα μικρά από έξι μηνών τρώνε μόνα τους. Δηλαδή, και με τις τροφές τους μόνα τους, που μάθαμε τότε να μασάμε κτλ. Γιατί ευτυχώς είχαν δόντια, οπότε τους ήταν πιο εύκολο να μάθουν να επεξεργάζονται τις τροφές και τρώνε όλα τα φαγητά. Από τότε, δηλαδή... Ναι, πιστεύω πως φταίει πως από μικρά κάναν αισθητηριακό παιχνίδι ελεύθερα. Αλλά ναι δεν τα έχω ταΐσει ποτέ.

Να πω, ας πούμε, ‘ Βρε παιδί μου φάε.’ Παίρνουν πιρούνι τώρα μόνα τους και τα τρώνε όλα. Αλλά πριν με τα χέρια, ας πούμε τρώγαν .

ΕΡ

Ωραία. Θυμάσαι τις πρώτες αρχικές αντιδράσεις τους μήπως; Σου έρχονται στο μυαλό;

ΣΓ1

Ναι, και ήταν με χαρά. Δεν έδειξαν κάποιο συναίσθημα, τύπου αηδία ή απομακρύνθηκαν. Ήταν, δηλαδή, πολύ θετικά για να μπουν μέσα. Στον Κωνσταντίνο το θυμάμαι περισσότερο στο Μηλιτιάδη, επειδή είναι δεύτερος. Ξέρεις... Αλλά και πάλι θετικός ήταν σε αυτό.

ΕΡ

Ωραία. Τι σε έκανε εντύπωση στην πρώτη επίσκεψή σας σε ένα τέτοιο χώρο? Δηλαδή, εσύ σαν μαμά, τι σκέφτηκες, ας πούμε, όταν πήγες πρώτη φορά σε ένα τέτοιο χώρο που γινόταν Messy Play με τα παιδιά.

ΣΓ1

Τί σκέφτηκα... Πω πω θα λερωθούμε... Θα λερωθούν και τα μικρά και θα περάσουμε όμορφα. Αυτό σκέφτηκα.

ΕΡ

Πώς αντιμετωπίζεις στο σπίτι, το χαοτικό και βρώμικο στοιχείο αυτού του παιχνιδιού;

ΣΓ1

Κοίτα, το σπίτι μας είναι έτσι και αλλιώς χαοτικό λόγω ηλικίας. Όταν το έκανα στο σπίτι δύο φορές, δεν μου άρεσε πολύ. Και τα ‘βγαλα έξω, τους έβαλα όρια και καλά, έξω στην αυλή, οπότε ήταν καλύτερα, γιατί πήγαιναν παντού τα αλεύρια και είχα αλεύρι με ζάχαρη και λάδι. Οπότε τους λέω, πάμε έξω, γιατί εντάξει, είναι που είναι χαοτικό εδώ το μέρος μην γίνει. Εντάξει, χρειάζονται τα όρια και νομίζω ότι τα αποδέχτηκαν κιόλας...

ΕΡ

Ενώ όταν πας, ας πούμε, όχι στο σπίτι όταν τα κάνατε, όταν πήγατε, σε εκείνο το χώρο, εσύ πώς ήσουν αυτό με το χαοτικό, σε εκείνο το χώρο?

ΣΓ1

Ήμουν πιο οκ, γιατί ο χώρος ήταν ένας άλλος χώρος, δεν ήταν το σπίτι. Οπότε δεν με πείραζε. Ναι, ήμουν οκ, δεν είχα πρόβλημα.

ΕΡ

Ωραία. Ποια είναι τα συναισθήματα όταν βλέπεις το παιδί σου να παίζει έτσι? Τί συναισθήματα σου βγάζει αυτό?

ΣΓ1

Μου βγάζει πάρα πολλά συναισθήματα, τα οποία χαίρομαι να τα βλέπω να επεξεργάζονται, να... Βέβαια, λόγω ηλικίας δεν είναι τόσο κοινωνικοποιημένα. Είναι, αλλά ακόμα ξέρεις και το μοναχικό παιχνίδι υπάρχει πολύ. Όμως, δεν θα έλεγα ότι είναι και πολύ μοναχικά τα παιδιά μου. Δηλαδή, θυμάμαι ότι μου άρεσε που τα έβλεπα να δίνουν, να παίρνουν, να χτυπάει το άλλο το νερό και να γελάει ξέρω εγώ που τον έκανε μούσκεμα ή μου το πέταξε λίγο αλεύρι. Δηλαδή, μου άρεσε ο τρόπος που τα ερεθίσματα που έδινε ο διπλανός, ξέρω εγώ.

ΕΡ

Ωραία. Και έτσι, πώς το περιέγραφες με δικά σου λόγια, το Messy Play Δηλαδή, αν σε ρωτούσε κάποιος, πες με δικά σου λόγια, τι είναι το Messy Play, τί θα απαντούσες;

ΣΓ1

Θα απαντούσα ότι το Messy Play είναι ένα παιχνίδι βρώμικο σε εισαγωγικά, που μαθαίνεται για να παίζουν τα παιδιά όπως παίζαμε και εμείς ανέμελα τότε στην εποχή μας. Έτσι και τώρα, επειδή έχουν αλλάξει οι εποχές, το Messy Play είναι αυτό. Είναι ένα μη καθοδηγητικό παιχνίδι το οποίο δεν έχει όρια. Δεν έχει όρια και όσον αφορά... εντάξει

είσαι εκεί, βλέπεις, δεν το αφήνεις το παιδί μόνο του, αλλά όσο μπορείς το αφήνεις ελεύθερο στο να ανακαλύψει, στο να λερωθεί, στο να παρατηρήσει τις υφές, να μυρίσει. Δηλαδή, εγώ με τις μυρωδιές που τους το έχω δώσει πάρα πολύ έντονα, τώρα έρχεται ο Κωνσταντίνος ο μεγάλος και μου λέει «Μαμά, τι μυρίζει;». Δηλαδή, το έχουμε καλλιεργήσει πάρα πολύ. «Μαμά, τι μυρίζει εδώ; Κάτι μυρίζει άσχημα. Κάτι μυρίζει όμορφα. Μαμά.. κατάλαβες δηλαδή, χαίρομαι που μυρίζει και επικοινωνεί τα συναισθήματά του.»

ΕΓ

Έχει αναπτύξει αυτήν την ευαισθησία ακόμα και της όσφρησης εννοείς;

ΣΓ1

Ναι.

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΡ

Ωραία. Θέλω να μου πεις πώς αντιλαμβάνεσαι τη δημιουργικότητα σ' ένα παιδί. Ποια είναι τα σημάδια και οι συμπεριφορές, ίσως, που τα δείχνουν αυτό;

ΣΓ1

Τη δημιουργικότητα... Τα σημάδια καταρχάς είναι... Ας πούμε ότι κάτι δημιουργικό συμβαίνει. Λοιπόν, πρώτα απ' όλα, είναι η φαντασία. Πόσο έχει καλλιεργηθεί η φαντασία. Δηλαδή... αα μαμά κοίτα παρατηρώ στο όμπλεκ, ότι είχε δημιουργηθεί ένα κροκόδειλος. Ένα σχήμα. Αυτό μπορεί να είναι ένα ακαθόριστο σχήμα και να μην είναι καν κροκόδειλος αλλά το παιδί στα μάτια του να το βλέπει το κροκόδειλο ή ξέρω γω, ένα άλλο σχήμα. Επίσης, μπορεί να έχει ένα ξύλο εκεί, ξυλαράκι, και να επεξεργάζεται το όμπλεκ με το ξυλαράκι και να το ντύνει ξέρω γω, το ξύλο. Δηλαδή, φαίνεται ότι κάτι υπάρχει εκεί, κάτι δουλεύεται. Ίσως το ξύλο να είναι ένας άνθρωπος πχ που τον κάνει μπάνιο ας πούμε. Εκεί νομίζω ότι φαίνεται έτσι, λίγο η Ότι πια έχει φύγει από το ένα

μέρος και έχει προσθέσει πλέον ένα κομμάτι, το οποίο ενσωμάτωσε λόγω φαντασίας. Αυτό θα έλεγα.

ΕΡ

Πώς πιστεύετε ότι το Messy Play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών;

ΣΓ1

Επηρεάζει πάρα πολύ. Πιστεύω ότι επειδή είναι μη καθοδηγητικό. Αν τα παιδιά το κάνουν συνέχεια, στην αρχή μπορεί να βαριούνται ή οτιδήποτε. Αλλά εγώ πιστεύω ότι όσο μπαίνουν στο Messy, εξερευνούν και σιγά-σιγά έρχεται και η φαντασία. Δηλαδή, στο τίποτα ας πούμε, να δώσεις πέτρες, σίγουρα κάτι θα βγει. Οπότε εκεί η φαντασία νομίζω ότι δουλεύεται. Και μ' αρέσει που συνήθως δεν υπάρχει και ο λόγος. Υπάρχει αυτή η ηρεμία, ξέρω γω, στο παιδί, που παίζουν τα δάχτυλά του και η ψυχή του φυσικά, που εμείς δεν ακούμε τι λέει.

ΕΡ

Ωραία. Πώς παρατηρείς αλλαγές στη δημιουργικότητα μέσα από το Messy Play? Δηλαδή, αν από το μέσο που λέει έχεις παρατηρήσει αλλαγές στη δημιουργικότητα του παιδιού σου, μετά που ξεκίνησε, ας πούμε, να κάνει αυτό.

ΣΓ1

Εννοείται. Εγώ θα σου πω ότι η δημιουργικότητα έτσι όπως μου το δίνεις είναι ότι παίρνω πρωτοβουλία. Δηλαδή, έτσι μετατρέπεται η δημιουργικότητα σε πρωτοβουλίες. Δηλαδή, α να κάνω και αυτό, α να τοποθετήσω και αυτό εδώ. Νομίζω ότι αρχίζει το παιδί και από μόνο του μπορεί να βγάλει το όμπλεκ και να το πάει, ξέρω εγώ, δίπλα στο νερό. Ή να το πάει στην άμμο. Εκεί έχουμε άλλα υλικά, άλλες υφές. Και νομίζω ότι είναι και η κοινωνικοποίηση. Νομίζω ότι περνάει σε άλλες μορφές όσο δουλεύεται το παιδί στο Messy Play. Δεν ξέρω αν γίνεται αντιληπτό αυτό.

ΕΡ

Λες ότι έχεις παρατηρήσει ότι υπάρχει, ουσιαστικά, μέσω του Messy Play, αύξηση της δημιουργικότητας μέσω από αυτά τα παραδείγματα που δείχνεις, αν κατάλαβα καλά σωστά;

ΣΓ1

Ναι, σωστά, σωστά.

ΕΡ

Πάμε παρακάτω. Τι είναι η φαντασία, λοιπόν;

ΣΓ1 Ωχ! Τι είναι η φαντασία. Ωχ! Φαντασία... Τώρα... Δεν ξέρω τι να σου πω τώρα. χαχα Φαντασία είναι... ένα μεγάλο μέρος της ζωής του ανθρώπου που το έχει και αν δεν το χρησιμοποιήσει και δεν το εξελίξει, χάνεται στο δημοτικό, σίγουρα. Αφορά και το παιδί και τους γονείς στη μικρή ηλικία. Όμως, στη μετέπειτα ζωή του, αν το έχει καλλιεργήσει, νομίζω ότι θα πάει καλά.

Σίγουρα δεν θέλουμε να το χάνουμε, έτσι. Δηλαδή, θέλουμε μικρές δόσεις δημιουργίας μέσα στα χρόνια αυτά του σχολείου, από την πρώτη δημοτικού. Γι' αυτό και εγώ τα θέλω να το συμπεριλάβω, αυτό. Η καλύτερή του ηλικία.

ΕΡ

Με ποιους τρόπους πιστεύετε ότι το Messy Play ενισχύει τη φαντασία και να μου πείτε ένα παράδειγμα.

ΣΓ1

Ενισχύει τη φαντασία. Εγώ που το παρατηρώ, πάλι για το όμπλεκ θα σου μιλήσω, πειράζει;

ΕΡ

Όχι, καθόλου.

ΣΓ1

Και μόνο του να το βάλεις και να παίζεις με τα χέρια, και να κουνήσεις τα χέρια. Νομίζω ότι υπάρχουν... Ενεργοποιούνται και το σώμα, γιατί ακουμπάει στο δέρμα σου. Όμως, και έτσι όπως κουνάς περίτεχνα τα χέρια σου...μπορείς να δεις ξαφνικά με μία κίνηση και το όμπλεκ ξέρω γω σαν έναν δράκο ή μία βροχή. Αλλά χωρίς να πεις κάτι. Νομίζω ότι είναι παρατήρηση. Χαρά.

ΕΡ

Τι συμβαίνει κατά τη γνώμη σου όταν ένα παιδί δεν έχει ένα συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι, αλλά απλώς πειραματίζεται;

ΣΓ1

Για μένα είναι εντάξει αυτό. Ίσως να βλέπω ας πούμε, ότι ένα παιδί ψάχνει να βλέπει τι του αρέσει και πειραματίζεται μέχρι να το βρει. Μπορεί να μην το βρει κιόλας και να είναι η διαδικασία όλη αυτή τελικά του πειραματισμού. Να μην θέλει να σταθεί κάπου, δηλαδή, αλλά να τα δει όλα.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο το Messy Play επιτρέπει στα παιδιά να πειραματιστούν και να εκφραστούν?

Χωρίς φόβο αποτυχίας... ναι. Νομίζω ότι εξαρτάται από την ηλικία, αλλά το Messy Play είναι τόσο βατό που μπορούν να συμμετέχουν όλοι. Νομίζω δεν έχει..και γι' αυτό δεν θα δυσκολευτούν και δεν θα νιώσουν χαμηλή αυτοεκτίμηση ή οτιδήποτε γιατί μπορούν όλοι να παίξουν με αυτό. Και ίσως καμιά φορά κάποια παιδιά που δεν τους αρέσουν οι υφές ...Τα παιδιά μου, ας πούμε, τους αρέσουν πάρα πολύ, αλλά έχω παρατηρήσει σε ομάδες που κάνουμε, ότι δεν τους αρέσει, δυσκολεύονται πάρα πολύ και δεν μπαίνουν. Η μαμά μπαίνει ωστόσο αλλά ναι εκεί μπορεί ας πούμε να νιώθουν περίεργα που η μαμά μπαίνει και το παιδί δεν μπαίνει; Μπορεί. Οι τρόποι νομίζω ότι έχει να κάνει με το παιδί, με τον άνθρωπο. Θέλει υπομονή. Τώρα άλλο με ρώτησες, άλλο σου απαντάω. ...

ΕΡ

Όχι, δεν πειράζει. Πάμε ξανά. Με ποιον τρόπο το Messy Play επιτρέπει στα παιδιά να πειραματιστούν και να εκφραστούν;

ΣΓ1

Μέσα από τα υλικά, να παίζουν, να ξεχαστούν, να γελάσουν, να επικοινωνήσουν με τα ερεθίσματα που υπάρχουν εκεί. Με τα άλλα παιδιά επίσης. Με το να παίζουν με τα ξυλάκια με τις πέτρες με τους ήχους. Όλο αυτό μπορεί να είναι μια συμφωνική ορχήστρα έτσι πάνω στα κασόνια, τα δοχεία, στα υλικά.

ΕΡ

Η αισθητηριακή εμπειρία λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη για τη φαντασία;

ΣΓ1

Εκατό τοις εκατό! Φυσικά! Πάρα πάρα πολύ. Νομίζω ότι από τα αισθητηριακά μας μέρη, εγώ... Δηλαδή, λίγο να ακουμπήσω κάτι και βλέπω και ακούω και μυρίζω. Δηλαδή, νομίζω ότι ενεργοποιούνται οι αισθήσεις. Είτε χρησιμοποιείς τα μάτια, είτε τα αυτιά, είτε τα χέρια, είτε τη γεύση. Νομίζω ότι είναι τόσο αλληλένδετα μεταξύ τους που εννοείται. Αυτά οδηγούν στη φαντασία, στο να δεις, τα παρατηρήσεις, να δεις εικόνες, να φανταστείς δηλαδή εικόνες, να επεξεργαστείς ήχους. Γιατί, εντάξει, εγώ επειδή είμαι και μουσικός, έχω και τους ήχους, ας πούμε, πάντα έτσι σαν... Αλλά ήχοι μπορεί να είναι ωραίες στη φύση. Τα πουλάκια, ναι, όλα αυτά.

ΕΡ

Ωραία. Υπάρχει σχέση μεταξύ ελεύθερης επιλογής υλικών και αναπτυσσόμενης δημιουργικότητας?

ΣΓ1

Ναι φυσικά. Βοηθάει να αναπτυχθεί η δημιουργικότητά του, βοηθάει να παίρνει πρωτοβουλίες, βοηθάει στο να επικοινωνεί, στο να αρχίσει να φτιάχνει το δικό του

project. Νομίζω ότι είναι να φτιάξει κάτι δικό του. Αυτό είναι αυτοπεποίθηση, στο να επενδύσει. ε; Δηλαδή όλα αυτά νομίζω ότι είναι...Και άλλα πράγματα. Δεν είναι μόνο αυτό που βλέπουμε. Είναι στο μάθηση, στο μέλλον. Ότι μπορώ μέσα από αυτό να γίνω αρχιτέκτονας. Ξέρω εγώ, διότι έχτισα ένα σπίτι και μου άρεσε πάρα πολύ. Ή να... οτιδήποτε..όχι μόνο αρχιτέκτονας. Μπορεί να γίνει και κτίστης. Δεν έχει να κάνει... Ή να φτιάχνει, ας πούμε, αυτά τα από άχυρα σπίτια. Δεν ξέρω πώς λέγονται. Cob;

EP

Cob ναι

ΣΓ1

Οτιδήποτε μπορεί να ... Βοηθάει πάρα πολύ. Νομίζω ότι η ηρεμία είναι πολύ σημαντική και μετά το άτομο αυτό είναι πιο συνειδητοποιημένο, πιο ώριμο. Παιδιά . Ωριμο, με την έννοια ότι είναι και παιδί, αλλά αυτό το κάνουμε.. δηλαδή εμένα τα παιδιά μου είναι τόσο σοβαρά όταν παίζουμε.Τους αρέσει τόσο πολύ. Σαν να είναι επαγγελματίες.

EP

Πώς ανταποκρίνονται τα παιδιά όταν τους δίνετε ελευθερία να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες και χωρίς στόχους?

ΣΓ1

Πάμε να τα σπάσουμε! χαχαχα Αυτό μου έρχεται, χαχαχα αα αυτό είναι ..Νομίζω ότι σίγουρα θα τα σπάσουν, αλλά μπορεί και όχι. Δηλαδή, έχει να κάνει με το παιδάκι πάλι, δηλαδή, τα παιδιά μου είναι έτσι και έτσι. Ούτε θα τα σπάγανε, ούτε θα ήταν πολύ ήρεμα. Αλλά νομίζω ότι η ελευθερία φέρνει ελευθερία. Ε... Βέβαια, θα ήταν πολύ ωραίο να δούμε μια ομάδα... πως δουλεύεται καθαρά ελευθεριακά, αλλά βέβαια στα διαλείμματα το βλέπουμε αυτό. όταν είσαι ελεύθερος στο διάλειμμα... Ξέρω γω στα messy play που τα αφήνω εγώ ελεύθερα τα παιδιά μου μια χαρά τα πάνε. Βέβαια, είναι κάποιες φορές που κάνουν βέβαια εκεί πέρα και τα δικά τους και πετάνε υφές ..πετάνε... Και εκεί εντάξει, δεν μπορείς να μην παρέμβεις όταν πρόκειται για τα μάτια τους., Ξες

είναι λίγο επικίνδυνο. Αλλά νομίζω ότι θα ήταν ωραία εμπειρία και διαδικασία.
Απάντησα;

ΕΡ

Εντάξει κάτι γίνεται..Έχεις παρατηρήσει τα παιδιά να χτίζουν δικές σου ιστορίες ή κόσμους μέσα από το Messy Play?

ΣΓ1

Ναι ο Κωνσταντίνος ας πούμε έχει φτιάξει ‘’Μαμά μαμά δεξ την λίμνη, που έχει τα ζώα και λες αυτά τα ζώα να πεινάνε; Πεινάω. Ωρα να τα ταΐσουμε’’. Φυσικά, είναι εμπειρικό οπότε σίγουρα βοηθάει και στη φαντασία πολύ. Και μπορούν να σκεφτούν να φτιάξουνε και ιστορίες, δηλαδή.

ΕΡ

Ωραία. Πιστεύεις ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο, ότι το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία;

ΣΓ1

Ναι συμφωνώ .Αρκετά.

ΕΡ

Παρατηρήσατε αλλαγές ή ενίσχυση στη φαντασία και τη δημιουργικότητα μέσα από τη συμμετοχή των παιδιών σε ένα τέτοιο πρόγραμμα Messy Play και ένα παράδειγμα, αν υπάρχει.

Ναι, πάρα πολύ, πάρα πολύ. Και φαίνεται και νομίζω φαίνεται στην διαδρομή από τη πρώτη φορά μέχρι τώρα που έχουμε δύο χρόνια που κάνουμε Messy Play. Φυσικά. Αλλιώς πιάνεις τα υλικά, αλλιώς παίζεις.. Υπάρχει ευελιξία δηλαδή.

ΕΡ

Ωραία. Και ποιοι παράγοντες του Messy Play πιστεύεις ότι ενίσχυσαν αυτό, τη δημιουργικότητα και τη φαντασία. Ποιοι είναι οι παράγοντες του Messy Play που βοήθησαν σε αυτό.

ΣΓ1

Τα υλικά.. οι γονείς. Εγώ, σαν μητέρα που μου αρέσει το κάτω και το κάνουν και τα παιδιά μου, που τα βάζω δηλαδή στη διαδικασία...και που τους αρέσει κιόλας, αλλά, όπως είπαμε και πριν, η ελευθερία.

ΕΡ

Υπάρχει κάτι που θα ήθελες να προσθέσεις, κάτι σημαντικό που δεν συζητήσαμε ίσως, αν σου έρχεται κάτι στο μυαλό;

ΣΓ1

Ναι, ότι δεν υπάρχει σωστό και λάθος στο Messy Play

ΕΡ

Υπάρχει κάποια στιγμή που σου έχει μείνει έτσι έντονα στο μυαλό που θέλεις να τη μοιραστείς, σε σχέση με το Messy Play με εσένα, την οικογένεια, αυτά τα παιδιά... ;

ΣΓ1

Ναι, είχαμε βάλει στο μπαμπά να κάνει Messy Play και είχε πεθάνει στα γέλια. Δεν μπήγε αυτός ποτέ φυσικά, έτσι... Και μου έλεγε, χαχα «Φύγε, απο παέ!» χαχα«Φύγε, από παέ, θα με λερώσεις!» Που λένε και οι Κρητικοί.

ΜΕΡΟΣ Γ

ΕΡ

Χαααα.. Τέλεια. Ωραία. Και τώρα, έτσι όπως σηκώθηκες, θέλω να πάρεις την φωτογραφία, και ό,τι άλλο βρεις έτσι στο σπίτι που μπορείς να χρησιμοποιήσεις, για να δημιουργήσεις μαζί με τη φωτογραφία, ένα έργο, σε τρεις διαστάσεις ή δύο διαστάσεις, ό,τι θέλεις εσύ.

ΣΓ1

Κάτσε να δούμε τι έχουμε εδώ. Ωραία, βρήκαμε και πέτρες και κοχύλια.. Ουσιαστικά, το ερώτημα για να το φτιάξεις αυτό το είναι : πώς θα έμοιαζε το Messy Play, αν είχε μια μορφή.

ΣΓ1

Πώς θα έμοιαζε...;

ΕΡ

Ναι, πώς, δηλαδή, πώς θα έμοιαζε.. Αν είχε το Messy Play μια εικόνα/μια μορφή, πώς θα ήταν αυτό για σένα με τα υλικά που έχεις;

ΣΓ1

Κάτσε να δω τι έχω..

ΕΡ

Και ήθελα να μου πεις έτσι για να κλείσουμε, αν μπορούσες να περιγράψεις με μια λέξη την ουσία του Messy Play, ποια θα ήταν αυτή;

ΣΓ1

Λοιπόν, την ουσία του Messy Play...

ΕΡ

Ναι.

ΣΓ1

Όμορφος χρόνος. Ποιοτικός χρόνος.. Ανέμενος.

ΕΡ

Θες να μοιραστείς κάτι για το έργο που έφτιαξες και να δώσεις ένα τίτλο;

ΣΓ1

Το έργο που έφτιαξα βασίζεται σε μια φωτογραφία Messy Play. Εγώ, όπως είπα στην αρχή που ήμουν με τα παιδιά μου, σε ένα βιωματικό έτσι εργαστήρι Messy Play και εγώ αποφάσισα να βρω αυτά τα φυσικά υλικά , όπως είναι τα κοχύλια και οι πέτρες, το πινέλο που ζωγραφίζουμε πολύ στο σπίτι και τα χρώματα, δύο που έχω βρει, για να αντικατοπτρίσω την εξέλιξη του έργου. Θα το ονόμαζα καλοκαιρινή διάθεση.

ΕΡ

Τέλεια. Και πώς θα ήθελες να νιώθει ένα παιδί τη στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα;

ΣΓ1

Πώς θα ήθελα... Να νιώθει ένα παιδί όταν δημιουργεί ελεύθερα; Να μην σκέφτεται. Σούπερ. Να μην νιώθει τύψεις, να μην νιώθει άγχος, να μην νιώθει ότι το τροπάζει κάποιος. Να νιώθει ελεύθερο. Να μην είναι εγκλωβισμένο. Ή τουλάχιστον να αν είναι, να ξεφεύγει στον messy play.

ΕΡ

Ωραία, τέλος και ευχαριστώ πολύ.

(ΣΓ2, συνέντευξη γονέα 2) -δυσκολία λόγω καφετέριας και ανήσυχου παιδιού / από Θεσσαλονίκη, δια ζώσης

ΕΡ

Δέχεσαι για να ηχογραφήσουμε;

ΣΓ2

Ναι, έκανα πρόβλημα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΡ

Μου είχες στείλει κάποιες φωτογραφίες. Διάλεξε μία ή και τις δύο - ό,τι θέλεις. Και θέλω να μου πεις τι είναι το πρώτο πράγμα που σου έρχεται στο μυαλό κοιτάζοντας τη φωτογραφία/φωτογραφίες.

ΣΓ2

Χαρά.

ΕΡ

Θες να μοιραστείς κάτι από την ιστορία πίσω από αυτή τη φωτογραφία/ φωτογραφίες;

ΣΓ2

Ότι ο μικρός μου εδώ που παίζει με τα χρώματα, άργησε πάρα πολύ να ασχοληθεί γιατί δεν του άρεζε να λερώνεται. Δεν τον ενοχλούσε η άμμος, δεν τον ενοχλούσε το νερό μπορούσες να τον καταβρέξεις αλλά παρότι τον πήγαινα για Messy Play και κάναμε και στο σπίτι από 13-14 μηνών, πέρασε τα δύο έτη για να ακουμπήσει μπογιές. Και ακόμη και τώρα δεν είναι και ο πιο δεκτικός. Θα παίζει, θα κάνει θα ράνει, αλλά θα θέλει μόλις τελειώσει κατευθείαν να πλυθεί. Για μένα αυτό είναι το πιο εντυπωσιακό πίσω από αυτή τη φωτογραφία. Ότι παίζει με τα χρώματα άνετα πλέον.

ΕΡ

Σας θυμίζει κάτι από την προσωπική σας εμπειρία, τη δικιά σας και των παιδιών σας;

ΣΓ2

Ναι.. Εγώ έπαιξα πάρα πολύ στην άμμο. Γιατί ο παππούς μου ήταν οικοδόμος και πάντα στην αυλή υπήρχαν τόνοι άμμου, που τους χρησιμοποιούσε στην εργασία του, και θυμάμαι πάρα πολύ την ανάμνηση έντονα ότι ακόμη και στο σπίτι, όχι μόνο σε μια παραλία δηλαδή, είχα μπόλικη άμμο για να παίζω με κουβαδάκια, αυτοκινητάκια, φαγάνες, αυτό. Οπότε, ναι, είχα και εγώ ωραία εμπειρία σε κάτι αντίστοιχο. Με άμμο τουλάχιστον.

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΡ

Πόσο χρονών είναι το παιδί σας; Τα παιδιά σας ;Δεν ξέρω άμα κάνει και η μικρή...

ΣΓ2

1,5 και 4.

ΕΡ

Κάνουν και οι δύο;

ΣΓ2

Κάνουν και οι δύο. Ο μικρός πολύ περισσότερο και η μικρή έχει ενταχθεί τον τελευταίο μισό χρόνο.

ΕΡ

Πώς γνωρίσατε το Messy Play?

ΣΓ2

Από την αδερφή μου, η οποία είναι νηπιαγωγός και είχε κάνει ένα σεμινάριο Messy Play λίγο πριν γεννήσω το πρώτο μου παιδί. Οπότε με είχε μυήσει από νωρίς του άμα κάνεις παιδάκια να κάνεις Messy Play γι αυτό, εκείνο και το άλλο.

ΕΡ

Τί σας ώθησε να το επιλέξετε;

ΣΓ2

Γενικότερα δεν με φόβιζε το λέρωμα ποτέ, ούτε στο σπίτι μου. Και το σπίτι μου είναι φτιαγμένο, ναι μεν μεγαλίστικο σπίτι, αλλά που έχει την δυνατότητα να καθαρίζεται. Και θεωρούσα ότι είναι πολλά τα οφέλη. Αφού ζούμε σε πόλεις και δεν μπορούμε να τα αμολύσουμε στο χώμα. Να τα πηγαίνουμε τουλάχιστον ή να κάνουμε σπίτι μας ό,τι μπορούμε σε Messy Play.

ΕΡ

Πόσο συχνά συμμετέχει το παιδί σας σε Messy Play δραστηριότητες;

ΣΓ2

Μέχρι να πάνε σχολείο τα πήγαινα εβδομαδιαία κάθε εβδομάδα. Μετά που ξεκίνησε το σχολείο που στο σχολείο κάνουνε Messy Play δραστηριότητες συχνά. Έχουν και ειδική μπλούζα για να φοράνε πάνω από τα ρούχα, μία μπλούζα του μπαμπά που να τους καλύπτει, γιατί βάφουν με μπογιές. Και τώρα ειδικά το καλοκαίρι κάνουν πάρα πολύ, έρχονται συνέχεια είτε μπουγελωμένοι είτε λερωμένοι. Οπότε μετά σταμάτησα το συστηματικό και τους πήγαινα μόνο σε κάποια event που μπορεί να διοργανώνουν. Έχουν τουλάχιστον μία φορά εβδομαδιαίως, αλλά τώρα το καλοκαίρι, επειδή το κανονικό σχολείο θεωρητικά 10 Ιουλίου τελείωσε, από εδώ και πέρα μου ζήτησαν ας πούμε και όλα, μου στείλανε και ενημέρωση ότι μπορεί να λερώνεται πιο συχνά. Και μου το λέει και ο ίδιος. Ας πούμε προχθές μου είπε ότι βάλανε έναν μεγάλο διάδρομο από σελοφάν, πάνω με μπογιές και περπατούσαν με τα πόδια τους και έκαναν σχέδια μετά σε χαρτιά με τις μπογιές. Ή άλλη μέρα μου είπε ότι βάλανε κάτι στον τοίχο και τους είχαν βάλει ψάρια και αυτοί ζωγράφισαν την θάλασσα και τα φύκια με τα χέρια. Διάφορα, τέτοια. Κάνανε μπουγάδα προχθές μου είπανε. Λέει ‘πλύναμε τα ρούχα’.. Λέω ‘Τι κάνατε;’ Δεν το είχα συνδυάσει, αλλά και αυτό είναι Messy Play.

ΕΡ

Τι είδους Messy Play δραστηριότητα έχει δοκιμάσει και ποια είναι η αγαπημένη του;

ΣΓ2

Ο μικρός λάτρευε την άμμο. Τώρα όσο μεγαλώνει, του αρέσουν πάρα πολύ τα μαγνητικά και τα στοίβαξης. Κατά τα άλλα, είχε δοκιμάσει και πηλό, και χρώματα, και όμπλεκ, και υφές, και φωτοτράπεζα. Πιο μικρός πάρα πολύ και τις κουζίνες, με τα μαγειριά, με το ρύζια, χόμα και τα λοιπά. Και νερό, εννοείται. Η μικρή σε χρώματα δεν έχει εκτεθεί ακόμα. Παίζει πάρα πολύ με άμμο. Κάνει beaute παντού, πάνω της και pelling και τα αισθητηριακά.

ΕΡ

Θυμάστε τις πρώτες αντιδράσεις τους;

ΣΓ2

Να φάν την άμμο. Γενικότερα με την άμμο μεγάλος ενθουσιασμός. Ο μικρός όπως είπα στα χρώματα όχι. Την πρώτη φορά που εγώ ακούμπησα τα χρώματα και τα ακούμπησα πάνω του έπαθε πανικό και ήθελε να πλυθεί αλλά το χρώμα που συνήθως νομίζω ότι είναι το ηλικιακά που τα ξεκίνησα, γιατί και τα δύο τα ξεκίνησα λίγο μετά το έτος, λάτρευαν την άμμο. Αυτό λάτρευαν και τους άρεζε πάρα πολύ.

ΕΡ

Τί σας έκανε εντύπωση στην πρώτη επίσκεψή σας;

ΣΓ2

Ότι αφέθηκαν στον χώρο. Και τα δύο. Γυρνούσαν να κοιτάξουν πού είμαι στον χώρο, αλλά δεν.... νιώσαν, δεν ξέρω, safe. Δεν τους ένοιαζε να είμαι εντελώς δίπλα τους. Οπότε περνούσαν καλά.

ΕΡ

Πώς αντιμετωπίσατε εσείς το χάος, το βρώμικο στοιχείο αυτού του παιχνιδιού?

ΣΓ2

Δεν θα πω ψέματα. Δεν τρελαίνομαι να λερώνομαι η ίδια. Δεν τους το έχω δείξει βέβαια αυτό. Προσπαθώ να συμμετέχω εκείνη τη ώρα. Δεν θα το έκανα ποτέ στον εαυτό μου. Αλλά παρ' όλα αυτά δεν με ενοχλεί το να λερώνεται ο χώρος και να πρέπει να καθαρίσω το χώρο. Οπότε είμαι πολύ ok με αυτό. Εγώ δεν θέλω να λερώνομαι. Έχω μάλλον εγώ τα θέματα μου. Δηλαδή, εγώ πάντα πήγαινα με ό,τι πιο... Εντάξει, εννοείται ότι πας με πρόχειρα ρούχα και τα λοιπά. Αλλά και πάλι δεν ήταν καλύτερη για το να περάσει ένα παιδάκι και να μου κάνει παπ, να με ακουμπήσει με τα χρώματα κι ας μην με νοιάζει το ρούχο το συγκεκριμένο. Να το έχω για πέταμα, ας πούμε. Δεν είναι καλύτερη μου να λερωθώ εγώ προσωπικά. Αλλά ο χώρος δεν με νοιάζει. Ας τον κάνουνε ό,τι θέλουνε.

ΕΡ

Ποια ήταν τα συναισθήματά σας όταν είδατε το παιδί να παίζει έτσι?

ΣΓ2

Πολύ χαρά. Χαρά, ευτυχία. Μου άρεσε.

ΕΡ

Και πώς θα περιγράφατε το Messy Play με δικά σας λόγια;

ΣΓ2

Ελευθερία να το περιέγραφα το Messy Play με δικά μου λόγια, γιατί πολλά μη, όχι, πρέπει έχουν μπει στη ζωή μας και τα μετακινούμε στα παιδιά μας. Οπότε νομίζω ότι, εντάξει, σίγουρα να το κάνεις και στον χώρο σου είναι ok, αλλά και όταν πηγαίνεις ένα Messy Play, χώρο, οπουδήποτε, που δεν έχεις να κάνεις κιόλας και την καθαριότητα, ακόμα μεγαλύτερη ελευθερία. Εσύ έχεις απλά να πλύνεις το παιδί, ok, μετά φεύγοντας. Νομίζω ότι είναι ελευθερία, για μένα αυτό είναι το πιο σημαντικό ότι ναι μεν χαίρονται, αλλά νομίζω περισσότερο είναι αυτό η ελευθερία που νιώθουν τα παιδιά στο Messy Play, χωρίς πρέπει.

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΡ

Πώς αντιλαμβάνεστε την δημιουργικότητα σε ένα παιδί. Τί είναι δηλαδή η δημιουργικότητα;

ΣΓ2

Πάλι το ίδιο θα πω, ελευθερία. Άμα δεν είσαι ελεύθερος να κάνεις ότι θέλεις, δεν μπορείς να δημιουργήσεις. Δεν θέλει boundaries.

ΕΡ

Και ποια είναι τα σημάδια που το δείχνουν αυτό. Ότι κάποιος, ας πούμε, είναι δημιουργικός εκείνη την ώρα;

ΣΓ2

Νομίζω στο να είναι αφοσιωμένος σε αυτό που κάνει, να τον έχει συνεπάρει. Το να νιώθει ότι έχει ό,τι θέλει να χρησιμοποιήσει. Ό,τι αισθάνεται πως χρειάζεται να χρησιμοποιήσει εκείνη την ώρα. Και νομίζω και το να αισθάνεται άνετα για να δημιουργήσει.

ΕΡ

Πώς πιστεύετε ότι το Messy Play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών;

ΣΓ2

Πολύ πιστεύω, γιατί εκτίθενται σε υλικά, υφές, σε αισθήσεις γενικότερα. Οπότε όλο αυτό σίγουρα τα επηρεάζει.

ΕΡ

Πώς παρατηρήσατε αλλαγές στη δημιουργικότητα μέσα από το Messy Play; Δηλαδή υπήρξε αλλαγή στα παιδιά σας. Αν παρατηρήσετε κάτι τέτοιο.

ΣΓ2

Αυτό δεν μπορώ να το ξέρω. Ο μικρός μου ξέρω ότι λάτρεψε μέσα από το Messy Play τα υλικά της κουζίνας. Κάτι που σπίτι από μόνος του δεν θα εκτίθεν τόσο πολύ εύκολα σε ποιο μικρή ηλικία. Αλλά ξέρω ότι αυτό το ένιωσε και ο ίδιος του μέσα από το Messy Play, με τις κουζίνες, το να νιώθω ότι μαγειρεύω. Και αργότερα και να μαγειρεύει μαζί μου. Τώρα γενικότερα από δημιουργικότητα... Δεν είμαστε τύποι της ζωγραφικής όχι. Αλλά σίγουρα το Messy Play πάλι το έβαλε και αυτό που κάνει τώρα, τις κατασκευές. Από εκεί νομίζω το έκανα.

ΕΡ

Τί είναι για σας φαντασία?

ΣΓ2

ΑΑ τί είναι για μένα φαντασία; Δεν ξέρω. Τώρα μου έβαλες δύσκολα. Το να μπορείς να κάνεις τα πάντα. Νομίζω με την φαντασία υπάρχει και το γνωστό βιβλίο παραμύθι ‘‘Η βασίλισσα του Πάντων’’, που ήταν η βασίλισσα όλων των πραγμάτων και ζήλευε μόνο το βασιλιά της φαντασίας γιατί αυτός μπορούσε να έχει τα πάντα.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο πιστεύετε ότι το Messy Play ενισχύει τη φαντασία και αν μπορείτε να πείτε ένα παράδειγμα.

ΣΓ2

Με το πειραματισμό νομίζω, γιατί πειραματίζονται τα παιδιά, οπότε αυτό τα κάνει να σκέφτονται πολύ περισσότερο, να φαντάζονται άλλους κόσμους, με χρώματα, με σχέδια, νομίζω ότι περισσότερο αυτό. Και γενικότερα το ότι ποτέ δεν είναι μόνα τους, πάντα υπάρχει παρέα, οπότε κάνουν φίλους, φανταστικούς φίλους.

ΕΡ

Τί συμβαίνει κατά τη γνώμη σας όταν ένα παιδί δεν έχει συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι αλλά απλώς πειραματίζεται;

ΣΓ2

Εγώ νομίζω ότι είναι χρήσιμα και τα δύο. Δεν μπορείς ούτε συνέχεια να έχεις ένα χαοτικό παιχνίδι, ποτέ χωρίς στόχο, ούτε και το αντίθετο νομίζω ότι είναι το ωραίο. Νομίζω ότι η φαντασία που είπαμε και πριν είναι ότι πολύ περισσότερο με το πιο χαοτικό παιχνίδι θα δουλευτεί και θα μπορέσει μόνο του να δημιουργήσει κόσμους, σειρά, ιστορία, δηλαδή μια σειρά παιχνιδιού που θα το φτιάξει εντελώς μόνο του, όπως και

επίσης νομίζω ότι δεν είναι κακό το να βαριόμαστε. Ένα τέτοιο παιχνίδι είναι αυτό, το να αφήνεις ελεύθερο το μυαλό σου χωρίς να πρέπει καθόλου να σκεφτεί.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο το Messy Play επιτρέπει στα παιδιά να πειραματιστούν και να εκφραστούν?

ΣΓ2

Εγώ το βλέπω σαν τέχνη. Ότι όπως σε μία τέχνη πειραματίζεσαι και εκφράζεσαι, ότι ακριβώς ίδιο κάνεις στο messy play είναι μία μορφή τέχνης με διάφορα υλικά. Δεν είναι σκέτο ζωγραφική, δεν είναι σκέτο γλυκτική, δεν είναι σκέτο αρχιτεκτονική. Ότι έχει μέσα λίγο από όλα και τα παιδάκια κάνουν μία μορφή τέχνης. Έτσι το βλέπω εγώ το Messy Play. Είναι σαν τέχνη.

ΕΡ

Η αισθητηριακή εμπειρία λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη για τη φαντασία και τη δημιουργικότητα.

ΣΓ2

Ναι, σίγουρα. Εμένα, με τον μικρό μου, αυτό που είπα, τα χρώματα ήταν ένα αισθητηριακό του έλλειμμα. Δεν ήθελε να τα αγγίξει, δεν ήθελε να λερωθεί. Οπότε σίγουρα αυτό τον φρέναρε σε κάποια πράγματα, που μετά απελευθερώθηκε μέσα από το Messy Play σιγά-σιγά. Οπότε σίγουρα και η φαντασία του πολύ περισσότερο, γιατί ένα κομμάτι του ήταν κλειδωμένο.

ΕΡ

Υπάρχει σχέση μεταξύ ελεύθερης επιλογής υλικών και αναπτυσσόμενης δημιουργικότητας?

ΣΓ2

Επίσης, σίγουρα. Γιατί αν, ας πούμε, ήταν ένα Messy Play μόνο με χρώματα, με έναν μικρός μου δεν θα μπορούσε να κάνει τίποτα, δεν θα μπορούσε να αναπτυχθεί. Ενώ, ανακατεύοντας άλλου τύπου υλικά, κάποια στιγμή έφτασε στο να ακουμπήσει και τα χρώματα. Το ίδιο μπορεί να συμβαίνει διαφορετικά σε άλλα παιδιά.

ΕΡ

Πώς ανταποκρίνονται τα παιδιά, όταν τους δίνεται η ελευθερία να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες ή στόχους?

ΣΓ2

Στην αρχή, νομίζω, λίγο χάνονται. Άμα είναι ειδικά πολλά τα ερεθίσματα. Και κάποια στιγμή κάνουν φόκους σε κάτι που τους αρέσει. Ή ακουμπάνε αυτό που είναι στο πρώτο δίπλα τους. Εγώ αυτό έχω αντιληφθεί. Ασχολούνται πολύ με εκείνο και μετά πάνε κάπου παρακάτω. Οπότε νομίζω ότι, ναι, οι άπειρες πληροφορίες επίσης δεν είναι σούπερ θετικό. Και νομίζω ότι μόνο τους μετά κάνουν ένα focus κάπου για να ξεκινήσουν με κάτι να παίζουν.

ΕΡ

Έχετε παρατηρήσει παιδιά να χτίζουν δικές σου ιστορίες ή κόσμους, μέσα από το Messy Play;

ΣΓ2

Πάντα. Πάντα. Η μικρή μου δεν μπορεί να εκφραστεί ακόμα, αλλά ο μεγάλος πάντα εκφράζει κάποια ιστορία. Ακόμη και στα ντουβλάκια του και σε αυτά, πάντα έρχεται και μου λέει, «εδώ έφτιαξα το δικό σου σπίτι, εδώ είναι το δωμάτιό μου». Και διάφορα τέτοια, οπότε ναι φτιάχνει ένα στόρι, πάντα.

ΕΡ

Πιστεύετε ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία?

Στο Messy Play το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία έτσι και αλλιώς. Δεν έχεις άγχος όταν δεν περιμένεις συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Οπότε άλλο το δημιουργικό άγχος, άλλο το άγχος το ότι πρέπει να προσφέρω κάτι συγκεκριμένο. Ναι, σίγουρα. Άρα ενισχύεται.

ΕΡ

Παρατηρήσατε αλλαγές ή ενίσχυση στη φαντασία και τη δημιουργικότητα του παιδιού μετά τη συμμετοχή; Και ένα παράδειγμα.

ΣΓ2

Ναι, σίγουρα, γιατί κάνει και στο σπίτι πάρα πολλές ιστορίες. Ναι, αναπαριστά πάρα πολλές ιστορίες και με τα παιχνίδια του και σε Messy Play που μπορούν να κάνουμε στο σπίτι.

ΕΡ

Ποιοι παράγοντες του Messy Play πιστεύετε ότι ενίσχυσαν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία;

ΣΓ2

Και η πληθώρα υλικών. Και η ελευθερία που είπα πιο πριν. Σίγουρα ενισχύουν πάρα πολύ. Και η συχνότητα, θεωρώ. Γιατί το μια φορά στους 6 μήνες δεν έχει καμιά σημασία για μένα. Η συχνότητα.

ΕΡ

Υπάρχει κάτι άλλο που θέλετε να πούμε που δεν το έχουμε συζητήσει?

ΣΓ2

Όχι τα είπαμε όλα. Δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι.

ΕΡ

Υπάρχει και κάποια στιγμή που τη θυμάστε πολύ έντονα στο μυαλό;

ΣΓ2

Το ότι ο μικρός μου όταν τον πρωτοπήγα Messy Play, ακόμη μπουσουλούσε. Δεν είχε περπατήσει καν, αλλά ένιωσε τέτοια επιθυμία να πηγαίνει στα διάφορα session που παρότι ήταν χειμώνας και ήταν το πάτωμα κρύο, δεν περίμενε εμένα για να μου πιάσει το χεράκι να τον πάω κάπου, καθόταν κάτω μπουσουλούσε, δεν τον ένοιαζε καν, και πήγαινε στο άλλο σέ. Και λέω'' Ντάξει παιδί μου, πάνε''

ΜΕΡΟΣ Γ

ΕΡ

Σούπερ. Τώρα θα περάσουμε στο καλλιτεχνικό μέρος.

ΣΓ2

Α, οκ. Θα καλλιτεχνίσουμε.

ΕΡ

Λοιπόν, έχω φέρει και μία έτσι βάση που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε. Έχω φέρει και κάποια υλικά τα οποία είστε ελεύθερη να χρησιμοποιήσετε.

ΣΓ2

Δεν είμαι καλή στα Messy Play εγώ..Τα παιδιά είναι, εγώ όχι.

ΕΡ

Έχω φέρει και πηλό

ΣΓ2

Α εντάξει το τερμάτισες όμως εε..

ΕΡ

Δεν ξέρω αν το θέλουμε, εγώ θα το βγάλω μαζί με νεράκι αν το χρειαστούμε.

ΣΓ2

Α έχει και πολλά.. Μαντώ (η κόρη) στο καλύτερο κοιμήθηκες.

ΕΡ

Τώρα χρησιμοποιώντας τις φωτογραφίες που έχετε δημιουργήστε ένα έργο στο ερώτημα
‘Αν το Messy Play είχε μια εικόνα μια μορφή πως θα έμοιαζε;

ΣΓ2

Βρήκα τι θα κάνω! Θεωρώ ότι όλες η τέχνες είναι αυτό. Είναι σαν ένα διαφορετικό σύμπαν και αυτό είναι το Messy Play, συγκοινωνούντα σύμπαντα που το παιδί πηδάει από το ένα στο άλλο. Μπορεί να είμαι γιατρός, αλλά έχω καλλιτεχνική φύση. Έχω τελειώσει και μουσική. Όπως το λένε... Έχω κάνει ψηλές σπουδές στη μουσική. Όχι λίγο,

έτσι να μάθω. Θα μπορούσα δηλαδή να είναι εκείνο το επάγγελμα μου. Ακορντεόν και πιάνο.

ΕΡ

Της γιαγιάς μου της αρέσει πάρα πολύ το ακορντεόν.

ΣΓ2

Είμαι σίγουρη. Και της δικιά μου της άρεσε πάρα πολύ.

ΕΡ

Εδώ κάνατε σπουδές;

ΣΓ2

Όχι από την Δράμα είμαι.. ζούσα Αλεξανδρούπολη οπότε εκεί τις συνέχισα που είχε ένα πολύ σημαντικό ωδείο.

ΕΡ

Και εγώ έχω σπουδάσει μουσική.

ΣΓ2

Τα έχεις κάνει όλα τα Θεωρητικά αντίστιξη , φούγκα...

ΕΡ

Όχι όχι έχω κάνει μόνο τα γενικά όχι τα ειδικά όπως φούγκα , αντίστιξη.

ΣΓ2

Α οκ , μπλε θα βάλουμε που αρέσει πολύ στο γιο μου . Δεν γίνεται χωρίς μπλε. Μόνο μην μου ζητήσεις να ονοματίσω τις τέχνες. Ζωγραφική, πηλό. Απλά μεταξύ τους δεν ξέρω πως θα τα ενώσω...

ΕΡ

Έχει και ξυλάκια..

ΣΓ2

Θα πάρουμε πορτοκαλί.. Τι ωραία έχεις πολλά χρώματα..

Ο παραλληλισμός είναι ότι το κάθε μπαλάκι δείχνει ένα παιδί το οποίο είναι το κέντρο του σύμπαντος τη στιγμή που παίζει στο συγκεκριμένο σέσιον του Messy Play και όλα επικοινωνούν μεταξύ τους.

ΕΡ

Τέλεια. Ένα τίτλο για το έργο σας;

ΣΓ2

Συγκοινωνούντα σύμπαντα..

ΕΡ

Αν μπορούσατε να περιγράψετε με μια λέξη την ουσία του Messy Play ποια θα ήταν;

ΣΓ2

Παιδική ηλικία.

ΕΡ

Πως θα θέλατε να νιώθει ένα παιδί τη στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα;

ΣΓ2

Ελεύθερο και ασφαλές. Γιατί είναι προϋπόθεση να νιώθει μια ασφάλεια για να δημιουργήσει. Ασφάλεια για δημιουργία.

ΕΡ

Σας ευχαριστώ για τον χρόνο σας.

(ΣΓ3, συνέντευξη γονέα 3 - Αθήνα διαδικτυακά)

ΕΡ

Συμφωνείς να ηχογραφήσουμε τη συνάντησή μας;

ΣΓ3

Ναι, συμφωνώ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΡ

Για πες μου αυτό που μου έλεγες πριν, πως ξεκίνησε το Messy Play σε εσένα;

ΣΓ3

Ωραία, γενικότερα η κόρη μου είναι εννέα ετών και όταν ήταν τεσσάρων, σχεδόν τεσσάρων. Όπως όλος ο κόσμος ήταν το 2020 όταν ξεκίνησε η καραντίνα η γνωστή... και εκείνη την περίοδο ξεκίνησαν και τα online μαθήματα οπότε μείναμε στο σπίτι και αρχικά θέλαμε μια ευκαιρία να απασχολήσουμε το παιδί με υλικά που μπορούσαμε να προμηθευτούμε, έτσι. Και δεύτερον, έτυχε να γνωρίσω τους hehe σε ένα διαδικτυακό μάθημα που νομίζω ήταν δώρο. Από αυτό το δώρο λοιπόν ξεκίνησα να φέρνω στο σπίτι υλικά έτσι όχι με πολύ έτσι ευφάνταστους τρόπους πάντα... επειδή δεν έχω παιδαγωγικό μπακράουντ αλλά όσο μπορούσα να εισάγω πχ τον πηλό που ήταν για μένα ένα εντελώς πρωτόγνωρο υλικό όπως και για το παιδί μου πέρα από τον συσκευασμένο πηλό που έχει το βιβλιοπωλείο. Να το εισάγω, μας άρεσε, και το εφαρμόσαμε έτσι στο παιχνίδι της οικογένειας. Έτσι ήρθε στη ζωή μου.

Α και η εκπαίδευση, αργότερα.. σκέφτηκα, η συνολική εκπαίδευση αργότερα γιατί πρώτα είχα κάνει ένα δώρο, η συνολική εκπαίδευση το 2023-24 ήταν ένας λόγος γιατί ακριβώς επειδή εργάζομαι στον τομέα της τεχνολογίας που χρειάζεται να κάνεις συνέχεια ... να ενημερώνεσαι σε κομμάτια που αφορούν τι καινούργιο βγήκε ή οτιδήποτε, έρχεται

κάποια στιγμή στη ζωή σου που λες ότι κουράζομαι με αυτό το κομμάτι και ίσως κάποια στιγμή αρχίσω να μη τα καταφέρνω να είμαι καλός/ καλή σ' αυτό και λέω επειδή ακριβώς μου άρεσε όλες αυτές, η επαφή με υλικά, η πολύ αγνή χαρά που προκαλεί αυτό το παιχνίδι του Messy Sensory Clay Play., λέω μήπως θα μπορούσα κάτι να κάνω αρχικά για το παιδί μου και κατά δεύτερον, μήπως θα μπορούσα να το εφαρμόσω αυτό στο ενήλικο κοινό με κάποιον τρόπο, να απευθυνθώ στο ενήλικο κοινό; Οπότε αυτό είναι κάποιες σκέψεις, δεν έχω κάνει, ας πούμε, κάποιο .. δεν είναι στα άμεσα σχέδιά μου να ανοίξω κάποιο κάποιο χώρο αλλά δεν αποκλείεται, το πώς τα φέρνει η ζωή, ποτέ δεν ξέρεις... Και τα εφόδια αυτά από τις γνώσεις του πώς να αξιοποιήσουμε το Messy Play και τα υλικά γενικότερα, νομίζω ότι είναι εφόδια που οποιαδήποτε χρονική στιγμή της ζωής μας μπορούν να αξιοποιηθούν. πρώτα στο παιδί μου που είναι και στην κατάλληλη ηλικία που του αρέσει αυτό το παιχνίδι, αυτού του είδους το παιχνίδι με παρέα ή χωρίς παρέα και κατά δεύτερον σαν επιλογή αργότερα στη ζωή

ΕΡ

Οκ. Το παιδί σου πάει μέσα πλεί σε χώρο Messy Play ή το κάνετε μόνο στο σπίτι;

ΣΓ3

Πηγαίνει και σε χώρο Messy Play απλά επειδή τα περισσότερα....πήγαινε δηλαδή τώρα είναι εννιά ετών, οπότε τα προηγούμενα χρόνια πήγαινε. Και ποιο λόγο λέω πήγαινε γιατί οι περισσότεροι χώροι συνήθως απευθύνονται με αυτόν τον τύπο του παιχνιδιού σε πιο μικρά ηλικιακά γκρούπς, οπότε έχουμε την αντίδραση 'Αυτά είναι μωρά' οπότε ξεκινάει τώρα η προεφηβεία κλπ και έχουμε τέτοιου είδους θέματα

ΕΡ

Ναι όχι τώρα εννιά, αλλά για πιο πριν εγώ έλεγα.

ΣΓ3

Ναι, πήγαινε αλλά και τώρα μόνη της στο χώρο του σπιτιού ή αν είδες τις φωτογραφίες που σου έστειλα..

ΕΡ

Θέλω να διαλέξεις μία φωτογραφία

ΣΓ3

Θα διαλέξω αυτές τις δύο που είχαμε, που σου έστειλα που είναι και μάλιστα από την εκπαίδευση... το ένα με το tuff tray (είναι ο δίσκος δραστηριοτήτων για Messy Play) και το άλλο με τα λεμόνια και το ξύδι. Έχω μπροστά μου και τις δύο.

ΕΡ

Βλέποντας λοιπόν τις φωτογραφίες τι είναι το πρώτο πράγμα που σου' ρχεται στο μυαλό κοιτάζοντάς τες;

ΣΓ3

Ότι το παιδί μου είναι πάρα πολύ χαρούμενο, είναι focus σ' αυτό, δηλαδή... Και βλέπω ότι το χαίρεται με την καρδιά της γιατί άμα παρατηρήσεις είναι τα χέρια της είναι λερωμένα με μπογιές από κάποιο προηγούμενο σταθμό σίγουρα. Και δεν την νοιάζει ούτε αν πεινάει ή αν ισχύει κάτι άλλο, γενικά το ζει με την ψυχή της από ό, τι βλέπω.

ΕΡ

Θέλεις να μοιραστείς μια ιστορία αν κρύβεται πίσω από αυτές τις φωτογραφίες; Ποια είναι η ιστορία;

ΣΓ3

Α, εκείνη τη μέρα ήταν η εκπαίδευσή, η πρακτική εκπαίδευση που κάναμε με τους hehe για το μάθημα και μας είχε πει η ελένη αν έχουμε παιδί σε τέτοια ηλικία που να του αρέσει και Messy Play και είναι εξοικειωμένο. Δεν θυμάμαι τι πλαίσιο είχε ορίσει.... Απλώς να ξέρετε επειδή μπορεί να κουραστεί γιατί θα είναι αρκετές ώρες; Κάτι τέτοιο είχε πει... και θυμάμαι είχε μείνει σε όλη τη διάρκεια του μαθήματος, ακριβώς επειδή της άρεσε τόσο τόσο πολύ, πειραματίστηκε με όλα τα υλικά, νομίζω δεν αφήσαμε και τίποτα..

ΕΡ

Σούπερ. Σου θυμίζει κάποια προσωπική εμπειρία δικιά σου ή του παιδιού;

ΣΓ3

Εγώ μεγάλωσα σε μία οικογένεια που αυτό το παιχνίδι απαγορευόταν, οπότε αυτό που βλέπω εγώ είναι μια εντελώς διαφορετική προσέγγιση από αυτά που είχα ζήσει. κλασική ελληνική οικογένεια, μη λερώσουμε όπως μην λερώσουμε την κουζίνα με αλεύρι, αυγά το ένα το άλλο.., ποιος θα τα μαζεύει; Η αλήθεια είναι ότι...Πες μου ξανά την ερώτηση;

ΕΡ

Αν σου θυμίζει κάποια προσωπική εμπειρία αυτή η φωτογραφία.

ΣΓ3

Καμία προσωπική εμπειρία από την παιδική ηλικία. Αλλά την αντίθεση με τη δική μου παιδική ηλικία για παράδειγμα

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΡ

Το παιδί σου πόσο χρονών είναι, η κόρη σου;

ΣΓ3

Εννέα

ΕΡ

Μου είπες και πώς γνωρίσατε το Messy Play και πώς έμαθες για το πρόγραμμα και τι σας ωθήσατε να το επιλέξετε. Οπότε θέλεις ουσιαστικά να πας κόντρα σε αυτό που είχες μάθει κιόλας;

ΣΓ3.

Η αλήθεια είναι για το παιδί αρχικά σαν μια ανάγκη να εξερευνήσω κάτι καινούργιο δηλαδή σε όλα τα διαθέσιμα online μαθήματα την περίοδο της καραντίνας αυτό μου κέντρισε το ενδιαφέρον γιατί είχε και μία προσέγγιση του τύπου με απλά υλικά στο σπίτι

τι μπορείτε να κάνετε.το οποίο φάνηκε να δουλεύει για εμάς, δηλαδή, παρόλο που στην παιδική μου ηλικία δεν είχαμε καθόλου τέτοια προσέγγιση και μου ήταν ξένο, παρόλα' αυτά σκέφτηκα ότι είναι μοναδική ευκαιρία για το παιδί μου να ζήσει κάτι το οποίο έχει πολλαπλά οφέλη για τη σωματική και ψυχική του υγεία. Οπότε μου άρεσε όλη αυτή η προσέγγιση και σαν μια εναλλακτική έτσι, μετέπειτα, το πρόγραμμα των hehe , σαν μια εναλλακτική σταδιοδρομίας τι θα μπορούσα να κάνω. Που και πάλι δεν είμαι σίγουρη επειδή έχω ακόμη το κομμάτι να ολοκληρώσω με τη συνάντηση με την Ελένη. Θέλω λίγο να συζητήσω μαζί της ότι, πώς εγώ θα μπορούσα να το κάνω και σαν επάγγελμα ίσως από τη στιγμή που δεν έχω μπακράουντ παιδαγωγικό ή ψυχολογίας ή οτιδήποτε. Δεν είμαι σίγουρη δηλαδή στο κομμάτι των παιδιών αν μπορώ ή αν επιτρέπεται να το κάνω αλλά στο κομμάτι των ενηλίκων θα ήθελα πάρα πολύ αυτό το πεδίο να το διερευνήσω και νομίζω ότι τουλάχιστον στην Ελλάδα δεν το έχουν αναπτύξει τόσο πολύ

EP

Άρα τι σε ώθησε να πάρει μέρος το παιδί σου μετά, να πηγαίνει μετά, να πηγαίνει για Messy Play;

ΣΓ3

Το γεγονός ότι την έβλεπα τόσο πολύ χαρούμενη δηλαδή, από τη μία, σκέψου τώρα ένα lego παιχνίδι, ας πούμε, για τα γενέθλια έστω και μεγάλο lego, θα το χαρεί εκείνο το ίδιο βράδυ των γενεθλίων, ξερω'γω.... Θα το χαρεί θα το παίζει Την επόμενη μέρα μπορεί να μη το πιάσει αλλά αν δεις τις φωτογραφίες του πηλού, εκεί για παράδειγμα ήταν ένα σημείο, ήταν πρόσφατα αυτά, ήταν του Ιουνίου. Άρα ακόμα από τον Ιούνιο μέχρι τώρα αυτός ο τοίχος, αυτό το σημείο έχει παραμείνει έτσι.. το πιάνει ξανά και ξανά. Ξαναπιάνει τον πηλό, ξανακάνει,δηλαδή, ρίχνει νερό, κάνει, έφερε και το φλαμίνγκο. Και νομίζω ότι ο τρόπος που κεντρίζει έτσι τη φαντασία, τις γνώσεις που έχει αποκομίσει πχ. τώρα το στούντιο του πηλού που βλέπεις, ήταν αναπαράσταση είχε φτιάξει αγγεία της νεολιθικής εποχής, το συνέδεσε με την ιστορία της τρίτης δημοτικού οπότε οι τοιχογραφίες που βλέπεις είναι επειδή η ίδια μπήκε στον ρόλο το ότι είναι άνθρωπος της νεολιθικής εποχής και αφήνω κάτι σ' αυτούς που θα'ρθουν να ανακαλύψουν αυτό το σπίτι εδώ πέρα. Βέβαια, η προσέγγιση ποια είναι, ότι επειδή το σπίτι δεν είναι δικό μας,

είναι του πατέρα μου τέλος πάντων, οπότε όταν έρθει ο παππούς καταλαβαίνεις με το που δει όλο αυτό ...Εκεί θα βάλουμε μια άλλη προσέγγιση, θα της πω, παίρνουμε μπογιές, το σπίτι δεν είναι δικό μας, ή και να είναι κάποια στιγμή, αυτή τη στιγμή δεν είναι δικό μας. Παιρνουμε μπογιές και αν πει ο παππούς το βάφουμε για να ξανάρθει στην, γιατί με το λάστιχο δεν μπορούσε να καθαριστεί το κομμάτι αυτό με τον πηλό. Το βάφουμε οπότε καταλαβαίνουμε και από την άλλη να μάθουμε και το μάθημα εντός εισαγωγικών κάτι το οποίο θα χαλάσουμε επειδή περάσαμε πάρα πολύ καλά ή οτιδήποτε πρέπει να αποκατασταθεί με κάποιον τρόπο εκτός αν έχει οριστεί σαφώς ότι είναι ένας χώρος που μπορεί να τον αφήσεις έτσι όπως είναι, κανένα πρόβλημα.

ΕΡ

Κατάλαβα. Πόσο συχνά το παιδί σου συμμετείχε και πιο παλιά (αυτό που είπες για τις ηλικίες) σε προγράμματα και δραστηριότητες Messy Play;

ΣΓ3

Εδώ στην Αθήνα όλα αυτά τα χρόνια δηλαδή από τεσσάρων ετών που πρωτοπροσεγγίσαμε το Messy Play μέχρι τώρα, πέντε χρόνια δηλαδή μόνο πολύ πρόσφατα τα τελευταία 1-2 χρόνια δηλαδή είχα βρει εργαστήρια που να έχουν αυτήν την προσέγγιση.

Μπορεί εγώ να μην ήμουν ξέρεις, συνήθως από το instagram τα βρίσκω. Μπορεί εγώ να μην ήμουν ενημερωμένη κατάλληλα. Αλλά γενικότερα ό,τι υλικό μπορούσα να προμηθευτώ κλπ. δηλαδή αυτό το κομμάτι με τη σόδα και το λεμόνι και το ξύδι κλπ, τα εφαρμόζα στο σπίτι και έφερνα και παρεάκι για να έχει. Οπότε δεν ήταν κάτι το οποίο έκανε μόνη της, ένα μοναχικό, μία μοναχική απασχόληση. Είχε και παρέα και το ζούσαμε. Και μάλιστα μου έκανε εντύπωση που παιδιά ακόμα 8-9 ετών που δεν είχαν ξαναλερωθεί από παιχνίδι, δεν δίστασαν να μπουν στο παιχνίδι και να αφιερώσουν ώρες σε αυτό. Οπότε αν με ρωτάς πόσο συχνά, σε άλλους φορείς σπάνια, αλλά μέσα στον κήπο, αυτό που βλέπεις, όπως έχει γίνει τώρα σπήλαιο νεολιθικής εποχής αρκετά συχνά τα Σαββατοκύριακα. Ακόμα και χειμώνα. Χειμώνα με το μπουφάν, ένα τέτοιο πλαστικό τραπέζι είχε πηλό με παρεάκι από τη γειτονιά.

ΕΡ

Ωραία. Τι είδους δραστηριότητες Messy Play έχει δοκιμάσει η κόρη και ποια είναι η αγαπημένη της;

ΣΓ3

Όλες, όλες τις έχει δοκιμάσει. Και ειδικά και τότε στην εκπαίδευση περάσαμε από όλα. Απλά το πολύ baby κομμάτι, ας πούμε, νερό με διάφορα υλικά μέσα όπως φέτες πορτοκάλι κλπ. ίσως αυτό λίγο. Τότε όταν ήταν τεσσάρων ετών, νομίζω, είχα φτιάξει κάποια τέτοια και της άρεζε. Ας πούμε, βάλαμε πιγκουίνους μέσα και είχαμε βάλει και κατάλληλη μουσική. Αυτό ναι. Περισσότερο της αρέσει τώρα ο πηλός, θα έλεγα. Πάρα πολύ, πάρα πολύ.

ΕΡ

Ο πηλός. Ωραία. Θυμάσαι τις πρώτες αρχικές αντιδράσεις της;

ΣΓ3

Είναι... Οι πρώτες αρχικές αντιδράσεις όταν είχαμε τα trays, ξέρεις με το τραπεζάκι το tuff, πραγματικά έμπαινε στο mood όλο αυτό. Τώρα παίζουμε με αυτό και έφτιαχνε ιστορίες. Άρα ήτανε... Ήτανε και ένας τρόπος παρότι εγώ δεν έπαιζα μέσα σε αυτό το

πλαίσιο. Και ήτανε ένας τρόπος, ας πούμε, για να μπορέσω να έχω λίγο χρόνο να μαγειρέψω, για παράδειγμα, οπότε την παρακολουθούσα, ήξερα ότι είχε κάτι ασφαλές εκεί μπροστά. Δεν θα φάει κάτι και να φάει τέλος πάντων όλα οκ. Έβγαζε συναισθήματα, τα βασανάκια της, Αυτά που ήθελε να επεξεργαστεί. Οπότε παράλληλα, άκουγα και κάποια πράγματα. Όχι κάθε φορά αλλά ήταν πολύ ωραία προσέγγιση. Με τον πηλό όμως, αυτό που μας είχε πει και η Ελένη, υπήρξαν φορές που ας πούμε κάτι που συνέβη στο σχολείο, κάτι που αυτό ή με έμένα, μαμά, δεν μου αφιερώνεις χρόνο τώρα ας πούμε να παίξουμε μαζί, όλο γυρνάμε σπίτι, να φτιάξεις φαΐ, να διαβάσουμε... όλα αυτά βγήκανε κρατώντας ένα κομμάτι πηλού.

ΕΡ

Ουάου

ΣΓ3

Είναι άλλη η θεωρία ας πούμε να το ακούς στη θεωρία και άλλο να το βλέπεις στην πράξη. Και δεν ήταν με την πρώτη φορά που έπιασε πηλό ή οτιδήποτε αλλά είδα ότι όντως λειτουργούν αυτά που είχα διαβάσει στη θεωρία και λέω πωπω, ... είναι χώμα και νερό είναι χώμα και νερό πραγματικά ο πηλός και τι μεγάλη δύναμη που έχει

ΕΡ

Τι σου έκανε εντύπωση την πρώτη φορά που πήγατε σε έναν χώρο Messy Play;

ΣΓ3

Αν ορίσω ως πρώτη φορά.. Η πρώτη φορά, ήταν στο πρακτικό στην εκπαίδευση.

ΕΡ

Ναι, ναι

ΣΓ3

Αλλά δεν ήταν η πρώτη φορά που είχε πρωτοαγγίξει υλικά, ωραία. Παρόλο που δεν είχε παιδιά της ηλικίας της βασικά καθόλου παιδιά, είδα ότι αυτό δεν την εμπόδιζε να παίζει

εφτά ώρες ανενόχλητη, να τα δοκιμάσει όλα, να το χαρεί με την ψυχή της. Δεν βαρέθηκε. Δεν μου είπε μια φορά πάμε να φύγουμε κουράστηκα ή οτιδήποτε. Δεν ξεκίνησε αυτή η γκρίνια του δεν ξέρω τι θέλω. Καμία σχέση. Ας πούμε στην πρώτη φωτογραφία που κρατάει το μπουκάλι με το λεμόνι πραγματικά άμα δεις έχει και ένα χαμόγελο απίστευτο. Το ζει, το ζει αυτό το κομμάτι. Και το αποτέλεσμα, έτσι αυτό με το ηφαίστειο κλπ.

ΕΡ

Ωραία, πως αντιμετωπίζεις εσύ η ίδια το χαοτικό βρώμικο στοιχείο αυτό του παιχνιδιού;

ΣΓ3

Κοίτα, είναι στη φύση μου από τη στιγμή που μέσα μου στην οικογένειά μου δεν το αποδεχόμασταν αυτό το κομμάτι, είναι στη φύση μου η αντίδραση ‘‘Α τι έκανες τώρα πώς θα τα μαζέψουμε; Δηλαδή, αμα δεις αυτό το κομμάτι του πηλού ... και πώς θα τα μαζέψουμε και θα φωνάζει ο παππούς. ‘‘Η αντίδραση, η πρώτη φυσική αντίδραση. Παρ’ ό,τι έχω περάσει πόσες ώρες, πενήντα ώρες ήταν η εκπαίδευση; Ε για να μπουν αυτά στο μυαλό και να έχεις εντελώς άλλη προσέγγιση θέλει και πολλή πράξη στην πράξη. Παρόλα’ αυτά σκέφτηκα: ‘‘Κοίτα να δεις δεν είναι ένας δημόσιος χώρος που καταστρέψαμε, είναι μια γωνιά του σπιτιού. Ένα αυτό. Φτιάχνεται; Πληγώθηκε κάποιος; Αποκαθίσταται η ζημιά;. Δηλαδή, δεν γκρέμισε τούβλα για παράδειγμα. Οπότε αν είναι μια απλή κίνηση του να βάψουμε τον τοίχο και να λάβουμε και ένα μάθημα ότι μπορούμε ξέρεις να αποκαταστήσουμε κάτι το οποίο, να καθαρίσουμε τον χώρο τον οποίο χρησιμοποιήσαμε, είναι οκ για μένα.’’ Ας πούμε είχε γεμίσει, το οποίο δεν βγήκε και στην εικόνα εκεί περα, είχε απλώσει πηλό και στο πάτωμα. οπότε κάποιος ο οποίος π.χ. ο παππούς θα μπορούσε να γλιστρήσει εκεί δηλαδή το δάπεδο είχε γίνει επικίνδυνο ενδεχομένως. Αυτό εκεί ναι Εκεί λίγο έβαλα έναν παράγοντα ότι ξέρεις, αυτό δεν θα το ξανακάνουμε. Το πλαίσιο σου είναι εδώ το τραπέζι, μπορείς να κάνεις ό,τι θέλεις στο τραπέζι άντε και λίγο στον τοίχο. Αλλά το κομμάτι του δαπέδου κάτω αρχίζει να γίνεται επικίνδυνο για σένα αλλά και για τους μεγαλύτερους σε ηλικία. Που για τους μεγαλύτερους αν πέσουν οι κίνδυνοι είναι αυτοί κι αυτοί κι αυτοί.

ΕΡ

Ωραία, Ποια είναι τα συναισθήματά σου όταν βλέπεις το παιδί να παίζει έτσι;

ΣΓ3

Νιώθω σιγουριά εκείνη τη στιγμή ότι είναι κάτι που θα της αρέσει. Εάν υπάρχουν δουλειές που πρέπει να γίνουν από την πλευρά μου νιώθω ότι δεν θα πάθει κάτι, δεν θα κινδυνέψει, δεν θα αποβλακωθεί με παιδικά ή οτιδήποτε και ξέρω ότι πχ. δεν θα βάλει στο στόμα.. μπορεί ας πούμε κάποια μπορεί να τα βάλει στο στόμα, τον πηλό όχι, έχουμε φύγει από το στάδιο που τα δοκιμάζουμε όλα εννοείται εδώ και αρκετά χρόνια, απλά ακόμα και αν μυρίσει κάτι και πάει προς το στόμα ή οτιδήποτε στο όλο πλαίσιο ας πούμε αχ τι ωραία που είμαστε εδώ πέρα μια χαρά, νιώθω ασφαλής ότι δεν θα πάθει κάτι κακό. Ή ότι δεν θα χτυπήσει κάποιος, είχε αρχίσει και πετούσε πηλό ας πούμε κομμάτια πηλού στον κήπο. Της λέω, μπορεί να είναι μαλακός τώρα ο πηλός κλπ., δεν το κάνουμε, δεν πετάμε ο ένας στον άλλον οτιδήποτε, δηλαδή, ορίσαμε και ένα πλαίσιο για να είμαστε όλοι ασφαλείς στο παιχνίδι είτε είχαμε παρέα είτε όχι.

ΕΡ

Πώς θα περιέγραφες το Messy Play με δικά σου λόγια;

ΣΓ3

Α πω πω μακάρι να το γνώριζα όταν ήμουνα και εγώ παιδί. Αυτό σκέφτομαι. Και μακάρι το Messy Play έτσι στην πιο αυθόρμητη μορφή του να το εντάσσαμε και στην ενήλικη ζωή μας. Το πόσο διαφορετικές θα ήταν οι σχέσεις μεταξύ ενηλίκων είτε σε επίπεδο δουλειάς μεταξύ συναδέλφων είτε φίλων είτε στην οικογένεια θεωρώ ότι τα πράγματα θα ήταν πολύ διαφορετικά.

ΕΡ

Και αν σου έλεγε κάποιος ποιος είναι ο ορισμός του; Τι είναι το Messy Play με δικά σου λόγια;

ΣΓ3

Παιχνίδι που λερώνει, απελευθερώνει και σε κάνει χαρούμενο θεωρώ ότι θα ήταν με απλά λόγια.

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΡ

Πώς αντιλαμβάνεσαι τη δημιουργικότητα σε ένα παιδί; Τι είναι η δημιουργικότητα σε ένα παιδί;

ΣΓ3

Η δημιουργικότητα θεωρώ ότι είναι ο τρόπος με τον οποίο εκφράζει τα συναισθήματά του είτε στο χαρτί είτε με τη μορφή πλαστικής τέχνης αν το λέω σωστά, είτε με τη μορφή μιας πιο αφηρημένης τέχνης. Δηλαδή, και μένα αυτό το κομμάτι στην πρώτη φωτογραφία που βλέπουμε με τα λεμόνια, για μένα είναι μια μορφή αφηρημένης τέχνης. Δηλαδή, δημιουργείς κάτι ένα αποτέλεσμα το οποίο βγαίνει μέσα από την ψυχή σου. Έτσι; Που μπορεί να είχαμε στήσει το tray ή οτιδήποτε, να ήτανε. Οι λόφοι, δέντρα, τα υλικά, το ηφαίστειο κλπ. αλλά ήταν μια μορφή τέχνης που εξελίσσεται καθώς περνάει η ώρα

ΕΡ

Και ποια είναι τα σημάδια ή συμπεριφορές που το δείχνουν;

ΣΓ3

Πρώτα απ' όλα το ότι είχε συγκέντρωση εκείνη την ώρα σ' αυτό που κάνει και δεν είναι πχ «να ολοκληρώσω μία ζωγραφιά που μου ζήτησε η δασκάλα με θέμα «ζωγραφίστε ένα δέντρο». Π.χ αυτό το κομμάτι μπορεί να τη δυσκολέψει, πώς θα το κάνω το δέντρο και αυτός ξεκίνησε να το κάνει έτσι κι αυτός αυτό. Δεν συγκρίνω τον εαυτό μου με κάποιον άλλον, βγάζω ό,τι έχω από μέσα μου στο να δημιουργήσω κάτι. Ακόμα και αν το δέντρο βγει με οποιαδήποτε μορφή έρθει στο μυαλό μου επειδή έχω αυτά τα συναισθήματα εκείνη την ώρα, η δημιουργικότητα θεωρώ ότι έτσι εκφράζεται. Εκφράζεται αυθόρμητα

και το να είσαι focus σε αυτό δηλαδή ό,τι υλικό και αν έχω μπροστά μου ό,τι και αν είναι το αξιοποιώ για να βγάλω κάτι που εκφράζει εμένα εκείνη τη στιγμή.

ΕΡ

Πώς πιστεύεις ότι το μέσι πλέι επηρεάζει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών;

ΣΓ3

Πραγματικά νιώθω ότι μπορούν να δημιουργήσουν άλλους κόσμους πχ. αυτό με τον πηλό που θα δεις, ότι φαντάστηκε και δημιούργησε μια εικόνα μαζί με παρέα ότι τώρα είμαστε στη νεολιθική εποχή, κάνουμε αυτό, μπαίνω σε έναν άλλον ρόλο δημιουργώ έναν κόσμο όπως τον έχω φανταστεί από τα βιβλία της ιστορίας μας, μας είπε η δασκάλα μας έτσι... ζούσαν έτσι κλπ. και και κα...ι και εγώ θέλω να το φέρω να το δημιουργήσω να το δω μπροστά μου και μάλιστα σε ένα από τα μηνύματα που γράφει στον τοίχο λέει «αν θέλετε πηλό εδώ θα βρείτε» και είναι πρόσκληση προς τους ανθρώπους οι οποίοι θα ανακαλύψουν αυτό το σπήλαιο χρόνια αργότερα.

ΕΡ

Πώς παρατηρείς αλλαγές στη δημιουργικότητα μέσα από το Messy Play; Έχεις παρατηρήσει αλλαγές στη δημιουργικότητα του παιδιού σου;

ΣΓ3

Ναι, ναι, δεν έχει στυλιζαρισμένο ύφος. Ελευθερώνει τη φαντασία της και λες σε σχέση με άλλα παιδιά της ηλικίας της που θα δεις ... στις ζωγραφιές ή οτιδήποτε. Νιώθω ότι στο δικό μου παιδί διαφέρουν πάντα σε σχέση με το στυλ του τι κάνει η πλειοψηφία της τάξης. Για παράδειγμα είχε κάνει κάποια στιγμή μία ζωγραφιά που ήταν χέρια, το αποτύπωμα των χεριών και τα είχε βάψει σε όλα τα χρώματα των φυλών και δεν το είχε σκεφτεί κάποιος άλλος, δεν θυμάμαι ποιο ήταν το θέμα αλλά έλεγε ότι, κάπως το είχε συνδέσει να είμαστε ελεύθεροι να ζωγραφίζουμε, να εκφράζουμε να να να να... και μου άρεσε πάρα πολύ η προσέγγιση και είπα, κοίτα τι δουλειά κάνουμε εφαρμόζοντας και το ελεύθερο παιχνίδι το αυθόρμητο παιχνίδι με το Messy Play

ΕΡ

Τι είναι για σένα φαντασία;

ΣΓ3

Να μπορείς να δημιουργείς κόσμους στους οποίους δεν μπορείς να βρεθείς στην πραγματικότητα εκείνη τη στιγμή, φανταστικούς κόσμους. Κόσμους που τους φτιάχνεις εσύ για να τους ζήσεις εσύ εκείνη τη στιγμή και με τα συναισθήματα που έχεις μέσα σου τα οποία μπορεί να σε βασανίζουν ή να είναι όμορφα συναισθήματα ή οτιδήποτε. Σε αυτό το κομμάτι του πηλού για παράδειγμα η Δανάη φαντάστηκε ότι βρίσκεται στη νεολιθική εποχή και είναι άνθρωπος εκείνης της εποχής και ένιωσα και εγώ κάποια στιγμή μέσα σε αυτό το πλαίσιο. Ή για παράδειγμα εδώ με το tray που είναι τα προβατάκια και τα δεντράκια κλπ. νιώθεις σαν να είσαι σε ένα λιβάδι της Ελβετίας εκείνη την ώρα και να βλέπεις τι ωραία που ζούνε εδώ πέρα αυτά τα προβατάκια και τι ευτυχισμένα είναι που προσεγγίζουν τα κορν φλέικς εκείνη τη στιγμή για να φάνε. Πραγματική η φαντασία είναι να σε πηγαίνει σε κόσμους που θα ήθελες να είσαι και θα ένιωθες ωραία.

ΕΡ

Με ποιόν τρόπο πιστεύεις ότι το Messy Play ενισχύει τη φαντασία και αν μπορείς να μου πεις ένα παράδειγμα;

ΣΓ3

Με ποιους τρόπους.. καθώς σε φέρνει σε επαφή με διαφορετικά υλικά που μπορεί ίσως να μην τα έχεις χρησιμοποιήσει ξανά σε αυτό το πλαίσιο, σε βοηθάει να ξεκλειδώσεις συναισθήματα και ανάγκες, να βρεθείς κάπου διαφορετικά με τη χρήση με την αξιοποίηση του τι έχεις στο μυαλό σου εκείνη την ώρα σαν συναισθήματα, σαν βιώματα, σαν αναμνήσεις οτιδήποτε και να βγουν από μέσα σου έτσι όμορφα συναισθήματα χαράς, δημιουργίας, αναζήτησης, απόλαυσης όλες αυτές οι έννοιες

ΕΡ

Τι συμβαίνει κατά τη γνώμη σου όταν ένα παιδί δεν έχει συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι αλλά απλώς πειραματίζεται;

ΣΓ3

Νομίζω ότι απλά εκείνη την ώρα επεξεργάζεται, είναι ένας ίσως τρόπος σύνδεσης με την υπόλοιπη παρέα ή επεξεργάζεται υλικά, σκέφτεται εκείνη την ώρα κάτι που μπορεί να έχει συμβεί στο σπίτι στο σχολείο οτιδήποτε, και ψάχνει τρόπο να τα βγάλει από μέσα, να τα επεξεργαστεί και το ίδιο.

ΕΡ

Με ποιόν τρόπο το Messy Play επιτρέπει στα παιδιά να πειραματιστούν και να εκφραστούν;

ΣΓ3

Έχοντας στη διάθεσή τους υλικά και έχοντας ένα ελεύθερο πλαίσιο να τα αξιοποιήσουν με τον τρόπο που θέλουν... Αχ πες μου ξανά την ερώτηση..

ΕΡ

Με ποιόν τρόπο το Messy Play επιτρέπει στα παιδιά να πειραματιστούν και να εκφραστούν;

ΣΓ3

Έχοντας στη διάθεσή τους υλικά και χωρίς να έχουν συγκεκριμένο σκοπό ότι πρέπει να φτιάξουμε έναν λαγό για παράδειγμα, μπορεί να γίνει λαγός, μπορεί να γίνει λαγός με σακίδιο ή κότα ή οτιδήποτε. Όπως το θέλει, είτε το ίδιο το παιδί είτε η απόφαση της παρέας.

ΕΡ

Η αισθητηριακή εμπειρία λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη για τη φαντασία;

ΣΓ3

Πραγματικά...πραγματικά....

ΕΡ

Άρα πιστεύεις ότι λειτουργεί;

ΣΓ3

Λειτουργεί λειτουργεί δηλαδή όταν μπαίνεις σε αυτή τη διαδικασία να γνωρίσεις υλικά, να πιάσεις υφές, να προσθέσεις, να αναμείξεις.. Να διεγείρεις τις αισθήσεις μέσω της αφής των υλικών, της όσφρησης ή οτιδήποτε ή το να ακούσεις ήχους που κάνουν τα υλικά ή το πλαίσιο της μουσικής που μπορεί να είναι στον χώρο, ναι, θεωρώ ότι αρχίζει και εξάπτει τη φαντασία, μας πάει σε κάποιο άλλο σημείο ίσως, ‘’ωπ κοίτα πως θα ήταν εκεί πέρα..τι ωραία που μυρίζω αυτό το κομμάτι του πηλού που μυρίζει έτσι σαν νοτισμένο χώμα ή οτιδήποτε τι ωραία θα βρούμε σε μια βροχερή μέρα, ή σε μια λίμνη δίπλα ή οτιδήποτε τέτοιο.

ΕΡ

Υπάρχει σχέση μεταξύ ελεύθερης επιλογής υλικών και αναπτυσσόμενης δημιουργικότητας, πιστεύεις;

ΣΓ3

Ναι, πρώτα από όλα η δημιουργικότητα αν θέλουμε να είναι όντως ελεύθερη και να βγαίνει μέσα από την ψυχή του ανθρώπου ή του παιδιού, ναι, πρέπει να του δώσουμε στη διάθεση του να αγγίξει, να πειραματιστεί με οποιοδήποτε υλικό ακόμα και υλικά τα οποία δεν έχει ξαναπιάσει στη ζωή του.

ΕΡ

Πώς ανταποκρίνονται τα παιδιά όταν τους δίνεται η ελευθερία να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες ή στόχους;

ΣΓ3

Κάποια παιδιά τα οποία δεν είναι μαθημένα και από ό,τι έχω παρατηρήσει διστάζουν στην αρχή. Διστάζουν να λερώσουν τα ρούχα τους ή να λερώσουν ίσως τα χέρια τους αλλά όταν δουν ότι η παρέα ξεκινάει και ίσως είναι πιο εξοικειωμένη και λένε ‘‘ωπ, μήπως να το δοκιμάσω και εγώ μήπως να μπω και εγώ σε αυτό το παιχνίδι να δημιουργήσουμε μαζί έναν κόσμο που να βγαίνει από τη φαντασία μας.’’ Δεν ξέρω αν απάντησα στην ερώτηση.

ΕΡ

Με ποιόν τρόπο ανταποκρίνονται όταν υπάρχει αυτή η ελευθερία;

ΣΓ3

Συνήθως, είναι συνηθισμένα τα παιδιά και ειδικά στις πιο μεγάλες ηλικίες, τα πιο μωράκια ίσως είναι πιο ελεύθερα ίσως. ‘‘πάμε, πειραματιζόμαστε, μ’ αρέσει αυτό που κάνω ή με τρομάζει ... θέλω να πιάσω άμμο’’ και οτιδήποτε. Στα μεγάλα παιδιά πως ανταποκρίνονται; Στην αρχή με λίγο συστολή γιατί δεν έχουν συνηθίσει το ελεύθερο αυτό πλαίσιο, είναι καθοδήγηση έτσι, έχουν συνηθίσει στο σχολείο που είμαστε τόσες ώρες, καθόμαστε, πρόγραμμα, διάλειμμα κλπ. οπότε στην αρχή βλέπω ότι δεν θα αγγίζουμε ελεύθερα υλικά, θα κάνουν κάπως έτσι....(μου δείχνει με τα χέρια της την κίνηση). Στη συνέχεια όμως ξεκλειδώνονται με το που έρθουν σε επαφή με υλικά ή οτιδήποτε αρχίζουν ξεκλειδώνονται και αφήνουν τη φαντασία ελεύθερη μετά.

ΕΡ

Έχεις παρατηρήσει τα παιδιά να χτίζουν δικές τους ιστορίες ή κόσμους μέσα από το Messy Play;

ΣΓ3

Ναι ναι. πραγματικά Και άλλους κάθε φορά, έτσι; Όπως σου είπα και παραπάνω

ΕΡ

Πιστεύεις ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία;

ΣΓ3

Ναι, είναι άλλο να σου ζητήσουν να φτιάξεις ένα δέντρο ή να ζωγραφίσεις μία πόλη και άλλο να σου πουν ότι τι μπορούμε να κάνουμε με αυτά τα υλικά που έχουμε στη διάθεσή μας; Νομίζω ότι είναι ένα εντελώς διαφορετικό πλαίσιο που σου δίνει και τη δυνατότητα να δημιουργήσεις ελεύθερα αλλά και αυτόνομα μη καθοδηγούμενα εκείνη τη στιγμή. Είμαι ένας άνθρωπος, μικρούλης άνθρωπος, ο οποίος έχω τη δυνατότητα και την ελευθερία με αυτά που έχω στο πλαίσιο, στη διάθεσή μου να δημιουργήσω κάτι δικό μου.

ΕΡ

Παρατηρείς αλλαγές ή ενίσχυση στη δημιουργικότητα του παιδιού σου μετά τη συμμετοχή σε προγράμματα μέσι πλέι; Και ένα παράδειγμα

ΣΓ3

Ναι ναι. Όχι μόνο στη φαντασία και στη δημιουργικότητα και στην πρωτοβουλία. Για παράδειγμα πέρσι στη Δευτέρα δημοτικού ήταν...Στα δημοτικά συνήθως εντάξει θα βγεις εκδρομές έξω στη φύση κλπ. αλλά στο πλαίσιο αυτό που κάναμε στο μάθημα μελέτη περιβάλλοντος κλπ. .. να πάμε να το κάνουμε στο πάρκο απέναντι από το σχολείο, έτσι; Οπότε πρότεινε η Δανάη, ξέραμε ότι ξερω'γω την Τετάρτη το πρωί θα πάμε να κάνουμε τη μελέτη περιβάλλοντος στο πάρκο με τη δασκάλα τους και συνοδούς και λέει «μαμά ξέρεις κάτι; μήπως τώρα που θα πάμε στο πάρκο απέναντι να μας δώσεις και λίγο από τον πηλό να κάνουμε πάλι τα seedbombs ; Να δείξω στους συμμαθητές μου, να δούμε πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τις μέλισσες και να τους δώσουμε τροφή;» Και της έκοψα κομμάτια, της έβαλα στην άκρη. Πήραμε σπόρους, διάλεξε εκείνη από το φυτώριο κτλ και το πήρε... το καθοδήγησε μόνη της μετά, δεν χρειάστηκε ούτε να πάω εγώ από κοντά ούτε τίποτα, είχε τα υλικά στη διάθεσή της, τις σακούλες της, όλα και

έκανε εκείνη leader όλο το κομμάτι της δραστηριότητας. Με τη δασκάλα είχαμε συνεννοηθεί κλπ αλλά ένιωσε και εκείνη ότι ‘’ωπ, κοίτα παρουσιάζω κάτι με το οποίο είμαι εξοικειωμένη το οποίο μ’ αρέσει και είναι υλικά στα οποία δεν έχουν πρόσβαση όλα τα παιδιά της ηλικίας μου. Και τους λέω, κοίτα, ορίστε πλάθεται ρίζε λίγο νεράκι να μαλακώσει, να γίνει καλύτερα έτσι η μπαλίτσα να κουκουλώσει τα σποράκια.’’

ΕΡ

Ποιοι παράγοντες του Messy Play πιστεύεις ότι ενίσχυσαν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία του;

ΣΓ3

Το γεγονός ότι είναι αρκετά ελεύθερο το παιχνίδι και του δίνει πρόσβαση σε διαφορετικά υλικά, αυτό θεωρώ ότι ενίσχυσε τη δημιουργικότητα και τη φαντασία της. Το ότι έχει πρόσβαση σε διαφορετικά υλικά και μπορεί ανά πάσα στιγμή όχι απλά να τα βλέπει και να μη ξέρει τι να κάνει, να τα αξιοποιήσει και να φέρει διαφορετικούς κόσμους μπροστά της να δημιουργήσει.

ΕΡ

Υπάρχει κάτι άλλο που θα ήθελες να προσθέσουμε; Κάτι σημαντικό που ίσως δεν το είπαμε , δεν το συζητήσαμε;

ΣΓ3

Μακάρι να μπορέσουμε... Μακάρι κάποια στιγμή σε όλα τα σχολεία τουλάχιστον μέχρι το νηπιαγωγείο για αρχή αλλά και στα δημοτικά να καταφέρουμε.. Δεν ξέρω πως μπορεί να γίνει.. Ξες από στόμα σε στόμα συχνά βοηθάει και με την εκπαίδευση που λαμβάνουμε έτσι βοηθάει και την ενημέρωση... να δοκιμαστεί, να ενταχθεί σε όλο και περισσότερα σχολεία.

ΕΡ

Υπάρχει κάποια στιγμή που σου έρχεται έτσι πολύ έντονα στην μνήμη στο μυαλό και σου έχει μείνει σε σχέση με το Messy Play;

ΣΓ3

Κοίτα. Η πιο πολύωρη διάρκεια που απασχολήθηκε το παιδί μου με κάτι όπως σου είπα ήταν τότε με το Messy Play. Δεν έχει συμβεί κάτι τέτοιο με άλλη δραστηριότητα. Δεν είχε καν συνομηλίκους έτσι; Να μην υπάρξει αντίρρηση, κουράστηκα κτλ

ΜΕΡΟΣ Γ

ΕΡ

Λοιπόν, και τώρα πάμε στο εικαστικό. Χρησιμοποιώντας τις φωτογραφίες που έχετε δημιουργήσει ένα έργο στο ερώτημα 'Αν το messy play είχε μια εικόνα μια μορφή πως θα έμοιαζε;

ΕΡ

Έναν τίτλο για το έργο;

Γάτες στον ωκεανό. Προσπάθησα να μην λερώσει πάρα πολύ. χαχαχα . Έβαλα γάτες επειδή σίγουρα υπάρχουν στο σπίτι σε μικρές φηγούρες. Αρέσουν πολύ έτσι στο μικρό μέλος της οικογένειας

ΕΡ

Και τι υλικά χρησιμοποίησες;

ΣΓ3

Έβαλα νερό, χρώμα ζαχαροπλαστικής, κανέλα, τριαντάφυλλα αποξηραμένα, ένα πανκικ και δυο υπέροχες γάτες. Δεν βρήκα χρυσόσκονη ήθελα και χρυσόσκονη να βάλω αλλά δεν είχα.

ΕΡ

Αν θα μπορούσες να περιγράψεις με μια λέξη την ουσία του Messy Play ποια θα ήταν αυτή;

ΣΓ3

Μια λέξη... Χαρά.

ΕΡ

Πως θα ήθελες να νιώθει ένα παιδί τι στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα;

ΣΓ3

Ασφάλεια, χαρά, ανακούφιση

ΕΡ

Ωραία. Τελειώσαμε.

ΣΓ3

Χαχαχα. Ευχαριστώ Σταυρούλα πάρα πάρα πάρα πολύ.

ΕΡ

Εγώ ευχαριστώ για τον χρόνο σου, τις εμπειρίες , τα συναισθήματα που μοιράστηκες μαζί μου.

(ΣΓ4, συνέντευξη γονέα 4 -από Τήνο διαδικτυακά, δυσκολία σύνδεσης)

ΕΡ

Συμφωνείς να ηχογραφήσω την συνομιλία μας;

ΣΓ4

Ναι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΡ

Τι είναι το πρώτο πράγμα που σου έρχεται στο μυαλό κοιτάζοντας αυτήν την φωτογραφία;

ΣΓ4

Λοιπόν, μου έρχεται η χαρά, η αφοσίωση, η συγκέντρωση και η ανακάλυψη.

ΕΡ

Τέλεια. θες να μοιραστείς την ιστορία πίσω από αυτήν την φωτογραφία;

ΣΓ4

Ε, λοιπόν, ήμασταν στο κέντρο που κάνει Messy Play, είχαμε βγάλει αρκετά υλικά, είχαμε βγάλει άμμο, είχαμε βγάλει όμπλεκ και κάπου προς το τέλος εμφάνισε η εκπαιδεύτρια χρώματα. Οπότε άρχισε...γενικώς ο Αντρέας τα βάζει πάνω του τα περισσότερα υλικά .. τη στιγμή που έχει απλώσει ... σε όλο του το πόδι το χρώμα και εκεί ενθουσιάστηκα από την άποψη του πόσο ελεύθερος νιώθει και πόσο συγκεντρωμένος το έκανε.

ΕΡ

Σου θυμίζει κάποια προσωπική εμπειρία δικιά σου/ του παιδιού σου άλλη;

ΣΓ4

Όχι, μου θυμίζει λίγο, σε σχέση με μένα πόσο δεν το κάναμε εμείς αυτό το πράγμα
Σαν παιδιά.. με τα χρώματα, να τα ακουμπήσουμε, να λερωθούμε δεν ήτανε πολύ οκ.
Οπότε ε οπότε χαίρομαι ότι ο αντρέας είναι ελεύθερος τουλάχιστον σε αυτό το κομμάτι.

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΡ

Πόσο χρονών είναι ο αντρέας τώρα;

ΣΓ4

Ο Ανδρέας είναι, τον Δεκέμβριο κλείνει τα τέσσερα, είναι τριών και επτά; Έξι μηνών;

ΕΡ

Πόσα χρόνια κάνει Messy Play; Από πόσων χρονών;

ΣΓ4

Τον έχω ξεκινήσει επειδή τον κάνω σπίτι από μόνη μου, από έξι μηνών. Οπότε όταν έκανα
εγώ μαθήματα ήταν μαζί μου και μετά πέρσι που δεν έκανα συνέχισε με τη νέα
εκπαιδεύτρια.

ΕΡ

Πώς γνωρίσατε το Messy Play; Πώς γνωρίσατε για αυτό το πρόγραμμα και τι σε ώθησε
να το επιλέξεις;

ΣΓ4

Λοιπόν αυτό πάει πιο πολύ στη δική μου ιστορία. Δηλαδή είμαι φιλόλογος αλλά δούλευα
σε άκυρα κομμάτια οπότε όταν ήθελα να ξαναμπώ στον χώρο της εκπαίδευσης, μου
πρότεινε μια φίλη να δω το messy play και να γίνω εκπαιδεύτρια. Έτσι από μια
προσωπική αναζήτηση ξεκίνησε, είδα τα οφέλη και θεώρησα ότι θα βοηθήσει και το
παιδί και έγινε αυτό. Ήταν τότε που άρχισε να γίνεται λίγο γνωστό.

ΕΡ

Πόσο συχνά συμμετέχετε σε Messy Play δραστηριότητες;

ΣΓ4

Σίγουρα μια φορά την εβδομάδα.

ΕΡ

Τι είδους δραστηριότητες έχει δοκιμάσει ο Ανδρέας και η ποια είναι η αγαπημένη μου;

ΣΓ4

Από τα αγαπημένα του είναι το όμπλεκ. Του αρέσει πολύ η άμμος, του αρέσει πολύ τα πολυαισθητηριακά υλικά. Με τον πηλό δεν το έχει.. επειδή δεν το φέρνει πολύ, ενώ το ζητούσα εγώ πολύ. Τα χρώματα νομίζω ότι είναι το νούμερο ένα.

ΕΡ

Θυμάσαι τις πρώτες αντιδράσεις του;

ΣΓ4

Θυμάμαι ναι. Οι πρώτες αντιδράσεις επειδή ήταν και πολύ μικρός ήτανε ότι ένιωθε λίγο αηδία, δηλαδή έβλεπες ότι ήθελε δεν ήθελε να τα αγγίξει αλλά δεν του πήρε πάρα πολύ δηλαδή μπορεί μέσα στα πρώτα είκοσι λεπτά, να ήταν οκ μετά.

ΕΡ

Και μετά πώς ήταν μετά από είκοσι λεπτά;

ΣΓ4

Μετά από είκοσι λεπτά, δηλαδή, τις πρώτες φορές ήταν να παίζει όσο μπορεί δηλαδή

χωρίς σταματημό και επειδή ήταν μικρός επεξεργαζόταν τις υφές, μετά αργότερα μπήκε και η φαντασία στο παιχνίδι δηλαδή να πει στο τι κάνει, ή χτίζει δρόμους ή μπαίνει στο τούνελ ή κρύβει κάτι, δηλαδή, υπήρχε και ιστορία αργότερα όταν άρχισε να μιλάει.

ΕΡ

Τι σε έκανε εντύπωση σε έναν χώρο που κάνουν Messy Play την πρώτη φορά και στην πρώτη εμπειρία αυτού;

ΣΓ4

Θα σου πω, γιατί δεν μου αρέσει έτσι όπως το κάνουν την αθήνα... μπορώ να πω ελεύθερα την άποψή μου;

ΕΡ

Ναι καλέ ναι

ΣΓ4

Γενικώς σαν μαμά με ενοχλεί όταν προσπαθούν πάρα πολύ να εντυπωσιάσουν εμένα και όχι το παιδί. Τι εννοώ; Θέλουν να το κάνουνε υπερπαραγωγή θεματικών Χωρίς να νοιαζόμαστε γι' αυτό που ... δηλαδή απλά για να φανεί στα μάτια των γονιών. Αλλά αυτό που μ' αρέσει πραγματικά όταν συμβαίνει, έτσι όπως το έχω μάθει και απ' την Ελένη, είναι η ελευθερία που δίνεται, που στα κέντρα μερικές φορές δεν δίνεται πραγματικά αυτή η ελευθερία. Υπάρχει ένα νοιάξιμο μέχρι που θα λερωθεί ο χώρος. Αλλά αν για κάτι με ενδιαφέρει και μ' αρέσει το messy play και μ' αρέσει για τον Αντρέα είναι αυτή η ελευθερία ... έχει όρια το παιχνίδι και μάλιστα να σημειώσω ότι στο σχολείο επειδή είχα πει, κάποια στιγμή η δασκάλα μου είπε ότι δεν μπορεί να οριοθετηθεί άμα το βάλουν σε ένα δημόσιο σχολείο (.....)γιατί δεν (.....)καλά(...)

ΕΡ

Δεν ακούγεσαι πάρα πολύ καλά ...

ΣΓ4

Ναι τώρα; Η δασκάλα επειδή ήξερε ότι ο Ανδρέας κάνει Messy Play θεωρούσε ότι δεν μπορούσε να οριοθετηθεί όσο πρέπει και ότι ευθύνεται το Messy Play κάτι που δεν ισχύει αλλά ήθελα να το πω κάπου εξωτερικά.

ΕΡ

Πώς αντιδράς και αντιμετωπίζεις εσύ το χαοτικό ή βρώμικο στοιχείο αυτού του παιχνιδιού;

ΣΓ4

Θα σου πω, το έχω πάντα στο μυαλό μου σαν συνθήκη, δηλαδή αν το έχω σαν συνθήκη ότι θα κάνουμε αυτό θα κάνουμε εκείνο, δεν έχω κανένα θέμα καθόλου και θα πω οποιοδήποτε. Δεν θα πω μέχρι εδώ ή ότι. Γιατί αυτή είναι και η ουσία. Οπότε δεν έχω καθόλου θέμα, και γενικώς δεν έχω καθόλου θέμα με το λέρωμα.

ΕΡ

Οκ τέλεια. Ποια είναι τα συναισθήματά σου όταν βλέπεις το παιδί να παίζει έτσι;

ΣΓ4

εε νιώθω χαρά και νιώθω και πολύ πως να το πω συνειδητοποιημένη στα οφέλη που προσφέρονται στο παιδί. Δηλαδή στο συναισθηματικό και στο αισθητηριακό του κομμάτι, και το βλέπω και αργότερα όταν βρισκόμαστε με άλλα άτομα το πόσο ελεύθερος είναι..... Το πόσο η φαντασία του έχει αναπτυχθεί οπότε νιώθω

ευγνωμοσύνη που το γνώρισα αρχικά γιατί...(κενό)..... και χαρά γιατί τον βλέπω χαρούμενο οπότε αυτόματα χαίρομαι και εγώ

ΕΡ

Πώς θα περιέγραφες το Messy Play με δικά σου λόγια;

ΣΓ4

Ωραία, ε, θα το περιέγραφα ακατάστατο, χαρούμενο, τρελό. Αυτό με τη συγκέντρωση που επειδή στις μέρες μας λείπει και το παρατηρώ πάρα πολύ έντονα το γεγονός ότι αυτά τα πράγματα τόσο απλό μπορεί να προσφέρει αυτό το πράγμα που δουλεύεται στις θεραπείες και γενικά(” μισό λεπτάκι ‘, ‘’θα το δούμε μετά’’)..... Το ότι σε κάνει, ζούμε σε μια εποχή που η εικόνα είναι (κενό)... οπότε είναι (κενό)... άπειρα... . Οπότε το γεγονός ότι ένα παιδί μπορεί να κάτσει δέκα λεπτά να παίζει με μια άμμο και να φαντάζεται πράγματα, μου φαίνεται τρελό.

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΡ

Πώς αντιλαμβάνεσαι τη δημιουργικότητα σε ένα παιδί; Τι είναι η δημιουργικότητα;

ΣΓ4

Εγώ την αντιλαμβάνομαι όταν γίνεται πιο πρακτικά δηλαδή όταν από ένα πράγμα μπορούν να φτιάξουν κάτι άλλο για να συμμετέχει στο παιχνίδι. Φτιάχνουν ιστορίες. Όταν τους έρχεται μία ιδέα που μπορεί να υπάρχει μπορεί και να μην υπάρχει απλά το

σκέφτονται σαν ανακάλυψη και το βρίσκω πάντα φανταστικό και το γεγονός της αναζήτησης δηλαδή και τη διαδικασία δηλαδή για τη δημιουργικότητα.

ΕΡ

Ναι αυτό θα σου έλεγα τώρα ποια σημάδια ή συμπεριφορές το δείχνουν;

ΣΓ4

Το ότι μπορεί να περιεργάζονται ένα υλικό, μετά ένα δεύτερο ή να προσπαθούν να ενώσουν αυτά τα δύο υλικά, ή να σχολιάσουν το αποτέλεσμα που έχουνε δηλαδή θέλει και λεξιλόγιο Και νομίζω ότι αυτή είναι η πηγή, τώρα το που θα καταλήξει δεν είναι το ζήτημα ακριβώς αλλά η διαδικασία το ότι μπαίνεις σε αυτή τη διαδικασία σκέψης. Πως είναι το υλικό, τα χαρακτηριστικά υλικών, τι αποτέλεσμα έχει η ανάμειξη κλπ. το θεωρώ ότι είναι στοιχεία της διαδικασίας.

ΕΡ

Πώς πιστεύεις ότι το Messy Play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών;

ΣΓ4

Με τον ίδιο τρόπο. Γιατί δίνεται η ελευθερία το να πειράζουν τα υλικά, να πειραματιστούν, να τα αναμείξουν τα υλικά. Δεν δίνονται οδηγίες όπως δίνονται συνήθως σε όλα τα υπόλοιπα γιατί είναι ένας βασικός κανόνας για να φτιαχτεί κάτι συγκεκριμένο. Δεν φτιάχνουμε κάτι που δημιουργεί προσδοκία. Οπότε όλα αυτά νομίζω ότι βοηθούν στο να νιώθεις και αυτοπεποίθηση για την δημιουργικότητα σου. Δηλαδή είναι ένα κομμάτι που δουλεύει μαζί.

ΕΡ

Παρατηρείς αλλαγές στην δημιουργικότητα στο γιο σου μέσα από το Messy Play;

ΣΓ4

Κάθε φορά νιώθει κάτι διαφορετικό . Οπότε κάθε φορά η διάθεσή του είναι άλλη. Κάθε φορά είναι διαφορετικό και όχι ίδιο. Αυτό το θεωρώ από μόνο του μια εξέλιξη. Και το άλλο κομμάτι που βλέπω είναι ότι είναι πιο συχνά..έρχεται δηλαδή μερικές φορές να ζητήσει υλικά γιατί έχει ιδέες ‘’ να κάνω αυτό και αυτό, να συνδυάσω’’ ..

ΕΡ

Τι είναι για σένα η φαντασία;

ΣΓ4

Δύσκολη ερώτηση. Οτιδήποτε μπορώ να παράγω στο κεφάλι μου με πιθανά σενάρια. Δηλαδή να φανταστώ πράγματα, να τα συνδυάσω, να σκεφτώ πιθανά αποτελέσματα..

ΕΡ

Με ποιον τρόπο πιστεύεις ότι το messy play ενισχύει την φαντασία και αν μπορείς να θυμηθείς ένα παράδειγμα.

ΣΓ4

Φυσικά ενισχύει. Δεν μπορώ να θυμηθώ πολύ συγκεκριμένο παράδειγμα αλλά... κατά την διαδικασία του Messy Play έχει ζητήσει πράγματα που έχει δει και έχει φανταστεί ότι θα μπορούσε ίσως να δουλεύουν κτλ

ΕΡ

Τι συμβαίνει κατά την γνώμη σου όταν ένα παιδί δεν έχει συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι αλλά απλώς πειραματίζεται;

ΣΓ4

Ότι καλύτερο. Για μένα θέλω να πω κάτι αρχικά για να σου θυμίσω γιατί για μένα είναι βάλσαμο. Το σχολείο του είναι το παλιό πατροπαράδοτο σύστημα δημόσιος σταθμός, που σου δίνει εργασιούλες .. εγώ τις πετάω όλες! Θεωρώ ότι αυτό είναι το νόημα, αυτό είναι το παιχνίδι. Δηλαδή το παιχνίδι που θα πρέπει τα παιδιά να παίζουν είναι το Messy Play. Μέσα από αυτό ανακαλύπτουν τις δυνατότητές τους, την φαντασία τους, ενισχύουν την αυτοπεποίθησή τους . Θεωρώ ότι με οποιονδήποτε άλλο τρόπο όλα αυτά τα σκοτώνεις. Οπότε για μένα το messy play θα έπρεπε να είναι ο μοναδικός τρόπος που θα έπρεπε να διδάσκεται στα πρώτα χρόνια ειδικά.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο το Messy Play επιτρέπει να παιδιά να εκφραστούν και να πειραματιστούν;

ΣΓ4

Γιατί αρχικά συνεργάζονται πάρα πολύ . Τα θέλω τους , τα δεν θέλω τους. Κατά δεύτερον ο καθένας βάζει ένα λιθαράκι σε όλο αυτό που γίνεται, οπότε υπάρχει μια συνεργασία. Ακόμη μέσα από τις ιστορίες μπορούν να εκφράσουν κάποια πράγματα. Βασικά είναι ελεύθερα να αποφασίσουν και να κάνουν τα ίδια .

ΕΡ

Η αισθητηριακή εμπειρία λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη για την φαντασία;

ΣΓ4

Στην ουσία με τις αισθήσεις μας αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο και ζούμε. Όσο περισσότερα στοιχεία δώσεις από αυτές τόσο ο εγκέφαλός σου δημιουργεί συνάψεις.

ΕΡ

Υπάρχει σχέση μεταξύ ελεύθερης επιλογής υλικών και αναπτυσσόμενης δημιουργικότητας;

ΣΓ4

Εννοείται η ελεύθερη επιλογή προσφέρει κάτι τέτοιο όταν γίνεται. Γιατί τα παιδιά πάνε εκεί που νιώθουν καλύτερα.

ΕΡ

Πως ανταποκρίνονται να παιδιά όταν του δίνεται η ελευθερία να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες ή στόχους;

ΣΓ4

Γενικά παρατηρώ ότι θέλουν τις οδηγίες γιατί έχουμε μάθει με αυτόν τον τρόπο. Αν το εξασκήσεις και υπάρχει η ελευθερία αλλάζει το πράγμα. Ο γιος μου φτιάχνει κάτι μόνος του και το φέρνει σαν ανακάλυψη ή έχω μια φοβερή ιδέα. Ξανά την ερώτηση;

ΕΡ

Πως ανταποκρίνονται να παιδιά όταν του δίνεται η ελευθερία να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες ή στόχους;

ΣΓ4

Ωραία. Εκεί που θέλω να καταλήξω είναι ότι αν τα παιδιά από την αρχή τους έχεις μάθει στο να μην τους δίνεις οδηγίες είναι εύκολο στα μνα μπουν σε αυτήν τη διαδικασία, αν όμως έχουν μάθει να λειτουργούν με οδηγίες δυσκολεύονται. Είναι πολλά τα καλούπια που πρέπει να σπάσουν ώστε να φτάσουν στο σημείο να δημιουργήσουν κάτι μόνο του χωρίς οδηγίες.

ΕΡ

Έχεις παρατηρήσει τα παιδιά να ‘χτίζουν’ δικές τους ιστορίες/ κόσμους μέσα στο Messy Play;

ΣΓ4

Απειρες φορές. Ειδικά όταν η ομάδα σπάει σε δυάδες, τριάδες εκεί γίνεται πανηγύρι από ιστορίες και κόσμους. Ναι το έχω δει.

ΕΡ

Πιστεύεις ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία;

ΣΓ4

Ναι φυσικά εννοείται. Είναι αυτές οι προσδοκίες που τα παιδιά όταν δεν τις καλύψουν νιώθουν ότι δεν τα έχουν καταφέρει και πολύ συχνά τα παρατάνε. όταν όμως δεν ζητάς ένα αποτέλεσμα ή δεν θέλεις κάτι από είναι πολύ πιο χαλαρά και με ευχαρίστηση.

ΕΡ

Παρατήρησες αλλαγές ή ενίσχυση της φαντασίας και της δημιουργικότητας μέσα από τη συμμετοχή σε προγράμματα Messy Play στο γιο σου; και ένα παράδειγμα

ΣΓ4

Θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ δημιουργικός εξαιτίας του Messy Play και εξαιτίας του ότι έχει μπει από πολύ μικρός σε όλο αυτό. Και δεν εννοώ την μια συνάντηση που μπορεί να γίνεται αλλά είναι ένα παιδί που θα πάμε στο βουνό και θα παίζει δύο ώρες με τα χρώματα. Όπου βρούμε χρώμα γενικότερα

ΕΡ

Ποιοι παράγοντες του Messy Play πιστεύεις ότι ενίσχυσαν την δημιουργικότητα και τη φαντασία του;

ΣΓ4

Η επαφή με πάρα πολλά υλικά, το γεγονός ότι συνεργαζόταν με άλλα παιδιά και έμπαινε σε μια διαδικασία και να μοιραστεί. Επειδή ήταν με άλλα παιδιά ο καθένας έβαζε κάτι και ο άλλος έβαζε το κάτι άλλο, οπότε πήγαινε κάπου αλλού πάντα. Αυτό πιστεύω ότι τον βοήθησε να πάει παρακάτω σε όλο αυτό.

ΕΡ

Υπάρχει κάτι άλλο που θα ήθελες να προσθέσεις κάτι σημαντικό που δεν συζητήσαμε πιστεύεις;

ΣΓ4

Δεν νομίζω να σου πω την αλήθεια.

ΕΡ

Υπάρχει κάποιο στιγμή που σου έχει μείνει έντονα στη μνήμη;

ΣΓ4

Θυμάμαι στη μέρα λάσπης ένα μωράκι που είχαν φέρει βρέφος. Το είχαν βάλει να ακουμπάει την άμμο, έφαγε και λίγο και τόσο δα, βρέφος τώρα ούτε δυο μηνών δεν ήταν. Και λέω κοίτα να δεις τι ωραία.. άλλοι γονείς είναι με την κουνουπιέρα...αυτό ήταν σε επαφή. Ζούμε στα τέσσερα ντουβάρια. Παλαιότερα υπήρχε αυτή η επαφή στα χωριά.

ΜΕΡΟΣ Γ

ΕΡ

Τώρα πάμε στο καλλιτεχνικό κομμάτι. Χρησιμοποιώντας τη φωτογραφία που έχεις μαζί σου, να βρεις στο χώρο διάφορα υλικά ώστε να φτιάξεις κάτι για την ερώτηση αν ήταν το Messy Play μια εικόνα/μια μορφή πως θα έμοιαζε;

ΕΡ

Έχεις να μου πεις κάτι για το έργο και να μου δώσεις έναν τίτλο;

ΣΓ4

Αυτό που έγραψα..Το ηλιακό σύστημα του messy play για τον Αντρέα ήθελα να γράψω, αλλά είπα να μην το γράψω και αυτό. Στην αρχή ζωγράφιζα ότι να ναι αλλά μετά σκέφτηκα ότι αν το big bang θεωρείται η γέννηση του ανθρώπου το Messy Play θα έπρεπε να είναι το ξεκίνημα του ανθρώπου που ειδικά στις μέρες μας. Και σκέφτηκα να βάλω ένα ηλιακό σύστημα όπου στη μέση είναι το παιδί και όλα αυτά που του προσφέρει και ακόμη παραπάνω. Οπότε κάπως έτσι σκέφτηκα την ιστορία ότι πρέπει να γυρίσουμε λίγο πίσω σε κάποια πράγματα για να μην χάσουμε την ανθρώπινη κριτική σκέψη, τη

δημιουργικότητα, τη συνείδηση. Οπότε το messy play είναι ένας τρόπος για να συμβεί όλα αυτό. Και για αυτό έβαλα το ηλιακό σύστημα με τα αντίστοιχα για μένα.

ΕΡ

Αν μπορούσες να περιγράψεις με μια λέξη την ουσία του Messy Play ποια θα ήταν αυτή;

ΣΓ4

Την ουσία.. τώρα ποιο να πρωτοβάλω..Θα πω την ελευθερία στην πνευματική ατομική ανάπτυξη.

ΕΡ

Πως θα ήθελες ένα παιδί να νιώθει τη στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα;

ΣΓ4

Χαρά, ενθουσιασμό, αυτοπεποίθηση Και το ότι και να δυσκολευτεί είναι οκ. Ότι οκ η απογοήτευση αλλά και το να ξαναπροσπαθήσεις. Αυτό. Θα τα καταφέρω.

ΕΡ

Ευχαριστώ πολύ πολύ. Τελειώσαμε.

B) ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ

(ΣΕ1, συνέντευξη εκπαιδευτή 1 _ στην Πυλαία Θεσ/νίκης, δια ζώσης)

ΕΡ

Συμφωνείς να ηχογραφήσω την συνομιλία μας;

ΣΕ1

Ναι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΡ

Θέλω να διαλέξεις μια φωτογραφία. Αυτή που διάλεξες, ωραία. Και τι είναι το πρώτο πράγμα που σου έρχεται στο μυαλό κοιτάζοντας αυτή τη φωτογραφία.

ΣΕ1

Χαρά. Να πω κάτι πιο αναλυτικά ή...

ΕΡ

Ό,τι θέλεις, όπως εσύ αισθάνεσαι.

ΣΕ1

Χαρούμενη, ροζ, χαρά. Το πρώτο που μου ήρθε στο μυαλό. Συγκέντρωση, βλέπω δηλαδή... Ουσιαστικά, περιγράφω αυτό που βλέπω. Βλέπω πολύ συγκεντρωμένους ανθρώπους, σε αυτό που συμβαίνει μπροστά τους, το οποίο είναι πολύ έντονο και ροζ. Επειδή δεν έχει μόνο παιδιά, έχει και έναν ενήλικο, θέλω λίγο να αναφερθώ σε αυτό. Τον ίδιο ενθουσιασμό διακρίνεις και στο πρόσωπο του ανηλίκου. Δεν είναι μια παιδική χαρά. Μάλλον είναι μια παιδική χαρά που όμως την βιώνει οποιοσδήποτε, άνθρωπος οποιασδήποτε ηλικίας που υπάρχει στη φωτογραφία.

ΕΡ

Ωραία. Θες να μοιραστείς την ιστορία, αν υπάρχει πίσω από αυτή τη φωτογραφία. Αν θυμάσαι κάτι.

ΣΕ1

Αν καταλαβαίνω καλά είναι σε ένα φεστιβάλ, η φωτογραφία αυτή, ενός εργοστασίου, όπου μας είχανε καλέσει να κάνουμε Messy Play για τα παιδιά των εργαζομένων, όπου θα παίζανε και όποιοι εργαζόμενοι θέλανε και γενικώς οι γονείς των παιδιών. Και ήτανε, είναι ένα πολύ μεγάλο εργοστάσιο, αυτό έτσι της Θεσσαλονίκης, παγκόσμιας εμβέλειας κιάλας, και θυμάμαι ότι όταν μας είχανε καλέσει, επειδή είναι ένας χώρος γεμάτος πολύ μεγάλα μηχανήματα, με είχε πιάσει μια αγωνία. Ήταν από τις πρώτες φορές που κάναμε κάτι τόσο μεγάλο, ας πούμε σε χώρο εννοώ και με τόσο πολύ κόσμο. Με είχε πιάσει μια μεγάλη αγωνία να γίνουν όλα υπερβολικά σωστά και τέλεια. Ό,τι και να σημαίνει αυτό στο Messy Play. Και ενώ το messy play για μένα είναι κάτι πολύ χαρούμενο και ανέμελο,

σε μερικές περιπτώσεις όπως κι αυτή, όπου έχω έναν ρόλο εγώ της facilitator, θυμάμαι την αγωνία μου. Αλλά θυμάμαι και μετά πώς όταν στήθηκαν όλα και πήραν τη θέση τους και άρχισε να έρχεται σιγά-σιγά ο κόσμος και τα παιδιά, πώς αυτή η αγωνία εξανεμίστηκε σε χρόνο ρεκόρ. Απλά και μόνο βλέποντας πόσο ομαλά και χωρίς καμιά δυσκολία ή χωρίς καμιά από μας κατεύθυνση, τα παιδιά βρίσκανε τον τρόπο τους, τον δρόμο τους, και τη χαρά τους. Αλλά και οι μεγάλοι όχι μόνο τα παιδιά.

EP

Αρα σου θυμίζει έτσι κάποια εμπειρία δικιά σου, των παιδιών σου;

ΣΕ1

Των δικών μου, των παιδικών...καλά, δικιά μου μου θυμίζει πολλές εμπειρίες, πάρα πολλές. Γιατί και μόνο που βλέπω το Tuff spot εδώ πέρα με το obleck, εγώ είμαι τόσο γεμάτη από αυτό το Tuff spot με αυτό το obleck, που κατευθείαν εννοείται ότι μου θυμίζει πολλές, πολλές, πολλές ακόμα δικές μου εμπειρίες με αυτό. Αλλά κυρίως δεν είναι το τι μου θυμίζει, είναι το τι νιώθω βλέποντάς το. Που έχει να κάνει με το εδώ και τώρα αυτής της φωτογραφίας. Δεν πάει στο μυαλό μου, δηλαδή, σε πολλά άλλα. Είναι τόσο έντονο αυτό που διακρίνω εδώ και τόσο τραβηκτικό, θελκτικό, που με γεμίζει στο εδώ και τώρα. Δηλαδή, δεν υπάρχει ούτε πριν ούτε μετά κάπως. Παρ' όλο που δεν το πιάνω, αλλά μόνο το βλέπω, πάλι έχει το ίδιο effect πάνω μου.

EP

Γιατί το έχεις πιάσει ήδη;

ΣΕ1

Επειδή το ξέρω τόσο καλά, επειδή είναι ένα συναίσθημα αυτό που περιγράφω τώρα, που το έχω βιώσει πολλές φορές μπροστά από αυτό τον δίσκο. Οπότε, πολύ αυτόματα και μόνο κοιτώντας τη φωτογραφία. Αυτό τώρα, μου αρέσει πολύ που το διακρίνω και εγώ μέσα μου. Δεν το έχω ξανασκεφτεί αυτό. Ότι μπορώ να φέρω στον εαυτό μου τη χαρά και τη γαλήνη που νιώθω πιάνοντας το υλικό. Απλά και μόνο κοιτώντας την ευχαρίστηση

και τη χαρά και τη γαλήνη και τη συγκέντρωση άλλων ανθρώπων την ώρα που πιάνουνε το υλικό, που είναι πολύ σημαντικό τώρα αυτό.

ΕΡ

Θα τη κρατήσεις τη φωτογραφία...

ΣΕ1

Ναι, θα τη βάλω δίπλα στο κρεβάτι μου εκεί πέρα, μόλις ξυπνάω.

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΡ

Ποια είναι η επαγγελματική σου ιδιότητα και η εμπειρία με το Messy Play;

ΣΕ1

Είμαι αναπτυξιακή ψυχολόγος,εκτός των άλλων. Θέλω να πω όμως και τα άλλα, γιατί είναι πιο πρόσφατα μεν, αλλά με καθορίζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό. Είμαι clay field... Το clay field είναι μία μορφή σωματικής ψυχοθεραπείας. Οπότε, είμαι clay field therapist για παιδιά εδώ και δύο χρόνια περίπου. Ακόμα το εξερευνώ βέβαια και πειραματίζομαι πάρα πολύ με αυτό, που είναι μία messy διαδικασία θεραπευτική, αλλά με έμφαση στον πηλό και στο νερό. Συγχρόνως είμαι και Messy Play facilitator, από πότε; Από το 2008 δειλά δειλά, από το 2010 πιο φουλ. Και άλλα πράγματα. Αυτά είναι τα βασικά μου.

ΕΡ

Τέλεια. Πόσα χρόνια άρα ασχολείσαι με το Messy Play;

ΣΕ1

Από το 2008, θα έλεγα έστω πιο πειραματικά. Από το 2008, δηλαδή 17 χρόνια.

ΕΡ

Και τι σε ώθησε να ασχοληθείς με αυτό;

ΣΕ1

Ω ωωω. Λοιπόν, τώρα θέλω να πω μία μικρή ιστορία. Μικρή, πρέπει να την κρατήσω σύντομη. Με ώθησαν τα προσωπικά μου τραύματα, τα οποία τα επεξεργάστηκα στην πορεία της ζωής μου και κάπου εκεί όπου τα επεξεργάζομαι, αποφάσισα ότι θέλω να βοηθήσω άλλους ανθρώπους να μην έχουν αυτά τα τραύματα που είχα εγώ όταν ήμουν μικρούλα, που ήταν τραύματα που αφορούσαν τη δημιουργικότητά μου. Και ξεκινήσανε πολύ πολύ νωρίς, δηλαδή κάπου στο νηπιαγωγείο ήταν ένα πρώτο σοκαριστικό γεγονός από την νηπιαγωγό μου μπρος στα εμένα, που έβαλε έτσι ένα φρένο, ένα μεγάλο εμπόδιο στην δημιουργικότητά μου, η πολύ έντονη της κριτική των ζωγραφιών μου. Ήμουν η τσαπατσούλα, ας πούμε, της τάξης. Ήμουν και στο σπίτι τσαπατσούλα, δηλαδή και από τη γιαγιά μου που ήταν πολύ νοικοκυρά τώρα μιας άλλης εποχής κιόλας γιαγιά, τα ήθελε όλα πολύ τέλεια, εμένα πολύ προσεγμένη και εγώ ήμουν λίγο άλλα ντάλων και έπαιρνα πολύ κριτική γύρω από αυτό το ζήτημα της δικιάς μου, ανεμελιάς. Η δασκάλα στο σχολείο έκανε πολύ άσχημη κριτική της ζωγραφιάς μου, δηλαδή τη σήκωσε, την έδειχνε σε όλη την τάξη και είπε «Κοιτάξτε τι άσχημη είναι η ζωγραφιά της Ελένης και κοιτάξτε τι όμορφη είναι η ζωγραφιά της Έλενας» που ήταν η κολλητή μου φίλη από δύο χρονών. Εγώ έφυγα τρέχοντας από το σχολείο. Ήταν η πρώτη φορά που κυκλοφόρησα μόνη μου δηλαδή και έφτασα στο σπίτι σε χρόνο ρεκόρ. Έκανα ένα μήνα να ξαναπατήσω το πόδι μου. Πάρα πολλές σοκοφρέτες ο μπαμπάς μου για να με πείσει να πάω. Δεν ξαναζωγράφησα εγώ μετά από τότε. Θυμάμαι που έβαζα τη μαμά μου να μου ζωγραφίζει στο δημοτικό. Και όλα αυτά τα αντιλήφθηκα είκοσι χρονών. Όταν γύρισα και είπα στη μαμά μου, πλέον σπούδαζα ψυχολογία τότε, «Πού είναι οι ζωγραφιές μου, γιατί δεν έχεις κρατήσει τις ζωγραφιές μου;». Και μου είπε η μαμά μου «Δεν έχεις ζωγραφιές». Και λέω «Δεν γίνεται να μην έχω ζωγραφιές, όλα τα παιδιά έχουν ζωγραφιές». Και μου λέει «Ναι, εσύ όμως δεν έχεις, γιατί σταμάτησες τότε να ζωγραφίζεις». Και κατάλαβα λοιπόν και μετά μέσα στη θεραπεία μου, και έκανα και art therapy, ώστε να αρχίσω να ξαναζωγραφίζω και να το βάλω στη ζωή μου με έναν ανέμελο ξανά τρόπο, έτσι όπως θα έπρεπε να το έχω τη διατηρήσει δηλαδή. Και είπα τότε κάπου ότι εγώ θέλω όταν μεγαλώσω, στα 20 μου το είπα αυτό, να έχω έναν χώρο που δεν θα υπάρχει περίπτωση

κανένα παιδί να τραυματιστεί από κάποιον ενήλικα που δεν ξέρει τη δουλειά του. Οπότε, όταν γνώρισα τον Έκτορα, αυτό το όνειρο... Ο Έκτορας τώρα τέλος πάντων... άλλη ιστορία αυτή, μεγάλη ιστορία αυτή μάλλον, με βοήθησε πάρα πολύ να προχωρήσω ακόμα περισσότερο στην προσωπική μου δημιουργικότητα και να πάρω το θάρρος που χρειαζόταν για να ανοίξω όντως αυτό το χώρο μαζί του. Και από τότε τρέχει αυτός ο χώρος ως το Messy Play.

EP

Ποιες είναι οι βασικές αρχές που ακολουθείτε κατά την διάρκεια αυτών των δραστηριοτήτων Messy Play;

ΣΕ1

Είναι, οπωσδήποτε, η άνευ όρων αποδοχή του οτιδήποτε. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει οριοθέτηση με έναν κατάλληλο τρόπο όταν αυτό χρειάζεται, αλλά είναι για θέματα που αφορούν την ασφάλεια πάντα, η οριοθέτηση που συμβαίνει και όχι για κάτι άλλο. Οπωσδήποτε, η ενσυναίσθηση, με όλες τις προεκτάσεις τώρα που φέρνει αυτό, όπως και η άνευ όρων αποδοχή είναι κάτω από την ομπρέλα της ενσυναίσθησης, αλλά ας γίνω πιο συγκεκριμένη. Οπωσδήποτε, θέλουμε μέσω των δικών μας διαδικασιών, όπου λειτουργούμε ως πρότυπο, να εμπνέουμε αυτές τις αξίες και στους γονείς. Δηλαδή, σίγουρα, φροντίζουμε πάντα η συμπεριφορά μας να είναι αυτή, που χρειάζονται και οι μικροί και οι μεγάλοι στο χώρο, γιατί το Messy Play μας απευθύνεται συγχρόνως και στα παιδιά και σε κάποιον ενήλικο συνοδό τους. Οπότε, χρειάζεται να κρατάμε μια καλή ισορροπία ανάμεσα σε αυτούς τους δύο διαφορετικούς ανθρώπους συνήθως ρε παιδί μου. Αλλά πάντοτε δίνοντας περισσότερο την έμφαση μας στα παιδιά. Δηλαδή, αν χρειάζεται να επιλέξουμε ποιον θα εξυπηρετήσουμε, θα εξυπηρετήσουμε το παιδί πρώτα απ' όλα, και μετά θα βοηθήσουμε τον γονιό να καταλάβει γιατί επιλέξαμε αυτό το πράγμα και πώς προτείνουμε ουσιαστικά και ο ίδιος να κινείται απέναντι στο παιδί του, αν όχι καθολικά και εκτός του χώρου μας εννοώ, έστω εδώ πέρα μέσα. Οπότε, πολύ συχνά διεκδικούμε από τους γονείς να φέρονται και αυτοί με βάση κάποιες συγκεκριμένες αξίες, όπως η άνευ όρων αποδοχή, όπως η μη τιμωρία, όπως η μη φωνή, το όχι μάλωμα, πράγματα δηλαδή που δεν τα επιλέγουμε εμείς, θέλουμε να τα εμπνεύσουμε και στους γονείς. Και

αυτό είναι μια αξία για εμάς, δηλαδή είναι μια επιλογή μας που σταθερά θέλουμε να την ικανοποιούμε. Σε γενικές γραμμές αυτά. Τώρα έχουν πολλές προεκτάσεις φυσικά, αλλά νομίζω αυτό το καλύπτει.

ΕΡ

Ωραία. Ποια είναι η φιλοσοφία πίσω από τα προγράμματα;

ΣΕ1

Θέλουμε να μπορούμε να βοηθάμε τα παιδιά να παραμένουν παιδιά και ελεύθερα παιδιά κατά προτίμηση και όχι καθοδηγούμενα και συγχρόνως τους γονείς ή τους ενήλικες, γιατί μερικές φορές δεν έρχονται με γονείς, έρχονται με παππούδες, θείους, νονές και οποιονδήποτε άλλο. Και να υπενθυμίζουμε στον γονιό ότι αξίζει πάντα να διατηρεί το δικό του, τον εαυτό του, σαν παιδί μέσα του έτσι, όσο πιο αναλλοίωτο και όσο πιο έτοιμο να παίζει γίνεται. Αλλά και να τους εμπνέουμε να μαθαίνουν από τα παιδιά τους. Δηλαδή, λίγο αυτή την λογική του ενήλικα που πάει να διδάξει στα παιδιά πράγματα, εμείς θέλουμε να το αντιστρέψουμε και να δείξουμε στους ενήλικες πόσα πολλά πράγματα έχουμε εμείς να μάθουμε και να κατακτήσουμε χάρη στα παιδιά που έχουμε απέναντί μας. Οπότε προσπαθούμε να μην είναι ούτε δασκαλοκεντρικό το μοντέλο σε καμία περίπτωση που ακολουθούμε, ούτε ακραία όμως παιδοκεντρικό. Θέλουμε μια καλή ισορροπία, θέλουμε να μας είμαστε ίσοι, βασικά για να το πω έτσι, μικροί και μεγάλοι. Και να φερόμαστε όμορφα ο ένας τον άλλον. Αλλά τα παιδιά που δεν έχουν πάντοτε την ικανότητα και τη γνώση να το διατηρήσουμε αυτό το όμορφο, ας πούμε που λέω, να υπάρχει αυτή η άνευ όρων αποδοχή που ανέφερα πριν και να μας βοηθάει να μην θυμώνουμε ποτέ με κανένα παιδί που δεν έχει κατάλληλες συμπεριφορές. Και με τους ενήλικες, ιδανικά προσπαθούμε να διατηρούμε μια παρόμοια στάση.

ΕΡ

Σούπερ. Πώς οργανώνεις το περιβάλλον ώστε να είναι ασφαλές και ελεύθερο για δημιουργική εξερεύνηση;

ΣΕ1

Επειδή τα παιδιά είναι πιο χαμηλόσωμα από εμάς, είναι πάρα πολύ σημαντικό για εμάς να βλέπουμε τον κόσμο έτσι όπως τα παιδιά το βλέπουν. Οπότε, η καθημερινότητά μου περιλαμβάνει εμένα να είμαι κάτω, στο πάτωμα, και να βλέπω τον κόσμο από το πάτωμα. Και έτσι καταφέρνω, νομίζω, σιγά-σιγά τον χώρο τον οποίο προετοιμάζω για τα παιδιά, να τον διατηρώ όσο πιο ασφαλή γίνεται, επειδή τον βλέπω από εκεί που τον βλέπουν και τα ίδια. Η αλήθεια είναι ότι όταν είμαι όρθια, είναι τελείως διαφορετική η οπτική μου από όταν είμαι στο πάτωμα. Οπότε, εκπαιδεύω τον εαυτό μου να περνάω περισσότερες ώρες στο πάτωμα, παρά όρθια, ας πούμε, και προσπαθώ όλα τα αντικείμενα που υπάρχουν τριγύρω, τα αντικείμενα, καταρχάς, που κάποια μπορεί να σπάνε, κάποια μπορεί να είναι πιο επικίνδυνα, να είναι τοποθετημένα με έναν κατάλληλο τρόπο, αλλά και συγχρόνως να υπάρχουν και ο σωστός αριθμός ενηλίκων πάντα στον χώρο, ώστε να επιβλέπει αυτό που συμβαίνει, χωρίς όμως να γίνομαι υπερβολική κιόλας. Δηλαδή, προσπαθώ να κρατάω μια καλή ισορροπία ανάμεσα στο ελαφρύ ρίσκο που καλό είναι τα παιδιά να διατηρούν στη ζωή τους και στην ασφάλεια. Το ρίσκο δεν θα είναι ποτέ τέτοιο που να είναι πραγματικά κάτι επικίνδυνο σε βαθμό κακό, αλλά κάπου να υπάρχει, ρε παιδί μου, και αυτό. Οπότε, μπορεί μέσα στον χώρο μας, ενώ είναι όλα τοποθετημένα με έναν λογικό τρόπο, που το βλέπει ο ενήλικος και νιώθει μια ασφάλεια, μπορεί να υπάρξει ξαφνικά και μια σκάλα στην οποία μπορεί να σκαρφαλώσει ένα παιδί. Αλλά θα υπάρχουν και αρκετοί ενήλικες, ώστε όταν θα σκαρφαλώσει το παιδί, ένας από όλους να είναι εκεί πέρα και να διαφυλάσσει το ότι όντως θα είναι κάτι ασφαλές, ότι όντως θα είναι εκεί πέρα, άμα το παιδί χρειαστεί βοήθεια, χωρίς άγχος και χωρίς την αγωνία του ωχ θα πέσει ας πούμε. Δεν είναι πάντα εύκολο αυτό, βέβαια. Και εννοείται ότι σε στιγμές μπορούμε να κάνουμε λάθη, αλλά 17 χρόνια τώρα δεν ήταν κανένα λάθος τέτοιο, ώστε να γίνει κάτι επικίνδυνο.

ΕΡ

Τι είδους δραστηριότητες περιλαμβάνουν τα προγράμματα;

ΣΕ1

Δραστηριότητες εννοείς τι είδους υλικά;

ΕΡ

Ναι, τι υλικά... Ναι.

ΣΕ1

Υλικά ή να μιλήσω καλύτερα για το τι διαφορετικά προγράμματα...

ΕΡ

Και τι διαφορετικά προγράμματα, ναι.

ΣΕ1

Επειδή θέλουμε να εξυπηρετούμε όλες τις ηλικίες, ξεκινώντας από τις πολύ μικρές, ξεκινάμε από περίπου εννιά μηνών με ενός έτους, μαζί με συνοδό, φυσικά, τα sensory play προγράμματα, τα οποία τα ξεκινάμε συνήθως σαν sensory, δηλαδή όχι με υλικά που λερώνουν τόσο πάρα πολύ, και χτίζουμε μέσα σε βάθος ενός δύο μηνών και πάμε σιγά σιγά και τα πιο Messy. Ξεκινάμε δηλαδή λίγο πιο χαλαρά, για να είναι ένα περιβάλλον πιο οικείο στις παρούσες ή στις ήδη υπάρχουσες μάλλον, συνήθειες των παιδιών και των γονιών. Αλλά τους καθοδηγούμε, τους ενήλικες περισσότερο εννοώ, προς ένα πιο λερωμένο σιγά-σιγά τοπίο. Ανάλογα και με το πώς κρίνουμε κάθε φορά για την ομάδα ότι είναι καταλληλότερο αυτό. Αυτό είναι ένα από τα προγράμματα. Μετά ξεκινάνε τα λίγο μεγαλύτερα παιδιά, από εννιάμιση-δύο χρονών, όπου είναι ένα άλλο πλήθος κιόλας υλικών αυτά που χρησιμοποιούμε. Να λέω και τι χρησιμοποιούμε;

ΕΡ

Ναι ναι, και για το sensory που είπες μπορείς να πεις.

ΣΕ1

Στο sensory μπορεί να ξεκινήσουμε... Εντάξει, θα ακουστεί ίσως κάπως το ότι ονομάζουν βρώσιμα υλικά, την άμμο, το χώμα, το πηλό. Αλλά για εμάς είναι βρώσιμα αυτά τα υλικά. Όταν λέω βρώσιμα δεν εννοώ κάτι που το καταναλώνουμε για να φάμε και να χορτάσουμε, ενώ ότι είναι κάτι που είναι εντάξει άμα μπει στο στόμα. Οπότε, θα

ξεκινήσουμε να παίζουμε με άμμο, με χώματα, με εννιά μηνών εννοώ ωραία παιδάκια. Με χρωματιστά ριζάκια, με αλεύρια. Προσέχοντας πάρα πολύ τις αλλεργίες και άλλα τέτοια πράγματα που πρέπει να έχουμε κατά νου. Να μην είναι καταιγισμός πολλών καινούριων βρώσιμων. Γιατί θα παίζουμε και με λαχανικά και με φρούτα. Αλλά προσπαθούμε να μην είναι όλα τα φρούτα και όλα τα λαχανικά μαζί σε ένα session. Δηλαδή, έχουμε ένα σταδιακό, μια σταδιακή εισαγωγή σε αυτή την ηλικία. Θα έρθει και ο πηλός, τον οποίο θα τον μπλέκουμε με νερό και θα γίνεται μια ωραία λάσπη αυτό σιγά-σιγά. Αλλά θα έχουμε και ξύλινα παιχνίδια, θα έχουμε και μοντεσσοριανό ίσως λίγο υλικό. Συνήθως, ξεκινάμε με αυτά και μετά χτίζουμε, έτσι όπως είπα πριν, προς τα πιο messy. Αλλά και πάρα πολλά ακόμα. Τι να πρωτοαναφέρω; Θα πω λαχανικά και φρούτα και αλεύρια και, ξέρεις, περιλαμβάνει πολλά αυτό. Στο messy play των μεγαλύτερων παιδιών, αυτό που σίγουρα μας χαρακτηρίζει είναι το να παίζουμε με πολύ μεγάλους όγκους φυσικού πηλού. Δηλαδή, επιλέγουμε να δημιουργούμε ένα τοπίο όχι φυσικά όπως θα ήταν έξω στη φύση κάποτε, αλλά κάτι λίγο κοντινό του. Δηλαδή, 50 κιλά, 100 κιλά, 150 κιλά πηλού, ώστε να μπορούμε να σκαρφαλώσουμε πάνω σε αυτά, να το πατήσουμε, να το κόψουμε και να είναι παντού σε μια μεγάλη περιοχή, να κάνουμε μοτίβα με αυτό και κινητικά παιχνίδια επίσης με το πηλό. Οπότε επιλέγουμε σίγουρα τον φυσικό πηλό πάντα και κανένα άλλο είδος πυλού, γιατί αυτό είναι ο αληθινός πηλός, αυτό είναι η γη, αυτό μας λείπει. Και λείπει και στα μικρά παιδιά, λείπει και στους μεγάλους ανθρώπους, οπότε έτσι νιώθουμε ότι λίγο καλύπτουμε αυτή την αποχή που πλέον υπάρχει από τη φύση. Με χώματα, με άμμο, με νερό, ειδικά έτσι όταν ξεκινάει ο καλός καιρός, με πάγους, με oobleck, που είναι το κορμφλάουρ με το νερό, η ένωσή του, το οποίο φροντίζουμε να το έχουμε κάθε φορά στις συναντήσεις μας, παρόλο που μας βγαίνει λίγο η ψυχή εξαιτίας του, γιατί εντάξει, έχει δυσκολίες το oobleck και στο καθάρισμα και στην διαχείρισή του, αλλά αυτό που προσφέρει είναι μια μοναδική εμπειρία, και δεν το λέω τόσο έχοντας στο μυαλό μου τόσο τα παιδιά, και για αυτά είναι μοναδική εμπειρία, αλλά έχω πιο πολύ στο μυαλό μου τους ενήλικες, οι οποίοι, οι περισσότεροι τουλάχιστον, παθαίνουν μια πολύ μεγάλη έκπληξη, που δεν γνωρίζουν μέχρι να έρθουν στο Messy Play τι μπορεί να δημιουργηθεί όταν ενώσουμε το κορν φλαουερ με το νερό. Και η έκπληξή τους είναι πραγματική, είναι πηγαία, και μπορεί να κάτσουν όλη την ώρα στο τραπέζι του oobleck σε βαθμό τέτοιο, που μια φορά ένα παιδί είχε πει στη μαμά του, «Μαμά μου είχες πει ότι πρέπει να φύγουμε, και εσύ κάθες και παίζεις με τις φίλες

σου». Οπότε πώς εγώ να μην το φέρνω αυτό το υλικό κάθε φορά; Με τι άλλο; Σόδες, λεμόνια, διάφορες συνταγές που δημιουργούνται ενώνοντας το κορν φλάουερ και με άλλα υλικά, όπως με σαπουνι. Τι να πρωτοπώ; Αλλά αυτά είναι τα κυρίαρχα που ανέφερα. Αυτά υπάρχουν πάνω κάτω σε κάθε μας συνάντηση. Άλλα λιγότερο, άλλα περισσότερο.

ΕΡ

Πώς αντιδρούν τα παιδιά κατά τη διάρκεια αυτών των...

ΣΕ1

Συγγνώμη, ξέχασα να πω κάτι πολύ σημαντικό. Εκτός από αυτά τα δύο προγράμματα, έχουμε ένα τρίτο, το Clay-play. Που δεν είναι αυστηρά Messy Play. Δηλαδή, μπορεί να φέρει και δημιουργίες πιο συγκεκριμένες. Απευθύνεται σε μεγαλύτερα παιδιά, από τέσσερα και πάνω. Αλλά δίνουμε μεγάλη έμφαση στην αισθητηριακή εξερεύνηση του πηλού και σε ό,τι αυτό φέρνει σιγά-σιγά. Οπότε θέλω να θεωρώ ότι περιέχει μια έντονη messy διαδικασία, παρόλο που είναι και πιο συγκεκριμένο και μπορεί να φέρει και πιο αναγνωρίσιμα αποτελέσματα μέσα από τη χρήση του πηλού.

ΕΡ

Οκ. Πώς αντιδρούν τα παιδιά κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων αυτών;

ΣΕ1

Τώρα είναι πολλές οι κατηγορίες τις οποίες θα μπορούσα να περιγράψω. Θέλω να ξεκινήσω όμως από αυτή. Τα παιδιά που δεν έχουν ξαναβρεθεί σε ένα παρόμοιο περιβάλλον και που δεν έχουν κάνει ούτε στο σπίτι πιο ελεύθερο παιχνίδι, στην αρχή μπορεί να έχουν ένα μικρό δισταγμό. Δηλαδή θα δεις ότι θα κοιτάνε τον γονιό τους με απορία, «Αλήθεια με αφήνεις, αλήθεια επιτρέπεται, αλήθεια μπορώ;». Σε αυτή την περίπτωση, εμείς πρέπει απλά να πούμε στους γονείς, ξεκινήστε εσείς, πρέπει να σας δει το παιδί σας, να βάζετε εσείς τα χέρια σας μέσα σε κάτι που λερώνει και μετά σιγά σιγά το παιδί ακολουθεί με πολύ μεγάλη χαρά. Οπότε από τη μια είναι τα παιδιά τα οποία στην αρχή λίγο θα διστάσουν. Τα λίγο μεγαλύτερα παιδιά είναι συνήθως αυτά. Τα

μικρότερα παιδιά είναι τα παιδιά που συνήθως θα ορμήξουν. Θα μουν μέσα, θα κάνουν ένα γρήγορο σκανάρισμα, μπορεί να πάνε στο πρώτο πράγμα που θα συναντήσουν μπροστά τους, γιατί όχι επειδή αυτό θα τους ενδιαφέρει περισσότερο, αλλά επειδή είναι πολύ ενδιαφέρον το πρώτο πράγμα που συναντάνε εκ των πραγμάτων και θα πέσουν με τα μούτρα, θα είναι απόλυτα συγκεντρωμένα, δηλαδή τόσο συγκεντρωμένα που μπορεί να τους μιλάς και να μην ακούνε και να παρεξηγείται ο γονιός, «Μα καλά δεν με ακούεις;». Και εκεί πρέπει να εξηγήσουμε στον γονιό ότι είναι τόσο συγκεντρωμένο το παιδί σε αυτό που κάνει και αυτό είναι πολύ ωφέλιμο. Είναι χαρούμενα, είναι χαλαρά, είναι συνεργάσιμα πολύ περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη στιγμή, γιατί είναι σαν με ένα μαγικό τρόπο να αναγνωρίζουν ότι τα βοηθάμε να ανακαλύπτουν τις βασικές τους ανάγκες για ελεύθερο παιχνίδι με υλικά που μπορεί και να λερώνουν και είμαστε πολύ χαρούμενοι κιόλας για αυτό εμείς οι υπόλοιποι, οι μεγάλοι γύρω τους. Μετά βέβαια υπάρχει και μια μικρή κατηγορία παιδιών που είναι τα παιδιά με αισθητηριακές ευαισθησίες ή δυσκολίες πραγματικά πολύ μεγάλες, που μπορεί μπαίνοντας μέσα σε ένα χαοτικό όσο να ναι περιβάλλον, να νιώσουν μια υπερδιέγερση. Γι' αυτό πρέπει πάντα να φροντίζουμε αυτά τα παιδιά να τα διακρίνουμε από νωρίς, να βοηθάμε τους γονείς τους, ώστε να είναι και οι γονείς ήρεμοι, γιατί από την ηρεμία του γονιού θα παίρνει και το παιδί κάτι, και να τα βοηθάμε να είναι σε ένα λίγο παράμερο μέρος, είτε στον εξωτερικό χώρο, ειδικά όταν το επιτρέπει ο καιρός, με ένα μικρό κομμάτι ή πηλού ή οποιοδήποτε υλικό, όχι με όλη αυτή την τεράστια γκάμα πραγμάτων, ώστε να νιώθει μια ασφάλεια. Ή μέσα από συζήτηση μαζί με τον παιδί ή με τον γονιό, θα μας βοηθήσει το παιδί να καταλάβουμε ποιο υλικό είναι κατάλληλο για το ίδιο, για να ξεκινήσει τουλάχιστον το παιχνίδι. Και μετά, είναι υποχρέωσή μας να κάνουμε γέφυρες από αυτό το υλικό που εξερευνά το παιδί προς άλλα πράγματα του χώρου, αν τον παιδί μόνο, όμως, μας δείχνει ότι είναι και το ίδιο έτοιμο. Ποτέ δεν θα βιαστούμε.

ΕΡ

Τέλεια. Πώς θα περιέγραφες με δικά σου λόγια το Messy Play;

ΣΕ1

Πώς το βιώνω εγώ, για τον εαυτό μου ή...

ΕΡ

Όχι, εσύ, για σένα. Πώς θα το περιέγραφες με δικά σου λόγια;

ΣΕ1

Για μένα είναι μια τεράστια ανακούφιση. Είναι μια πολύ μεγάλη, έτσι, ένα... Όχι πισωγύρισμα, γιατί πάντα είναι το παιδί μέσα μου. Είναι μια φροντίδα του παιδιού μέσα μου. Όταν φροντίζω το μικρό παιδί μέσα μου, είμαι φροντισμένη και σαν ενήλικας. Μετά, είναι σίγουρα μία απελευθέρωση, οπωσδήποτε. Είναι μια φροντίδα. Αν πρέπει να διαλέξω μία λέξη που θα το περιγράψει όλο αυτό, είναι μία μεγάλη χαρά και μία φροντίδα. Πάνω απ' όλα είναι μία φροντίδα.

ΕΡ

Αυτό ισχύει τώρα που αυτό που είπες για εσένα ή γενικά για το Messy Play; Θα έλεγες το ίδιο;

ΣΕ1

Αν είναι να το σκεφτώ με βάση τα παιδιά περισσότερο, είναι μία δικαιοσύνη. Το δίκαιο είναι τα παιδιά να έχουν αυτό που η φύση αρμόζει να έχουν τα παιδιά. Ελεύθερο, ανεμπόδιστο παιχνίδι με μεγάλη ποικιλία και εργαλείων φυσικά αλλά και υλικών μέσα σε ένα δημοκρατικό περιβάλλον όπου οι ανάγκες τους είναι σε προτεραιότητα και όχι οι ανάγκες των ενηλίκων. Οπότε, πάλι φροντίδα. Θα μπορούσε να μου ταιριάζει πάλι η λέξη φροντίδα των αναγκών δηλαδή των παιδιών. Νομίζω ότι η λέξη φροντίδα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για όλους και για όλες τις ηλικίες. Αλλά με πολλές προεκτάσεις μετά από αυτό.

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΡ

Πώς αντιλαμβάνεσαι τη δημιουργικότητα σε ένα παιδί;

ΣΕ1

Εγώ πώς την αντιλαμβάνομαι, δηλαδή βλέποντας ένα παιδί...

ΕΡ

Ναι, και ποια είναι τα σημάδια ή συμπεριφορές που το δείχνουν αυτό.

ΣΕ1

Τώρα, αυτό. Επειδή βλέπω πάρα πολλά δημιουργικά παιδιά και μπορώ να καταλάβω ότι έχουν κάποια κοινά σημεία, έχουν και πολλά μη κοινά σημεία. Ένα ίσως κοινό σημείο στο περισσότερο από αυτά είναι η αποφασιστικότητά τους να φερθούν με τον τρόπο που χρειάζεται να φερθούν ώστε να πετύχουν το σκοπό τους. Δηλαδή, ποια είναι η λέξη, μωρέ, που... Αυτό... Τέλος πάντων, πάρτε το έτσι. Περιφραστικά δεν πειράζει. Μετά, είναι αυτή η ελευθερία που τα χαρακτηρίζει. Είναι το ότι δεν θα κάνουν πίσω στην ιδέα τους, γιατί δεν μπορούν να κάνουν αλλιώς. Δηλαδή αν κάτι θέλουν να το πραγματοποιήσουν με έναν τρόπο συγκεκριμένο, όσα εμπόδια και να βρεθούν στο δρόμο τους, θα ψάχνουν να βρουν τον τρόπο για να τα προσπεράσουν. Αυτό μπορεί να γίνει πολύ ενοχλητικό όμως για τους ενήλικες. Δυστυχώς. Αυτό σημαίνει ότι τα πολύ δημιουργικά παιδιά συχνά συναντάνε πολλούς, συνήθως, μη δημιουργικούς ενήλικες, που εμποδίζουν αυτή τη δημιουργική ροή. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, σε αυτά τα πολύ δημιουργικά παιδιά, να βλέπεις και ένα νεύρο από πίσω κάποια φορά. Ένα ότι «εγώ θα κάνω αυτό που θέλω» και που φαίνεται μερικές φορές σαν μη σεβασμός, μεταφράζεται μάλλον από τους ενήλικες, σαν μη συμμόρφωση. Οπότε, πολύ συχνά βλέπω δημιουργικά παιδιά που είναι και κάπως θυμωμένα, κάπως δυσκολεμένα, τέλος πάντων. Και όχι επειδή έτσι γεννήθηκαν, επειδή πολλοί άνθρωποι τριγύρω τους δεν μπορούν να αποδεχτούν τη δημιουργική τους φύση. Σαν να δημιουργεί λίγο παραπάνω προβλήματα αυτή η δημιουργικότητα, από ό,τι θα θέλαμε εμείς οι μεγάλοι. Και βάζουμε εμπόδιο για να είμαστε εμείς πιο ήρεμοι. Δεν είμαστε τελικά όμως πιο ήρεμοι, γιατί δημιουργούμε στο παιδί δυσκολία και έτσι, ένα νεύρο παραπάνω. Αυτά για τις μικρές ηλικίες τουλάχιστον, γιατί κυρίως μικρές ηλικίες έχω στην καθημερινότητά μου. Αλλά η

ελευθερία, νομίζω, είναι το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του δημιουργικού παιδιού που συζητάω, και το ανακάτεμα.

ΕΡ

Οπότε, αν έλεγες τι είναι η δημιουργικότητα, θα ήτανε...

ΣΕ1

Θα ήτανε ελευθερία και ανακάτεμα. Βασικά, ανακάτεμα όταν λέω, εννοώ ότι θα πάει, θα δοκιμάσει κάτι στο ένα σημείο, θα πάει, θα πειραματιστεί κάπου αλλού. Θα κάνει λάθος κάπου, αλλά δεν θα πειράζει καθόλου, γιατί είναι εντάξει να κάνει λάθος, ακόμα στη δικιά του συνείδηση. Δεν έχει μεγαλώσει τόσο, ώστε να το φοβάται το λάθος. Θα προχωρήσει παρακάτω. Θα γυρίσει μετά σε κάτι προηγούμενο. Δεν είναι κάτι που το βλέπεις και στα μάτια του ενήλικου είναι τόσο φανερά οργανωμένο. Αλλά, όμως, περιέχει μια δικιά του οργάνωση αυτό που συμβαίνει και μια εξέλιξη. Αλλά όχι αναγκαστικά ένα τελικό προϊόν. Θέλω να το διευκρινίσω αυτό. Περιγράψω περισσότερο τη διαδικασία της δημιουργικής πράξης του παιδιού, που μπορεί στο τέλος της πράξης να μην φαίνεται τίποτα δημιουργικό από αυτό που έχει συμβεί. Μπορεί να φαίνεται απλά ένα απόλυτο χάος. Αλλά αυτό δεν σημαίνει καθόλου ότι δεν έχει προυπάρξει μια απόλυτα δημιουργική διαδικασία. Οπότε, στα δικά μας μάτια, και το ακούμε από πολλούς, δεν είναι για μένα έτσι, επειδή το χάος έχει αρνητική στα αυτιά μας. Ακούγεται αρνητικά. Δεν το χρησιμοποιώ με αυτήν την χροιά. Εγώ μιλάω για το δημιουργικό χάος, που μπορεί να μην το καταλαβαίνουμε απόλυτα, όμως είναι δημιουργικότητα αυτό εκείνη την ώρα.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο πιστεύεις ότι το Messy Play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών;

ΣΕ1

Επειδή δημιουργεί αυτό το πλαίσιο ελευθερίας που χρειάζεται το παιδί για να πειραματιστεί και επειδή κανένας δεν θα μαλώσει το παιδί για τους πειραματισμούς του,

βοηθιέται τόσο πολύ το παιδί να διατηρήσει κάτι που το έχει εκ γεννησιμιού του. Αυτή την ελεύθερη ορμή προς τους πειραματισμούς. Όσα λάθη και να κάνει, συνεχίζει να προσπαθεί το παιδί συνήθως, όταν δεν του έχει κοπεί αυτό το φτερό, του εγώ θα παίζω ουσιαστικά, όχι θα δημιουργήσω κάτι που θα πάμε μετά, να το θαυμάσουμε όλοι μαζί, και να το χειροκροτήσουμε. Οπότε, όταν συχνά έχεις στη ζωή σου αυτή τη δυνατότητα να πειραματίζεσαι, αναγκαστικά αυξάνεται η δημιουργικότητά σου. Δεν γίνεται ένας άνθρωπος να πειραματίζεται και να μην αυξάνει τη δημιουργικότητά του, γιατί μαθαίνει συνεχώς πράγματα, κάνει καινούργιους συνδυασμούς πραγμάτων, και η δημιουργικότητα σε γενικές γραμμές είναι αυτό, το να ανακαλύπτουμε καινούρια πράγματα για τον εαυτό μας, συνδυάζοντας τις προηγούμενες μας γνώσεις. Πόσο περισσότερο το εξασκούμε αυτό, τόσο πιο δημιουργικοί γινόμαστε. Πρέπει να είναι ένα περιβάλλον όμως αποδοχής. Δεν αρκεί να έχουμε τα υλικά εννοώ και τα εργαλεία. Χρειάζεται να έχουμε την ελευθερία, και άρα την αποδοχή από τους ενήλικες για αυτό που πράττουμε. Επομένως, αναγκαστικά το Messy Play βοηθάει στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας. Και τώρα παίρνω μόνο το κομμάτι της ελευθερίας και εκφράζω, αλλά η ανάπτυξη των δεξιοτήτων του παιδιού, που συνεχώς αναπτύσσονται όσο παίζει, και αυτό είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας που συντελεί στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας. Γιατί όσο περισσότερες κατακτήσεις έχει ας πούμε το παιδί στις δεξιότητες του, τόσο περισσότερο τις συνδυάζει μεταξύ τους όλες αυτές τις κατακτήσεις, και τόσο περισσότερο ανοίγει αυτός ο δρόμος της δημιουργικότητας. Οπότε, ναι, από τη μία η ελευθερία, η οποία όμως παίρνει την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης.

ΕΡ

Όπως σε ποιες δεξιότητες αναφέρεσαι;

ΣΕ1

Καταρχάς σίγουρα τις δεξιότητες της λεπτής κινητικότητας, που είναι απαραίτητες μεγαλώνοντας να τις αναπτύσσουμε για να μπορούμε να χειριζόμαστε και τα εργαλεία και τα υλικά, αλλά και τις αδρές κινητικότητας, γιατί ειδικά άμα φροντίσουμε στο Messy Play, όλο το σώμα δουλεύεται και όχι μόνο τα χέρια, και τα πόδια και ο κορμός και το

κεφάλι και όλο το σώμα. Μετά... τι να πρωτοπώ βρε Σταυρούλα. Σίγουρα οι δεξιότητες της αντίληψης μας και της σκέψης, γιατί όσο περισσότερο πείραμα κάνουμε και περισσότερα λάθη, μετά κάποια στιγμή έρχεται η στιγμή του σωστού, κρατιέται αυτή η γνώση. Έχουμε αντιληφθεί μια διαδρομή για να φτάσουμε σε αυτό το τελικό αποτέλεσμα. Όλο αυτό είναι μια διαδικασία που μας διδάσκει όσο την προχωράμε και αφομοιώνοντας την, είμαστε ένα level παραπάνω την επόμενη φορά. Και αυτό σιγά σιγά χτίζεται. Μετά είναι το πολύ σημαντικό είναι το ότι αναπτύσσεται η μαθηματική μας σκέψη, κάτι που ακούγεται πιο τεχνοκρατικό ίσως, αλλά δεν είναι όσον αφορά το παιχνίδι, γιατί αυτό θα μας βοηθήσει μετά να κάνουμε υποθέσεις. Οι υποθέσεις μας οδηγούν σε πειράματα καινούργια. Οπότε και αυτό δίνει μια ανατροφοδότηση και μια εξέλιξη στη δημιουργική μας σκέψη εκ των πραγμάτων. Μετά επειδή παίζουμε σε ομάδες, είναι η συνεργατικότητα που βοηθάει στη δημιουργικότητά μας. Βλέπουμε άλλους ανθρώπους, παίρνουμε ιδέες, συνεργαζόμαστε, ζητάμε βοήθεια όταν κάτι δεν μπορούμε να το καταφέρουμε μόνοι μας. Είμαστε πάνω από τον εαυτό μας μόνο, δηλαδή είμαστε μαζί με άλλους ανθρώπους που ο καθένας έχει τις δικές του δεξιότητες. Όταν ενώνονται όλα αυτά μαζί, μετά έχουμε μια δημιουργική ομάδα και όχι μόνο έναν δημιουργικό άνθρωπο που αυτό και αν το χρειαζόμαστε στην κοινωνία. Και επειδή υπάρχει αυτή η αλληλεπίδραση και η συνεργατικότητα, μαθαίνουμε να δουλεύουμε και τις σχέσεις μας παράλληλα. Και αυτό είναι μια δημιουργική διαδικασία. Το πώς συνυπάρχουμε, το πώς ζητάμε, το πώς προσφέρουμε. Και όλο αυτό πολύ απαλά συμβαίνει μέσα στο παιχνίδι. Οπότε και σε κοινωνικό επίπεδο ενώ και συναισθηματικό.

ΕΡ

Με ποιόν τρόπο πιστεύεις ότι το Messy Play ενισχύει την φαντασία; Και άμα μπορείς να μου πεις ένα παράδειγμα.

ΣΕ1

Μπορώ να χρησιμοποιήσω τον εαυτό μου για παράδειγμα;

ΕΡ

Ναι.

ΣΕ1

Εγώ όταν ξεκίνησα το Messy Play και το έλεγα και το ένιωθα και το πίστευα και ήταν έτσι σε μεγάλο βαθμό, δεν είχα φαντασία. Ή δεν είχα τόσο ανεπτυγμένη φαντασία μάλλον όσο έχω σήμερα, γιατί δεν γίνεται. Κανένας δεν υπάρχει που να μην έχει φαντασία στα αλήθεια. Δεν ξέρει ακόμα ίσως πως να την ενεργοποιεί, δεν της δίνει τη βάση και τον χώρο. Και δεν την εξασκεί, ας πούμε. Είναι και αυτό που λένε, είναι σαν ένας μυς. Η φαντασία θέλει εξάσκηση. Οπότε, όταν ξεκίνησα και έβλεπα τόσα πολλά δημιουργικά παιδιά με φαντασία τριγύρω μου, εγώ ήμουν συνήθως μ' ανοιχτό το στόμα, «Α!» και έλεγα «Κοίτα εδώ τι γίνεται!» «Κοίτα εδώ τι γίνεται! Κοίτα εδώ τι γίνεται! Εγώ γιατί δεν τα σκέφτομαι όλα αυτά τα πράγματα; Πω πω τι σκέφτηκε τώρα;». Το δικό μου το μυαλό δεν πήγε εκεί πέρα. Και η απόφαση που είχα πάρει τότε ήταν ότι εγώ δεν πρόκειται να εμποδίσω κανένα παιδί να κάνει αυτό που του έρχεται, ακόμα και αν εμένα μου φαίνεται τελείως άκυρο. Και η αλήθεια είναι ότι στην αρχή πάρα πολλά πράγματα μου φαινόταν τελείως και άκυρα. Ξέρεις, το «Τώρα τι πάει να χρησιμοποιήσει αυτό το εργαλείο σε αυτό το υλικό, δεν θα λειτουργήσει.» Με βάση τη δικιά μου μικρή φαντασία δεν θα λειτουργούσε. Αλλά το παιδί πειραματιζόταν και βλέπαμε μπροστά στα μάτια μας ότι η δικιά του φαντασία να φέρει αυτό το παιχνίδι σε εκείνο το υλικό μας άφηνε μετά μ' ανοιχτό το στόμα. Εμένα κυρίως. Γιατί για το παιδί ήταν μια φυσιολογική διαδικασία όλο αυτό. Εγώ ήμουν μετά «Α! Τι έγινε τώρα!» Και θυμάμαι το χαρακτηριστικό, που σίγουρα το έχεις ξανακούσει από μένα νομίζω, ότι ήταν ένα παιδί μια μέρα που είχε πάρει το σουρωτήρι της άμμου, που χρησιμοποιούσαμε στην άμμο, δεν ήταν της άμμου, στο δικό μου το μυαλό ήταν της άμμου, και το πήγε στο τραπέζι με τα χρώματα και ήταν ένα σιλικόνης μικρό σουρωτήρι από αυτό που είναι για το τσάι, και το ακούμπησε απαλά απαλά και όμορφα πάνω στο τραπέζι με τα χρώματα και οι τρυπούλες που είχε, φτιάξανε ένα υπέροχο, φανταστικό λουλούδι, που ήταν ένα υπέροχο, φανταστικό λουλούδι! Ξαφνικά μπροστά μου, από μια απλή κίνηση που εγώ, όταν το παιδί πήγε να βάλει το σουρωτήρι πάνω στο τραπέζι, κατευθείαν σκέφτηκα «Οχι! Δεν πρέπει να μπει εδώ, γιατί θα βραχεί από τα χρώματα και μετά δεν θα σουρώνει την άμμο». Αν το εμπόδιζα, δεν θα καταλάβαινα πόσο μικρή είναι η φαντασία μου πρώτα απ' όλα και πόσο χρειάζεται να αφήνω αυτόν τον χώρο για να μην μειώσω και τη φαντασία του παιδιού, αλλά και για να αυξήσω τη δική μου, γιατί μετά εγώ αυτό το ήξερα. Και ας

μην το είχα κάνει εγώ δηλαδή, το παιδί αυτό μου δίδαξε κάτι φανταστικό εκείνη τη στιγμή. Έτσι ζω από τότε. Κάθε φορά που... Εντάξει όχι κάθε κάθε μέρα, ρε παιδί μου, ότι θα μου συμβαίνει μια τέτοια αποκάλυψη, αλλά είναι τόσες άπειρες οι αποκαλύψεις από τότε μέχρι τώρα, που χάρη στα παιδιά που εγώ έχω με απόφαση στη ζωή μου, μέσα σε ελευθερία, μαθαίνω κάθε μέρα και κάτι. Και είναι πολύ σημαντικό αυτό το κάτι. Δεν είναι κάτι αμελητέο ή τυχαίο. Είναι κάτι πάρα πολύ σημαντικό για μένα.

ΕΡ

Παρατηρείς αύξηση της δημιουργικότητας μέσα από το Messy Play; Και πες μου και ένα παράδειγμα.

ΣΕ1

Ναι ναι το χρησιμοποιούμε και στις θεραπείες μας για να βοηθήσουμε το παιδί να αυξήσει τη δημιουργικότητά του. Ή και τον ενήλικα, γιατί... Να θυμηθώ ένα παιδί παιδί συγκεκριμένο εννοείς;

ΕΡ

Ναι, ναι.

ΣΕ1

Στις θεραπείες μου, όμως, τώρα είναι αυτό πειράζει;

ΕΡ

Αφού χρησιμοποιείτε το Messy Play, όχι.

ΣΕ1

Ναι, ναι, ναι. Ωραία. Ήταν ένα παιδί που μεγάλωνε δίπλα στην αδερφούλα του, η οποία είχε πάρα πολλά κινητικά προβλήματα και πολλά προβλήματα έκφρασης και επικοινωνίας. Το ίδιο το παιδί αυτό που περιγράφω τώρα δεν είχε αυτά τα προβλήματα. Όμως, επειδή οι γονείς φυσικά τρέχανε σε θεραπείες, ήταν πολυάσχολοι και μέσα στο σπίτι δεν ασχολιόντουσαν τόσο με αυτό το παιδί. Και φυσικά, ως έναν βαθμό, το καταπίεζαν κιόλας. Μην κάνεις αυτό, μην κάνεις αυτό, μην κάνεις το άλλο. Και δεν είχε και ένα πρότυπο παιχνιδιού άλλο μέσα στο σπίτι του, ούτε μια αλληλεπίδραση με την αδερφούλα του τέτοια, ώστε να παίζει επαρκώς αυτό το παιδί. Ήταν ένα πολύ κλειστό και φοβισμένο παιδί, που χρειαζόταν καθοδήγηση για τα πάντα. Δηλαδή, την πρώτη μέρα που ήρθε στον χώρο μας και ήταν ανοιχτό το τραπέζι της άμμου, τα περισσότερα παιδιά θα πάνε στο τραπέζι της άμμου με χαρά και θα πάρουν, έχει μπολάκια, κουταλάκια, διάφορα υλικά τριγύρω. Θα ξεκινήσουν ένα απλό παιχνίδι στην άμμο. Το παιδί αυτό καθόταν και περίμενε. Περίμενε, περίμενε. Και περίμενα από μένα εννοώ να της πω, κάνε αυτό, κάνε εκείνο, κάνε το άλλο. Γιατί έτσι είχε μάθει σαν κουκλάκι λίγο, να του λένε τι να κάνει και τι να μην κάνει. Και είχε μάθει να το ακολουθεί αυτό. Αυτό το παιδί δεν είναι ότι δεν είχε δημιουργικότητα, γιατί η δημιουργικότητα ήταν μέσα του, αλλά δεν εκφραζόταν με κανέναν τρόπο, δεν πίστευε ότι έχει δημιουργικότητα. Οπότε δεν θα ξεκινούσε εύκολα μόνο του. Έπρεπε να υπάρξει η δικιά μου προτροπή, να υπάρξει το δικό μου παιχνίδι να λειτουργήσω ως πρότυπο, να με δει εμένα πρώτα, να συνυπάρχω με τα υλικά και με ανέμελο τρόπο, να κάνω πολύ απλούς πειραματισμούς και καθημερινά πράγματα, όχι τίποτα ιδιαίτερο. Και να την προσκαλώ στο παιχνίδι μου, ώστε να την επαναφέρω ουσιαστικά σε κάποιο προηγούμενο στάδιο της ύπαρξής της, τότε που ήταν ακόμα μικρότερη και πιο ελεύθερη. Και να την βοηθήσω σιγά-σιγά, φορά με τη φορά, να αρχίσει να μαθαίνει να παίζει, γιατί δεν ήξερε να παίζει αυτό το παιδί. Και αυτό από μόνο του έφερε ενίσχυση στις δημιουργικότητες. Δηλαδή, ο ρόλος μου ήταν να την βοηθήσω από το παιδί να ξεκινήσει να παίζει ουσιαστικά, πιστεύοντας ότι όλα είναι εντάξει, ότι ό,τι και να κάνει είναι εντάξει, ότι κανείς δεν θα την μαλώσει, ότι κανείς δεν θα την κρίνει. Η απουσία κρίσης, έπρεπε να την έχω αναφέρει. Αυτό είναι και η άνευ όρων αποδοχή, βέβαια.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο πιστεύεις ότι το messy play διαφοροποιείται από άλλες μορφές παιχνιδιού στο ζήτημα της δημιουργικότητας και της φαντασίας;

ΣΕ1

Επειδή το Messy Play χρησιμοποιεί πολλά υλικά που δεν είναι συνηθισμένοι σε άλλα είδη παιχνιδιού, φέρνει το παιδί πιο κοντά, και ειδικά αν χρησιμοποιούνται φυσικά υλικά, κάτι που το προτείνω γενικότερα, φέρνει πιο κοντά στο παιχνίδι που θα έπρεπε να έχει, αυτό με τη φύση δηλαδή. Επειδή παίζει με χρώματα, παίζει με άμμους, παίζει με πηλό, παίζει με ξύλα. Είναι ένα δεδομένο που δεν υπάρχει στα περισσότερα είδη παιχνιδιού, οπότε θα διάλεγα αυτό σαν ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του. Αλλά και η πλήρης απουσία καθοδήγησης και κανόνων επίσης είναι που χαρακτηρίζει το Messy Play, που απουσιάζει ακόμα και από τα παιχνίδια που παίζουν μεταξύ τους τα παιδιά μέσα σε ένα ελεύθερο περιβάλλον. Πολύ συχνά υπάρχουν κανόνες και όρια, ας πούμε, στα παιχνίδια. Μακάρι να έχουν τα παιδιά την ελευθερία να τους αλλάζουνε αυτούς τους κανόνες, αλλά πολύ συχνά είναι λίγο standard τα πράγματα, ή στα επιτραπέζια, ή στα Lego, σε όλα αυτά που είναι πολύ ωραία και αξιόλογα και πρέπει να υπάρχουν τα παιχνίδια. Όμως δεν έχουν ίσως αυτό που έχει το Messy Play, όταν αφορά τη δημιουργία κανόνων από τα ίδια τα παιδιά και μόνο. Και μάλιστα μέσα στην ίδια αίθουσα όπου παίζουν δέκα διαφορετικά παιδιά, μπορούν να είναι δέκα διαφορετικοί κανόνες, γιατί το κάθε παιδί δημιουργεί τον δικό του. Αν υπάρχει ασφάλεια για όλους, από εκεί πέρα ο καθένας έχει το δικαίωμα να κάνει όποιον κανόνα θέλει με όποιον τρόπο θέλει.

ΕΡ

Ωραία. Τι συμβαίνει κατά τη γνώμη σου όταν ένα παιδί δεν έχει συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι του, αλλά απλώς πειραματίζεται;

ΣΕ1

Αυξάνεται η δημιουργικότητα του. Αυτό, αλλά όχι μόνο αυτό. Και δεν υπάρχει κανένας που τον εμποδίζει, εννοείται, και τον παρενοχλεί σε αυτή τη διαδικασία; Συνήθως, έτσι διακρίνω, δηλαδή υπάρχει ένα αίσθημα βαθιάς ικανοποίησης με το τέλος αυτού του παιχνιδιού και μιας χαρούμενης διάθεσης, γιατί έκανα τα πράγματα που εγώ αποφάσιζα

με τον ρυθμό και με τον τρόπο που εγώ αποφάσιζα. Αυτό, συνήθως, και στους μεγάλους δηλαδή όταν το καταφέρνουμε, μας αφήνει με μια αίσθηση ικανοποίησης.

ΕΡ

Πώς ανταποκρίνονται τα παιδιά, όταν τους δίνεται η ελευθέρεια να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες ή στόχους;

ΣΕ1

Όσο περισσότερο μεγαλώνουν, τόσο περισσότερο δυσκολεύονται. Αυτό διακρίνω. Όσο πιο μικρά, τόσο πιο εύκολα θα μπουν σε αυτό το ελεύθερο που περιέγραψες και θα φερθούν τελείως φυσικά και αβίαστα. Δηλαδή, για τα μικρά παιδιά, είναι η φύση τους αυτό που βλέπουμε να συμβαίνει τριγύρω. Δεν υπάρχει καμία παραπάνω προσπάθεια. Δεν υπάρχει κάποιος κόπος ή κάτι. Είναι το δεδομένο. Όσο μεγαλώνουν, βλέπουμε ότι αυτό το δεδομένο σιγά-σιγά μειώνεται. Και όταν λέω μεγαλώνουν, δεν εννοώ τρίτη, τέταρτη δημοτικού. Εννοώ τέσσερα-πέντε χρονών. Ναι. Δηλαδή, το ενάμιση-δύο χρονών παιδί παίζει πολύ πιο ελεύθερα και πολύ πιο δημιουργικά από το τέσσερα-πέντε χρονών παιδί. Πολύ συχνά συμβαίνει αυτό. Από το έξι-εφτά έχει αρχίσει πια μια τεράστια κατηφόρα.

ΕΡ

Έχεις παρατηρήσει τα παιδιά να χτίζουν δικές τους ιστορίες ή κόσμους μέσα στο Messy Play;

ΣΕ1

Ναι, βέβαια. Τα λίγο μεγαλύτερα περισσότερο. Τα παιδιά που έχουν ήδη αρχίσει να έχουν το συμβολικό παιχνίδι στην υπόλοιπη τους ζωή, συνήθως το φέρνουν και στο Messy Play. Αλλά ξέρεις που παρατηρώ; Ότι για να φτάσουν εκεί, στον συμβολισμό, χρειάζεται να είναι καλυμμένο το αισθητηριακό τους. Δηλαδή, οι παιδιά που δεν τους

έχει επιτραπεί να παίζουν και να λερωθούν και να ανακατέψουν, ακόμα και μεγαλύτερα παιδιά εννοώ, δεν θα κάτσουν να φτιάξουν συμβολισμούς και ιστορίες. Πρώτα, θα πάνε να γεμίσουν αυτό το κενό που υπάρχει στην ύπαρξή τους, που μπορεί να πάρει και μία συνάντηση, μπορεί να πάρει και δέκα συναντήσεις αυτό, ανάλογα, να εκτονώσουν, να βγάλουν, να βγάλουν, να βγάλουν και μετά έρχεται σιγά-σιγά το συμβολικό. Ή μερικές φορές, μπορεί τα πολύ μεγαλύτερα παιδιά, έξι και πάνω, μπορεί να ξεκινήσουν από το συμβολικό, γιατί αυτό έχουν συνηθίσει να πιστεύουν ότι χρειάζεται να κάνουν στο παιχνίδι τους, αλλά σιγά-σιγά βλέπεις ότι όσο χαλαρώνουν και αντιλαμβάνονται τους κανόνες αυτού του χώρου, δηλαδή, ελευθερία, αρχίζουν να πηγαίνουν πίσω στα στάδια της ανάπτυξής τους και να προσπαθούν να γεμίσουν το αισθητηριακό στάδιο που δεν γέμισε, έτσι όπως έπρεπε, όταν ήταν μικρότερα.

ΕΡ

Άρα, πιστεύεις ότι όταν ουσιαστικά ολοκληρωθεί αυτό το αισθητηριακό, δίνει και παραπάνω, ας πούμε, ώθηση και στο συμβολικό το μετά.

ΣΕ1

Είναι πιο έτοιμα τα παιδιά να προχωρήσουν στο συμβολικό. Εκατό τοις εκατό, φυσικά.

ΕΡ

Ωραία. Πιστεύεις ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία.

ΣΕ1

Βέβαια. Φυσικά, ναι. Ακόμα και αν έχει έναν σκοπό το παιδί, αν είναι δικό του σκοπός και να θέλει εννοώ και το ίδιο ένα αποτέλεσμα, ακόμα και να μην φτάσει στο αποτέλεσμα του, όλη αυτή η διαδικασία που έχει ακολουθηθεί, επειδή ήταν μια δικιά του επιλογή όμως, είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα, δυναμική και δημιουργική διαδικασία. Και χωρίς να έχει τελικό αποτέλεσμα, ακόμα και όταν το έχει σκοπό. Το διευκρινίζω αυτό, γιατί καμιά φορά μπορεί να δεις ένα παιδί που παίζει ελεύθερα και εννοείται αναπτύσσει την δημιουργικότητα του πλήρως. Ή παίζει λιγότερο ελεύθερα, επειδή έχει έναν δικό του

σκοπό. Αν δεν το νοιάζει σώνει και καλά το τελικό αποτέλεσμα, παρόλο που θέτει ο ίδιος τον σκοπό του, είναι πολύ πιο δημιουργική η όλη διαδικασία. Αν αυτό το τελικό αποτέλεσμα θέλει να πάει να το δείξει για να πάρει μπράβο, να πάρει τον βαθμό, κτλ, τότε δεν είναι τόσο δημιουργική η διαδικασία. Φαίνεται δηλαδή ότι υπάρχουν μικρά μπλοκαρίσματα στον δρόμο του.

ΕΡ

Αξιολογείτε την πρόοδο των παιδιών των παιδιών μέσα στο Messy Play; Και αν ναι, πώς;

ΣΕ1

Στο θεραπευτικό Messy Play το κάνουμε αυτό, όχι τόσο στο ψυχαγωγικό messy play. Δηλαδή, τυπικά, καταγεγραμμένα, το κάνουμε στο θεραπευτικό messy play. Και το κάνουμε σημειώνοντας μια λίστα παρατηρήσεων που χρειάζεται να κάνουμε γύρω από το παιδί, οι οποίες δεν είναι οι ίδια αναγκαστικά για όλα τα παιδιά, ανάλογα με τις ανάγκες του, ανάλογα με τα ελλείμματα, ανάλογα με το αίτημα για το οποίο βρίσκεται στη θεραπευτική διαδικασία. Στο ψυχαγωγικό messy play το κάνουμε πιο άτυπα. Δηλαδή, παρατηρούμε, συζητάμε μεταξύ μας, έχουμε το νου μας, αλλά δεν είναι μια διαδικασία καταγραφής, ας πούμε τόσο.

ΕΡ

Με ποιους τρόπους ενθαρρύνετε την φαντασία και τη δημιουργικότητα μέσα στο πρόγραμμα;

ΣΕ1

Προσπαθώντας να είμαστε εμείς συνεπείς στις αρχές μας. Δεν είναι πάντοτε τόσο εύκολο αυτό, για αυτό λέω αυτό το προσπαθώντας να είμαστε πάντα εμείς συνεπείς στις αρχές μας. Δηλαδή, να μην πληγώσουμε ούτε μία φορά την εμπιστοσύνη του παιδιού. Ούτε μία. Ξαναλέω ότι δεν πάντα απόλυτα εύκολο αυτό, όση εμπειρία να έχει κάποιος. Αλλά έχουμε το νου μας και προσπαθούμε πάντα να είμαστε μια καλή ομάδα, ώστε να

φροντίζει λίγο κι ο ένας ενήλικος τον άλλον. Οπότε, να ξεκινήσω καλύτερα λέγοντας ότι για να το καταφέρουμε αυτό που ρωτάς, χρειάζεται μια φροντίδα για τον εαυτό μας πρώτα απ' όλα και μια φροντίδα μεταξύ μας, των ενήλικων μεταξύ μας. Να μπορώ να διακρίνω εγώ αν ένα άλλο μέλος της ομάδας σήμερα, για κάποιο λόγο δικό του, που είναι κατανοητό αυτό που μπορεί να συμβεί κάποιες φορές, δεν έχει την υπομονή και την ικανότητα να σταθεί έτσι όπως πρέπει δίπλα στα παιδιά, και να τον διευκολύνω εγώ αυτόν τον ενήλικο. Οπότε το πρώτο, ίσως, που θα έπρεπε να πω είναι η φροντίδα του ενήλικα facilitator, ώστε να είναι αυτός που πρέπει να είναι δίπλα στα παιδιά. Και μετά, όλα αυτά που έχω ήδη πει λίγο πολύ νομίζω είναι στα αλήθεια και δίνοντας εμείς ώθηση κάνοντας Scaffolding, που είναι μια τέχνη το να κάνεις σκαλωσιές και να βοηθάς τα παιδιά, να πάνε, ίσως, ένα κλικ νωρίτερα προς τα εκεί που βλέπεις ότι πηγαίνουνε ήδη όμως από μόνα τους. Δεν θέλουμε να τους χαράξουμε τον δρόμο. Δηλαδή, θέλουμε βλέποντάς τους να προχωράν τον δρόμο, να είμαστε εκεί και να δίνουμε την κατάλληλη βοήθεια, ώστε να καταλαβαίνουν πώς να συνεχίζουν στον δρόμο τους. Και αυτό δεν είναι πάντοτε εύκολο. Και φυσικά, όταν έχεις 15-20 παιδιά μαζί σου, δεν μπορείς να το κάνεις συγχρόνως προς όλα τα παιδιά. Και δεν χρειάζεται, βέβαια. Επιλέγουμε πολύ συχνά με ποιο παιδί θα ασχοληθούμε περισσότερο. Κάθε φορά, ανάλογα με αυτό, το διακρίνουμε ως ανάγκη.

ΕΡ

Ποια είναι τα σημαντικά οφέλη που έχεις παρατηρήσει στα παιδιά που συμμετέχουν;

ΣΕ1

Θα ξεκινήσω από την κοινωνικοποίηση τους, γιατί έρχονται πολύ συχνά παιδάκια που ακόμα είναι από τις πρώτες τους φορές που βγαίνουν έξω. Οπότε βλέπεις πόσο σύντομα λόγω της χαλαρότητας που επικρατεί. Και δεν έχουμε και πολλά μαλώματα στο παιχνίδι μέσα. Ή όταν έρχεται η στιγμή του μαλώματος, βοηθάμε στη διευθέτηση του με τέτοιο τρόπο, ώστε να μάθουν τα παιδιά κοινωνικές δεξιότητες μέσα από την διευθέτηση. Οπότε μπορώ να πω σίγουρα την κοινωνικοποίηση σαν ένα σημαντικό όφελος που έρχεται. Μετά τη συναισθηματική, σίγουρα που δεν την έχω να αναφέρει επαρκώς, έκφραση και εκτόνωση. Γιατί χρειάζεται, είναι παιδιά που περνάνε τις δυσκολίες που

περνάνε και οι γονείς τους. Δηλαδή μεγαλώνουν μέσα σε οικογένειες έξω, και αυτό με τον κορονοϊό ας πούμε, μπορώ να το δέσω πολύ καλά. Το είδαμε πολύ ξεκάθαρα με το που ανοίξαμε μετά από τους μήνες του εγκλεισμού με το κορονοϊό και φάνηκε πόσο ανάγκη υπήρχε για αυτήν την εκτόνωση την συναισθηματική που σου φέρνουν όλα αυτά τα υλικά τόσο απλόχερα σαν δυνατότητα. Δηλαδή το ξύλο που έφαγε ο πηλός μετά από το κορονοϊό απλά δεν μπορεί να περιγραφεί. Κι αυτό είναι ένα τεράστιο όφελος όμως για το παιδί που είναι μπλοκαρισμένο και πιεσμένο. Πρέπει να εκφραστεί. Οπότε και η συναισθηματική έκφραση και εκτόνωση θα έλεγα.

EP

Πώς χρησιμοποιείτε το υλικό και το χώρο ώστε να ενισχύσετε την αυτονομία και την ελευθερία έκφρασης;

Σ1

Χρειάζεται τα περισσότερα τουλάχιστον πράγματα να είναι στο ύψος των παιδιών, όχι τα επικίνδυνα προφανώς, αλλά επαρκές υλικό στο ύψος τους ώστε να παίρνουν μόνα τους ό,τι χρειάζονται από το χώρο. Μετά σιγά-σιγά, ίσως όχι από την πρώτη φορά που θα έρθει ένα παιδί στο χώρο μας, αλλά σιγά σιγά το μήνυμα της ελευθερίας που παίρνει το βοηθάει να νιώθει ελεύθερο, να απλώσει το χεράκι του. Δηλαδή ότι είναι στο ύψος των ματιών τους τα πράγματα, αν δεν συνοδευόταν αυτό από μια δικιά μας διάθεση να αφήσουμε ελεύθερα τα παιδιά να βγάλουν ακόμα και τα τριάντα πράγματα που είναι μέσα σε αυτό το μπολ, και να τα αξιοποιήσουν με όποιο τρόπο θέλουν, δεν θα ήταν επαρκές, το ότι είναι στο ύψος τους. Οπότε σε συνδυασμό με την ελευθερία σίγουρα έρχεται η ενίσχυση της αυτονομίας των παιδιών. Με την υπομονή μας, μερικές φορές πρέπει να κάνουμε πολύ υπομονή. Δηλαδή, εντάξει, είμαστε άνθρωποι, δεν είμαστε ρομπότ, οπότε κι εμείς, εκεί είναι πάλι που η ομάδα βοηθάει. Ο πιο υπομονετικός πάει στο παιδί που μπορεί να φέρει μια μεγάλη δυσκολία η αυτονομία του εκείνη την ημέρα στο χώρο. Επειδή εμείς δεν θέλουμε να διακόψουμε αυτή τη ροή της αυτονομίας, αλλά αυτό συχνά σημαίνει ότι πρέπει να προφυλαχθούνε άλλα παιδιά, ο χώρος, γιατί η αυτονομία φέρνει και επιλογές που μερικές φορές μπορεί να μην είναι κατάλληλες για τους υπόλοιπους ανθρώπους. Εμείς θέλουμε λοιπόν να βοηθήσουμε το παιδί εκείνη τη

στιγμή να καταλάβει πώς μπορεί να διατηρήσει όντως την αυτονομία του, μη εμποδίζοντας όμως και την αυτονομία των άλλων ανθρώπων, που είναι πάρα πολύ σημαντικό να μπορούμε να το καταφέρουμε αυτό. Γιατί για να είμαστε όλοι αυτόνομοι, πρέπει να σεβόμαστε κάπως. Και το μικρό, δίχρονο παιδί ακόμα αυτό δεν το κατέχει, ούτε το τριχρονό, ούτε το τετράχρονο ίσως. Οπότε πρέπει η υπομονή μας και η σταθερότητά μας και η άνευ όρων αποδοχή που ανέφερα, να είναι πάντα εκεί για να μπορέσουμε να το κάνουμε αυτό.

ΜΕΡΟΣ Γ

ΕΡ

Με αυτή την φωτογραφία που διάλεξες θέλω να βρεις διάφορα υλικά από εδώ, οτιδήποτε. Και πώς θα ήταν το Messy Play αν ήταν μια εικόνα, αν είχε μια μορφή. Χρησιμοποιώντας ας πούμε...

ΣΕ1

Τώρα αν ήμασταν κάτω θα είχα μεγαλύτερο...

ΕΡ

Θες να πάμε μετά;

ΣΕ1

Όχι μωρέ. Μπορώ να το κάνω. Πες μου λίγο πάλι για να είμαι σίγουρη ότι το κατάλαβα.

ΕΡ

Αν ήταν το Messy Play μια εικόνα ή μια μορφή...

ΣΕ1

Να τη φτιάξω με τα διάφορα που έχω...

ΕΡ

Ναι, ναι. Πώς θα ήταν και να μου πεις και ένα τίτλο ίσως για το έργο σου.

ΣΕ1

Ελευθερία

ΕΡ

Αν θα μπορούσες να περιγράψεις με μια λέξη την ουσία του Messy Play, ποια θα ήταν αυτή;

ΣΕ1

Ζωή

ΕΡ

Πως θα ήθελες να νιώθει ένα παιδί τι στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα;

ΣΕ1

Ο εαυτός του

Ελένη (ΣΕ1, συνέντευξη εκπαιδευτή 1 _ στην Πυλαία Θεσ/νίκης, δια ζώσης)

ΕΡ

Συμφωνείς να ηχογραφήσω την συνομιλία μας;

ΣΕ1

Ναι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΡ

Θέλω να διαλέξεις μια φωτογραφία. Αυτή που διάλεξες, ωραία. Και τι είναι το πρώτο πράγμα που σου έρχεται στο μυαλό κοιτάζοντας αυτή τη φωτογραφία.

ΣΕ1

Χαρά. Να πω κάτι πιο αναλυτικά ή...

ΕΡ

Ό,τι θέλεις, όπως εσύ αισθάνεσαι.

ΣΕ1

Χαρούμενη, ροζ, χαρά. Το πρώτο που μου ήρθε στο μυαλό. Συγκέντρωση, βλέπω δηλαδή... Ουσιαστικά, περιγράφω αυτό που βλέπω. Βλέπω πολύ συγκεντρωμένους ανθρώπους, σε αυτό που συμβαίνει μπροστά τους, το οποίο είναι πολύ έντονο και ροζ. Επειδή δεν έχει μόνο παιδιά, έχει και έναν ενήλικο, θέλω λίγο να αναφερθώ σε αυτό. Τον ίδιο ενθουσιασμό διακρίνεις και στο πρόσωπο του ανηλίκου. Δεν είναι μια παιδική χαρά. Μάλλον είναι μια παιδική χαρά που όμως την βιώνει οποιοσδήποτε, άνθρωπος οποιασδήποτε ηλικίας που υπάρχει στη φωτογραφία.

ΕΡ

Ωραία. Θες να μοιραστείς την ιστορία, αν υπάρχει πίσω από αυτή τη φωτογραφία. Αν θυμάσαι κάτι.

ΣΕ1

Αν καταλαβαίνω καλά είναι σε ένα φεστιβάλ, η φωτογραφία αυτή, ενός εργοστασίου, όπου μας είχανε καλέσει να κάνουμε messy play για τα παιδιά των εργαζομένων, όπου θα παίζανε και όποιοι εργαζόμενοι θέλανε και γενικώς οι γονείς των παιδιών. Και ήτανε, είναι ένα πολύ μεγάλο εργοστάσιο, αυτό έτσι της Θεσσαλονίκης, παγκόσμιας εμβέλειας κιάλας, και θυμάμαι ότι όταν μας είχανε καλέσει, επειδή είναι ένας χώρος γεμάτος πολύ μεγάλα μηχανήματα, με είχε πιάσει μια αγωνία. Ήταν από τις πρώτες φορές που κάναμε κάτι τόσο μεγάλο, ας πούμε σε χώρο εννοώ και με τόσο πολύ κόσμο. Με είχε πιάσει μια μεγάλη αγωνία να γίνουν όλα υπερβολικά σωστά και τέλεια. Ότι και να σημαίνει αυτό στο messy play. Και ενώ το messy play για μένα είναι κάτι πολύ χαρούμενο και ανέμελο, σε μερικές περιπτώσεις όπως κι αυτή, όπου έχω έναν ρόλο εγώ της facilitator, θυμάμαι την αγωνία μου. Αλλά θυμάμαι και μετά πώς όταν στήθηκαν όλα και πήραν τη θέση τους και άρχισε να έρχεται σιγά-σιγά ο κόσμος και τα παιδιά, πώς αυτή η αγωνία εξανεμίστηκε σε χρόνο ρεκόρ. Απλά και μόνο βλέποντας πόσο ομαλά και χωρίς καμιά δυσκολία ή χωρίς καμιά από μας κατεύθυνση, τα παιδιά βρίσκανε τον τρόπο τους, τον δρόμο τους, και τη χαρά τους. Αλλά και οι μεγάλοι όχι μόνο τα παιδιά.

ΕΡ

Άρα σου θυμίζει έτσι κάποια εμπειρία δικιά σου, των παιδιών σου;

ΣΕ1

Των δικών μου, των παιδικών...καλά, δικιά μου μου θυμίζει πολλές εμπειρίες, πάρα πολλές. Γιατί και μόνο που βλέπω το Tuff spot εδώ πέρα με το obleck, εγώ είμαι τόσο γεμάτη από αυτό το Tuff spot με αυτό το obleck, που κατευθείαν εννοείται ότι μου θυμίζει πολλές, πολλές, πολλές ακόμα δικές μου εμπειρίες με αυτό. Αλλά κυρίως δεν είναι το τι μου θυμίζει, είναι το τι νιώθω βλέποντάς το. Που έχει να κάνει με το εδώ και τώρα αυτής της φωτογραφίας. Δεν πάει στο μυαλό μου, δηλαδή, σε πολλά άλλα. Είναι τόσο έντονο αυτό που διακρίνω εδώ και τόσο τραβηκτικό, θελκτικό, που με γεμίζει στο

εδώ και τώρα. Δηλαδή, δεν υπάρχει ούτε πριν ούτε μετά κάπως. Παρ' όλο που δεν το πιάνω, αλλά μόνο το βλέπω, πάλι έχει το ίδιο effect πάνω μου.

EP

Γιατί το έχεις πιάσει ήδη;

ΣΕ1

Επειδή το ξέρω τόσο καλά, επειδή είναι ένα συναίσθημα αυτό που περιγράφω τώρα, που το έχω βιώσει πολλές φορές μπροστά από αυτό τον δίσκο. Οπότε, πολύ αυτόματα και μόνο κοιτώντας τη φωτογραφία. Αυτό τώρα, μου αρέσει πολύ που το διακρίνω και εγώ μέσα μου. Δεν το έχω ξανασκεφτεί αυτό. Ότι μπορώ να φέρω στον εαυτό μου τη χαρά και τη γαλήνη που νιώθω πιάνοντας το υλικό. Απλά και μόνο κοιτώντας την ευχαρίστηση και τη χαρά και τη γαλήνη και τη συγκέντρωση άλλων ανθρώπων την ώρα που πιάνουνε το υλικό, που είναι πολύ σημαντικό τώρα αυτό.

EP

Θα τη κρατήσεις τη φωτογραφία...

ΣΕ1

Ναι, θα τη βάλω δίπλα στο κρεβάτι μου εκεί πέρα, μόλις ξυπνάω.

ΜΕΡΟΣ Α

EP

Ποια είναι η επαγγελματική σου ιδιότητα και η εμπειρία με το Messy Play;

ΣΕ1

Είμαι αναπτυξιακή ψυχολόγος, εκτός των άλλων. Θέλω να πω όμως και τα άλλα, γιατί είναι πιο πρόσφατα μεν, αλλά με καθορίζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό. Είμαι clay field... Το clay field είναι μία μορφή σωματικής ψυχοθεραπείας. Οπότε, είμαι clay field therapist για παιδιά εδώ και δύο χρόνια περίπου. Ακόμα το εξερευνώ βέβαια και πειραματίζομαι

πάρα πολύ με αυτό, που είναι μία messy διαδικασία θεραπευτική, αλλά με έμφαση στον πηλό και στο νερό. Συγχρόνως είμαι και Messy Play facilitator, από πότε; Από το 2008 δειλά δειλά, από το 2010 πιο φουλ. Και άλλα πράγματα. Αυτά είναι τα βασικά μου.

ΕΡ

Τέλεια. Πόσα χρόνια άρα ασχολείσαι με το Messy Play;

ΣΕ1

Από το 2008, θα έλεγα έστω πιο πειραματικά. Από το 2008, δηλαδή 17 χρόνια.

ΕΡ

Και τι σε ώθησε να ασχοληθείς με αυτό;

ΣΕ1

Ω ωωω. Λοιπόν, τώρα θέλω να πω μία μικρή ιστορία. Μικρή, πρέπει να την κρατήσω σύντομη. Με ώθησαν τα προσωπικά μου τραύματα, τα οποία τα επεξεργάστηκα στην πορεία της ζωής μου και κάπου εκεί όπου τα επεξεργαζόμουν, αποφάσισα ότι θέλω να βοηθήσω άλλους ανθρώπους να μην έχουν αυτά τα τραύματα που είχα εγώ όταν ήμουν μικρούλα, που ήταν τραύματα που αφορούσαν τη δημιουργικότητά μου. Και ξεκινήσανε πολύ πολύ νωρίς, δηλαδή κάπου στο νηπιαγωγείο ήταν ένα πρώτο σοκαριστικό γεγονός από την νηπιαγωγό μου προς στα εμένα, που έβαλε έτσι ένα φρένο, ένα μεγάλο εμπόδιο στην δημιουργικότητά μου, η πολύ έντονη της κριτική των ζωγραφιών μου. Ήμουν η τσαπατσούλα, ας πούμε, της τάξης. Ήμουν και στο σπίτι τσαπατσούλα, δηλαδή και από τη γιαγιά μου που ήταν πολύ νοικοκυρά τώρα μιας άλλης εποχής κιόλας γιαγιά, τα ήθελε όλα πολύ τέλεια, εμένα πολύ προσεγμένη και εγώ ήμουν λίγο άλλα ντάλων και έπαιρνα πολύ κριτική γύρω από αυτό το ζήτημα της δικιάς μου, ανεμελιάς. Η δασκάλα στο σχολείο έκανε πολύ άσχημη κριτική της ζωγραφιάς μου, δηλαδή τη σήκωσε, την έδινε σε όλη την τάξη και είπε «Κοιτάξτε τι άσχημη είναι η ζωγραφιά της Ελένης και κοιτάξτε τι όμορφη είναι η ζωγραφιά της Έλενας» που ήταν η κολλητή μου φίλη από δύο χρονών. Εγώ έφυγα τρέχοντας από το σχολείο. Ήταν η πρώτη φορά που κυκλοφόρησα μόνη μου δηλαδή και έφτασα στο σπίτι σε χρόνο ρεκόρ. Έκανα ένα μήνα να ξαναπατήσω το πόδι

μου. Πάρα πολλές σοκοφρέτες ο μπαμπάς μου για να με πείσει να πάω. Δεν ξαναζωγράφησα εγώ μετά από τότε. Θυμάμαι που έβαζα τη μαμά μου να μου ζωγραφίζει στο δημοτικό. Και όλα αυτά τα αντιλήφθηκα είκοσι χρονών. Όταν γύρισα και είπα στη μαμά μου, πλέον σπούνταζα ψυχολογία τότε, «Πού είναι οι ζωγραφιές μου, γιατί δεν έχεις κρατήσει τις ζωγραφιές μου;». Και μου είπε η μαμά μου «Δεν έχεις ζωγραφιές». Και λέω «Δεν γίνεται να μην έχω ζωγραφιές, όλα τα παιδιά έχουν ζωγραφιές». Και μου λέει «Ναι, εσύ όμως δεν έχεις, γιατί σταμάτησες τότε να ζωγραφίζεις». Και κατάλαβα λοιπόν και μετά μέσα στη θεραπεία μου, και έκανα και art therapy, ώστε να αρχίσω να ξαναζωγραφίζω και να το βάλω στη ζωή μου με έναν ανέμελο ξανά τρόπο, έτσι όπως θα έπρεπε να το έχω τη διατηρήσει δηλαδή. Και είπα τότε κάπου ότι εγώ θέλω όταν μεγαλώσω, στα 20 μου το είπα αυτό, να έχω έναν χώρο που δεν θα υπάρχει περίπτωση κανένα παιδί να τραυματιστεί από κάποιον ενήλικα που δεν ξέρει τη δουλειά του. Οπότε, όταν γνώρισα τον Έκτορα, αυτό το όνειρο... Ο Έκτορας τώρα τέλος πάντων... άλλη ιστορία αυτή, μεγάλη ιστορία αυτή μάλλον, με βοήθησε πάρα πολύ να προχωρήσω ακόμα περισσότερο στην προσωπική μου δημιουργικότητα και να πάρω το θάρρος που χρειαζόταν για να ανοίξω όντως αυτό το χώρο μαζί του. Και από τότε τρέχει αυτός ο χώρος ως το messy play.

EP

Ποιες είναι οι βασικές αρχές που ακολουθείτε κατά την διάρκεια αυτών των δραστηριοτήτων messy play;

ΣΕ1

Είναι, οπωσδήποτε, η άνευ όρων αποδοχή του οτιδήποτε. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει οριοθέτηση με έναν κατάλληλο τρόπο όταν αυτό χρειάζεται, αλλά είναι για θέματα που αφορούν την ασφάλεια πάντα, η οριοθέτηση που συμβαίνει και όχι για κάτι άλλο. Οπωσδήποτε, η ενσυναίσθηση, με όλες τις προεκτάσεις τώρα που φέρνει αυτό, όπως και η άνευ όρων αποδοχή είναι κάτω από την ομπρέλα της ενσυναίσθησης, αλλά ας γίνω πιο συγκεκριμένη. Οπωσδήποτε, θέλουμε μέσω των δικών μας διαδικασιών, όπου λειτουργούμε ως πρότυπο, να εμπνέουμε αυτές τις αξίες και στους γονείς. Δηλαδή, σίγουρα, φροντίζουμε πάντα η συμπεριφορά μας να είναι αυτή, που χρειάζονται και οι

μικροί και οι μεγάλοι στο χώρο, γιατί το messy play μας απευθύνεται συγχρόνως και στα παιδιά και σε κάποιον ενήλικο συνοδό τους. Οπότε, χρειάζεται να κρατάμε μια καλή ισορροπία ανάμεσα σε αυτούς τους δύο διαφορετικούς ανθρώπους συνήθως ρε παιδί μου. Αλλά πάντοτε δίνοντας περισσότερο την έμφαση μας στα παιδιά. Δηλαδή, αν χρειάζεται να επιλέξουμε ποιον θα εξυπηρετήσουμε, θα εξυπηρετήσουμε το παιδί πρώτα απ' όλα, και μετά θα βοηθήσουμε τον γονιό να καταλάβει γιατί επιλέξαμε αυτό το πράγμα και πώς προτείνουμε ουσιαστικά και ο ίδιος να κινείται απέναντι στο παιδί του, αν όχι καθολικά και εκτός του χώρου μας εννοώ, έστω εδώ πέρα μέσα. Οπότε, πολύ συχνά διεκδικούμε από τους γονείς να φέρονται και αυτοί με βάση κάποιες συγκεκριμένες αξίες, όπως η άνευ όρων αποδοχή, όπως η μη τιμωρία, όπως η μη φωνή, το όχι μάλωμα, πράγματα δηλαδή που δεν τα επιλέγουμε εμείς, θέλουμε να τα εμπνεύσουμε και στους γονείς. Και αυτό είναι μια αξία για εμάς, δηλαδή είναι μια επιλογή μας που σταθερά θέλουμε να την ικανοποιούμε. Σε γενικές γραμμές αυτά. Τώρα έχουν πολλές προεκτάσεις φυσικά, αλλά νομίζω αυτό το καλύπτει.

EP

Ωραία. Ποια είναι η φιλοσοφία πίσω από τα προγράμματα;

ΣΕ1

Θέλουμε να μπορούμε να βοηθάμε τα παιδιά να παραμένουν παιδιά και ελεύθερα παιδιά κατά προτίμηση και όχι καθοδηγούμενα και συγχρόνως τους γονείς ή τους ενήλικες, γιατί μερικές φορές δεν έρχονται με γονείς, έρχονται με παππούδες, θείους, νονές και οποιονδήποτε άλλο. Και να υπενθυμίζουμε στον γονιό ότι αξίζει πάντα να διατηρεί το δικό του, τον εαυτό του, σαν παιδί μέσα του έτσι, όσο πιο αναλλοίωτο και όσο πιο έτοιμο να παίζει γίνεται. Αλλά και να τους εμπνέουμε να μαθαίνουν από τα παιδιά τους. Δηλαδή, λίγο αυτή την λογική του ενήλικα που πάει να διδάξει στα παιδιά πράγματα, εμείς θέλουμε να το αντιστρέψουμε και να δείξουμε στους ενήλικες πόσα πολλά πράγματα έχουμε εμείς να μάθουμε και να κατακτήσουμε χάρη στα παιδιά που έχουμε απέναντί μας. Οπότε προσπαθούμε να μην είναι ούτε δασκαλοκεντρικό το μοντέλο σε καμία περίπτωση που ακολουθούμε, ούτε ακραία όμως παιδοκεντρικό. Θέλουμε μια καλή ισορροπία, θέλουμε να μας είμαστε ίσοι, βασικά για να το πω έτσι, μικροί και

μεγάλοι. Και να φερόμαστε όμορφα ο ένας τον άλλον. Αλλά τα παιδιά που δεν έχουν πάντοτε την ικανότητα και τη γνώση να το διατηρήσουμε αυτό το όμορφο, ας πούμε που λέω, να υπάρχει αυτή η άνευ όρων αποδοχή που ανέφερα πριν και να μας βοηθάει να μην θυμώνουμε ποτέ με κανένα παιδί που δεν έχει κατάλληλες συμπεριφορές. Και με τους ενήλικες, ιδανικά προσπαθούμε να διατηρούμε μια παρόμοια στάση.

ΕΡ

Σούπερ. Πώς οργανώνεις το περιβάλλον ώστε να είναι ασφαλές και ελεύθερο για δημιουργική εξερεύνηση;

ΣΕ1

Επειδή τα παιδιά είναι πιο χαμηλόσωμα από εμάς, είναι πάρα πολύ σημαντικό για εμάς να βλέπουμε τον κόσμο έτσι όπως τα παιδιά το βλέπουν. Οπότε, η καθημερινότητά μου περιλαμβάνει εμένα να είμαι κάτω, στο πάτωμα, και να βλέπω τον κόσμο από το πάτωμα. Και έτσι καταφέρνω, νομίζω, σιγά-σιγά τον χώρο τον οποίο προετοιμάζω για τα παιδιά, να τον διατηρώ όσο πιο ασφαλή γίνεται, επειδή τον βλέπω από εκεί που τον βλέπουν και τα ίδια. Η αλήθεια είναι ότι όταν είμαι όρθια, είναι τελείως διαφορετική η οπτική μου από όταν είμαι στο πάτωμα. Οπότε, εκπαιδεύω τον εαυτό μου να περνώ περισσότερες ώρες στο πάτωμα, παρά όρθια, ας πούμε, και προσπαθώ όλα τα αντικείμενα που υπάρχουν τριγύρω, τα αντικείμενα, καταρχάς, που κάποια μπορεί να σπάνε, κάποια μπορεί να είναι πιο επικίνδυνα, να είναι τοποθετημένα με έναν κατάλληλο τρόπο, αλλά και συγχρόνως να υπάρχουν και ο σωστός αριθμός ενηλίκων πάντα στον χώρο, ώστε να επιβλέπει αυτό που συμβαίνει, χωρίς όμως να γίνομαι υπερβολική κιόλας. Δηλαδή, προσπαθώ να κρατάω μια καλή ισορροπία ανάμεσα στο ελαφρύ ρίσκο που καλό είναι τα παιδιά να διατηρούν στη ζωή τους και στην ασφάλεια. Το ρίσκο δεν θα είναι ποτέ τέτοιο που να είναι πραγματικά κάτι επικίνδυνο σε βαθμό κακό, αλλά κάπου να υπάρχει, ρε παιδί μου, και αυτό. Οπότε, μπορεί μέσα στον χώρο μας, ενώ είναι όλα τοποθετημένα με έναν λογικό τρόπο, που το βλέπει ο ενήλικος και νιώθει μια ασφάλεια, μπορεί να υπάρξει ξαφνικά και μια σκάλα στην οποία μπορεί να σκαρφαλώσει ένα παιδί. Αλλά θα υπάρχουν και αρκετοί ενήλικες, ώστε όταν θα σκαρφαλώσει το παιδί, ένας από όλους να είναι εκεί πέρα και να διαφυλάσσει το ότι όντως θα είναι κάτι ασφαλές, ότι

όντως θα είναι εκεί πέρα, άμα το παιδί χρειαστεί βοήθεια, χωρίς άγχος και χωρίς την αγωνία του ωχ θα πέσει ας πούμε. Δεν είναι πάντα εύκολο αυτό, βέβαια. Και εννοείται ότι σε στιγμές μπορούμε να κάνουμε λάθη, αλλά 17 χρόνια τώρα δεν ήταν κανένα λάθος τέτοιο, ώστε να γίνει κάτι επικίνδυνο.

ΕΡ

Τι είδους δραστηριότητες περιλαμβάνουν τα προγράμματα;

ΣΕ1

Δραστηριότητες εννοείς τι είδους υλικά;

ΕΡ

Ναι, τι υλικά... Ναι.

ΣΕ1

Υλικά ή να μιλήσω καλύτερα για το τι διαφορετικά προγράμματα...

ΕΡ

Και τι διαφορετικά προγράμματα, ναι.

ΣΕ1

Επειδή θέλουμε να εξυπηρετούμε όλες τις ηλικίες, ξεκινώντας από τις πολύ μικρές, ξεκινάμε από περίπου εννιά μηνών με ενός έτους, μαζί με συνοδό, φυσικά, τα sensory play προγράμματα, τα οποία τα ξεκινάμε συνήθως σαν sensory, δηλαδή όχι με υλικά που λερώνουν τόσο πάρα πολύ, και χτίζουμε μέσα σε βάθος ενός δύο μηνών και πάμε σιγά σιγά και τα πιο Messy. Ξεκινάμε δηλαδή λίγο πιο χαλαρά, για να είναι ένα περιβάλλον πιο οικείο στις παρούσες ή στις ήδη υπάρχουσες μάλλον, συνήθειες των παιδιών και των γονιών. Αλλά τους καθοδηγούμε, τους ενήλικες περισσότερο εννοώ, προς ένα πιο λερωμένο σιγά-σιγά τοπίο. Ανάλογα και με το πώς κρίνουμε κάθε φορά για την ομάδα ότι είναι καταλληλότερο αυτό. Αυτό είναι ένα από τα προγράμματα. Μετά ξεκινάνε τα

λίγο μεγαλύτερα παιδιά, από εννιάμιση-δύο χρονών, όπου είναι ένα άλλο πλήθος κιόλας υλικών αυτά που χρησιμοποιούμε. Να λέω και τι χρησιμοποιούμε;

ΕΡ

Ναι ναι, και για το sensory που είπες μπορείς να πεις.

ΣΕ1

Στο sensory μπορεί να ξεκινήσουμε... Εντάξει, θα ακουστεί ίσως κάπως το ότι ονομάζουν βρώσιμα υλικά, την άμμο, το χώμα, το πηλό. Αλλά για εμάς είναι βρώσιμα αυτά τα υλικά. Όταν λέω βρώσιμα δεν εννοώ κάτι που το καταναλώνουμε για να φάμε και να χορτάσουμε, ενώ ότι είναι κάτι που είναι εντάξει άμα μπει στο στόμα. Οπότε, θα ξεκινήσουμε να παίζουμε με άμμο, με χώματα, με εννιά μηνών εννοώ ωραία παιδάκια. Με χρωματιστά ριζάκια, με αλεύρια. Προσέχοντας πάρα πολύ τις αλλεργίες και άλλα τέτοια πράγματα που πρέπει να έχουμε κατά νου. Να μην είναι καταιγισμός πολλών καινούριων βρώσιμων. Γιατί θα παίζουμε και με λαχανικά και με φρούτα. Αλλά προσπαθούμε να μην είναι όλα τα φρούτα και όλα τα λαχανικά μαζί σε ένα session. Δηλαδή, έχουμε ένα σταδιακό, μια σταδιακή εισαγωγή σε αυτή την ηλικία. Θα έρθει και ο πηλός, τον οποίο θα τον μπλέκουμε με νερό και θα γίνεται μια ωραία λάσπη αυτό σιγά-σιγά. Αλλά θα έχουμε και ξύλινα παιχνίδια, θα έχουμε και μοντεσσοριανό ίσως λίγο υλικό. Συνήθως, ξεκινάμε με αυτά και μετά χτίζουμε, έτσι όπως είπα πριν, προς τα πιο messy. Αλλά και πάρα πολλά ακόμα. Τι να πρωτοαναφέρω; Θα πω λαχανικά και φρούτα και αλεύρια και, ξέρεις, περιλαμβάνει πολλά αυτό. Στο messy play των μεγαλύτερων παιδιών, αυτό που σίγουρα μας χαρακτηρίζει είναι το να παίζουμε με πολύ μεγάλους όγκους φυσικού πηλού. Δηλαδή, επιλέγουμε να δημιουργούμε ένα τοπίο όχι φυσικά όπως θα ήταν έξω στη φύση κάποτε, αλλά κάτι λίγο κοντινό του. Δηλαδή, 50 κιλά, 100 κιλά, 150 κιλά πηλού, ώστε να μπορούμε να σκαρφαλώσουμε πάνω σε αυτά, να το πατήσουμε, να το κόψουμε και να είναι παντού σε μια μεγάλη περιοχή, να κάνουμε μοτίβα με αυτό και κινητικά παιχνίδια επίσης με το πηλό. Οπότε επιλέγουμε σίγουρα τον φυσικό πηλό πάντα και κανένα άλλο είδος πυλού, γιατί αυτό είναι ο αληθινός πηλός, αυτό είναι η γη, αυτό μας λείπει. Και λείπει και στα μικρά παιδιά, λείπει και στους μεγάλους ανθρώπους, οπότε έτσι νιώθουμε ότι λίγο καλύπτουμε αυτή την αποχή που πλέον υπάρχει από τη

φύση. Με χώματα, με άμμο, με νερό, ειδικά έτσι όταν ξεκινάει ο καλός καιρός, με πάγους, με oobleck, που είναι το κορμφλάουρ με το νερό, η ένωσή του, το οποίο φροντίζουμε να το έχουμε κάθε φορά στις συναντήσεις μας, παρόλο που μας βγαίνει λίγο η ψυχή εξαιτίας του, γιατί εντάξει, έχει δυσκολίες το oobleck και στο καθάρισμα και στην διαχείρισή του, αλλά αυτό που προσφέρει είναι μια μοναδική εμπειρία, και δεν το λέω τόσο έχοντας στο μυαλό μου τόσο τα παιδιά, και για αυτά είναι μοναδική εμπειρία, αλλά έχω πιο πολύ στο μυαλό μου τους ενήλικες, οι οποίοι, οι περισσότεροι τουλάχιστον, παθαίνουν μια πολύ μεγάλη έκπληξη, που δεν γνωρίζουν μέχρι να έρθουν στο messy play τι μπορεί να δημιουργηθεί όταν ενώσουμε το κορν φλάουερ με το νερό. Και η έκπληξή τους είναι πραγματική, είναι πηγαία, και μπορεί να κάτσουν όλη την ώρα στο τραπέζι του oobleck σε βαθμό τέτοιο, που μια φορά ένα παιδί είχε πει στη μαμά του, «Μαμά μου είχες πει ότι πρέπει να φύγουμε, και εσύ κάθεται και παίζεις με τις φίλες σου». Οπότε πώς εγώ να μην το φέρνω αυτό το υλικό κάθε φορά; Με τι άλλο; Σόδες, λεμόνια, διάφορες συνταγές που δημιουργούνται ενώνοντας το κορν φλάουερ και με άλλα υλικά, όπως με σαπούνι. Τι να πρωτοπώ; Αλλά αυτά είναι τα κυρίαρχα που ανέφερα. Αυτά υπάρχουν πάνω κάτω σε κάθε μας συνάντηση. Άλλα λιγότερο, άλλα περισσότερο.

ΕΡ

Πώς αντιδρούν τα παιδιά κατά τη διάρκεια αυτών των...

ΣΕ1

Συγγνώμη, ξέχασα να πω κάτι πολύ σημαντικό. Εκτός από αυτά τα δύο προγράμματα, έχουμε ένα τρίτο, το Clay-play. Που δεν είναι αυστηρά messy-play. Δηλαδή, μπορεί να φέρει και δημιουργίες πιο συγκεκριμένες. Απευθύνεται σε μεγαλύτερα παιδιά, από τέσσερα και πάνω. Αλλά δίνουμε μεγάλη έμφαση στην αισθητηριακή εξερεύνηση του πηλού και σε ό,τι αυτό φέρνει σιγά-σιγά. Οπότε θέλω να θεωρώ ότι περιέχει μια έντονη messy διαδικασία, παρόλο που είναι και πιο συγκεκριμένο και μπορεί να φέρει και πιο αναγνωρίσιμα αποτελέσματα μέσα από τη χρήση του πηλού.

ΕΡ

Οκ. Πώς αντιδρούν τα παιδιά κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων αυτών;

ΣΕ1

Τώρα είναι πολλές οι κατηγορίες τις οποίες θα μπορούσα να περιγράψω. Θέλω να ξεκινήσω όμως από αυτή. Τα παιδιά που δεν έχουν ξαναβρεθεί σε ένα παρόμοιο περιβάλλον και που δεν έχουν κάνει ούτε στο σπίτι πιο ελεύθερο παιχνίδι, στην αρχή μπορεί να έχουν ένα μικρό δισταγμό. Δηλαδή θα δεις ότι θα κοιτάνε τον γονιό τους με απορία, «Αλήθεια με αφήνεις, αλήθεια επιτρέπεται, αλήθεια μπορώ;». Σε αυτή την περίπτωση, εμείς πρέπει απλά να πούμε στους γονείς, ξεκινήστε εσείς, πρέπει να σας δει το παιδί σας, να βάζετε εσείς τα χέρια σας μέσα σε κάτι που λερώνει και μετά σιγά σιγά το παιδί ακολουθεί με πολύ μεγάλη χαρά. Οπότε από τη μια είναι τα παιδιά τα οποία στην αρχή λίγο θα διστάσουν. Τα λίγο μεγαλύτερα παιδιά είναι συνήθως αυτά. Τα μικρότερα παιδιά είναι τα παιδιά που συνήθως θα ορμήξουν. Θα μουν μέσα, θα κάνουν ένα γρήγορο σκανάρισμα, μπορεί να πάνε στο πρώτο πράγμα που θα συναντήσουν μπροστά τους, γιατί όχι επειδή αυτό θα τους ενδιαφέρει περισσότερο, αλλά επειδή είναι πολύ ενδιαφέρον το πρώτο πράγμα που συναντάνε εκ των πραγμάτων και θα πέσουν με τα μούτρα, θα είναι απόλυτα συγκεντρωμένα, δηλαδή τόσο συγκεντρωμένα που μπορεί να τους μιλάς και να μην ακούνε και να παρεξηγείται ο γονιός, «Μα καλά δεν με ακούει;». Και εκεί πρέπει να εξηγήσουμε στον γονιό ότι είναι τόσο συγκεντρωμένο το παιδί σε αυτό που κάνει και αυτό είναι πολύ ωφέλιμο. Είναι χαρούμενα, είναι χαλαρά, είναι συνεργάσιμα πολύ περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη στιγμή, γιατί είναι σαν με ένα μαγικό τρόπο να αναγνωρίζουν ότι τα βοηθάμε να ανακαλύπτουν τις βασικές τους ανάγκες για ελεύθερο παιχνίδι με υλικά που μπορεί και να λερώνουν και είμαστε πολύ χαρούμενοι κιόλας για αυτό εμείς οι υπόλοιποι, οι μεγάλοι γύρω τους. Μετά βέβαια υπάρχει και μια μικρή κατηγορία παιδιών που είναι τα παιδιά με αισθητηριακές ευαισθησίες ή δυσκολίες πραγματικά πολύ μεγάλες, που μπορεί μπαίνοντας μέσα σε ένα χαοτικό όσο να ναι περιβάλλον, να νιώσουν μια υπερδιέγερση. Γι' αυτό πρέπει πάντα να φροντίζουμε αυτά τα παιδιά να τα διακρίνουμε από νωρίς, να βοηθάμε τους γονείς τους, ώστε να είναι και οι γονείς ήρεμοι, γιατί από την ηρεμία του γονιού θα παίρνει και το παιδί κάτι, και να τα βοηθάμε να είναι σε ένα λίγο παράμερο μέρος, είτε στον εξωτερικό χώρο, ειδικά όταν το επιτρέπει ο καιρός, με ένα μικρό κομμάτι ή πηλού ή οποιοδήποτε υλικό, όχι με όλη αυτή την τεράστια γκάμα πραγμάτων, ώστε να νιώθει μια ασφάλεια. Ή μέσα από συζήτηση μαζί με τον παιδί ή με τον γονιό, θα μας βοηθήσει το παιδί να

καταλάβουμε ποιο υλικό είναι κατάλληλο για το ίδιο, για να ξεκινήσει τουλάχιστον το παιχνίδι. Και μετά, είναι υποχρέωσή μας να κάνουμε γέφυρες από αυτό το υλικό που εξερευνά το παιδί προς άλλα πράγματα του χώρου, αν τον παιδί μόνο, όμως, μας δείχνει ότι είναι και το ίδιο έτοιμο. Ποτέ δεν θα βιαστούμε.

EP

Τέλεια. Πώς θα περιέγραφες με δικά σου λόγια το messy play;

ΣΕ1

Πώς το βιώνω εγώ, για τον εαυτό μου ή...

EP

Όχι, εσύ, για σένα. Πώς θα το περιέγραφες με δικά σου λόγια;

ΣΕ1

Για μένα είναι μια τεράστια ανακούφιση. Είναι μια πολύ μεγάλη, έτσι, ένα... Όχι πισωγύρισμα, γιατί πάντα είναι το παιδί μέσα μου. Είναι μια φροντίδα του παιδιού μέσα μου. Όταν φροντίζω το μικρό παιδί μέσα μου, είμαι φροντισμένη και σαν ενήλικας. Μετά, είναι σίγουρα μία απελευθέρωση, οπωσδήποτε. Είναι μια φροντίδα. Αν πρέπει να διαλέξω μία λέξη που θα το περιγράψει όλο αυτό, είναι μία μεγάλη χαρά και μία φροντίδα. Πάνω απ' όλα είναι μία φροντίδα.

EP

Αυτό ισχύει τώρα που αυτό που είπες για εσένα ή γενικά για το messy play; Θα έλεγες το ίδιο;

ΣΕ1

Αν είναι να το σκεφτώ με βάση τα παιδιά περισσότερο, είναι μία δικαιοσύνη. Το δίκαιο είναι τα παιδιά να έχουν αυτό που η φύση αρμόζει να έχουν τα παιδιά. Ελεύθερο, ανεμπόδιο παιχνίδι με μεγάλη ποικιλία και εργαλείων φυσικά αλλά και υλικών μέσα σε ένα δημοκρατικό περιβάλλον όπου οι ανάγκες τους είναι σε προτεραιότητα και όχι οι

ανάγκες των ενηλίκων. Οπότε, πάλι φροντίδα. Θα μπορούσε να μου ταιριάζει πάλι η λέξη φροντίδα των αναγκών δηλαδή των παιδιών. Νομίζω ότι η λέξη φροντίδα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για όλους και για όλες τις ηλικίες. Αλλά με πολλές προεκτάσεις μετά από αυτό.

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΡ

Πώς αντιλαμβάνεσαι τη δημιουργικότητα σε ένα παιδί;

ΣΕ1

Εγώ πώς την αντιλαμβάνομαι, δηλαδή βλέποντας ένα παιδί...

ΕΡ

Ναι, και ποια είναι τα σημάδια ή συμπεριφορές που το δείχνουν αυτό.

ΣΕ1

Τώρα, αυτό. Επειδή βλέπω πάρα πολλά δημιουργικά παιδιά και μπορώ να καταλάβω ότι έχουν κάποια κοινά σημεία, έχουν και πολλά μη κοινά σημεία. Ένα ίσως κοινό σημείο στο περισσότερο από αυτά είναι η αποφασιστικότητά τους να φερθούν με τον τρόπο που χρειάζεται να φερθούν ώστε να πετύχουν το σκοπό τους. Δηλαδή, ποια είναι η λέξη, μωρέ, που... Αυτό... Τέλος πάντων, πάρτε το έτσι. Περιφραστικά δεν πειράζει. Μετά, είναι αυτή η ελευθερία που τα χαρακτηρίζει. Είναι το ότι δεν θα κάνουν πίσω στην ιδέα τους, γιατί δεν μπορούν να κάνουν αλλιώς. Δηλαδή αν κάτι θέλουν να το πραγματοποιήσουν με έναν τρόπο συγκεκριμένο, όσα εμπόδια και να βρεθούν στο δρόμο τους, θα ψάχνουν να βρουν τον τρόπο για να τα προσπεράσουν. Αυτό μπορεί να γίνει πολύ ενοχλητικό όμως για τους ενήλικες. Δυστυχώς. Αυτό σημαίνει ότι τα πολύ δημιουργικά παιδιά συχνά συναντάνε πολλούς, συνήθως, μη δημιουργικούς ενήλικες, που εμποδίζουν αυτή τη δημιουργική ροή. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, σε αυτά τα πολύ δημιουργικά παιδιά, να βλέπεις και ένα νεύρο από πίσω κάποια φορά. Ένα ότι «εγώ θα κάνω αυτό που θέλω» και που φαίνεται μερικές φορές σαν μη σεβασμός, μεταφράζεται

μάλλον από τους ενήλικες, σαν μη συμμόρφωση. Οπότε, πολύ συχνά βλέπω δημιουργικά παιδιά που είναι και κάπως θυμωμένα, κάπως δυσκολεμένα, τέλος πάντων. Και όχι επειδή έτσι γεννήθηκαν, επειδή πολλοί άνθρωποι τριγύρω τους δεν μπορούν να αποδεχτούν τη δημιουργική τους φύση. Σαν να δημιουργεί λίγο παραπάνω προβλήματα αυτή η δημιουργικότητα, από ό,τι θα θέλαμε εμείς οι μεγάλοι. Και βάζουμε εμπόδιο για να είμαστε εμείς πιο ήρεμοι. Δεν είμαστε τελικά όμως πιο ήρεμοι, γιατί δημιουργούμε στο παιδί δυσκολία και έτσι, ένα νεύρο παραπάνω. Αυτά για τις μικρές ηλικίες τουλάχιστον, γιατί κυρίως μικρές ηλικίες έχω στην καθημερινότητα μου. Αλλά η ελευθερία, νομίζω, είναι το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του δημιουργικού παιδιού που συζητάω, και το ανακάτεμα.

ΕΡ

Οπότε, αν έλεγες τι είναι η δημιουργικότητα, θα ήτανε...

ΣΕ1

Θα ήτανε ελευθερία και ανακάτεμα. Βασικά, ανακάτεμα όταν λέω, εννοώ ότι θα πάει, θα δοκιμάσει κάτι στο ένα σημείο, θα πάει, θα πειραματιστεί κάπου αλλού. Θα κάνει λάθος κάπου, αλλά δεν θα πειράζει καθόλου, γιατί είναι εντάξει να κάνει λάθος, ακόμα στη δικιά του συνείδηση. Δεν έχει μεγαλώσει τόσο, ώστε να το φοβάται το λάθος. Θα προχωρήσει παρακάτω. Θα γυρίσει μετά σε κάτι προηγούμενο. Δεν είναι κάτι που το βλέπεις και στα μάτια του ενήλικου είναι τόσο φανερά οργανωμένο. Αλλά, όμως, περιέχει μια δικιά του οργάνωση αυτό που συμβαίνει και μια εξέλιξη. Αλλά όχι αναγκαστικά ένα τελικό προϊόν. Θέλω να το διευκρινίσω αυτό. Περιγράφω περισσότερο τη διαδικασία της δημιουργικής πράξης του παιδιού, που μπορεί στο τέλος της πράξης να μην φαίνεται τίποτα δημιουργικό από αυτό που έχει συμβεί. Μπορεί να φαίνεται απλά ένα απόλυτο χάος. Αλλά αυτό δεν σημαίνει καθόλου ότι δεν έχει προυπάρξει μια απόλυτα δημιουργική διαδικασία. Οπότε, στα δικά μας μάτια, και το ακούμε από πολλούς, δεν είναι για μένα έτσι, επειδή το χάος έχει αρνητική στα αυτιά μας. Ακούγεται αρνητικά. Δεν το χρησιμοποιώ με αυτήν την χροιά. Εγώ μιλάω για το δημιουργικό χάος, που μπορεί να μην το καταλαβαίνουμε απόλυτα, όμως είναι δημιουργικότητα αυτό εκείνη την ώρα.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο πιστεύεις ότι το messy play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών;

ΣΕ1

Επειδή δημιουργεί αυτό το πλαίσιο ελευθερίας που χρειάζεται το παιδί για να πειραματιστεί και επειδή κανένας δεν θα μαλώσει το παιδί για τους πειραματισμούς του, βοηθιέται τόσο πολύ το παιδί να διατηρήσει κάτι που το έχει εκ γεννησιμίου του. Αυτή την ελεύθερη ορμή προς τους πειραματισμούς. Όσα λάθη και να κάνει, συνεχίζει να προσπαθεί το παιδί συνήθως, όταν δεν του έχει κοπεί αυτό το φτερό, του εγώ θα παίζω ουσιαστικά, όχι θα δημιουργήσω κάτι που θα πάμε μετά, να το θαυμάσουμε όλοι μαζί, και να το χειροκροτήσουμε. Οπότε, όταν συχνά έχεις στη ζωή σου αυτή τη δυνατότητα να πειραματίζεσαι, αναγκαστικά αυξάνεται η δημιουργικότητά σου. Δεν γίνεται ένας άνθρωπος να πειραματίζεται και να μην αυξάνει τη δημιουργικότητά του, γιατί μαθαίνει συνεχώς πράγματα, κάνει καινούργιους συνδυασμούς πραγμάτων, και η δημιουργικότητα σε γενικές γραμμές είναι αυτό, το να ανακαλύπτουμε καινούρια πράγματα για τον εαυτό μας, συνδυάζοντας τις προηγούμενες μας γνώσεις. Πόσο περισσότερο το εξασκούμε αυτό, τόσο πιο δημιουργικοί γινόμαστε. Πρέπει να είναι ένα περιβάλλον όμως αποδοχής. Δεν αρκεί να έχουμε τα υλικά εννοώ και τα εργαλεία. Χρειάζεται να έχουμε την ελευθερία, και άρα την αποδοχή από τους ενήλικες για αυτό που πράττουμε. Επομένως, αναγκαστικά το messy play βοηθάει στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας. Και τώρα παίρνω μόνο το κομμάτι της ελευθερίας και εκφράζω, αλλά η ανάπτυξη των δεξιοτήτων του παιδιού, που συνεχώς αναπτύσσονται όσο παίζει, και αυτό είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας που συντελεί στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας. Γιατί όσο περισσότερες κατακτήσεις έχειας πούμε το παιδί στις δεξιότητες του, τόσο περισσότερο τις συνδυάζει μεταξύ τους όλες αυτές τις κατακτήσεις, και τόσο περισσότερο ανοίγει αυτός ο δρόμος της δημιουργικότητας. Οπότε, ναι, από τη μία η ελευθερία, η οποία όμως παίρνει την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης.

ΕΡ

Όπως σε ποιες δεξιότητες αναφέρεσαι;

ΣΕ1

Καταρχάς σίγουρα τις δεξιότητες της λεπτής κινητικότητας, που είναι απαραίτητες μεγαλώνοντας να τις αναπτύσσουμε για να μπορούμε να χειριζόμαστε και τα εργαλεία και τα υλικά, αλλά και τις αδρές κινητικότητας, γιατί ειδικά άμα φροντίσουμε στο messy play, όλο το σώμα δουλεύεται και όχι μόνο τα χέρια, και τα πόδια και ο κορμός και το κεφάλι και όλο το σώμα. Μετά... τι να πρωτοπώ βρε Σταυρούλα. Σίγουρα οι δεξιότητες της αντίληψης μας και της σκέψης, γιατί όσο περισσότερο πείραμα κάνουμε και περισσότερα λάθη, μετά κάποια στιγμή έρχεται η στιγμή του σωστού, κρατιέται αυτή η γνώση. Έχουμε αντιληφθεί μια διαδρομή για να φτάσουμε σε αυτό το τελικό αποτέλεσμα. Όλο αυτό είναι μια διαδικασία που μας διδάσκει όσο την προχωράμε και αφομοιώνοντας την, είμαστε ένα level παραπάνω την επόμενη φορά. Και αυτό σιγά σιγά χτίζεται. Μετά είναι το πολύ σημαντικό είναι το ότι αναπτύσσεται η μαθηματική μας σκέψη, κάτι που ακούγεται πιο τεχνοκρατικό ίσως, αλλά δεν είναι όσον αφορά το παιχνίδι, γιατί αυτό θα μας βοηθήσει μετά να κάνουμε υποθέσεις. Οι υποθέσεις μας οδηγούν σε πειράματα καινούργια. Οπότε και αυτό δίνει μια ανατροφοδότηση και μια εξέλιξη στη δημιουργική μας σκέψη εκ των πραγμάτων. Μετά επειδή παίζουμε σε ομάδες, είναι η συνεργατικότητα που βοηθάει στη δημιουργικότητά μας. Βλέπουμε άλλους ανθρώπους, παίρνουμε ιδέες, συνεργαζόμαστε, ζητάμε βοήθεια όταν κάτι δεν μπορούμε να το καταφέρουμε μόνοι μας. Είμαστε πάνω από τον εαυτό μας μόνο, δηλαδή είμαστε μαζί με άλλους ανθρώπους που ο καθένας έχει τις δικές του δεξιότητες. Όταν ενώνονται όλα αυτά μαζί, μετά έχουμε μια δημιουργική ομάδα και όχι μόνο έναν δημιουργικό άνθρωπο που αυτό και αν το χρειαζόμαστε στην κοινωνία. Και επειδή υπάρχει αυτή η αλληλεπίδραση και η συνεργατικότητα, μαθαίνουμε να δουλεύουμε και τις σχέσεις μας παράλληλα. Και αυτό είναι μια δημιουργική διαδικασία. Το πώς συνυπάρχουμε, το πώς ζητάμε, το πώς προσφέρουμε. Και όλο αυτό πολύ απαλά συμβαίνει μέσα στο παιχνίδι. Οπότε και σε κοινωνικό επίπεδο ενώ και συναισθηματικό.

ΕΡ

Με ποιόν τρόπο πιστεύεις ότι το messy play ενισχύει την φαντασία; Και άμα μπορείς να μου πεις ένα παράδειγμα.

ΣΕ1

Μπορώ να χρησιμοποιήσω τον εαυτό μου για παράδειγμα;

ΕΡ

Ναι.

ΣΕ1

Εγώ όταν ξεκίνησα το messy play και το έλεγα και το ένιωθα και το πίστευα και ήταν έτσι σε μεγάλο βαθμό, δεν είχα φαντασία. Ή δεν είχα τόσο ανεπτυγμένη φαντασία μάλλον όσο έχω σήμερα, γιατί δεν γίνεται. Κανένας δεν υπάρχει που να μην έχει φαντασία στα αλήθεια. Δεν ξέρει ακόμα ίσως πως να την ενεργοποιεί, δεν της δίνει τη βάση και τον χώρο. Και δεν την εξασκεί, ας πούμε. Είναι και αυτό που λένε, είναι σαν ένας μυς. Η φαντασία θέλει εξάσκηση. Οπότε, όταν ξεκίνησα και έβλεπα τόσα πολλά δημιουργικά παιδιά με φαντασία τριγύρω μου, εγώ ήμουν συνήθως μ' ανοιχτό το στόμα, «Α!» και έλεγα «Κοίτα εδώ τι γίνεται!» «Κοίτα εδώ τι γίνεται! Κοίτα εδώ τι γίνεται! Εγώ γιατί δεν τα σκέφτομαι όλα αυτά τα πράγματα; Πω πω τι σκέφτηκε τώρα;». Το δικό μου το μυαλό δεν πήγε εκεί πέρα. Και η απόφαση που είχα πάρει τότε ήταν ότι εγώ δεν πρόκειται να εμποδίσω κανένα παιδί να κάνει αυτό που του έρχεται, ακόμα και αν εμένα μου φαίνεται τελείως άκυρο. Και η αλήθεια είναι ότι στην αρχή πάρα πολλά πράγματα μου φαινόταν τελείως και άκυρα. Ξέρεις, το «Τώρα τι πάει να χρησιμοποιήσει αυτό το εργαλείο σε αυτό το υλικό, δεν θα λειτουργήσει.» Με βάση τη δικιά μου μικρή φαντασία δεν θα λειτουργούσε. Αλλά το παιδί πειραματιζόταν και βλέπαμε μπροστά στα μάτια μας ότι η δικιά του φαντασία να φέρει αυτό το παιχνίδι σε εκείνο το υλικό μας άφηνε μετά μ' ανοιχτό το στόμα. Εμένα κυρίως. Γιατί για το παιδί ήταν μια φυσιολογική διαδικασία όλο αυτό. Εγώ ήμουν μετά «Α! Τι έγινε τώρα!» Και θυμάμαι το χαρακτηριστικό, που σίγουρα το έχεις ξανακούσει από μένα νομίζω, ότι ήταν ένα παιδί μια μέρα που είχε πάρει το σουρωτήρι της άμμου, που χρησιμοποιούσαμε στην άμμο, δεν ήταν της άμμου, στο δικό μου το μυαλό ήταν της άμμου, και το πήγε στο τραπέζι με τα χρώματα και ήταν ένα σιλικόνης μικρό σουρωτήρι από αυτό που είναι για το τσάι, και το ακούμπησε απαλά απαλά και όμορφα πάνω στο τραπέζι με τα χρώματα και οι τρυπούλες που είχε, φτιάξανε ένα υπέροχο, φανταστικό λουλούδι, που ήταν ένα υπέροχο,

φανταστικό λουλούδι! Ξαφνικά μπροστά μου, από μια απλή κίνηση που εγώ, όταν το παιδί πήγε να βάλει το σουρωτήρι πάνω στο τραπέζι, κατευθείαν σκέφτηκα «Όχι! Δεν πρέπει να μπει εδώ, γιατί θα βραχεί από τα χρώματα και μετά δεν θα σουρώνει την άμμο». Αν το εμπόδιζα, δεν θα καταλάβαινα πόσο μικρή είναι η φαντασία μου πρώτα απ' όλα και πόσο χρειάζεται να αφήνω αυτόν τον χώρο για να μην μειώσω και τη φαντασία του παιδιού, αλλά και για να αυξήσω τη δική μου, γιατί μετά εγώ αυτό το ήξερα. Και ας μην το είχα κάνει εγώ δηλαδή, το παιδί αυτό μου δίδαξε κάτι φανταστικό εκείνη τη στιγμή. Έτσι ζω από τότε. Κάθε φορά που... Εντάξει όχι κάθε κάθε μέρα, ρε παιδί μου, ότι θα μου συμβαίνει μια τέτοια αποκάλυψη, αλλά είναι τόσες άπειρες οι αποκαλύψεις από τότε μέχρι τώρα, που χάρη στα παιδιά που εγώ έχω με απόφαση στη ζωή μου, μέσα σε ελευθερία, μαθαίνω κάθε μέρα και κάτι. Και είναι πολύ σημαντικό αυτό το κάτι. Δεν είναι κάτι αμελητέο ή τυχαίο. Είναι κάτι πάρα πολύ σημαντικό για μένα.

ΕΡ

Παρατηρείς αύξηση της δημιουργικότητας μέσα από το Messy Play; Και πες μου και ένα παράδειγμα.

ΣΕ1

Ναι ναι το χρησιμοποιούμε και στις θεραπείες μας για να βοηθήσουμε το παιδί να αυξήσει τη δημιουργικότητά του. Ή και τον ενήλικα, γιατί... Να θυμηθώ ένα παιδί παιδί συγκεκριμένο εννοείς;

ΕΡ

Ναι, ναι.

ΣΕ1

Στις θεραπείες μου, όμως, τώρα είναι αυτό πειράζει;

ΕΡ

Αφού χρησιμοποιείτε το Messy Play, όχι.

ΣΕ1

Ναι, ναι, ναι. Ωραία. Ήταν ένα παιδί που μεγάλωνε δίπλα στην αδερφούλα του, η οποία είχε πάρα πολλά κινητικά προβλήματα και πολλά προβλήματα έκφρασης και επικοινωνίας. Το ίδιο το παιδί αυτό που περιγράφω τώρα δεν είχε αυτά τα προβλήματα. Όμως, επειδή οι γονείς φυσικά τρέχανε σε θεραπείες, ήταν πολυάσχολοι και μέσα στο σπίτι δεν ασχολιόντουσαν τόσο με αυτό το παιδί. Και φυσικά, ως έναν βαθμό, το καταπίεζαν κιόλας. Μην κάνεις αυτό, μην κάνεις αυτό, μην κάνεις το άλλο. Και δεν είχε και ένα πρότυπο παιχνιδιού άλλο μέσα στο σπίτι του, ούτε μια αλληλεπίδραση με την αδερφούλα του τέτοια, ώστε να παίζει επαρκώς αυτό το παιδί. Ήταν ένα πολύ κλειστό και φοβισμένο παιδί, που χρειαζόταν καθοδήγηση για τα πάντα. Δηλαδή, την πρώτη μέρα που ήρθε στον χώρο μας και ήταν ανοιχτό το τραπέζι της άμμου, τα περισσότερα παιδιά θα πάνε στο τραπέζι της άμμου με χαρά και θα πάρουν, έχει μπολάκια, κουταλάκια, διάφορα υλικά τριγύρω. Θα ξεκινήσουν ένα απλό παιχνίδι στην άμμο. Το παιδί αυτό καθόταν και περίμενε. Περίμενε, περίμενε. Και περίμενα από μένα εννοώ να της πω, κάνε αυτό, κάνε εκείνο, κάνε το άλλο. Γιατί έτσι είχε μάθει σαν κουκλάκι λίγο, να του λένε τι να κάνει και τι να μην κάνει. Και είχε μάθει να το ακολουθεί αυτό. Αυτό το παιδί δεν είναι ότι δεν είχε δημιουργικότητα, γιατί η δημιουργικότητα ήταν μέσα του, αλλά δεν εκφραζόταν με κανέναν τρόπο, δεν πίστευε ότι έχει δημιουργικότητα. Οπότε δεν θα ξεκινούσε εύκολα μόνο του. Έπρεπε να υπάρξει η δικιά μου προτροπή, να υπάρξει το δικό μου παιχνίδι να λειτουργήσω ως πρότυπο, να με δει εμένα πρώτα, να συνυπάρχω με τα υλικά και με ανέμελο τρόπο, να κάνω πολύ απλούς πειραματισμούς και καθημερινά πράγματα, όχι τίποτα ιδιαίτερο. Και να την προσκαλώ στο παιχνίδι μου, ώστε να την επαναφέρω ουσιαστικά σε κάποιο προηγούμενο στάδιο της ύπαρξής της, τότε που ήταν ακόμα μικρότερη και πιο ελεύθερη. Και να την βοηθήσω σιγά-σιγά, φορά με τη φορά, να αρχίσει να μαθαίνει να παίζει, γιατί δεν ήξερε να παίζει αυτό το παιδί. Και αυτό από μόνο του έφερε ενίσχυση στις δημιουργικότητες. Δηλαδή, ο ρόλος μου ήταν να την βοηθήσω από το παιδί να ξεκινήσει να παίζει ουσιαστικά, πιστεύοντας ότι όλα είναι εντάξει, ότι ό,τι και να κάνει είναι εντάξει, ότι κανείς δεν θα την μαλώσει, ότι κανείς δεν

θα την κρίνει. Η απουσία κρίσης, έπρεπε να την έχω αναφέρει. Αυτό είναι και η άνευ όρων αποδοχή, βέβαια.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο πιστεύεις ότι το Messy Play διαφοροποιείται από άλλες μορφές παιχνιδιού στο ζήτημα της δημιουργικότητας και της φαντασίας;

ΣΕ1

Επειδή το Messy Play χρησιμοποιεί πολλά υλικά που δεν είναι συνηθισμένοι σε άλλα είδη παιχνιδιού, φέρνει το παιδί πιο κοντά, και ειδικά αν χρησιμοποιούνται φυσικά υλικά, κάτι που το προτείνω γενικότερα, φέρνει πιο κοντά στο παιχνίδι που θα έπρεπε να έχει, αυτό με τη φύση δηλαδή. Επειδή παίζει με χώματα, παίζει με άμμους, παίζει με πηλό, παίζει με ξύλα. Είναι ένα δεδομένο που δεν υπάρχει στα περισσότερα είδη παιχνιδιού, οπότε θα διάλεγα αυτό σαν ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του. Αλλά και η πλήρης απουσία καθοδήγησης και κανόνων επίσης είναι που χαρακτηρίζει το messy play, που απουσιάζει ακόμα και από τα παιχνίδια που παίζουν μεταξύ τους τα παιδιά μέσα σε ένα ελεύθερο περιβάλλον. Πολύ συχνά υπάρχουν κανόνες και όρια, ας πούμε, στα παιχνίδια. Μακάρι να έχουν τα παιδιά την ελευθερία να τους αλλάζουνε αυτούς τους κανόνες, αλλά πολύ συχνά είναι λίγο standard τα πράγματα, ή στα επιτραπέζια, ή στα Lego, σε όλα αυτά που είναι πολύ ωραία και αξιόλογα και πρέπει να υπάρχουν τα παιχνίδια. Όμως δεν έχουν ίσως αυτό που έχει το messy play, όταν αφορά τη δημιουργία κανόνων από τα ίδια τα παιδιά και μόνο. Και μάλιστα μέσα στην ίδια αίθουσα όπου παίζουν δέκα διαφορετικά παιδιά, μπορούν να είναι δέκα διαφορετικοί κανόνες, γιατί το κάθε παιδί δημιουργεί τον δικό του. Αν υπάρχει ασφάλεια για όλους, από εκεί πέρα ο καθένας έχει το δικαίωμα να κάνει όποιον κανόνα θέλει με όποιον τρόπο θέλει.

ΕΡ

Ωραία. Τι συμβαίνει κατά τη γνώμη σου όταν ένα παιδί δεν έχει συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι του, αλλά απλώς πειραματίζεται;

ΣΕ1

Αυξάνεται η δημιουργικότητα του. Αυτό, αλλά όχι μόνο αυτό. Και δεν υπάρχει κανένας που τον εμποδίζει, εννοείται, και τον παρενοχλεί σε αυτή τη διαδικασία; Συνήθως, έτσι διακρίνω, δηλαδή υπάρχει ένα αίσθημα βαθιάς ικανοποίησης με το τέλος αυτού του παιχνιδιού και μιας χαρούμενης διάθεσης, γιατί έκανα τα πράγματα που εγώ αποφάσιζα με τον ρυθμό και με τον τρόπο που εγώ αποφάσιζα. Αυτό, συνήθως, και στους μεγάλους δηλαδή όταν το καταφέρνουμε, μας αφήνει με μια αίσθηση ικανοποίησης.

EP

Πώς ανταποκρίνονται τα παιδιά, όταν τους δίνεται η ελευθέρεια να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες ή στόχους;

ΣΕ1

Όσο περισσότερο μεγαλώνουν, τόσο περισσότερο δυσκολεύονται. Αυτό διακρίνω. Όσο πιο μικρά, τόσο πιο εύκολα θα μπουν σε αυτό το ελεύθερο που περιέγραψες και θα φερθούν τελείως φυσικά και αβίαστα. Δηλαδή, για τα μικρά παιδιά, είναι η φύση τους αυτό που βλέπουμε να συμβαίνει τριγύρω. Δεν υπάρχει καμία παραπάνω προσπάθεια. Δεν υπάρχει κάποιος κόπος ή κάτι. Είναι το δεδομένο. Όσο μεγαλώνουν, βλέπουμε ότι αυτό το δεδομένο σιγά-σιγά μειώνεται. Και όταν λέω μεγαλώνουν, δεν εννοώ τρίτη, τέταρτη δημοτικού. Εννοώ τέσσερα-πέντε χρονών. Ναι. Δηλαδή, το ενάμιση-δύο χρονών παιδί παίζει πολύ πιο ελεύθερα και πολύ πιο δημιουργικά από το τέσσερα-πέντε χρονών παιδί. Πολύ συχνά συμβαίνει αυτό. Από το έξι-εφτά έχει αρχίσει πια μια τεράστια κατηφόρα.

EP

Έχεις παρατηρήσει τα παιδιά να χτίζουν δικές τους ιστορίες ή κόσμους μέσα στο messy play;

ΣΕ1

Ναι, βέβαια. Τα λίγο μεγαλύτερα περισσότερο. Τα παιδιά που έχουν ήδη αρχίσει να έχουν το συμβολικό παιχνίδι στην υπόλοιπη τους ζωή, συνήθως το φέρνουν και στο Messy Play. Αλλά ξέρεις τί παρατηρώ; Ότι για να φτάσουν εκεί, στον συμβολισμό,

χρειάζεται να είναι καλυμμένο το αισθητηριακό τους. Δηλαδή, οι παιδιά που δεν τους έχει επιτραπεί να παίζουν και να λερωθούν και να ανακατέψουν, ακόμα και μεγαλύτερα παιδιά εννοώ, δεν θα κάτσουν να φτιάξουν συμβολισμούς και ιστορίες. Πρώτα, θα πάνε να γεμίσουν αυτό το κενό που υπάρχει στην ύπαρξή τους, που μπορεί να πάρει και μία συνάντηση, μπορεί να πάρει και δέκα συναντήσεις αυτό, ανάλογα, να εκτονώσουν, να βγάλουν, να βγάλουν, να βγάλουν και μετά έρχεται σιγά-σιγά το συμβολικό. Ή μερικές φορές, μπορεί τα πολύ μεγαλύτερα παιδιά, έξι και πάνω, μπορεί να ξεκινήσουν από το συμβολικό, γιατί αυτό έχουν συνηθίσει να πιστεύουν ότι χρειάζεται να κάνουν στο παιχνίδι τους, αλλά σιγά-σιγά βλέπεις ότι όσο χαλαρώνουν και αντιλαμβάνονται τους κανόνες αυτού του χώρου, δηλαδή, ελευθερία, αρχίζουν να πηγαίνουν πίσω στα στάδια της ανάπτυξής τους και να προσπαθούν να γεμίσουν το αισθητηριακό στάδιο που δεν γέμισε, έτσι όπως έπρεπε, όταν ήταν μικρότερα.

ΕΡ

Άρα, πιστεύεις ότι όταν ουσιαστικά ολοκληρωθεί αυτό το αισθητηριακό, δίνει και παραπάνω, ας πούμε, ώθηση και στο συμβολικό το μετά.

ΣΕ1

Είναι πιο έτοιμα τα παιδιά να προχωρήσουν στο συμβολικό. Εκατό τοις εκατό, φυσικά.

ΕΡ

Ωραία. Πιστεύεις ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία.

ΣΕ1

Βέβαια. Φυσικά, ναι. Ακόμα και αν έχει έναν σκοπό το παιδί, αν είναι δικό του σκοπός και να θέλει εννοώ και το ίδιο ένα αποτέλεσμα, ακόμα και να μην φτάσει στο αποτέλεσμα του, όλη αυτή η διαδικασία που έχει ακολουθηθεί, επειδή ήταν μια δικιά του επιλογή όμως, είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα, δυναμική και δημιουργική διαδικασία. Και χωρίς να έχει τελικό αποτέλεσμα, ακόμα και όταν το έχει σκοπό. Το διευκρινίζω αυτό, γιατί καμιά φορά μπορεί να δεις ένα παιδί που παίζει ελεύθερα και εννοείται αναπτύσσει

την δημιουργικότητα του πλήρως. Ή παίζει λιγότερο ελεύθερα, επειδή έχει έναν δικό του σκοπό. Αν δεν το νοιάζει σώνει και καλά το τελικό αποτέλεσμα, παρόλο που θέτει ο ίδιος τον σκοπό του, είναι πολύ πιο δημιουργική η όλη διαδικασία. Αν αυτό το τελικό αποτέλεσμα θέλει να πάει να το δείξει για να πάρει μπράβο, να πάρει τον βαθμό, κτλ, τότε δεν είναι τόσο δημιουργική η διαδικασία. Φαίνεται δηλαδή ότι υπάρχουν μικρά μπλοκαρίσματα στον δρόμο του.

ΕΡ

Αξιολογείτε την πρόοδο των παιδιών των παιδιών μέσα στο Messy Play; Και αν ναι, πώς;

ΣΕ1

Στο θεραπευτικό Messy Play το κάνουμε αυτό, όχι τόσο στο ψυχαγωγικό Messy Play. Δηλαδή, τυπικά, καταγεγραμμένα, το κάνουμε στο θεραπευτικό Messy Play. Και το κάνουμε σημειώνοντας μια λίστα παρατηρήσεων που χρειάζεται να κάνουμε γύρω από το παιδί, οι οποίες δεν είναι οι ίδια αναγκαστικά για όλα τα παιδιά, ανάλογα με τις ανάγκες του, ανάλογα με τα ελλείμματα, ανάλογα με το αίτημα για το οποίο βρίσκεται στη θεραπευτική διαδικασία. Στο ψυχαγωγικό Messy Play το κάνουμε πιο άτυπα. Δηλαδή, παρατηρούμε, συζητάμε μεταξύ μας, έχουμε το νου μας, αλλά δεν είναι μια διαδικασία καταγραφής, ας πούμε τόσο.

ΕΡ

Με ποιους τρόπους ενθαρρύνετε την φαντασία και τη δημιουργικότητα μέσα στο πρόγραμμα;

ΣΕ1

Προσπαθώντας να είμαστε εμείς συνεπείς στις αρχές μας. Δεν είναι πάντοτε τόσο εύκολο αυτό, για αυτό λέω αυτό το προσπαθώντας να είμαστε πάντα εμείς συνεπείς στις αρχές μας. Δηλαδή, να μην πληγώσουμε ούτε μία φορά την εμπιστοσύνη του παιδιού. Ούτε μία. Ξαναλέω ότι δεν πάντα απόλυτα εύκολο αυτό, όση εμπειρία να έχει κάποιος. Αλλά έχουμε το νου μας και προσπαθούμε πάντα να είμαστε μια καλή ομάδα, ώστε να φροντίζει λίγο κι ο ένας ενήλικος τον άλλον. Οπότε, να ξεκινήσω καλύτερα λέγοντας ότι

για να το καταφέρουμε αυτό που ρωτάς, χρειάζεται μια φροντίδα για τον εαυτό μας πρώτα απ' όλα και μια φροντίδα μεταξύ μας, των ενήλικων μεταξύ μας. Να μπορώ να διακρίνω εγώ αν ένα άλλο μέλος της ομάδας σήμερα, για κάποιο λόγο δικό του, που είναι κατανοητό αυτό που μπορεί να συμβεί κάποιες φορές, δεν έχει την υπομονή και την ικανότητα να σταθεί έτσι όπως πρέπει δίπλα στα παιδιά, και να τον διευκολύνω εγώ αυτόν τον ενήλικο. Οπότε το πρώτο, ίσως, που θα έπρεπε να πω είναι η φροντίδα του ενήλικα facilitator, ώστε να είναι αυτός που πρέπει να είναι δίπλα στα παιδιά. Και μετά, όλα αυτά που έχω ήδη πει λίγο πολύ νομίζω είναι στα αλήθεια και δίνοντας εμείς ώθηση κάνοντας Scaffolding, που είναι μια τέχνη το να κάνεις σκαλωσιές και να βοηθάς τα παιδιά, να πάνε, ίσως, ένα κλικ νωρίτερα προς τα εκεί που βλέπεις ότι πηγαίνουνε ήδη όμως από μόνα τους. Δεν θέλουμε να τους χαράζουμε τον δρόμο. Δηλαδή, θέλουμε βλέποντάς τους να προχωράν τον δρόμο, να είμαστε εκεί και να δίνουμε την κατάλληλη βοήθεια, ώστε να καταλαβαίνουν πώς να συνεχίζουν στον δρόμο τους. Και αυτό δεν είναι πάντοτε εύκολο. Και φυσικά, όταν έχεις 15-20 παιδιά μαζί σου, δεν μπορείς να το κάνεις συγχρόνως προς όλα τα παιδιά. Και δεν χρειάζεται, βέβαια. Επιλέγουμε πολύ συχνά με ποιο παιδί θα ασχοληθούμε περισσότερο. Κάθε φορά, ανάλογα με αυτό, το διακρίνουμε ως ανάγκη.

EP

Ποια είναι τα σημαντικά οφέλη που έχεις παρατηρήσει στα παιδιά που συμμετέχουν;

ΣΕ1

Θα ξεκινήσω από την κοινωνικοποίηση τους, γιατί έρχονται πολύ συχνά παιδάκια που ακόμα είναι από τις πρώτες τους φορές που βγαίνουν έξω. Οπότε βλέπεις πόσο σύντομα λόγω της χαλαρότητας που επικρατεί. Και δεν έχουμε και πολλά μαλώματα στο παιχνίδι μέσα. Ή όταν έρχεται η στιγμή του μαλώματος, βοηθάμε στη διευθέτηση του με τέτοιο τρόπο, ώστε να μάθουν τα παιδιά κοινωνικές δεξιότητες μέσα από την διευθέτηση. Οπότε μπορώ να πω σίγουρα την κοινωνικοποίηση σαν ένα σημαντικό όφελος που έρχεται. Μετά τη συναισθηματική, σίγουρα που δεν την έχω να αναφέρει επαρκώς, έκφραση και εκτόνωση. Γιατί χρειάζεται, είναι παιδιά που περνάνε τις δυσκολίες που περνάνε και οι γονείς τους. Δηλαδή μεγαλώνουν μέσα σε οικογένειες έξω, και αυτό με

τον κορονοϊό ας πούμε, μπορώ να το δέσω πολύ καλά. Το είδαμε πολύ ξεκάθαρα με το που ανοίξαμε μετά από τους μήνες του εγκλεισμού με το κορονοϊό και φάνηκε πόσο ανάγκη υπήρχε για αυτήν την εκτόνωση την συναισθηματική που σου φέρνουν όλα αυτά τα υλικά τόσο απλόχερα σαν δυνατότητα. Δηλαδή το ξύλο που έφαγε ο πηλός μετά από το κορονοϊό απλά δεν μπορεί να περιγραφεί. Κι αυτό είναι ένα τεράστιο όφελος όμως για το παιδί που είναι μπλοκαρισμένο και πιεσμένο. Πρέπει να εκφραστεί. Οπότε και η συναισθηματική έκφραση και εκτόνωση θα έλεγα.

ΕΡ

Πώς χρησιμοποιείται το υλικό και το χώρο ώστε να ενισχύσετε την αυτονομία και την ελευθερία έκφρασης;

Σ1

Χρειάζεται τα περισσότερα τουλάχιστον πράγματα να είναι στο ύψος των παιδιών, όχι τα επικίνδυνα προφανώς, αλλά επαρκές υλικό στο ύψος τους ώστε να παίρνουν μόνα τους ό,τι χρειάζονται από το χώρο. Μετά σιγά-σιγά, ίσως όχι από την πρώτη φορά που θα έρθει ένα παιδί στο χώρο μας, αλλά σιγά σιγά το μήνυμα της ελευθερίας που παίρνει το βοηθάει να νιώθει ελεύθερο, να απλώσει το χεράκι του. Δηλαδή ότι είναι στο ύψος των ματιών τους τα πράγματα, αν δεν συνοδευόταν αυτό από μια δικιά μας διάθεση να αφήσουμε ελεύθερα τα παιδιά να βγάλουν ακόμα και τα τριάντα πράγματα που είναι μέσα σε αυτό το μπολ, και να τα αξιοποιήσουν με όποιο τρόπο θέλουν, δεν θα ήταν επαρκές, το ότι είναι στο ύψος τους. Οπότε σε συνδυασμό με την ελευθερία σίγουρα έρχεται η ενίσχυση της αυτονομίας των παιδιών. Με την υπομονή μας, μερικές φορές πρέπει να κάνουμε πολύ υπομονή. Δηλαδή, εντάξει, είμαστε άνθρωποι, δεν είμαστε ρομπότ, οπότε κι εμείς, εκεί είναι πάλι που η ομάδα βοηθάει. Ο πιο υπομονετικός πάει στο παιδί που μπορεί να φέρει μια μεγάλη δυσκολία η αυτονομία του εκείνη την ημέρα στο χώρο. Επειδή εμείς δεν θέλουμε να διακόψουμε αυτή τη ροή της αυτονομίας, αλλά αυτό συχνά σημαίνει ότι πρέπει να προφυλαχθούν άλλα παιδιά, ο χώρος, γιατί η αυτονομία φέρνει και επιλογές που μερικές φορές μπορεί να μην είναι κατάλληλες για τους υπόλοιπους ανθρώπους. Εμείς θέλουμε λοιπόν να βοηθήσουμε το παιδί εκείνη τη στιγμή να καταλάβει πώς μπορεί να διατηρήσει όντως την αυτονομία του, μη

εμποδίζοντας όμως και την αυτονομία των άλλων ανθρώπων, που είναι πάρα πολύ σημαντικό να μπορούμε να το καταφέρουμε αυτό. Γιατί για να είμαστε όλοι αυτόνομοι, πρέπει να σεβόμαστε κάπως. Και το μικρό, δίχρονο παιδί ακόμα αυτό δεν το κατέχει, ούτε το τριχρονό, ούτε το τετράχρονο ίσως. Οπότε πρέπει η υπομονή μας και η σταθερότητά μας και η άνευ όρων αποδοχή που ανέφερα, να είναι πάντα εκεί για να μπορέσουμε να το κάνουμε αυτό.

ΜΕΡΟΣ Γ

ΕΡ

Με αυτή την φωτογραφία που διάλεξες θέλω να βρεις διάφορα υλικά από εδώ, οτιδήποτε. Και πώς θα ήταν το messy play αν ήταν μια εικόνα, αν είχε μια μορφή. Χρησιμοποιώντας ας πούμε...

ΣΕ1

Τώρα αν ήμασταν κάτω θα είχα μεγαλύτερο...

ΕΡ

Θες να πάμε μετά;

ΣΕ1

Όχι μωρέ. Μπορώ να το κάνω. Πες μου λίγο πάλι για να είμαι σίγουρη ότι το κατάλαβα.

ΕΡ

Αν ήταν το messy play μια εικόνα ή μια μορφή...

ΣΕ1

Να τη φτιάξω με τα διάφορα που έχω...

ΕΡ

Ναι, ναι. Πώς θα ήταν και να μου πεις και ένα τίτλο ίσως για το έργο σου.

ΣΕ1

Ελευθερία

ΕΡ

Αν θα μπορούσες να περιγράψεις με μια λέξη την ουσία του Messy Play, ποια θα ήταν αυτή;

ΣΕ1

Ζωή

ΕΡ

Πως θα ήθελες να νιώθει ένα παιδί τι στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα;

ΣΕ1

Ο εαυτός του

(ΣΕ2, συνέντευξη εκπαιδευτή 2) - από Θεσσαλονίκη δια ζώσης

ΕΡ

Συμφωνείς να σε ηχογραφήσω;

ΣΕ2

Ναι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΡ

Ωραία. Τι είναι το πρώτο πράγμα που σου έρχεται στο μυαλό, κοιτάζοντας αυτή τη φωτογραφία.

ΣΕ2

Αγάπη ή γλυκό χάος.

ΕΡ

Γλυκό χάος. Ωραία. Θες να μοιραστείς την ιστορία πίσω από αυτή τη φωτογραφία, αν θυμάσαι;

ΣΕ2

Ε... Εδώ είναι η στιγμή που κάναμε Messy Play στην Κύπρο, με την Έλενα και την Αναστασία, τις κοπέλες. Ήταν η μεγαλύτερη ποσότητα πηλού που έχω χρησιμοποιήσει ποτέ σε Messy Play. Έναν τόνο πηλό μας είχαν φέρει. Στη συγκεκριμένη είχαμε απλώς χαλί πηλού, στο οποίο ήθελαν να ανέβουν πάνω τα παιδιά. Δεν τα ώθησα σε κάτι τέτοιο και κατευθείαν, χωρίς πολλά-πολλά, ανεβήκανε και το νιώσανε και με τα πόδια τους.

ΕΡ

Σου θυμίζει κάποια προσωπική εμπειρία δικιά σου, από τα παιδιά σου ή από εδώ πέρα, από το χώρο που έχετε.

ΣΕ2

Από προσωπική μου εμπειρία, εγώ έτσι μεγάλωσα. Ήταν ο τρόπος που είχα... Ήταν ο βασικός τρόπος παιχνιδιού που είχαμε τότε, εκείνα τα χρόνια, στο τέλος της δεκαετίας του 70 και μέχρι το μισό της δεκαετίας του 80. Μετά γέμισε τσιμέντα πάλι, χάλασε η περιοχή που ήμουν, αλλά ήμουν τυχερός και που το πρόλαβα Σταυρούλα. Έζησα σε δάσος και μέσα σε έντονο nature και Messy Play.

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΡ

Ποια είναι η επαγγελματική σου ιδιότητα και εμπειρία με το Messy Play?

ΣΕ2

Είμαι Messy Play facilitator. Και κεραμίστας αγγειοπλάστης. Όλα αυτά συνδυάζονται μεταξύ τους με τον ίδιο χαοτικό τρόπο που δουλεύω με τα παιδιά, με τον ίδιο τρόπο επιλέγω και τη δική μου προσωπική δουλειά σε σχέση με το πηλό.

ΕΡ

Πόσα χρόνια ασχολείσαι με το Messy Play;

ΣΕ2

Ξεκίνησα επαγγελματικά από το 2008. Μαζί με την Ελένη, ψάχνοντας το ελεύθερο παιχνίδι. Χωρίς τα πρώτα χρόνια να το λέμε Messy Play, θυμάμαι αυτή τη μαγική στιγμή που είχα ρίξει πετώντας σαν το Πόλοκ τα χρώματα και το είδα και το αναγνώρισα Σταυρούλα πώς και τα παιδιά ήρθαν και τα χαμόγελά τους.

ΕΡ

Τι σε ώθησε να ασχοληθείς με αυτό?

ΣΕ2

Η ουσία του. Δεν ήταν το οικονομικό. Ήταν αυτή η χαρά που ένιωσα. Από εκεί με πήρε και... φούσκωσε τα πανιά μου πως το λένε και με ώθησε προς τα εκεί. Η χαρά, τα χαμόγελα των παιδιών.

ΕΡ

Ουάου! Ποιες είναι οι βασικές αρχές που ακολουθείς κατά τη διάρκεια μιας Messy Play δραστηριότητας?

ΣΕ2

Το να μην είναι κατευθυντικό το παιχνίδι, το να αποφεύγω το adultish, το να μιλάω στο παιδί με σεβασμό και αγάπη χωρίς να κάνω τον κλόουν, τώρα και άλλα ίσως γύρω από αυτό, αλλά αυτά μου έρχεται τώρα στο μυαλό μου.

ΕΡ

Ποια είναι η φιλοσοφία πίσω από τα προγράμματα Messy Play που εφαρμόζετε?

ΣΕ2

Η προσπάθεια για ελεύθερο παιχνίδι. Δεν ξέρω αν αυτό ορίζει κάτι σαν φιλοσοφία.

ΕΡ

Πώς οργανώνεις το περιβάλλον ώστε να είναι ασφαλές και ελεύθερο για τη δημιουργική εξερεύνηση?

ΣΕ2

Με πολλή εργασία και πρόβλεψη. Βέβαια, εκεί να μείνω ότι δεν μπορεί να είναι απόλυτα ασφαλές και δεν το θέλουμε. Μας αρέσει το risky play, χωρίς να ξεφεύγουμε σε ακρότητες βέβαια.

ΕΡ

Τι είδους δραστηριότητες περιλαμβάνουν τα προγράμματα?

ΣΕ2

Υπάρχει το sensory play για μωράκια, στη συνέχεια πάμε σε Messy Play για νήπια και προσχολική ηλικία και το επόμενο βήμα είναι η κεραμική με κανόνες. Όταν λέω κανόνες, πολύ απαλά και με βάση πάλι το παιχνίδι, αλλά με ψήσιμο και προσπάθεια για κατασκευαστικό παιχνίδι.

ΕΡ

Πώς θα αντιδρούν τα παιδιά κατά τη διάρκεια αυτών των δραστηριοτήτων?

ΣΕ2

Υπέροχα Σταυρούλα. Αυτό είναι η κύρια πηγή ενέργειας που έχουμε.

ΕΡ

Πώς θα περιέγραφες το messy play με δικά σου λόγια?

ΣΕ2

Γλυκό χαός πάλι θα το έλεγα, αγάπη θα το έλεγα, ελευθερία. Κάτι πέρα από αυτόν τον άσχημο συντηρητικό κόσμο.

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΡ

Πώς αντιλαμβάνεσαι τη δημιουργικότητα σε ένα παιδί? Ποια σημάδια, οι συμπεριφορές του παιδιού...

ΣΕ2

Την αντιλαμβάνομαι στην αποδόμηση, στο κάτι παραπάνω, στα μάτια που λάμπουν. Την αντιλαμβάνομαι στην εξερεύνηση.

ΕΡ

Οπότε, η δημιουργικότητα σου, τι είναι για σένα? Αν πρέπει να το ορίσουμε κάπως.

ΣΕ2

Είναι η σπίθα για επανάσταση.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο πιστεύεις ότι το Messy Play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών?

ΣΕ2

Με τον τρόπο που μας κάνει πάλι ελεύθερους ανθρώπους στο πεδίο. Ξανά την ερώτηση λίγο;

ΕΡ

Ναι. Με ποιον τρόπο πιστεύεις ότι το Messy Play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών?

ΣΕ2

Το Messy Play είναι μια ελεύθερη καλλιτεχνική δραστηριότητα. Οπότε, με αυτόν τον τρόπο ωθεί τον άνθρωπο σε έναν κόσμο κοντά σε χρώματα, σε τέχνη, σε πηλό, σε ελευθερία, σε σκέψη.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο πιστεύεις ότι το Messy Play ενισχύει τη φαντασία; Και αν μπορείς να μου δώσεις ένα παράδειγμα.

ΣΕ2

Με τους άπειρους, με τις άπειρες εναλλαγές, με την ελευθερία, με τον τρόπο που βγάζει τη μοναδικότητα του ανθρώπου.

ΕΡ

Και ένα παράδειγμα έτσι άμα θυμάσαι από παιδιά.

ΣΕ2

Θυμάμαι πάρα πολλά παιδιά που ενώ ξεκινάνε τα καμήνα με φόβο και κοιτώντας πίσω ποιος θα τους φωνάξει, παίρνουν θάρρος. Το Messy Play δίνει θάρρος τον άνθρωπο. Δίνει θάρρος για την έξτρα γραμμή που δεν θα την έκανα με τον δικό του πραγματικά τρόπο. Δηλαδή εκπαιδευόμαστε στην τέχνη ή σε οτιδήποτε έχει σχέση με καλλιτεχνικά μόνο επαναλαμβάνοντας τον τρόπο των άλλων. Εδώ ψάχνουμε τη δικιά μας γραμμή. Αυτό είναι το μοναδικό Σταυρούλα.

ΕΡ

Παρατηρείς αύξηση της δημιουργικότητας μέσα από το Messy Play. Και αν θυμάσαι ένα παράδειγμα.

ΣΕ2

Θυμάμαι πάρα πολλά παραδείγματα γιατί όπως σου είπα δεν μένω μόνο στο Messy Play. Προσπαθώ και για το κατασκευαστικό στο στάδιο που χρειάζεται όταν το παιδί πάει πάνω από νήπιο. Και εκεί υπάρχει το κατασκευαστικό πιο εύκολα στο μυαλό του. Όταν το παιδί λοιπόν δουλέψει από την αρχή της ζωής του με sensory και Messy Play... Το βάζω πχ που θα δούμε στην κεραμική. Αν το θέμα μας είναι κεραμική δεν θα το δούμε με κανέναν άλλο τρόπο.

Παιδεύοντας το καλουπώνοντας το παιδί. Στην ουσία είναι ο τρόπος για να δούμε μοναδικά αντικείμενα ή έργα τέχνης στο μέλλον.

ΕΡ

Άρα πιστεύεις ότι... αυτό που έχεις παρατηρήσει είναι ότι αυξάνεται η δημιουργικότητα μέσα από τις διαδικασίες του Messy Play, αν καταλαβαίνω

ΣΕ2

Ναι, απόλυτα το πιστεύω αυτό. Και το μοναδικό είναι ότι η δημιουργικότητα αυτή δεν έχει σχέση μόνο με επανάληψη ή καλούπωμα, που δεν ξέρω αν λέγεται αυτό δημιουργικότητα πραγματικά.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο θεωρείς ότι το MessY Play διαφοροποιείται από άλλες μορφές παιχνιδιού, στο ζήτημα της δημιουργικότητας και της φαντασίας;

ΣΕ2

Στο ότι δεν είναι ο ενήλικας το αφεντικό στο χώρο. Δεν υπάρχει καθοδήγηση. Υπάρχει facilitator, υπάρχει βοηθός. Υπάρχει επαφή με τον άλλον, πραγματική και αγάπη. Από εκεί ξεκινάμε και βλέπουμε τη διαφορά.

ΕΡ

Τι συμβαίνει κατά τη γνώμη σου όταν ένα παιδί δεν έχει συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι, αλλά απλώς πειραματίζεται.

ΣΕ2

Κανένα πρόβλημα. Το παιχνίδι δεν πρέπει να έχει μόνο συγκεκριμένους στόχους. Από εκεί ξεκινάμε.

ΕΡ

Και τι συμβαίνει εκείνη την ώρα στο παιδί όταν ουσιαστικά απλά πειραματίζεται και δεν υπάρχει κάποιος..

ΣΕ2

Πάλι παίζει και πάλι χαίρεται. Κι εκεί πρέπει να σταθούμε. Δεν χρειάζεται να είναι κάτι πάντα σε σχέση με αποτέλεσμα. Πρέπει να το δούμε και σαν process. Να δούμε τη διαδικασία και να προσέξουμε τα χαμόγελα, τη συγκέντρωση του παιδιού. Αυτό δεν αντιλαμβάνονται οι πολύ μεγάλοι, οι εκπαιδευμένοι ή οι καλουπομένοι άνθρωποι. Ότι δεν χρειάζεται σον και καλά να έχουμε ένα αποτέλεσμα.

ΕΡ

Πως ανταποκρίνονται τα παιδιά όταν τους δίνεται αυτή η ελευθερία να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες ή στόχους.

ΣΕ2

Πολλές φορές τα πιο μικρά παιδιά, ίσως να είναι πιο εύκολο να αντιδράσουν. Αυτό που παρατηρώ είναι τα παιδιά που έχουν ξεκινήσει την εκπαιδευτική διαδικασία, ζορίζονται πολλές φορές να μπουν σε πνεύμα ελευθερίας, να κοιτάνε τον μεγάλο με μάτια που φοβούνται. Υπάρχει φόβος στο παιδί. Εξαιτίας του καλουπώματος, εξαιτίας της εκπαίδευσης, ως έχει, όπως υπάρχει.

ΕΡ

Έχεις παρατηρήσει στα παιδιά να χτίζονται δικές σου ιστορίες ή κόσμους μέσα στο Messy Play;

ΣΕ2

Πάντα, πάντα, ναι. Και αυτό θυμάμαι και από τα δικά μου χρόνια, σαν παιδί, ότι όλη την ώρα βγαίναμε έξω και πλάθαμε κόσμους. Απειρες ιστορίες βγαίνανε χάρη σε αυτό. Χωρίς τέλος όμως, χωρίς να υπάρχει όριο. Στην ουσία πλάθουμε το δικό μας animation, χωρίς να μας κατευθύνει κανένας για να μας το δίνει εύκολο μπροστά μας.

ΕΡ

Πιστεύεις ότι φαντασία και δημιουργικότητα ενισχύονται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία;

ΣΕ2

Τι εννοείς όταν δεν έχει σημασία;

ΕΡ

Πιστεύεις, λέω, ότι φαντασία και δημιουργικότητα ενισχύονται περισσότερο όταν δεν σε νοιάζει το αποτέλεσμα;

ΣΕ2

Ναι, το πιστεύω απόλυτα. Και δεν σημαίνει ότι ακυρώνω ότι θα προσπαθήσουμε. Γιατί εκεί το μπερδεύουν πολλοί, ότι το βλέπουμε μόνο μονοδιάστατα. Αν κάποιο παιδί θέλει και το προσπαθήσει, κανένα πρόβλημα. Αλλά πιστεύω στο χαοτικό, ελεύθερο παιχνίδι. Εκεί είναι το κάτι που θα δώσει παραπάνω. Όταν κάτι δεν έχει αποτέλεσμα σίγουρο, υπάρχει ενίσχυση αυτών των δύο. Ναι, ναι. Δεν θυμάμαι ακριβώς αν είναι και ο τρόπος που βλέπουν στην Ανατολή όλο αυτό.

ΕΡ

Για πες μου δηλαδή;

ΣΕ2

Νομίζω εδώ στη Δύση έχουμε τη δημιουργικότητα σε σχέση με ένα αποτέλεσμα. Ενώ εκεί στην Ανατολή βλέπουν περισσότερο τη διαδικασία. Σαν δημιουργικότητα.

ΕΡ

Αξιολογείτε την πρόοδο των παιδιών μέσα στο messy play. Αν ναι, πώς;

ΣΕ2

Μπορούμε να παρατηρήσουμε, όχι να αξιολογήσουμε. Δεν μου αρέσει κάτι τέτοιο. Ίσως η Ελένη για το θεραπευτικό messy play να χρειάζεται. Μπορούμε να παρατηρήσουμε όμως ότι το παιδί, από εκεί που δεν πιάνει κάτι, που έχει αισθητηριακό πρόβλημα, ανοίγεται και δεν φοβάται τις υφές, τις μυρωδιές, τους ήχους.

ΕΡ

Με ποιους τρόπους ενθαρρύνετε τη φαντασία και τη δημιουργικότητα στο πρόγραμμά σας;

ΣΕ2

Αποφεύγοντας την εξουσία του ενήλικα στο παιχνίδι. Και φροντίζοντας να είμαστε βοηθοί τους, αυτό βασικά. Και δίνοντας άφθονα υλικά. Και αγάπη. Και μάτια με κατανόηση.

ΕΡ

Ποια είναι τα πιο σημαντικά οφέλη που έχεις παρατηρήσει στα παιδιά που συμμετέχουν.

ΣΕ2

Και στην ομαδικότητα βοηθάει. Δηλαδή, αυτό που έχω παρατηρήσει είναι ότι παιδιά που έχουν μάθει να δουλεύουν σε Α4 και μόνο από το νηπιαγωγείο, με το Messy Play απελευθερώνονται σε σχέση με αυτό που έχει και με το τελικό αποτέλεσμα στην ουσία, γίνονται ομάδα, αποφεύγουν το φόβο, αποφεύγουν το αισθητηριακό πρόβλημα. Έχει

πάρα πολύ βάθος το Messy Play, βρισκόμαστε σε κάτι που δεν έχει τέλος το τι μπορεί να δώσει.

ΕΡ

Πώς χρησιμοποιείτε το υλικό και το χώρο ώστε να ενισχύει την αυτονομία και την ελευθερία έκφρασης;

ΣΕ2

Στο μεγαλύτερο εύρος που μπορούμε, χρησιμοποιώντας άφθονο υλικό, όπως σου είπα, και προσέχοντας από πριν τον τρόπο του παιδιού. Δηλαδή, για παράδειγμα, δεν θα το έβαζα όπως τα νηπιαγωγεία με θρανία. Φροντίζω να είναι στο επίπεδο των παιδιών κάτω, κάτι τόσο απλό, να είμαστε σε επίπεδα χωρίς οριοθέτηση.

ΕΡ

Υπάρχει κάτι που θα θέλεις έτσι να προσθέσεις πριν κλείσουμε, κάτι σημαντικό που δεν συζητήσαμε για σένα.

ΣΕ2

Είμαι ευτυχισμένος που βρέθηκε αυτή, δεν θέλω να τη χαρακτηρίσω δουλειά, αυτό το χάος στη ζωή μου και είμαι ευτυχισμένος που γνώρισα ανθρώπους όπως η Ελένη που μου μάθανε τόσα πολλά πράγματα. Συνεχίζω να αγαπάω το χάος, αλλά από εκεί που ήταν μόνο μαύρο-κόκκινο για μένα Σταυρούλα παλιότερα, τώρα είναι πολύχρωμο..Χωρίς κατεύθυνση, προς καμιά μεριά. Αυτό. Γιατί η συντηρητικοί δεν είναι μόνο από τη μία μεριά. Είναι και από τη δικιά μας μεριά, αλλά και από όλες τις μεριές.

ΕΡ

Υπάρχει κάποιο παιδί, περίπτωση ή στιγμή που σου έχουν μείνει έντονα στο μυαλό;

ΣΕ2

Θυμάμαι τόσα πολλά τώρα... και λόγω της έλλειψης μνήμης που έχω, επειδή είμαι με σοβαρό αυτοάνοσο.

ΕΡ

Αν θυμάσαι.

ΣΕ2

Θυμάμαι τα χαμόγελά τους. Χάνω τα ονόματα τους. Αρχίζω και ξεχνάω περισσότερο. Αλλά αυτή τη ζεστασιά δεν τη χάνω από μέσα μου. Όποια δυσκολία, ό,τι και να βρεθεί. Δεν μπορώ να ξεχάσω τον Αντρέα. Τώρα ίσως να αδικώ και άλλα παιδιά. Αλλά ήταν το παιδί που πέρασα μοναδικές στιγμές, μαζί με τη μαμά του, τη Στέλλα. Η Στέλλα ήταν ο άνθρωπος που στήριξε το Messy Play, και έδωσε τις καλύτερες φωτογραφίες χάρη σε αυτό. Αφιλοκερδώς ερχόταν στο χώρο, πιστεύω ότι πρέπει να αναφερθεί το όνομά της, Σταυρούλα. Άνθρωπος που στήριξε το Messy Play, έφυγε από κοντά μας στο κορονοϊό. Και ο γιος της, ο Αντρέας, ήταν ένα από τα πιο ελεύθερα παιδιά που έχω γνωρίσει και έχω παίξει τόσο καλά μαζί του.

ΜΕΡΟΣ Γ

ΕΡ

Ωραία. Και τώρα, στο κλείσιμο, θα ήθελα να χρησιμοποιήσεις αυτή την φωτογραφία και να βρεις ό,τι υλικό επιθυμείς. Και να κάνεις κάτι για το πως θα έμοιαζε το Messy Play αν ήταν μια εικόνα, μια μορφή.

ΣΕ2

Θέλεις να φτιάξω κάτι ...; Τώρα, σίγουρα, γίνεται ότι μπορούμε και...

ΕΡ

Δηλαδή, να φτιάξεις ένα έργο, ας πούμε, με διάφορα υλικά.

ΕΡ

Μπορείς να μου δώσεις έναν τίτλο;

ΣΕ2

Χαρά μέσα από το χάος

ΕΡ

Αν θα μπορούσες να περιγράψεις με μια λέξη την ουσία του Messy Play, ποια θα ήταν αυτή;

ΣΕ2

Ελευθερία γιατί κοντά στο χάος είναι η ελευθερία.

ΕΡ

Πως θα ήθελες να νιώθει ένα παιδί τι στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα;

ΣΕ2

Ζεστασιά στην ψυχή και στα μάτια- όχι φόβο και περιορισμό.

(ΣΕ3, συνέντευξη εκπαιδευτή) - από Βόλο διαδικτυακά

ΕΡ

Ξεκινάμε λοιπόν. Καλησπέρα. Δέχεσαι να μας ηχογραφήσω;

ΣΕ3

Ναι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΡ

Ωραία. Δες την φωτογραφία που έχεις εκτυπώσει και πες μου το πρώτο πράγμα που σου έρχεται στο μυαλό κοιτάζοντάς την.

ΣΕ3

Η πρώτη λέξη που μου έρχεται στο μυαλό είναι η ανεμελιά.

ΕΡ

Ωραία. Θες να μοιραστείς την ιστορία πίσω από αυτήν την φωτογραφία, αν υπάρχει;

ΣΕ3

Ναι ναι. Είναι ένα κοριτσάκι το οποίο έχει έτσι επαφή με το χώρο από το ξεκίνημά του, οπότε έχει ενσωματωθεί μαζί του. Έχει πάρει τις τέμπρες, έχει βάψει από τα μαλλιά της, το πρόσωπό της, τα χέρια της, τα ρούχα της.. έχει βαφτεί ολόκληρη. Και μάλλον επειδή είχε κάποια εμπειρία εκείνο το διάστημα με παιχνίδια με zombie, κινείται στο χώρο και φωνάζει ‘‘ Είμαι ένα zombie!’’ χαχαχαχ

ΕΡ

Σου θυμίζει κάποια προσωπική εμπειρία δικιά σου , με παιδιά

ΣΕ3

Αυτό το λέρωμα από πάνω μέχρι κάτω επειδή τώρα εγώ έχω ένα μωράκι και είναι η πρώτη του επαφή με τις τροφές, θέλει να τις επεξεργαστεί στο έπακρο.. βάζει τα χέρια μέσα.. έχει μέχρι στα φρύδια τροφές στην προσπάθειά του να φάει.. οπότε νομίζω με παραπέμπει κάπου εκεί στα πρώιμα στάδια βέβαια. Στα πρώιμα είμαστε ακόμα.

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΡ

Ποια είναι η επαγγελματική σου ιδιότητα και εμπειρία με το Messy Play;

ΣΕ3

Εγώ είμαι νηπιαγωγός, έχω κάνει το σεμινάριο την ολοκληρωμένη εκπαίδευση από τους hehe και είναι η τρίτη σχολική χρονιά που έχουμε ανοίξει ένα πολυχώρο αισθητηριακού παιχνιδιού στο Βόλο μαζί με την Αθηνά.Οπότε είχα έρθει έτσι σε μια επαφή δουλεύοντας στον ιδιωτικό τομέα σε σχολεία και με απασχόληση που έκανα σε παιδάκια στο σπίτι, αλλά τώρα είναι η πιο ολοκληρωμένη εμπειρία που έχω από αυτό.

ΕΡ

Πόσα χρόνια ασχολείσαι με το Messy Play θα έλεγες δηλαδή;

ΣΕ3

Πρώτη μου επαφή έγινε πριν 5 χρόνια αλλά ουσιαστικά ασχολούμαι τα τελευταία 3.

ΕΡ

Και τι σε ώθησε να ασχοληθείς με αυτό;

ΣΕ3

Έκανα κάποια σεμινάρια με εναλλακτικές προσεγγίσεις μάθησης, Θέλησα λίγο να μποω πιο βαθια σε αυτό το κομμάτι και θεωρώ το Messy Play εντάσσεται εκεί, είναι δηλαδή μια εναλλακτική προσέγγιση με την οποία μπορούμε να προσεγγίσουμε την μάθηση. Είχα την τύχη να έρθει το σεμινάριο των hehe στη ζωή μου και από εκεί και πέρα προσπάθησα να το κάνω πράξη.

ΕΡ

Ωραία. Ποιές είναι οι βασικές αρχές που ακολουθείς κατά την διάρκεια των Messy Play δραστηριοτήτων;

ΣΕ3

Προσπαθώ να είναι το παιδί ο δάσκαλος, να είναι δηλαδή αυτό που κινεί την όλη διαδικασία. Να γίνεται όλο αυτό αυθόρμητα, αφήνοντας λίγο δηλαδή την καθοδήγηση σε δεύτερο πλάνο ή αφήνοντας ιδανικά και τελείως εκτός της διαδικασίας. Τι άλλο; Να γίνεται χωρίς καμία πίεση, δηλαδή το τονίζουμε πολύ έντονα στα παιδιά ότι το stop είναι stop. Δηλαδή όσο και να θέλουμε να λερωθούμε, να θέλουμε να παίζουμε και να

έρθουμε σε επαφή ο ένας με τον άλλο μέσα από τα υλικά και το λέρωμα, ότι όταν κάποιος δεν το θέλει αυτό είναι πολύ ηχηρό και πρέπει να σταματάει. Να πω και άλλα;

ΕΡ

Όχι εντάξει. Ποιά είναι η φιλοσοφία πίσω από τα προγράμματα που εφαρμόζεις Messy Play;

ΣΕ3

Η φιλοσοφία ε; Τώρα στο χώρο μας σχετικά έχουμε πολλές μεθόδους και φιλοσοφίες που έχουμε εντάξει χωρίς να είναι κάτι αυτό καθ' αυτό, δηλαδή παίρνουμε στοιχεία από διάφορες φιλοσοφίες. Έχουμε στοιχεία από το Reggio Emilia, έχουμε στοιχεία από την μέθοδο της Montessori. Αναζητούμε σε κάθε ευκαιρία την επαφή με τον εξωτερικό χώρο και τα σχολεία της φύσης/ του δάσους. Αυτά.

ΕΡ

Πως οργανώνεις το περιβάλλον ώστε να είναι ασφαλές και ελεύθερο για δημιουργική εξερεύνηση;

ΣΕ3

Έχω καταλάβει από την εμπειρία μου ότι ένας πολύ μεγάλος παράγοντας για να γίνει ένα Messy Play σωστά, εννοώ με όλους αυτούς τους παράγοντες που αναφέραμε προηγουμένως είναι ο χώρος. Δηλαδή να υπάρχουν τα κατάλληλα υλικά, που δεν φοβίζουν ούτε τον γονέα, γιατί εμείς δουλεύουμε και με γονείς πέρα από παιδάκια, ούτε φυσικά και τους εκπαιδευτικούς, γιατί αυτό πιστεύω ότι επηρεάζει και το λέρωμα ακόμα όταν είναι σε ένα χώρο ο οποίος είναι κατάλληλα διαμορφωμένος δεν μας απασχολεί τόσο. Αν γίνει σε ένα χώρο όπως στο σπίτι μας στην μέση του σαλονιού είναι φυσικά ότι είμαστε και εμείς ακόμα πιο είναι ακόμα πιο πολύ δεσμευτικό για μας στο να απελευθερωθούμε. Στα παιδιά όχι αλλά κυρίως στους ενήλικες με τους οποίους

δουλεύουμε μαζί. Οπότε φροντίζουμε όσο γίνεται να είναι κατάλληλα τα υλικά και τα εργαλεία που χρησιμοποιούμε ώστε να μπορεί να γίνει αυτό όσο πιο αυθόρμητα και χωρίς φόβο από εμάς.

ΕΡ

Τι είδους δραστηριότητες περιλαμβάνουν τα προγράμματα που τρέχετε εκεί;

ΣΕ3

Λοιπόν, η κύρια δραστηριότητά μας είναι Messy Play, sensory και πηλός που γίνεται σε μικτά ηλικιακά γκρουπάκια με γονείς και παιδιά ενός έτους και πάνω. Το ίδιο τμήμα γίνεται και με παιδάκια μόνα τους πλέον. Έχουμε ένα τμήμα σχολικής προσαρμογής που δουλεύουμε το baby preschool, το οποίο γίνεται επειδή ξέρουμε ότι είναι μια διαδικασία που απασχολεί πάρα πολύ γονείς και παιδιά, προσπαθούμε να γίνει όσο πιο ομαλά και δουλεύεται σε 3 στάδια στην πορεία της χρονιάς με τους γονείς, σε μια απόσταση με τους γονείς και μετά με τα παιδάκια μόνα τους. Έχουμε το θεατρικό παιχνίδι και την μαγειρική με αισθητηριακή προσέγγιση. Κάνουμε επισκέψεις σχολείων, συλλόγων, κέντρων απασχόλησης, παιδικά Messy Party και κάνουμε ομαδούλες γονέων που προσεγγίζουμε όσο μπορούμε όλη την φιλοσοφία γύρω από τον χώρο μας και θεωρητικά στους γονείς πέρα από την πράξη.

ΕΡ

Πως αντιδρούν τα παιδιά κατά την διάρκεια αυτών των δραστηριοτήτων;

ΣΕ3

Τα παιδιά μας δίνουν μια πάρα πολύ ωραία ανατροφοδότηση σχετικά με το πως λειτουργεί ο χώρος μας στην ψυχοσύνθεσή τους. Φαίνεται το απολαμβάνουν πάρα πολύ. Αυτό το μικτό ηλικιακό που εμείς θέλουμε να εντάξουμε στα τμήματά μας, βλέπουμε ότι έχει πολύ καλή αλληλεπίδραση μεταξύ τους στα παιδιά ανεξαρτήτου ηλικίας. Δηλαδή

πάρα πολλές φορές αναφέρουμε στους γονείς ότι είναι δικός μας ο ενδιαυσμός για το πως θα συναναστραφούν με παιδάκια μικρότερης ηλικίας ή πολύ μεγαλύτερης. Σιγά σιγά όσο εξοικειώνονται με υλικά και με το χώρο αρχίζουν λίγο και δουλεύουν καλύτερα πχ. στην αμμοδόχο όπου γνωρίζουν να την χειρίζονται σε σχέση με παιδιά που έρχονται ξαφνικά στην έκτη δημοτικού ανακαλύπτουν την δυνατότητα να παίζουν σε ένα κλειστό χώρο με την άμμο. Οπότε βλέπουμε ότι όντως αυτή η επαφή από πολύ μικρή ηλικία και η συχνότητα με την οποία με όλα αυτά τα ερεθίσματα ότι όντως λειτουργεί.

ΕΡ

Πως θα περιέγραφες το Messy Play με δικά σου λόγια;

ΣΕ3

Είναι το παιχνίδι αυτό στο οποίο η δημιουργικότητα και η φαντασία δεν έχει όρια και αυτό αποτυπώνεται άμεσα στο σώμα μας και στο λέρωμα στο οποίο προκύπτει.

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΡ

Ωραία τώρα μιας που το ανέφερες τι είναι η δημιουργικότητα; Πώς αντιλαμβάνεσαι την δημιουργικότητα σε ένα παιδί;

ΣΕ3

Εμείς στο χώρο μας προσπαθούμε να στήνουμε διάφορους σταθμούς έτσι με δραστηριότητες οι οποίες έχουν ένα στόχο από εμάς στον τρόπο που έχει οργανωθεί η δραστηριότητα. όταν βλέπω πως αυτός ο στόχος να μην επιτυγχάνεται στην διάρκεια του

εργαστηρίου αλλά αντίθετα να προκύπτει κάτι πολύ πιο ευφάνταστο όλο αυτό. Κάτι που δεν είχε περάσει καν από το μυαλό μας όταν οργανώναμε την δράση τότε καταλαβαίνω ότι είναι καθαρά προϊόν δημιουργικότητας.

ΕΡ

Και τι είναι δημιουργικότητα για σένα;

ΣΕ3

Η δημιουργικότητα είναι κάτι ξεχωριστό που κάθε άνθρωπος έχει στον τρόπο που βλέπει τα πράγματα.

ΕΡ

Ποια σημάδια ή συμπεριφορές το δείχνουν;

ΣΕ3

Όταν αυτό που λέμε το να σκέφτεται έξω από το κουτί, όταν βλέπεις ότι διαφέρει ο τρόπος που σκέφτεται σε σχέση με την ομάδα. Όταν δεν θέλει να ακολουθήσει αυτό που κάνουν όλοι τότε νομίζω..χαχα

ΕΡ

Με ποιόν τρόπο πιστεύεις ότι το Messy Play επηρεάζει τη δημιουργικότητα και την φαντασία των παιδιών;

ΣΕ3

Το Messy Play είναι αυτό που.. εμείς οι ενήλικες έχουμε μάθει να περιμένουμε κάποιο τελικό προϊόν να προκύπτει από κάθε παιχνίδι που κάνουμε με τα παιδιά.. και στο Messy Play δεν είναι απαραίτητο ότι κάτι θα προκύψει από αυτό. Δηλαδή είναι η διαδικασία αυτή απ την οποία κερδίζουν τα παιδιά και όχι το τελικό προϊόν που θα παράγουν.

ΕΡ

Με ποιόν τρόπο πιστεύεις ότι το messy play ενισχύει τη φαντασία και αν μπορείς να θυμηθείς ένα παράδειγμα.

ΣΕ3

Μπορώ να αναφέρω το παράδειγμα της φωτογραφίας;

ΕΡ

Ναι ναι

ΣΕ3

Δεν υπήρχε κανένα άλλο ερέθισμα εκείνη τη στιγμή στο οποίο θα μπορούσε να δώσει αφορμή στο παιδί για να γίνει ένα zombie χαχαχ. Ήτανε μόνο τα χρώματα και τα αξιοποίησε με τον τρόπο που ήθελε για να κάνει το συμβολικό παιχνίδι που είχε στο μυαλό της.

ΕΡ

Παρατήρησες αύξηση της δημιουργικότητας μέσα από το Messy Play; και ένα παράδειγμα

ΣΕ3

Ναι πάρα πολύ. Παράδειγμα είναι το κάθε παιδί ξεχωριστά που ξαφνικά βλέπεις εκεί που έλεγε κάτι συνηθισμένο και πεπατημένο που είχε ξανακούσει, να σου λέει και να φτιάχνει πρωτότυπες ιδέες , που δεν μπορείς καν να φανταστείς τους δρόμους που πέρασε για να φτάσει εκεί.

ΕΡ

Με ποιόν τρόπο θεωρείς ότι το Messy Play διαφοροποιείται από άλλες μορφές παιχνιδιού στο ζήτημα της δημιουργικότητας και της φαντασίας; Τί διαφορετικό δίνει;

ΣΕ3

Νομίζω αυτό σχετικά με το τελικό προϊόν είναι που διαφοροποιεί το Messy Play. Δηλαδή στα άλλα μπαίνουμε στην διαδικασία να προκύψει κάτι από αυτό. Στο Messy Play δεν είναι απαραίτητο. Δεν το θέλουμε και όλας.

ΕΡ

Τι συμβαίνει κατά τη γνώμη σου όταν ένα παιδί δεν έχει ένα συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι του, αλλά απλώς πειραματίζεται;

ΣΕ3

Μέσα από τον πειραματισμό αρχικά προκύπτει η γνώση οπότε φυσικά και προσπαθούμε να το ενθαρρύνουμε όλο αυτό... Εμένα έτσι πάντα στο μυαλό μου, προσπαθώντας να ξεκαθαρίσω το που βρίσκεται το όριο μέσα στον χώρο που δεν υπάρχουν σαφή όρια, εμείς δεν θελήσαμε να τα βάλουμε, είναι αν εκείνη τη στιγμή το παιδί επεξεργάζεται κάτι τότε αυτό είναι φυσικά επιτρεπτό και το ενισχύουμε και όσο θέλει. Αν δεν υπάρχει προϊόν επεξεργασίας και απλά δημιουργείται το χάος χωρίς ουσιαστική ενασχόληση τότε είναι εκεί που μπαίνει το στοπ από εμάς.

ΕΡ

Πως ανταποκρίνονται τα παιδιά όταν τους δίνεται η ελευθερία να δημιουργούν χωρίς οδηγίες ή στόχους;

ΣΕ3

Πάνω σε αυτό μου φαίνεται ότι τα μικρότερα παιδιά δεν έχουνε.. νομίζω ότι δεν θέλουν καθόλου την καθοδήγηση μπαίνουν πάρα πολύ αυθόρμητα μέσα στο παιχνίδι παραβλέποντάς μας τελείως. Τα μεγαλύτερα παιδιά νιώθω απλά ότι επειδή δεν έχουν μάθει να διαχειρίζονται όλη αυτή την ελευθερία ότι υπάρχουν φορές που δεν ξέρουν πως να την διαχειριστούν. Μπορεί δηλαδή να ζητήσουν τη δική μας τη βοήθεια, τη δική μας τη γνώμη σχετικά τέλος πάντων σχετικά για το παιχνίδι, γιατί δεν έχουν μάθει να παίζουν χωρίς κάποια καθοδήγηση.

ΕΡ

Έχεις παρατηρήσει τα παιδιά να ‘‘χτίζουν’’ δικές τους ιστορίες ή κόσμους μέσα στο Messy Play;

ΣΕ3

Φυσικά. Κάνουν πάρα πολλές φορές διαλόγους μεταξύ τους είτε ακόμα και μόνοι τους όσο παίζουνε και μου αρέσει αυτός ο αυθορμητισμός. Κάποια στιγμή θυμάμαι δουλεύαμε με πηλό ήταν Χριστούγεννα εμείς στο μυαλό μας να κάνουμε καραβάκια από πηλό, αυτή ήταν η πρόσκληση παιχνιδιού που είχαμε σχεδιάσει.. και ξεκίνησαν τα παιδιά με κάτι ξυλάκια να κάνουν σουβλάκια, να προσφέρουν το ένα στο άλλο χαχαχα και έγινε ξαφνικά ένα καταπληκτικό σουβλατζίδικο χαχαχ μετά από τα καραβάκια τα χριστουγεννιάτικα που εμείς είχαμε..

ΕΡ

Πιστεύεις ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασίας;

ΣΕ3

Ναι σίγουρα. Νιώθω ότι γενικά εδώ στο χώρο βλέποντας τα παιδιά.. κάποιες φορές σε επισκέψεις σχολείων.. επειδή έχουμε όλες τις διαδικασίες προσπαθούμε όλα τα παιχνίδια να είναι έτσι αυθόρμητα να μην είναι καθοδηγούμενη και όταν μας ζητάνε να υπάρχει μία δραστηριότητα την οποία θα περάσουν όλα τα παιδιά για να πάρουν κάτι μαζί τους φεύγοντας, βλέπουμε ότι τα παιδιά τα απωθεί πάρα πολύ αυτό το στοχευμένο το ότι πρέπει να μουν στην διαδικασία να περάσουν από κάπου που εκείνη τη στιγμή να μην τους τραβάει καθόλου το ενδιαφέρον. Κάτι που το έχουν ξαναδεί αφού είναι πολύ εξοικειωμένα με αυτές τις δράσεις. Οπότε βλέπουμε ότι τα απωθεί πάρα πολύ και εμείς όσο μπορούμε προσπαθούμε να το αποφεύγουμε να κάνουμε τέτοιου είδους δραστηριότητες.

ΕΡ

Αξιολογείτε την πρόοδο των παιδιών μέσα στο Messy Play; Αν ναι πως;

ΣΕ3

Σίγουρα αξιολογούμε την πρόοδο σχετικά με τον χρόνο τον οποίο αφιερώνουν σε κάθε δραστηριότητα. Ο χώρος είναι πάρα πολύ έντονος, είναι μεγάλος, έχουμε 3 αίθουσες που υπάρχουν δηλαδή ,αν βάλουμε και τα παιχνίδια-έπιπλα του χώρου, πάνω από δέκα γωνιές στις οποίες μπορούν να παίζουνε. Τις πρώτες φορές δεν ξέρουν που να επικεντρωθούνε. Περνάνε απ' όλα χωρίς ουσιαστικά να ασχολούνται με κάτι. Με την συχνότητα όμως που έρχονται θέλουμε να αρχίσουν να αφιερώνουν χρόνο σε κάτι, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα πρέπει να περάσουν απ' όλες τις γωνιές απλά να ξέρουμε ότι απλά δεν περιφέρονται στο χώρο και δουλεύουν με κάτι συγκεκριμένο.ή επίσης τις αισθητηριακές δυσκολίες. Κάποια παιδιά στο χλωροτάπητα που έχουμε εμείς στο χώρο

μας ή στην άμμο αρνούνται τις πρώτες φορές να μπαίνει, οπότε σιγά σιγά θέλουμε να δούμε μια πρόοδο αν δεν υπάρχει κάποια αισθητηριακή δυσκολία που θέλει να δουλευτεί διαφορετικά.

ΕΡ

Άρα ο τρόπος είναι ουσιαστικά παρατήρηση και ενίσχυση;

ΣΕ3

Και ενθάρρυνση

ΕΡ

Με ποιον τρόπο ενθαρρύνετε τη φαντασία και την δημιουργικότητα μέσα στο πρόγραμμα;

ΣΕ3

Προσπαθούμε να στήνουμε όσο γίνεται πιο ανοιχτές προσκλήσεις παιχνιδιού. Να υπάρχει χώρος να εντάξουν δικά τους εργαλεία, υλικά και να το προσεγγίσουν όπως αυτοί θέλουν. Να προσφέρουμε ποικιλία.

ΕΡ

Ποια είναι τα πιο σημαντικά οφέλη που έχεις παρατηρήσει στα παιδιά που συμμετέχουν;

ΣΕ3

Η αυτονομία. Δηλαδή μου αρέσει πάρα πολύ που βλέπω παιδιά κάθε ηλικίας, ακόμα και πολύ μικρά ενός-ενάμιση χρονών, να δουλεύουν μόνα τους στο χώρο. Δηλαδή μετά από κάποια στιγμή δεν έχουν κλαν τη δική μας ανάγκη να βοηθήσουμε σχετικά με τις δραστηριότητες. Κινούνται αυθόρμητα πολύ ωραία. Οπότε η αυτονομία σαν πρωταρχικό.

ΕΡ

Πως χρησιμοποιείται το υλικό και το χώρο ώστε να ενισχύετε την αυτονομία και την ελευθερία έκφρασης;

ΣΕ3

Κοιτάζουμε να έχουν οπτική επαφή τα παιδιά με τα υλικά και τα εργαλεία. Δηλαδή τα τοποθετούμε στο χώρο σε εμφανή σημεία ώστε αν χρειαστούν κάτι να μπορούν να μας το ζητήσουν. Να είναι αρκετά πραγματάκια στο επίπεδο των παιδιών όπως σκουπάκια, βουρτσίστρες, πετσετούλες ώστε να μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν για να καθαρίσουν αν θέλουν κάτι και να μην χρειάζονται την δική μας την βοήθεια

ΕΡ

Υπάρχει κάτι άλλο που θες να προσθέσεις, κάτι σημαντικό που δεν συζητήσαμε ίσως;

ΣΕ3

Όχι. Θεωρώ γενικά ότι είναι μια καλή περίοδος για το Messy Play. Δηλαδή πιστεύω αν αυτή τη στιγμή αρχίσει και εντάσσεται σε χώρους, ακόμα δυστυχώς με την εμπορική τους σημασία, αλλά αρχίσει λίγο και εξοικειώνεται το κοινό με αυτό. Προσπαθούμε και εμείς όσο γίνεται να το προωθήσουμε με τα σεμινάρια, τον σύλλογο.. είναι μια καλή περίοδος καθώς αν εμείς δυσκολευόμαστε φαντάσου πριν 10- 15 χρόνια θα ήθελε ακόμα περισσότερη ενέργεια και ακόμα περισσότερο να αφιερωθεί κάποιος και θα τον κοιτούσαν σαν εξωγήινο μάλλον αλλά λίγο λίγο χτίζεται.

ΕΡ

Υπάρχει κάποιο παιδί, περίπτωση ή στιγμή που σου έρχεται στο μυαλό και σου έχει μείνει πολύ έντονα στην μνήμη;

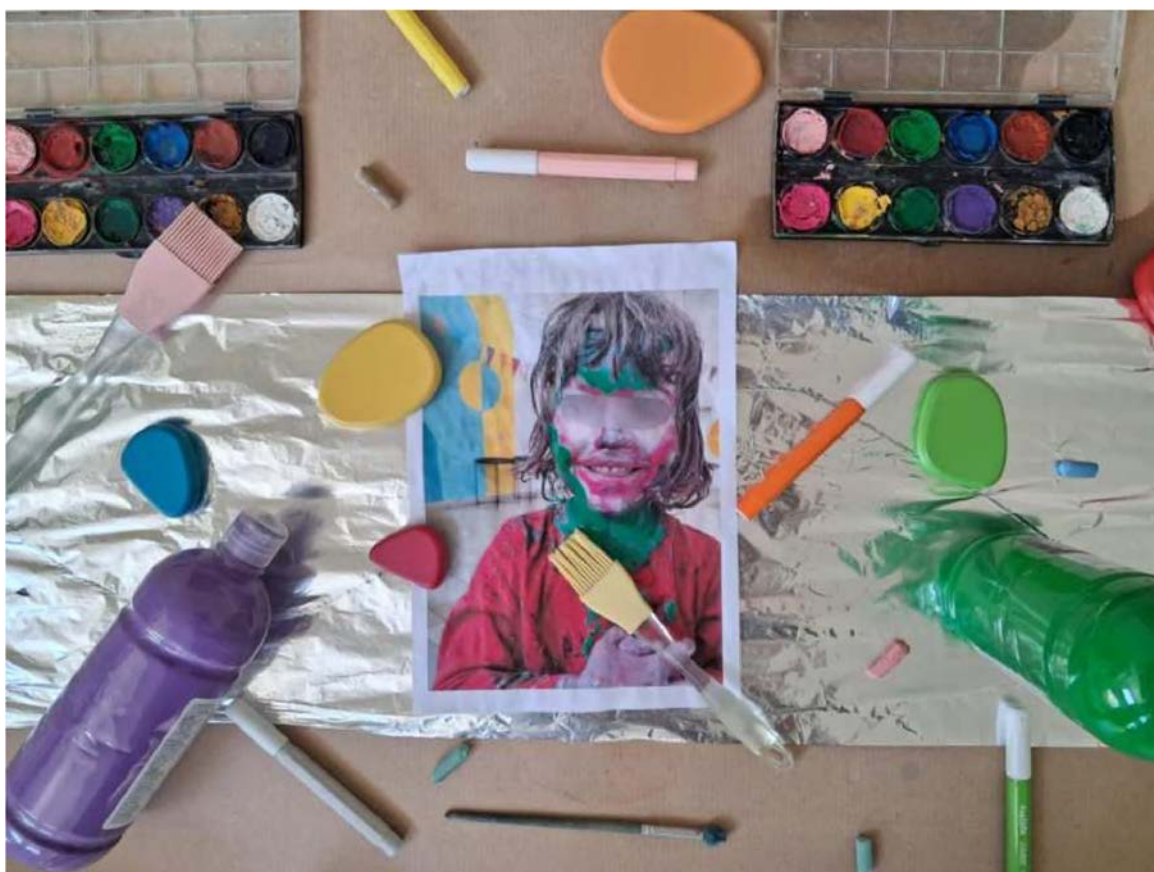
ΣΕ3

Έχω ένα παράδειγμα τώρα, αυτό το διάστημα στα καλοκαιρινά τα εργαστήρια που δουλεύουμε με το νερό και τον πάγο... γενικά προσπαθούμε να δροσιستούμε με κάθε τρόπο.. και βλέπω πόσο πολύ έχουν ανάγκη τα παιδιά να απελευθερωθούν. Βγάζουν τα ρούχα τους, βγάζουν τα παπούτσια τους, μπαίνουν μέσα στα νερά, τσαλαβουτάνε, βρέχουν το ένα το άλλο..Βλέπω πόσο πολύ έχουν ανάγκη να ξεφύγουνε. Και αν αυτό τους δίνεται μέσα στην πολύ η ευκαιρία, μέσα σε ένα κλειστό χώρο... εγώ είμαι ευτυχισμένη, έστω με αυτό. Φουσκωμένες πισίνες, νεροπίστολα κτλ

ΜΕΡΟΣ Γ

ΕΡ

Χρησιμοποιώντας τη φωτογραφία που έχεις μαζί σου, να βρεις στο χώρο διάφορα υλικά ώστε αν ήταν το messy play μια εικόνα μια μορφή πως θα έμοιαζε;

ΣΕ3

Έτοιμο!

ΕΡ

Ένα τίτλο;

ΣΕ3

Το παιδί μέσα μου

ΕΡ

Αν μπορούσες να περιγράψεις με μια λέξη την ουσία του Messy Play ποια θα ήταν;

ΣΕ3

Ελευθερία

ΕΡ

Πως θα ήθελες να νιώθει ένα παιδί τη στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα;

ΣΕ3

Αποδοχή χωρίς όρια

ΕΡ

Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο και την συμμετοχή .

ΣΕ3

Χαρά δική μου.

(ΣΕ4, συνέντευξη εκπαιδευτή 4) - από Βόλο διαδικτυακά

ΕΡ

Συμφωνείς να σε ηχογραφήσω;

ΣΕ4

Ναι.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΡ

Λοιπόν, τι είναι το πρώτο πράγμα που σου έρχεται στο μυαλό, κοιτάζοντας αυτή τη φωτογραφία που έχεις μπροστά σου?

ΣΕ4

Τι δική μου? Ναι. Χαρά.

ΕΡ

Θες να μοιραστείς την ιστορία πίσω από αυτή τη φωτογραφία, αν υπάρχει.

ΣΕ4

Βεβαίως. Επέλεξα τη συγκεκριμένη φωτογραφία για πάρα πολλούς λόγους. Αρχικά είναι από το πρώτο εργαστήριο messy που κάναμε εμείς εδώ στο χώρο. Κατά δεύτερον, είναι το παιδάκι, το οποίο παιδάκι εγώ το γνώρισα απ' όταν η φίλη μου ήταν τριών μηνών έγκυος. Ήμουν ο τελευταίος άνθρωπος που τους είδε πριν πάει να γεννηθεί και ο πρώτος αφού γεννήθηκε. Και είναι το παιδάκι που το ζω όλη μέρα, ο κολλητός μου. Το πρώτο εργαστήριο, για αυτό σου λέω επέλεξα, πολύ συνειδητοποιημένα τη συγκεκριμένη φωτογραφία. Το πρώτο εργαστήριο messy, που κάναμε και λάσπη, και τότε το πλάσμα αυτό ήταν ενάμιση χρονών. Τώρα είναι τέσσερα. Δεν ξέρω τι άλλο να σου πω πίσω από αυτή τη φωτογραφία. Είμαι κάπου εκεί στον χώρο, εννοείται. Πολύ χαρά μου βγάζει για όλα αυτά.

ΕΡ

Τέλεια. Σου θυμίζει κάποια έτσι προσωπική εμπειρία δικιά σου ή των παιδιών που έχεις εκεί.

ΣΕ4

Δικιά μου, μου θυμίζει και μου αρέσει, αναμνήσεις χωριό, να παίζω με τις λάσπες και η ξαδέρφη μου να μου τις ταΐζει κιόλας, κι εγώ γιατί μου τα δίνει η ξαδέρφη μου, να λέω α πολύ νόστιμο αυτό. Όχι.

ΕΡ

Σούπερ.

ΣΕ4

Όχι.

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΡ

Όχι, δεν θα ήθελα σας παρακαλώ. Σας παρακαλώ. Ποια είναι η επαγγελματική σου ιδιότητα και εμπειρία με το Messy Play?

ΣΕ4

Λοιπόν η επαγγελματική μου ιδιότητα είναι βοηθός βρεφονηπιοκόμου από ιεκ εε και η σχέση που έχω με το messy play πέρα από ότι σεμινάριο που έχει υπάρξει σε messy play το έχω κάνει . τα έχω κάνει όλα και τα θεραπευτικά και και και Και έχω και δικό μου χώρο, Messy Play, που κάνω αυτό καθ' αυτό.

ΕΡ

Πόσα χρόνια ασχολήσε με το Messy Play ;

ΣΕ4

Πόσα χρόνια επαγγελματικά;

ΕΡ

Και επαγγελματικά και μη επαγγελματικά.

ΣΕ4

Επαγγελματικά το κάνω 5,5 χρόνια. Μη επαγγελματικά και χωρίς καμία γνώση από πίσω, νομίζω από πάντα.

ΕΡ

Τι σε ώθησε να ασχοληθείς με αυτό.

ΣΕ4

Τι με ώθησε να ασχοληθώ με αυτό...;. Νομίζω μου ήρθε πάρα πολύ φυσικά να ασχοληθώ. Γιατί εντέλει μεγαλώνοντας καταλήγω στο ότι πάντα ήμουν ένα παιδί messy, χωρίς φραγμός, δηλαδή μας άφηναν και στο χωριό με τους παππούδες, μέσα στους κήπους, στα

νερά, στους δρόμους ξυπόλητα. Δεν μας ένοιαζε. Οπότε, όταν αποφάσισα να ασχοληθώ με τα παιδάκια μεγάλη και να ανοίξει ο κύκλος του Messy Play στο κεφάλι μου, είπα ξέρεις τι..ότι θα το κάνω χωρίς δεύτερη σκέψη. Είμαι πολύ αυτό. Γιατί να μην ξέρω. Και κάτι πιο θεωρητικό, κάτι πιο πραγματικό, πιο δομημένο ίσως. Και το έκανα.

EP

Ποιες είναι οι βασικές αρχές που ακολουθείς κατά τη διάρκεια μιας μέσης πλέον δραστηριότητας.

ΣΕ4

Οι βασικές αρχές... Στο να δώσω στα παιδιά την ελευθερία που δεν τους δίνεται ούτε στο σχολείο, ούτε στις δραστηριότητες, ούτε στο σπίτι. Ένα. Δεύτερο. Να είμαι εκεί για οτιδήποτε χρειαστούν. Με το να δώσω καινούργια ερεθίσματα. Με το να ακούσω το παιδί. Ότι ξέρεις τι μπορεί να μην θέλω να ασχοληθώ με τη λάσπη. Βλέπω κάτι άλλο. Και να δώσω πράγματα πάνω σε αυτό περισσότερο. Και άλλος βασικός κανόνας σε μένα είναι το ότι είμαι εκεί. Δεν θα πω όχι και μη στην ελευθερία του παιδιού. Θα μαζέψω τα επικίνδυνα.

Και επειδή ασχολούμαστε και με γονείς, εγώ είμαι πιο συμβουλευτικά για τους γονείς ότι άφησε το τώρα, εκείνο ξέρει και θα σου δείξει..Που με ρωτάνε πολλοί γονείς εγώ τι κάνω; Ακολουθείς το παιδί σου. Αυτά.

EP

Ποια είναι η φιλοσοφία πίσω από τα προγράμματα που εφαρμόζεις?

ΣΕ4

Η φιλοσοφία. Αυτό που τους λέω και στο τηλέφωνο, ότι ό,τι απαγορεύεται εσείς στο σπίτι, εμείς εδώ το επιτρέπουμε. Τι σημαίνει αυτό. Δεν επιτρέπουν να έρθουν, γιατί έχουμε ακούσει από παιδάκια. Εμείς ήρθαμε να κάνουμε εδώ πέρα σαν τα ζώα είναι η γραμμή που πήραν από το σπίτι. Όχι, δεν έχω αυτή τη φιλοσοφία. Έχω την φιλοσοφία του ότι αφήστε τα ελεύθερα τώρα που μπορούν. Αλήθεια.

ΕΡ

Πώς το οργανώνεις το περιβάλλον, ώστε να είναι ασφαλές και ελεύθερα για τη δημιουργική εξερεύνηση.

ΣΕ4

Πάντα εμείς έχουμε δομημένες δραστηριότητες. Είτε από υλικά, είτε από κάποιους στόχους που έχουμε εμείς στο κεφάλι μας. Όχι γιατί θέλω τους στόχους, γιατί πολλοί γονείς δεν έχουν φαντασία. Δεν ξέρουν τι είναι να παίζουν ελεύθερα. Οπότε εμείς το οργανώνουμε όσο πιο safe γίνεται. Αρχικά για τους γονείς. Να μην έχουν να μας κάνουν παραπάνω ερωτήσεις, ότι είναι αυτό και είναι αυτονόητο. Ένα και δεύτερο, εννοείται, θα ρωτήσουν από πριν αν υπάρχουν αλλεργίες, έτσι ώστε να ξέρω εγώ με τι γκρουπάκι έχω να κάνω και να μην αποκλείσω τα παιδιά από κάποια δραστηριότητα λόγω αλλεργίας, λόγω δερματικών, λόγω λόγω διάφορα. Οπότε, αφού ξέρουμε από πριν με τι ομάδα έχουμε να κάνουμε, ξέρουμε ήδη το θέμα που θα ασχοληθούμε, και από εκεί πέρα, με βάση τα παιδιά, το οργανώνουμε αντίστοιχα και ηλικιακά και με τις δραστηριότητες που θα κάνουμε.

ΕΡ

Τι είδους δραστηριότητες περιλαμβάνει το πρόγραμμα;

ΣΕ4

Τα προγράμματά μας. Έχουμε σίγουρα messy play ελεύθερο παιχνίδι, έχουμε sensory, έχουμε clay, και φέτος, και από πέρυσι έχουμε ξεκινήσει, έχουμε sensory tummy δραστηριότητες για παιδάκια από τεσσάρων μηνών έως και ενός έτους, θεατρικό παιχνίδι και μαγειρική.

ΕΡ

Τι είναι αυτό το tummy?

ΣΕ4

Το tummy.. Έρχονται τα μικρότερα, έχουμε εδώ χώρο χλοοτάπητα. Από επιλογή δεν κατεβάζω τα μικρά κάτω, γιατί έχουμε πάρα πολλά βρώσιμα. Τα μικρούτσικα δεν έχουν κάνει ακόμη εισαγωγή σε όλα τα φαγητά, οπότε το περιορίζω να έχουν μια δραστηριότητα μαζί με τους γονείς και το πάω λίγο πιο κινητικά στο να μάθουν να κάθονται, στο να γυρίζουν. Ακουμπάω στην κοιλίτσα μου και είμαι σε safe για να φτάσω στο σημείο να πω ότι γυμνάζεται τώρα η σπονδυλική μου στήλη, οπότε εγώ τους δείχνω λίγο. Αρχίζουμε να μπυσουλάμε, αρχίζει να στέκεται και μέσα σε αυτά δίνω ρυθμίσματα του τύπου που μπορεί να είναι μουσικά όργανα...χτυπάω εγώ το μουσικό όργανο. Τι ερέθισμα δίνω σε αυτό το παιδί. Έχει μια επαφή; γυρίζει; Δίνω παιχνιδάκια. Θα προσπαθήσει να τα πιάσει;. Τα βάζουν όλα στο στόμα. Οπότε είναι όμορφο.

EP

Ωραία. Πώς αντιδρούν τα παιδιά κατά τη διάρκεια αυτών των δραστηριοτήτων.

ΣΕ4

Τα περισσότερα παιδιά έρχονται και απλά μπαίνουν στο χώρο. Δεν κάθονται να ακούσουν πού πρέπει να πάω, τι πρέπει να κάνω. Έρχονται, βγάζουν παπούτσια, πετάνε τσάντες. Γεια σας. Δεν ασχολούνται με τους γονείς. Αυτό που μου αρέσει είναι όταν έρχονται με σχολεία μεγαλύτερα παιδάκια που δεν το είχαν αυτό από μωρά στη ζωή τους και έρχονται και λένε είναι η καλύτερη μέρα της ζωής μου. Εγώ θέλω να μείνω εδώ για πάντα. Κυρία; Επική ατάκα. Κυρία, εμείς ήρθαμε εδώ να χαμίσουμε. Τι σημαίνει; να κάνουμε χαμό. Ήρθαμε στον HarpiMess και ήρθαμε να χαμίσουμε. Και λέω, παιδιά, τι είπε. Είναι πάρα πολύ όμορφες οι αντιδράσεις. Έχουμε και παιδάκια, βέβαια, τα οποία ξεκινάνε με πολλά κατάλληλα σπιτιού.. 'Ότι λερώθηκα τώρα, ωχ τι θα μου πει η μαμά μου' και χίλια δυο... Αλλά, εν τέλει, γυρνάμε και τους λέμε πάρα πολύ όμορφα ότι ξέρεις τι. Η μαμά ξέρει που έχεις έρθει. Δεν πειράζει να λερωθούν τα ρούχα σου. Τα ρούχα αυτά είναι για να έρχεσαι εδώ και είναι ok

EP

Πώς θα περιέγραφες στο Messy Play με δικά σου λόγια?

ΣΕ4

Ελευθερία σίγουρα. Χαρά επίσης. Χαμός πολύ..δημιουργικό χαμό θα το χαρακτήριζα βέβαια...όχι χαμό από μόνο του και μεγαλώνουν παιδιά χωρίς απωθημένα

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΡ

Πώς θα τη αντλαμβάνεσαι τη δημιουργικότητα σε ένα παιδί? Τι είναι η δημιουργικότητα?

ΣΕ4

Το να το αφήσω να εκφραστεί ελεύθερα με ότι αυτό συνεπάγεται δηλαδή και να το αφήσω ως πούμε εδωπέρα που έχουμε πύργο αναρρίχησης και τέτοια θα είμαι εκεί να το βλέπω θα το αφήσω και να πέσει. Γιατί μέσα από αυτό θα μάθει.Δεν θα το αφήσω να σκοτωθεί προφανώς, αλλά ακόμη και αυτό θεωρώ ότι κάτι δημιουργικό συμβαίνει, ότι θα γυρίσει και θα μου πει, κυρία, τα κατάφερα. Για μένα και αυτό δημιουργία είναι.

ΕΡ

Ποιές συμπεριφορές δείχνουν ότι κάποιος είναι δημιουργικός, ότι εκείνη τη στιγμή...

ΣΕ4

Ένα βασικό θα σου πω. Δεν έχω πολλά. Στο να ασχολείται με το οτιδήποτε, να του μιλάς και να μη σ'ακούει. Να είναι απορροφημένος σε αυτό που κάνει

ΕΡ

Με ποιόν τρόπο πιστεύεις ότι το messy play επηρεάζει την δημιουργικότητα και την φαντασία των παιδιών;

ΣΕ4

Νομίζω επειδή κάνω ένα μέση messy play με κανόνες, χωρίς στόρια, συμβάλει πάρα πολύ στο κομμάτι της φαντασίας των παιδιών, γιατί δεν την περιορίζει. Δεν την περιορίζει, και επειδή είμαστε εμείς εδώ πάρα πολύ συμβουλευτικά σε αυτό, αν δούμε ότι κάτι πάει να δημιουργηθεί, εγώ είμαι αυτή που θα δώσω κι άλλα, κι άλλα, να δω μέχρι που μπορεί να φτάσει. Μπορεί να φτάσει παντού, χωρίς να τελειώσει τη μία φορά, και να θέλει το παιδί κι άλλο, κι άλλο, κι άλλο. Και είναι ok, μου αρέσει.

EP

Με ποιον τρόπο πιστεύεις ότι το messy play ενισχύει την φαντασία; Και αν μπορείς να μου δώσεις και ένα παράδειγμα

ΣΕ4

Νομίζω ότι ισχύουν όλα τα προηγούμενα που σου είπα. Δηλ το ένα πάει με το άλλο. Αυτό που σου είπα ότι είμαι εγώ εδώ συμβουλευτικά, σαν μέση player. Αφήνω στα παιδιά πάρα πολύ ελεύθερα να κινηθούν, όπου θέλουν, όπως θέλουν, και εμείς να είμαστε εδώ, γιατί βλέπω κάτι, το ενισχύω, άρα σου δίνω κι άλλα ερεθίσματα, που μπορεί να έχεις στο μυαλό του παιδί, όταν θα χτίσω με τη λάσπη, και να μου ζητήσει και ένα χαρτί, και ξαφνικά έχει κάνει τη λάσπη μπογιά, και μου ζωγραφίζει.

EP

Παρατηρείς αύξηση δημιουργικότητας μέσα από το messy play; Αν μπορείς να μου δώσεις ένα παράδειγμα, ας πούμε από ένα παιδί, ίσως, που είχε ξεκινήσει αλλιώς, και κατά τη διάρκεια, ας πούμε, έχει εξελιχθεί δημιουργικά.

ΣΕ4

Πρέπει να το περιορίσω μόνο στα παιδιά;

EP

Όχι, γενικά.

ΣΕ4

Θα σου πω. Από τα πρώτα εργαστήρια μέχρι και σήμερα, ήρθε μια μαμά, πολύ συνειδητά με το παιδάκι της, η μαμά καθόλου messy, έλεγε, εγώ δεν μπορώ να το διαχειριστώ αυτό σαν άνθρωπος, βλέπω τη χαρά στο παιδί μου, και θα έρχομαι. Αλλά δεν θέλω να με βάλετε στη διαδικασία να το κάνω, δεν μου είναι ok. Και είχαμε ένα σεμινάριο για γονείς, μια βιωματική συνάντηση, και ήρθαν γονείς, οι οποίοι έρχονται, κάνουν το χαμό τους, μπαίνουν μέσα στα εργαστήρια, δεν τους νοιάζει αν θα λερωθούν, φαίνεται ναι, χίλια δυο, αυτά με τα παιδιά. Όταν ήρθαν μόνες τους, οι μαμάδες, και είχαμε και δύο μπαμπάδες εδώ, τους ζητήθηκε από την κοπέλα που έκανε τη βιωματική συνάντηση, να τσαλακωθούν και να λερωθούν. Αυτή η μαμά που δεν λερωνόταν, ήταν η πρώτη που έκανε χαμό. Μετά από τρία χρόνια, που ερχόταν στα εργαστήρια, και απλά καθόταν στην καρεκλίτσα, εκεί. Αυτό για μένα, ήταν το μεγαλύτερο κατόρθωμα που θα μπορούσα να έχω κάνει. (συγκίνηση) Και φάνηκε ας πούμε, ότι από την απραξία έγινε υπερδημιουργία, ας πούμε. Και ήταν τόσο τέλει, αφού γυρνάω και λέω, Φαίη εσύ; και το βλέπω τόσα χρόνια, και το βλέπω τρία χρόνια, το βλέπω τρία χρόνια και είπα, τώρα θέλω να το κάνω. Πήρε το χρόνο της, το έζησε, ήξερε πώς γίνεται, δεν ρώτησε. Μετά, πώς θα το κάνω αυτό και τι. Πήγε μόνη της τσαλακλωθηκε και ήταν η πρώτη. Πέρα από εμάς γύρισαν και άλλοι γονείς την κοιτάν και λένε εσύ; τώρα η αισθάνθηκα την ανάγκη, τι θέλω να το κάνω.

ΕΡ

Με ποιον τρόπο θεωρείς ότι το Messy Play διαφοροποιείται από άλλες μορφές παιχνιδιού στο ζήτημα της δημιουργικότητας και της φαντασίας?

ΣΕ4

Με άλλες μορφές παιχνιδιού δεν είναι τότε δομημένο σίγουρα, γιατί αν πούμε ένα εργαστήριο ζωγραφικής είναι πολύ συγκεκριμένα τα πράγματα που θα τους δώσουν. Θα υπάρχει ένα καβαλέτο, δεν θα υπάρχει ένα τοίχος. Θα υπάρχουν συγκεκριμένες μπογιές κάθε φορά. Συγκεκριμένα, είτε μολύβια, είτε πινέλα, είτε μαρκαδόροι, δεν ξέρω τι θα τους δώσουν αυτό. Στο messy, από την άλλη πλευρά, εγώ μπορώ να δώσω αφρο ξυρίσματος και να γίνει μπουγιά. Σε μία ρομποτική, επίσης είναι πολύ συγκεκριμένα και

πολύ δομημένα τα πράγματα. Στο messy, εγώ θα τους δώσω τουβλάκια, θα τους δώσω μαγνήτες, αλλά αυτά τα τουβλάκια μπορεί να είναι μέσα σε μία λάσπη και ξαφνικά να τα κάνουν τα παιδιά στο μυαλό τους πάντα, με τη φαντασία τους, μπάλες από άχυρα και θα τα ταΐσουν στα ζωάκια. Τους μαγνήτες, εγώ μπορώ να τους βάλω μέσα στο νερό και να τους δώσω και καλάμια να ψαρέψουν. Αυτά δεν υπάρχουν στις άλλες δραστηριότητες. Επίσης, ακόμη και στη μουσικοκινητική. Θα πάρουν τα παιδιά μόνα τους. Εδώ θα κάνουμε και εργαστήρια μουσικοκινητικής που θα τα μπλέξουμε και με messy. Έχουμε και τους γονείς μαζί. Χρησιμοποιούμε απροσδόκητα τα υλικά. Δηλαδή ότι μπορεί να πάρει ένα υλικό αλλά να μην το χρησιμοποιήσει με τον προσδοκώμενο τρόπο καθόλου. Τους δίνουμε βιβλία. Κανένα παιδάκι δεν έχει καθίσει να διαβάσει εδώ βιβλίο. Θα το κάνουν πύργο. Θα το κάνουν σπιτάκια. Θα το κάνουν ένα άλογο να το καβαλήσουν. Ξεχνάνε την αρχική τους ιδιότητα και τους δίνουν άλλη μορφή στο οτιδήποτε. Και νομίζω και μόνο αυτό τα λέει όλα. Καμία σχέση, οι άλλες δραστηριότητες με αυτό. Και δεν είναι για όλους.

ΕΡ

Τι συμβαίνει κατά την γνώμη σου όταν ένα παιδί δεν έχει ένα συγκεκριμένο στόχο στο παιχνίδι, αλλά απλώς πειραματίζεται;

Μαθαίνουν πολύ περισσότερα πράγματα από αυτά που πιστεύουμε εμείς ότι μαθαίνουν σε κάτι δομημένο. Το δομημένο έχει ένα στόχο. Ένα εργαστήριο μίας ώρας. Στο messy play μπορεί εμείς να έχουμε ένα στόχο στο κεφάλι μας και το παιδί να μάθει και να ασχοληθεί με εκατό διαφορετικά πράγματα. Δεν το αντιλαμβάνεσαι εκείνη την ώρα. Στο τέλος όμως από τη χαρά του και από όλα αυτά που έχει να σου πει καταλαβαίνεις ότι είναι μάλλον πολύ περισσότερα από ένας στόχος.

ΕΡ

Πως ανταποκρίνονται τα παιδιά όταν τους δίνεται η ελευθερία να δημιουργήσουν χωρίς οδηγίες και στόχους;

ΣΕ4

Ανταποκρίνονται πολύ πιο... όχι πιο όμορφα ε, νομίζω ότι αν δεν τους δώσουμε εμείς οδηγίες τα παιδιά ξέρουν πολύ καλύτερα τι πρέπει να κάνουν. Γιατί αν τους δώσουμε εμείς οδηγίες το κλείνουμε όλο το μυαλουδάκι τους στο ότι τώρα έχεις αυτά, θα ζωγραφίσεις με αυτό και του το κόβουμε όλο. Τι σημαίνει αυτό? Σου λέω, πολύ δομημένα όλα. Πρέπει να κάνεις αυτό μέχρι να φύγεις θα κάνεις αυτό και δεν θα ασχοληθείς με κάτι άλλο. Άρα κινούνται πολύ πιο άνετα και στο χώρο και αλληλεπιδρούν με τα άλλα παιδάκια, φτιάχνουν δικές τους ιστορίες...μπορεί το καθένα μόνο του αλλά κάπου μέσα στο εργαστήριο να επιλέξει το ένα με το άλλο άσχετα πράγματα και να δημιουργήσουν κάτι πάρα πολύ όμορφο. Από την άλλη όμως καταλαβαίνω ότι και μέσα στο εργαστήριο θέλουν και κανόνες τα παιδιά. Το πολύ χάος τους δημιουργεί ακόμη πιο έντονο χάος. Και το κατάλαβα αυτό χθες όταν ήρθε ένα κοριτσάκι του που έχουμε τρία χρόνια και είχε πάει σε ένα κδάπ. Γιατί οι γονείς εργάζονται οπότε ήθελαν περισσότερες ώρες και γύρισε και τους είπε 'εγώ δεν θα ξαναπάω εκεί'. Ήρθε σε εμάς , τι λέω 'Αγάπη μου γλυκιά όλα καλά;'. 'Εγώ θα έρχομαι εδώ στις φανταστικές κυρίες γιατί εκεί που πήγα δεν είχε κανόνες. Και γυρνάω και λέω εγώ τα εργαστήρια μας είναι τόσο ελεύθερα δεν θα πω σε κανένα παιδάκι τι κάνει και όμως το ότι εγώ μπορεί να βάλω το χαρτί του μέτρου στον τοίχο με τη χαρτοταινία μου χωρίς να τους πω. με ενοχλεί να βάψεις το τραπέζι, την καρέκλα, το πάτωμα . Δεν το έχουμε πει ποτέ. Τα βάφουμε. Δεν θα μου βάψουν το τοίχο. Άρα και εδώ μέσα θέλουν κανόνες.

ΕΡ

Άρα αυτό που λες έχεις παρατηρήσει τα παιδιά να χτίζουν δικές τους ιστορίες και κόσμους μέσα από το messy play;

ΣΕ4

Ναι. Πολύ. Δεν περιορίζω, νομίζω θέλει μόνο τη φαντασία τους με το messy. Γιατί ακόμη και στα σχολεία που έκανα messy τη φυμώνουμε τη φαντασία τους. Ήμουν αυτή που θα έπαιρνε τα χέρια των παιδιών, θα τα βουτούσα μέσα στην τέμπερα, θα κάναμε ένα αποτύπωμα στο χαρτί, θα τα σκούπιζα με τον μωρομάντηλο και θα πηγαίναμε παρακάτω. Καμία επαφή με το messy.

EP

Πιστεύεις ότι η φαντασία και η δημιουργικότητα ενισχύεται περισσότερο όταν το αποτέλεσμα δεν έχει σημασία?

ΣΕ4

Ναι. Ξεκάθαρα. Και δεν έχω να σου πω κάτι άλλο με αυτό. Ναι. Όταν το αποτέλεσμα έχει σημασία κοπιάζουν για να χτίσουν το τέλειο. Όταν δεν τους λέω ποιο είναι το τέλειο ό,τι και να φτιάξουν τα παιδιά στα μάτια τους θα είναι τέλειο.

EP

Αξιολογείτε την πρόοδο των παιδιών μέσα από το Messy Play; Αν ναι και πώς.

ΣΕ4

Καθημερινά όχι δεν την αξιολογώ. Νομίζω στο τέλος κάθε χρονιά όταν κάνεις τον απολογισμό σου εκεί καταλαβαίνεις και κοιτάζοντας τις φωτογραφίες κυρίως. Καταλαβαίνεις πώς ήρθαν αυτά τα παιδιά θυμάσαι πώς ήρθαν και στο τέλος της χρονιάς λες παιδιά κοίτα πού φτάσαμε όμως. Δεν μας χρειάζονται καν εδώ τα παιδάκια που έρχονται και ξανά έρχονται. Οπότε ναι υπάρχει μεγάλη διαφορά.

EP

Ποια είναι τα πιο σημαντικά οφέλη που έχεις παρατηρήσει τα παιδιά που συμμετέχουν;

ΣΕ4

Οφέλη...;. Κάτσε να σκεφτώ. Νομίζω είναι πολλά εε. Αρχικά σου λέω θεωρώ ότι επειδή έρχονται εδώ και είναι και εκτόνωσης αυτό για τα παιδιά, δεν έχουν απωθημένα. Τι σημαίνει αυτό? Αρχικά, αν είναι εδώ, κάνουν ό,τι κάνουν εδώ, δεν θα αισθανθούν την ανάγκη να το κάνουν στο σπίτι. Άρα, όποια ανάγκη και να έχουν εκτόνωσης, αρχικά, τα βγάζουν εδώ. Επίσης, το ότι θα δω παιδάκια στο πάρκο ή στη θάλασσα που έρχονται εδώ, δεν θα μπουν στη διαδικασία να σκεφτούν τι πρέπει να κάνω και τι δεν πρέπει να

κάνω σε έναν άλλο χώρο, γιατί θα με μαλώσει η μαμά μου. Δηλαδή, και μέσα από το χώρο το δικό μας, τεστάρουν τα παιδιά, θεωρώ και τους γονείς και τα όρια των γονιών. Μέχρι που με παίρνει, μέχρι που με αφήνει, αν βγω έξω, μαθαίνω πως κινούμαι, ξέρω τον γονιό μου, οπότε δεν θα μπω στη διαδικασία. Δεν ακούω παιδάκια που έρχονται εδώ. Μαμά, μπορώ να το κάνω; Μαμά, να πάω στη τσουλήθρα; Μαμά, να παίξω με την άμμο; Κανένα. Ξέρουν ότι είναι οκ και θα το κάνουν.

EP

Ποιοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία στο MessyPlay?

ΣΕ4

Αρνητικά;

EP

Γενικά. Χωρίς θετικά... Δηλαδή... Ποιοι είναι οι παράγοντες... Όπως θες πιάς' το, δεν ξέρω. Είτε θετικά, είτε αρνητικά. Ποιοι είναι οι παράγοντες αυτοί.

ΣΕ4

Αρνητικά, νομίζω, θα το έπιανα. Και θα σου έλεγα ότι... Βασικός είναι οι γονείς. Γιατί.. Ξαφνικά γίνονται οι γονείς, χωρίς να είμαι γονέας, ξαφνικά γίνονται γονείς, ξεχνάνε ότι κάποτε και αυτοί ήταν παιδιά, και τις ανάγκες που μπορεί να έχει ένα παιδί στις ηλικίες που, ένας άνθρωπος είναι παιδί. Παίρνουν το ρόλο του γονέα και θέλουν να περιορίσουν πάρα πολλά πράγματα, χωρίς να υπάρχει κανένας λόγος, κατά εμέ. Οπότε, περιορισμός σε όλο αυτό θεωρώ ότι κατά βάση είναι οι γονείς, που εμείς εκείνους πρέπει να διαχειριστούμε. Κατά δεύτερον, οι άνθρωποι που έχουν αποφασίσει να κάνουν το messy play μόδα. Εντάσσω ένα εργαστήριο, μία ώρα, μισή ώρα, στη σχολική μονάδα μου, σε ένα κδαπ, σε οτιδήποτε, το messy play, απλά και μόνο για τη μόδα. Πολύ κακό αρνητικός περιορισμός. Πολύ.

EP

Με ποιους τρόπους ενθαρρύνεις τη φαντασία και τη δημιουργικότητα μέσα στο πρόγραμμα?

ΣΕ4

Αρχικά, εγώ θα γίνω πιο παιδιά από τα παιδιά. Τι σημαίνει αυτό? Αν δω ένα παιδί να βάζει το δάχτυλό του μέσα στην μπογιά, εγώ θα πω και θα βάλω την πατούσα μου. Αν δω ένα παιδί, κατά λάθος, να βάφεται στη μύτη, εγώ θα πω και θα βάψω όλο του το πρόσωπο. Χωρίς να τους λέω λόγια, με τις πράξεις μου, αν θα μου δώσουν ένα, εγώ θα τους δώσω δέκα. Αν τους δώσω δέκα, αυτά θα πάρουν εκατό. Οπότε, θεωρώ ότι μέσα από τις πράξεις και από το παιχνίδι, χωρίς λόγια, τους δίνεις το ερέθισμα ότι μπορείς και παραπάνω. Κάντο, δεν θα σου πει κανένας τίποτα. Αλλά, βασικό, αν δεν το κάνω εγώ, δεν μπορώ να το ζητήσω από το παιδί.

ΕΡ

Πώς χρησιμοποιείς το υλικό και το χώρο, ώστε να ενισχύεται την αυτονομία και την ελευθερία έκφρασης?

ΣΕ4

Ξέρουν τα παιδιά που θα βρουν τα υλικά τους, ανά πάσα ώρα και στιγμή. Ξέρουν σε ποια υλικά έχουν πρόσβαση. Ακόμη και σε αυτά που δεν τα φτάνουν, ξέρουν ότι θα έρθουν και θα πούν, ‘ κυρία, μπορείς να μου το δώσεις;’. Θα είμαι εκεί να του το δώσω. Υπάρχει μπάνιο, με σκαμπό, τα οποία ξέρουν τα παιδιά. Φτάνουν, θα ανάψουν το φως, θα πλένουν τα χεράκια, υπάρχουν δίπλα πετσετούλες, όλα στον ύψος των παιδιών. Ξέρουν που θα βγάλουν τα παπούτσια τους, έρχεται η ώρα που μου λένε στα πρωινά, κυρία, όμως ο μεγάλος δείκτης πήγε στο 9. Τα φάμε? Είναι, νομίζω, ένας χώρος διαμορφωμένος πρώτα για τα παιδιά και μετά για εμάς τους μεγάλους.

ΕΡ

Υπάρχει κάτι που θα ήθελες να προσθέσεις, κάτι σημαντικό που δεν συζητήσαμε, πιστεύεις;

ΣΕ4

Κάτι σημαντικό;Ευχής έργο θα πω. Θα ήταν στο κεφάλι μου. Εμείς τον ζούμε το μικρό κόσμο του messy να φτάσουμε σε ένα σημείο να μην είμαστε ο μικρόκοσμος. Γιατί δεν μιλάμε για κάτι καινούριο, ξενόφερτο. Μιλάμε για έναν τρόπο ζωής που όλοι λίγο πολύ κάπως έτσι μεγαλώσαμε. Και ξαφνικά είμαστε οι μονάδες, ενώ έτσι μεγαλώσαμε. Αυτό θα ήθελα. Ο κοινός κόσμος να ήταν έτσι και όλοι οι κανόνες και τα στερεότυπα να ήταν μονάδα που ο καθένας να επέλεγε σε ποιο κομμάτι θέλει να ανήκει. Αυτό.

ΕΡ

Υπάρχει κάποιο παιδί, περίπτωση, στιγμή που σου έχει μείνει έτσι έντονα στη μνήμη?

ΣΕ4

Η φωτογραφία. Ο καλύτερός μου φίλος, ο Ευάγγελος! Το πρώτο μας Messy εργαστήριο, το πρώτο του Messy.

ΜΕΡΟΣ Γ

ΕΡ

Ωραία. Και τώρα έτσι όπως κρατάς την φωτογραφία , θέλω να φτιάξεις κάτι, χρησιμοποιώντας την, με υλικά που έχεις στον χώρο σου. Στην ερώτηση, αν το Messi Play ήταν μια εικόνα, είχε μια μορφή, πώς θα έμοιαζε;

EP

Πες μου λίγα λόγια για το έργο σου και αν μπορείς να μου δώσεις και ένα τίτλο.

ΣΕ4

Λοιπόν, ναι, χαρούμενο χάος θα το πω, γιατί έτσι λέγεται και ο χώρος μου και είμαι αυτό και μ' αρέσει. Τι έχω κάνει εδώ, πάρα πολύ εύκολα; Κορνφλάουρ, κακάο, λάδι. Έφτιαξα μια αισθητηριακή λάσπη. Δεν είναι όμπλεκ, όπως είναι στη φωτογραφία. Λέρωσα τη λερωμένη μου φωτογραφία και πήρα και το πινελάκι μου για να την καθαρίσω. Και αυτά είναι τα χέρια μου

ΕΡ

χαχαχα Αν μπορούσες να περιγράψεις με μια λέξη την ουσία του με messy play, ποια θα ήταν αυτή; Με μια λέξη.

ΣΕ4

Ελευθερία

ΕΡ

Σούπερ. Και πώς θα ήθελες να νιώθει ένα παιδί τη στιγμή που δημιουργεί ελεύθερα.

ΣΕ4

Πώς θα ήθελα...ανέμελο!

ΕΡ

Σούπερ. Και τώρα τελειώσαμε. Αυτό ήταν.

5. ΑΙΤΗΣΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Δήμος Θεσσαλονίκης 18/06/2025 Α. Π.: Εισερχ. 151768

Αποστολέας: ...

Ημερομηνία Αποστολής: Τετάρτη, 18 Ιουνίου 2025

Προς: Κεντρικό Πρωτόκολλο Αποδέκτες: info@thessaloniki.gr,

Θέμα Εγγράφου:// Info

Υπόψη Καθ' ύλην Αρμόδιου Αντιδημάρχου Επιχειρηματικότητας και Εξυπηρέτησης των Πολιτών Παντελεήμονα Καζαντζίδη Αντιδημάρχου Πολιτισμού, Τουριστικής Ανάπτυξης και Διαδημοτικής Συνεργασίας Βασίλειο Γάκη Αντιδημάρχου Οικονομικού Προγραμματισμού και Δημοτικής Περιουσίας Γεώργιο Αρβανίτη

Καλησπέρα, Σας στέλνω ένα επισυναπτόμενο έγγραφο, για την αίτηση χρήσης περίφραξης της παιδικής χαράς Ροτόντας για την ανάρτηση φωτογραφικής έκθεσης. Στα πλαίσια ανάδειξης νέων καλλιτεχνών και εξωτερίκευσης των δραστηριοτήτων, η γκαλερί Pinakothke που διατηρώ, συνεργάζεται με την φωτογράφο-φοιτήτρια Σταυρούλα Κουϊτζόγλου. Στα πλαίσια του μεταπτυχιακού, δημιουργήθηκε η ανάγκη για παράθεση φωτογραφικών στιγμιotypών από την εκπαιδευτική τεχνική messy play. Στόχος η ανάδειξη της τεχνικής αυτής και η συνομιλία με τους επισκέπτες μιας παιδικής χαράς. Η επιλογή της συγκεκριμένης παιδικής χαράς έγινε, λόγω της δυνατότητας σωστής θέασης των εικόνων και της δυνατότητας επίβλεψης καθημερινά από κάποιο μέλος της ομάδας μας. Οι φωτογραφίες που θα αναρτηθούν, από 12 έως 16 στον αριθμό, θα είναι εκτυπωμένες σε ελαφρύ πλαστικοποιημένο υλικό, για την αντοχή στις καιρικές συνθήκες και θα κρεμαστούν με σπάγκο για την αποφυγή οποιασδήποτε φθοράς της δημόσιας περιουσίας. Προφανώς για οποιαδήποτε φθορά των έργων, δεν θα φέρετε καμία ευθύνη. Επισυνάπτεται φωτογραφία από προσομοίωση στον πραγματικό χώρο.

Για οποιαδήποτε απορία επικοινωνήστε μαζί μου στο 69...

Με εκτίμηση, γκαλερί Pinakothke

6. ΑΔΕΙΑ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΑΠΟΦΑΣΗ

Ο ΑΝΤΙΔΗΜΑΡΧΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Έχοντας υπόψη:

- Τις διατάξεις του άρθρ. 3 παραγ. 11 & 14 του Ν.1080/1980.
- Τις διατάξεις του αρθρ.58 του Ν.3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης :Πρόγραμμα Καλλικράτης»
- Τις διατάξεις του αρθρ.66 του Ν.4483/2017 Την 814/19-12-2023 Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Τις διατάξεις του αρθ.14 παρ. 5 & 6 του Ν.1650/1986 περί προστασίας από θόρυβο
- Το έγγραφο αριθ.1010/7/1/271-α/14-07-2025 της Υποδιεύθυνσης Τροχαίας Θεσσαλονίκης με το οποίο συνηγορεί για την πραγματοποίηση της παραχώρησης
- Την 752/02-01-2024 Απόφαση Δημάρχου
- Το υπ'αριθ. 151768/18-06-2025 αίτημα

Αποφασίζουμε

Εγκρίνουμε το αίτημα από το για παραχώρηση κοινόχρηστου χώρου στην πλαϊνή πλευρά της ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΧΑΡΑ ΡΟΤΟΝΤΑΣ (επί της οδού Αρμενοπούλου) από 01/08 έως 15/08/2025 και κατά τις ώρες 09:00 έως 23:00, για την πραγματοποίηση φωτογραφικής έκθεσης στα πλαίσια ανάδειξης νέων καλλιτεχνών. Προϋπόθεση για την χορήγηση της άδειας των ανωτέρω είναι η μη ανάπτυξη τραπεζοκαθισμάτων, να μη δημιουργηθεί ρύπανση από τυχόν σχετική εντυποδιανομή και όχληση στη λειτουργία των παρακείμενων καταστημάτων, να μην εμποδίζεται η ασφαλής και ομαλή διέλευση των πεζών, η διέλευση οχημάτων εκτάκτου ανάγκης, η ήρεμη και ομαλή διαβίωση των κατοίκων των περιοχών καθώς και να τηρηθεί το ωράριο κοινής ησυχίας. Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης δεν επιτρέπεται η εμπορική διαφήμιση, γιατί σε αντίθετη

περίπτωση θα γίνει άμεση βεβαίωση της παράβασης και θα επιβληθούν οι εκ του Νόμου 2946/2001 προβλεπόμενες κυρώσεις. Δεν επιτρέπεται η πώληση προϊόντων & εμπορευμάτων. Επίσης να μη δημιουργηθούν φθορές στους χρησιμοποιούμενους χώρους από τις εγκαταστάσεις οι οποίες θα είναι με απλή έδραση και όχι πάκτωση, παραδίδοντας τους μετά το πέρας των εκδηλώσεων στην αρχική τους μορφή. Με τη φροντίδα των διοργανωτών να τηρηθούν οι κανόνες ευταξίας, καθαριότητας, ηχορύπανσης, προστασίας πρασίνου και κοινής ησυχίας σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις.

Ο Αντιδήμαρχος

Επιχειρηματικότητας & Εξυπηρέτησης Πολιτών

Παντελής Καζαντζίδης

Κοινοποιείται:

- Γενικός Γραμματέας
- Διεύθυνση Καθαριότητας & Μηχανικών Μέσων
- Διεύθυνση Δημοτικής Αστυνομίας
- Διεύθυνση Πρασίνου & Περιβάλλοντος
- Α.Τ. Λευκού Πύργου